

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\T\Twain, M\Twain_M-Panna ve zbroji.pdb

PDB Name: Panna ve zbroji
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.5.2007
Modification Date: 25.5.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Panna ve zbroji
Mark Twain

Nakladatelství: Svoboda, 1972
Stav: naskenováno, Slavoj
Tato kniha pochází z Knihovny digitálních dokumentů.
Slouží pouze pro potřeby těžce zrakově postižených.
Doplňující informace naleznete v příloženém souboru.
* * *

Kniha životních příběhů Panny orleánské tvoří jedinečnou biografii mezi světovými životopisy: je to jediný příběh lidského života, který k nám přichází pod přísahou, jediný životopis známý dopodrobna ze soudního přelíčení. Svědecké výpovědi velkého procesu z roku 1431 a z rehabilitačního procesu, který se konal o čtvrt století později, jsou dosud uchovány ve francouzském národním archivu a poučují nás o skutečnostech z jejího života v pozoruhodné úplnosti. Historii žádného jiného života té vzdálené doby neznáme s takovou jistotou a v takové obsáhlosti. Pan Ludvík de Conte, páže a sekretář Johančin, jehož ústy vypráví autor tento podivuhodný příběh, je historická osobnost. Můžeme věřit jeho vyprávění, protože to, co vypráví o povaze, životě a poslání Panny, můžeme si bezpečně ověřit právě z oněch soudních dokumentů a z pamětí současníků, které se nám dochovaly. Podružné události, zejména ty, které se bezprostředně netýkají Panny, spadají ovšem na jeho vrub.
* * *

I. HLASY

1. BYL JSEM JEJÍ PÁŽE

Píše se rok Spáasy 1492. Jsem stařec nad hrobem; osm desítek let navrhl Bůh na má slabá bedra. Co vám chci vypravovat, prožil jsem sám a spatřil na vlastní oči ještě jako chlapec a jinoch.

Ve všech povídkách, písních a historických dílech o Janě z Arku, v knihách vytištěných pomocí nově vynalezeného umění je zmínka o mně, Ludvíkovi de Conte. Byl jsem jejím pážetem a tajemníkem a setrval jsem s ní od začátku až do konce.

Vyrostl jsem s ní v jedné vesnici. Hrávali jsme si spolu den co den, když jsme byli dětmi. Dnes, kdy všichni už znáte její velikost a její jméno proslulo po celém světě, budou se vám zdát má slova podivná a nepravděpodobná, ale na tom nezáleží. Bude se vám zdát, jako by nepatrná, mdlá svíčka hovořila o věčném slunci, zářícím na nebi. A přece všechno, co vyprávuji, je pouhá pravda. Hrával jsem si s ní den co den a v bitvách jsem bojoval po jejím boku; podnes jsem si uchoval její obraz světlý a jasný. Dosud mi tane před očima její ztepilá a krásná postava, skloněná ke koňské šíji a ženoucí se tryskem v čele francouzského vojska, s vlasy splývajícími na ramena, v stříbrném brnění. Vidím, jak hlouběji a hlouběji vniká do nejhustší seče, chvílemi úplně mizí za rozvlněnými hlavami koní, za zdviženými meči, za chocholy přilbic a štítů. Byl jsem s ní až do konce, a když nastal onen nešťastný den, jenž zůstane navždycky skvrnou na štítě Francie, která se jí nezastala - byla má ruka poslední, jež se jí dotkla v tomto životě.

Uplynula léta. Obraz skvělé dívky, jenž přeletěl jako meteor po obloze Francie a uhasí v kouři hranice, prchal víc a více do minulosti a stával se stále vznešenější, něžnější a svatý. Tu jsem teprve postřehl a úplně poznal, čím byla; byla to nejšlechtetnější bytost, jaká kdy žila na tomto světě.

Já, Ludvík de Conte, jsem se narodil v Neufchateau 6. ledna 1410, dva roky předtím, než spatřila Johanka v Domremny světlo světa. Má rodina uprchla do tohoto zátíší z Paříže v prvních letech patnáctého století. Moji rodiče byli Armagnačtí - vlastenci; stáli při svém králi, ačkoli byl neschopný a bázlivý. Burgundská strana, držící se Angličanů, oloupila nás do košile. Mému otci sebrali všechno kromě šlechtictví, a když se přistěhoval do Neufchateau, žil tam v sklíčenosti a v chudobě. Ale tenhle kraj mu přišel docela vhod. Z území obydleného fúriemi, šilenci a d'ábly, v němž krveprolití bylo na denním pořádku a kde si nikdo nebyl jist životem ani na okamžik, dostal se konečně do oblasti poměrného klidu. Kdežto v Paříži, tam řádila lůza na ulicích ve dne v noci, loupila, páčila a vraždila na potkání a bez trestu. Slunce vycházelo nad zbořeníšti, z nichž se kouřilo, nad zohavenými mrtvolami, povalujícími se po ulicích a

olupovaných lidskými hyenami. Nikdo neměl odvahu, aby se ujal mrtvých a pohřbil je; za bílého dne se v městě objevovali vlci a požírali je.

Brzy se dostavil mor. Lidé padali jako mouchy; pohřbívali je tajně, v noci. Veřejné pohřby nebyly dovoleny, aby se lid nedověděl o počtu obětí; jinak by si byl zoufal a přišel o všechnu odvahu k životu. Nakonec nastala neobyčejně krutá zima, jakou ve Francii nezažili za celých pět set let. Hlad, mor, vraždy, zima a sníh - to vše se najednou nahnulo na Paříž. Francie klesla hluboko, velmi hluboko. Přes dvacet let drásaly drápy Angličanů její tělo. Francouzské vojsko pokleslo na duchu řetězem ustavičných porážek; říkalo se, že stačí, aby se anglická armáda objevila - a francouzská vojska se dají na útěk.

Bylo mi pět let, když Francii zdrtila hrozná porážka u Azincourtu. Anglický král se vrátil za moře, aby oslavil vítězství, a zanechal naši vysílenou zemi v oběť potulným lupičským tlupám sloužícím burgundské straně. Taková tlupa vtrhla jednou v noci do Neufchateau a v hrozných plamenech našeho domu jsem spatřil hynout všechno, co mi bylo na světě drahé. Až na nejstaršího bratra, který zůstal při dvoře v Paříži, byli všichni z mé rodiny porubáni do jednoho. Slyšel jsem, jak prosili o milost a jak se vrahové vysmívali jejich prosbám. Mne si nepovšimli, podařilo se mi vyklouznout ze dvora, pak z vesnice a přikrčit se do křoví v nedalekém hájku; srdce mi bilo jako zvon. Když lupiči odtáhli, vylezl jsem ze skryše a proplakal celou noc. Byl jsem sám uprostřed hořících domů, uprostřed raněných a zabitých; všichni ostatní utekli, zbyl-li z nich ještě kdo.

Poslali mě do Domremy k faráři a jeho hospodyně se mi stala druhou matkou. Kněz mě naučil číst a psát; on a já jsme také byli ve vsi jediní dva lidé, kteří se vyznali v tom umění. Bylo mi tenkrát šest let. Bydleli jsme vedle kostela a hned za kostelem se prostírala nevelká zahrada Johančiných rodičů.

Johančin otec Jakub a její matka Isabela měli pět dětí, tři syny a dvě dcery: desetiletého Jakuba, osmiletého Petra a sedmiletého Jana, čtyřletou Johanku a maličkou Kateřinku, které byl sotva rok. Byl jsem stále mezi nimi. Nejčastěji si s námi hrávali ještě čtyři chlapi, Petr Morel, Štěpán Rose, Noël Rainguesson a Edmund Aubrey, jeho otec byl tenkrát starostou. Někdy se k nám přidružily také dvě dívky stejného věku s Johankou: Haumetta a malička Mengetta. V létě jsme od rána do večera pásali stáda na pahorcích; musili jsme dávat dobrý pozor a nezbyvalo nám dost volného času na hru; zato zima bývala náramně veselá a milá. Často jsme se scházeli v chalupě Jakuba z Arku, v prostorné světnici s hliněnou podlahou, okolo krásně planoucího krbu, a tam se pak hrálo, tančilo a zpívalo, nebo nám staří vypravovali báchorky až dlouho přes půlnoc.

Jednou večer - bylo to právě toho roku, co byla ta krutá zima - jsme se jako obyčejně všichni sešli u Jakuba. Počasí bylo hrozné. Venku řádila bouře a vítr skučel jako pomínutý pes. Rádi jsme naslouchali bouři a víchru, když bylo ve světnici tak teplo a mílo. V krbu plápolal oheň, s veselým sykotem do něho padaly komínem kapky roztáhlého sněhu; škádlivá nálada, zpěv a vypravování trvaly až do desíti. Potom se večerelo: horká polévka, fazole a koláče s masem. Kdekdo se s chutí pustil do jídla. Malá Johanka seděla v koutě na bedně; misku a chléb měla na jiné bedně a kolem sebe houf svých miláčků. Měla jich vždycky spoustu: všechny potulné kočky se za ní táhly; přibíhala k ní i všelijaká jiná zvířátka bez domova, jako by se doslechla o její dobrotě; nebáli se jí ptáci a divoká i plachá zvěř cítila, že v ní má přítelkyni. Johanka nikdy neměla ani provázky, ani obojky a o klecích nechtěla ani slyšet; nechávala všechny své miláčky na svobodě; mohli přicházet i odcházet, kdykoli se jim zlíbilo, oni však neodcházeli. Byli u ní králíci, ptáčky, veverky, kočky i jiná drobná zvířátka; s chutí sledovala, jak dítě večerí, a znamenitě mu pomáhala. Na rameni seděla Johance maličká veverka a otáčela v předních tlapkách kousek suchého chleba.

Všem bylo dobře, přátelsky a vesele. Najednou kdosi zabušil na dveře. Všichni jsme sebou trhli a otočili se po příchodím. Tulák a otrhanec, jeden z těch, kteří se tou dobou stále potloukali po silnicích. Vešel celý zachumelený, odupával zmrazky, oklepával se, sundal si roztrhanou čepici a dvakrát jí udeřil o koleno, aby z ní oklepal sníh. Prohlížel si celou společnost se spokojeným výrazem ve vyhublé tváři a s velikou chutí po jídle; potom klidně a přívětivě pozdravil:

"Je to ale štěstí, sedět si za takovéhohle nečasu pěkně v teplé světnici, mít něco pořádného do žaludku a povídat si se sousedy! Pane Bože, zdalipak to není požehnání! Pomoz Bůh tulákům bez domova, když se musí za takovéhohle nepohody potloukat po silnicích!"

Nikdo neodpověděl ani slovo. Zaražený tulák stál ve dveřích a díval se z jednoho na druhého. Nikdo ho nepřivítal. Úsměv zhasínal na tulákově tváři. Sklopil oči, svaly v obličeji se mu začaly chvět, zvedl ruku k zrozenému čelu, aby zakryl slzy.

"Sed', kde sedíš, děvče!" okřikl starý Jakub dcerku. Cizinec sebou trhl a spustil ruku s očí. Před ním stála Johanka a nabízela mu svou misku horké polévky.

"Dejž ti Bůh zdraví, holubičko!" hlesl cizinec nesměle a najednou mu z očí vytryskly slzy a tekly po tváři; nemohl se však odhodlat vzít si misku.

"Neslyšelas?! Sed' a hled' si svého!"

Ale takhle se s Johankou nic nepořídilo. Otec to s ní rozhodně neuměl.

"Tatínku, vždyť má hlad! Vidiš přece, že má hlad!"

"Tak ať si vydělá na živobytí! Takováhle pánové jako on nás dovedou přivést na mizinu a vyhnat z našeho vlastního domu. Nebudu to trpět! Vidiš na první pohled, že to je ničema. Tak si ho nevěšmej a jdi si sednout!"

"Nevím, jestli je ničema, ale vidím, že má hlad. Dám mu, tatínku, svou polévku. Já nemám hlad ..."

"Tak ty nebudeš poslouchat?! ... Ničemové nebudou vyjídát poctivé lidi a nedostanou ani kůrku v mém domě, Johanko!"

Děvče položilo misku na bednu a postavilo se před rozhněvaného otce.

"Jestli nedovolíš, tatínku, stane se, jak si přeješ. Ale ať je ten člověk jakýkoli, myslím, že je nespravedlivé trestat jednu jeho část za to, co udělala druhá. Snad si tenhle chudák někdy vymyslel něco špatného, ale to udělala hlava, a hlad

nená hlava, ale žaludek - a ten za hlavu nemůže. Dovol mi, tatínku ..."

"To jsou samé hlouposti, co říkáš!"

Ale starosta Aubrey se vmísil do řeči. Rád si zařekl a dělalo mu dobře, když se mohl sám poslouchat.

"Nemáš pravdu, Jakube!" prohlásil, "a dokážu vážené společnosti, že je mnoho smyslu v tom, co říká tvá dcera. Je přece pravda, že hlava řídí a spravuje celé tělo. A jestli je to pravda, pak ani jediná z ostatních částí těla nemá odpovědnost, když vykonává rozkaz, který jí dala hlava; jenom hlava je odpovědná za špatné činy vykonané rukama, nohama nebo žaludkem člověka. Chápete mou myšlenku, vážená společnosti?"

Všichni souhlasili. To se starostovi líbilo, oči mu zasvítily a pokračoval s rostoucím zaujetím:

"Dejme tomu, že člověku spadnou na nohu kleště a těžce ho zraní. Myslíte, že kleště zasluhují potrestání? Jistě byste takový nápad pokládali za nesmysl. Ale proč to je nesmysl? Protože kleště nedovedou myslet a nemají vlastní vůli; proto nejsou za nic odpovědní; a jenom tam, kde je odpovědnost, tam se může mluvit o vině a trestu. A stejně je tomu i se žaludkem. Copak může lidský žaludek pomýšlet na vraždu? Může zapálit? Nemůže, protože nemá rozum ani vůli, zrovna tak jako ty kleště. A tak jsme se přesvědčili," - dodal starosta vítězně - "že žaludek je úplně nevinný i v zločinech, kterých by se dopustil jeho majitel!"

Rozlehl se všeobecný souhlas a potlesk. To podnítilo starostu k triumfálnímu závěru:

"Na ničem nemůže mít žaludek vinu. Ať jeho majitel udělá cokoli, žaludek zůstává v našich očích nevinný a posvátný. A protože nám dal Bůh rozum k dobrým a milosrdným myšlenkám, máme nejen povinnost a výsadu nasycit hladový žaludek, byť i byl uvnitř nějakého ničemy, ale máme to udělat s radostí a vděčností, uznávající jeho čistotu a nevinnost, kterou si uchoval uprostřed tak protivné povahy!"

Nemůžete si představit, jaký dojem učinila ta skvělá řeč! Všichni vyskočili, křičeli, tleskali, tiskli řečníkovi ruku a ten se nadouval pýchou a štěstím. Ano, i starého Jakuba chytila ta řeč u srdce:

"Tak dobrá, Johanko, dej mu tu polévku!"

Děvče se začervenalo a nevědělo, co má dělat. Také už nebylo co dělat, protože tulákovi hned na začátku té skvostné řeči vstrčila svou misku a chlapík polévku snědl, zatímco starosta rozkládal. Když se jí ptali, proč nečekala na rozhodnutí a na souhlas, odpověděla vesele, že žaludek toho muže byl velmi hladový a že nebylo moudré čekat, protože nevěděla, jaké bude rozhodnutí rozšafného soudce. Musí se uznat, že na dítě to byla dobrá a rozumná myšlenka.

Ukázalo se, že cizinec není žádný ničema. Byl to řádný muž, ale měl v životě neštěstí, a to nebyla tou dobou ve Francii zvláštnost. Když se teď dokázalo, že jeho žaludek je nevinný, dovolili mu, aby se choval jako doma. A protože se jeho žaludek nasytil a po ničem už netoužil, dal muž vůli svému jazyku a vypravoval mnoho zajímavého.

Byl dlouhá léta v poli, a sotva začal o vojně, všechno v něm jen jen hrálo. Však také dovedl vypravovat! Vedl nás vítězným pochodem skrze všechny slavné války Francie; z mlh šedého dávnověku povstalo v naší obrazotvornosti dvanáct paladinů. Slyšeli jsme dupot nesčíslných vojsk, která se přihnala, aby jim zatarasila cestu; viděli jsme ty lidské vlny, jak se valily a zas o překot utíkaly před nepatrným hloučkem reků; vyvstaly před námi všechny podrobnosti nejohroženějšího, nejsmutnějšího, ale zároveň nejslavnějšího dne z báječných dějin Francie. Spatřili jsme, jak na rozlehlém poli, posetém raněnými a zabitými, klesají paladinové a jak zůstal toliko jediný bez strachu a hany, rek, jenž dal jméno písni písni - té písni, které ani jediný Francouz nemůže naslouchat bez hlubokého rozechvění. Konečně se před námi objevila poslední, nejdokladnější scéna - rekova smrt. Mlčení a ticho, panující ve světnici, zatímco jsme se zatajeným dechem naslouchali cizincovu vyprávění, připomínalo ono ticho a klid, jež se vznášely nad bojištěm, když odlétala duše posledního reka.

Uprostřed ticha pravil neznámý, pohladiv Johanku po hlavě:

"Bůh tě ochraňuj, děvče! Před chvílí jsi mě zachránila od smrti hladem. Poslyš, jaká tě čeká odměna."

V napjatém tichu se rozlehl chudou jizbou zvučný hlas neznámého, rozdírající duši: zpíval tu čarokrásnou píseň o Rolandovi ...

Všichni vyskočili s planoucíma očima, s rozpálenými tvářemi. Muži si úkradkem utírali slzy a prsa se všem vzdouvala. Když zpěvák dospěl k poslední sloce, k tomu, jak Roland leží umíraje a sám uprostřed mrtvol, jak stahuje rukavici, napřahuje, než naposled vydechne, slábnoucí ruku k nebesům a šeptá blednoucími rty svou podivnou modlitbu, rozlehl se jizbou vzrušený vzlykot. Když dozněl poslední zvuk písně, všichni se vrhli k pěvci naplnění láskou k Francii a hrdostí nad jejími skutky a starou slávou. Objímali cizince, div ho nezadusili. Johanka se mu první přitiskla na prsa a pokryla mu tvář upřímnými polibky.

Venku řádila bouře, ale co na tom? Cizinec našel útulek a mohl v něm zůstat tak dlouho, jak chtěl.

* * *

2. KOUZELNÝ STROM BOURLEMONTSKÝ

Naše Domremy bylo jako každá jiná malá vesnička v té době a v tom kraji. Byl to shluk chalup, stodol a stájí, protkaný úzkými křivolakými uličkami, stezkami a pěšinkami, nad nimiž přečínaly chatrné doškové střechy. V chalupách bylo pološero, světlo sem vnikalo maličkými okénky s dřevěnými okenicemi - byly to spíše jen díry ve zdi. Podlahy - to byla jen udupaná hlína, ve světnicích byl jen nejnutnější nábytek. Pěstovaly se hodně ovce a dobytek a všechna mládež ze vsi pásla stáda.

Ale vesnička stála v překrásné krajině. Z jedné strany se táhly květnaté louky daleko k řece - k Meuse; na druhé straně se pozvolna zvedal mírný svah a na jeho vrcholu byl dubový les - hustý a hluboký a temný, a ten les nás děti vábil a lákal a také jsme z něj měly trochu strach, protože v něm v dávných dobách došlo k mnoha vraždám a zločinům a ještě docela nedávno v něm sídlil drak, který chrлил z nozder oheň a síru. Ten drak tam žil vlastně ještě za našich časů. Byl

dlouhý jako strom a tlustý jako sud a tělo měl pokryté šupinami jako došky a oči, velké jako rytířské klobouky, mu svítily jako rubíny. A měl hrozně dlouhý ocas, tak dlouhý, jak obvykle ani draci nemívají, aspoň to říkal každý, kdo něco věděl o dracích. Říkalo se, že ten drak je krásně zářivě modrý se zlatými skvrnami, ale nikdy ho nikdo neviděl, takže není jisté, že tomu opravdu tak bylo, snad je to jenom domněnka. Já jsem si to ostatně nikdy nemyslel. Člověk přece může něco tvrdit, jenom když se o tom sám na vlastní oči přesvědčil, jenom když pro to má opravdu důkaz, a nemá smysl zakládat si přesvědčení na nějakých dohadách a domněnkách. Co se týče toho draka, já jsem vždycky tvrdil, že je zlatý a nikoli modrý, protože draci vždycky byli zlatí a ne modří. Ten drak měl tedy doupě docela nedaleko v lese a je to prokázáno svědectvím Petra Morela, který tam jednou byl a poznal ho podle smradu. Je to hrůza, jak blízko může číhat nebezpečí a člověk o něm nemusí mít ani tušení.

V dávných a dávných časech sem přijelo na sto rytířů ze všech možných koutů světa, aby bojovali s drakem a zabili ho a získali královskou princeznu za ženu, ale v našich dobách se tohoto způsobu už nepoužívá a draky si vzali na starost kněží. V našem případě zasáhl také vskutku náš pan farář Guillome Fronte. Uspořádal procesi se svíčkami a s kadidlem a s korouhvemi a ubíral se z jednoho konce lesa na druhý a vykropoval a vykuřoval a zaříkával draka. Lidé říkali, že to pomohlo, alespoň se už potom nikdy nikdo nezminil, že by byl zase ucítil ten smrad. Ale všechno to je ovšem zase jen pouhá domněnka. Jisté jenom je, že tam ten drak byl, dokud ho páter Fronte nevykropil a nevykouřil, ale zda tam byl ještě potom nebo ne, o tom se nedá říci nic určitého.

V nádherné lučinaté krajině na kopci směrem k Vaucouleurs stál obrovský dub s rozložitou korunou. Vrhel příjemný stín a pod jeho kmenem byla průzračná studánka s pramenitou vodou. Byla studená jako led a v létě k tomu dubu a ke studánce chodily děti - léto co léto po pět set let - a celé hodiny zpívaly a tančily kolem toho stromu a tu a tam se napily ze studánky a bylo jim dobře a blaženě. A když se dost naskotačily a navýskaly, usedly do stínu a pletly věnečky z květin, kterých bylo plno na louce, a věšely věnečky na strom a kladly je kolem studánky, aby udělaly radost vilám, které tam žily; víly to měly rády, protože to byla něžná a ušlechtilá a nevinná stvoření jako všechny víly, a milovala polní květiny. A aby se dětem nějak odvděčily za tu milou pozornost, prokazovaly jim všelijaké přátelské služby, pečovaly o to, aby studánka nevysychala a byla pořád plná čerstvé a studené vody, vybíraly z ní hmyz a zaháněly hady, a tak nikdy nevznikly mezi dětmi a vilami žádné neshody a různice po celých pět set let - dokonce se vypráví, že po tisíc -, naopak mezi nimi panovala ryzí důvěra a nejněžnější přátelství. A kdykoli nějaké dítě zemřelo, víly truchlily jako jeho nejvěrnější kamarádi, a na to je zřejmý důkaz, protože v ten den, kdy dítě ukládali do země, visela vždycky na stromě nezabudka právě nad tím místem, kde sedávalo to dítě. Viděl jsem to na vlastní oči, takže mě nikdo nemůže balamutit. A důkazem toho, že to byly opravdu víly, je skutečnost, že to vždycky byla černá nezabudka, která neroste nikde jinde ve Francii.

Od nepamětných časů se všem dětem, které žily v Domremy, říkalo děti Kouzelného stromu; a děti byly pyšné na to jméno, protože bylo spojeno s výsadou, kterou neměly žádné jiné děti na světě: Kdykoli totiž některé dítě umíralo, jak se před ním smrákalo a smysly se mu mátly - tu pojednou před jeho skomírajícím zrakem vyvstala útěšná a sladká vidina Kouzelného stromu - ovšem jen tehdy, byla-li duše dítěte čistá a nevinná a bylo-li s ní všechno v pořádku. Tak to alespoň někteří lidé říkají. Jiní zase tvrdí, že ta vidina se zjevovala dvakrát: poprvé jako výstraha, rok nebo dva roky před smrtí, byla-li duše v zajetí hříchu, a to se pak strom zjevoval v smuteční, zimní, holé a opuštěné podobě a duši pak pojal nesmírný strach. Ale litoval-li člověk svých hříchů a jeho život byl opět dobrý a čistý, pak se mu ten strom zjevil znovu v celé své letní nádheře a půvabu, neobrátil-li se však, pak se ta vidina už neobjevila a člověk odešel ze světa s vědomím, že propadl věčné záhubě. A ještě někteří říkají, že ta vidina se objevovala jen jednou, a to těm, kdo žili správným a čistým životem daleko od domova v dalekých krajích - jako poslední zbožná a drahá vzpomínka na domov. A jaká jiná vzpomínka by se jim také mohla vynořit v srdci než obraz Kouzelného stromu, milovaného stromu, svědka jejich her, útočiště v dětských zálech a smutcích po všechny božské dny uplynulého šťastného mládí?

Jak říkám, někdo si myslí to a někdo ono, někdo věří tomu, někdo onomu. Já vím, že jedna z těch tří verzí je pravá, a sice ta poslední. Neříkám nic proti druhým dvěma, ale vím, že ta poslední je pravdivá; a jsem přesvědčen, drží-li se člověk toho, co opravdu ví, a netrápí se tím, co by mohlo a nemuselo být pravda, že má pak pokojnou mysl a takový je z toho užitek. Víme to, protože jsem viděl, jak děti Kouzelného stromu, když umíraly daleko od domova, obracely - byly-li smřeny s Bohem - oči k domovu a pak, jako by se najednou protrhla oblaka, uviděly obraz Kouzelného stromu, obklopený paprsky zlatého světla. Užřely, jak se květnatá lučina svažuje dolů k řece a ucítily sladkou a něžnou vůni domova. A pak se ta vidina ztratila a zmizela - ale ony věděly, ony věděly! A na jejich proměněných tvářích poznali ti, kdo stáli okolo a patřili na ně, že se jim dostalo poselství a že to poselství přišlo z nebes.

Johanka a já jsme tomu věřili takhle. Ale Petr Morel a Jakub z Arku a mnoho jiných dětí věřilo, že se vidina zjevuje dvakrát hříšníkům. Také oni říkali, že to vědí. Patrně proto, že to věděli jejich rodiče a řekli jim to. Buď jak buď, většinu věcí na tomto světě víme z druhé ruky.

Jedno by ovšem svědčilo ve prospěch toho, že se vidina stromu opravdu zjevovala dvakrát: od nejdávnějších dob, kdykoli někdo potkal některého z našich sousedů s popelavě šedou tváří a třesoucího se smrtelným strachem, vždycky se naklonil k sousedovi a pošeptal mu: "Je ve hříchu a dostal výstrahu." A sousedovi přejel mráz po zádech a zašeptal: "Máš pravdu, zjevil se mu, chudákovi, Kouzelný strom."

Takovéhle věci mají svou váhu. Nemůžeme je odbýt mávnutím ruky. Věc, která se traduje z pokolení na pokolení, v níž se ukládá hromadná zkušenost nesčíslného množství lidí, se nakonec nutně stane důkazem pro všechny časy. A jestliže to takhle pokračuje, z důkazu se konečně stane zvyk - a zvyk je a vždycky zůstane železná košile.

Za svůj dlouhý život jsem zažil častokrát, že se strom někomu zjevil dlouho před smrtí; nikdy se však nestalo, že by se byl zjevil hříšnému člověku. Nikoli - vidina byla v každém případě svědectvím zvláštní milosti: nevnukala nikomu hrůzu ze záhuby a ztracení, naopak, dávno a dávno před smrtí přinášela pokoj a mír, který už nikdo nemohl porušit -

věčný pokoj boží. Já sám, stařec nad hrobem, čekám na smrt s klidnou myslí: viděl jsem strom a jsem spokojen. Pokaždé, od nejstarších časů, když se děti vzaly za ruce a tančily kolem Kouzelného stromu, zpívaly píseň, které jsme říkali píseň o Kouzelném stromě bourlemontském. Zpívaly ji jasnými, svěžími hlasy - tu sladkou, útěšnou píseň, která mě provázela po celý život ve všech snech, konejšila, když jsem byl smuten a unaven, z dálné ciziny mě nesla vždycky zas zpátky k domovu. Žádný cizinec nedokáže pochopit, čím byla ta píseň dětem Kouzelného stromu daleko od rodné vsi, uprostřed cizoty, kde je nikdo nechápal a nikdo jim nerozuměl. Může se vám zdát, že to je obyčejná písnička, ale musíte mít pořádku na paměti, co znamenala, čím byla pro nás. Pak pochopíte, že nám při ní vždycky slzy stoupaly do očí a že se nám lámal hlas, když jsme měli zpívat poslední verš:

A když jednou v cizině dálné
nám žití uplyne čas,
Strome, ach Kouzelný strome,
objev se, objev se zas!

A vzpomenete si, že Jana z Arku zpívala tu píseň spolu s námi pod Kouzelným stromem, když byla malé děvčátko, a že ji měla ráda. Tohle je ta píseň:

Ach strome, zlatý strome,
proč se tak zelenáš?
To kane do tvého listí
ubohých dětí pláč.
V šatečkách rozedraných
a jen tak naboso,
plavčí své smutky a žaly
příteli na prsou.

Ach strome, Kouzelný strome,
jsi mocný jako hrad.
Kdo by tě, příteli drahý,
kdo z nás by tě neměl rád.
Tisíc let chránil jsi děti,
pasáčky pokojných stád,
Teď lásku a štěstí a mládí
přišly ti vyzpívat.

Ach strome, Kouzelný strome,
buď vždycky tak šťastný a mlád.
Jak my jsme tě měli rádi,
tak měj ty nás navěky rád.
A když jednou v cizině dálné
nám žití uplyne čas,
Strome, ach Kouzelný strome,
objev se, objev se zas!

Víly pořád ještě žily v Kouzelném stromě, když jsme byly děti, ale my jsme je nikdy neviděly. To proto, že domremský kněz sloužil před sto lety pod stromem mši a kázal, že to jsou zplození a příbuzní ďáblu a že nemohou dojít věčné spásy. A hrozil jim, aby se už víckrát neukazovaly a nevěšely nezabudky na strom pod trestem věčného vyvržení z naší farnosti.

Všechny děti se přimlouvaly za víly a říkaly, že to jsou jejich dobří přátelé a že je mají rády a že jim nikdy neublížily, ale kněz nechtěl nic slyšet a říkal, že to je hřích a hanba mít takové přátele. Děti se rmoutily a nebyly k utišení. A smluvily se mezi sebou, že budou samy věšet věnečky na strom, na znamení vilám, že na ně nezapomněly, že na ně vzpomínají a že je mají rády, i když je teď nemohou spatřit.

Ale jednou večer se přihodilo velké neštěstí. Matka Edmunda Aubreye šla kolem stromu a víly tam právě tančily. Neměly tušení, že by v tu dobu mohl jít někdo kolem. Byly tak zabrané do své zábavy, tak opilé divokým štěstím a kapkami medu, který pily s troškou rosy, že si ničeho nevšimly. Paní Aubreyová tu stála jako očarovaná a nemohla popadnout dech a jen se dívala a dívala, jak ta malá, fantastická stvoření - bylo jich aspoň tři sta - krouží a křepčí kolem stromu ve velkém oblouku - aspoň jako půl ložnice -, jak se drží za ruce a mávají jimi, jak se smějí a zpívají - slyšela smích i zpěv docela zřetelně - a vyhazují nožkami na tři palce od země v bláznivém veselí a rozpustilosti - byl to nejtřeštěnější a nejkouzelnější tanec, jaký ta paní kdy viděla.

Ale za minutu nebo dvě ji ty chudinky objevily. Propukly v srdcervoucí nářek a s úzkostí a hrůzou horempádem zmizely, zakrývajíce si oči pěstičkami malíčkými jako lískové oříšky.

Bezcitná žena - nikoli, jenom hloupá žena; nebyla bezcitná, jenom poblázněná - běžela domů a vypravovala kdekterému sousedovi, co se jí přihodilo, zatímco jsme my, malí přátelé vil, spali a nevěděli, jaké neštěstí se na nás valí, spali jsme jako zabítí, když bychom byli měli být vzhůru a pokusit se zastavit ty osudné jazyky. Ráno to věděl každý v celé

vesnici a neštěstí bylo dovršeno, protože co ví každý, ví také pan farář, to je hotové. Běželi jsme k páteru Frontovi, bědovali jsme a žebronili a pan farář z nás měl těžkou hlavu, když viděl, jak nám to je líto a že nejsme k utišení, protože to byl v jádře hodný a cituplný člověk. Říkal, že nemá nic proti vílám a že by je byl sám od sebe nikdy nevyhnal, ale teď že mu nic jiného nezbyvá, protože bylo ustanoveno, že víly se nesmějí před nikým ukázat, a když samy porušily tenhle zákaz, teď že za to budou pykat a musí jít. Ke všemu se tohle stalo v nejhorší možné době, protože Johanka z Arku ležela v horečce a málem v bezvědomí a co jsme sami mohli dělat, když tu nebyla její jasná hlava, která by byla dovedla poradit a pomoci? Běželi jsme v houfu k její posteli a žadonili jsme: "Johanko, probud' se! Probud' se, nesmíme ztratit ani okamžik! Pojď a přimluv se za víly! Zachraň je! Jenom ty to můžeš dokázat!"

Ale Johanka blouznila v horečkách, nechápala, co říkáme a co po ní chceme. Tak jsme šli s pláčem domů; věděli jsme, že všechno je ztraceno. Všechno bylo ztraceno, navěky ztraceno. Věrní přátelé dětí - přátelé po pět století - se s námi musí rozloučit, půjdou a nikdy se nevrátí.

Byl to pro nás hořký den, když otec Fronte sloužil pod Kouzelným stromem mši a vyhnal víly. Nesměli jsme nosit smutek, tak aby to každý viděl, to by nám byl nikdo nedovolil. Musili jsme se tedy spokojit s několika černými klůcky, které jsme si připevnili pod šaty tak, aby to nikdo neviděl; ale v našich duších byl smutek, velký a vznešený smutek a naše srdce ho byla plná, protože naše srdce patřila jim; ale nemohli jsme k nim jít a říci jim to, tak jako jsme nemohli zabránit, aby nebyly vyhnány.

Velký strom - Bourlemontský strom víl - nebyl pak už nikdy tak náš, jako byl předtím. Ale byl nám pořád ještě drahý a milý a zůstal mi drahý do dneška, když si tam teď na stáří zajdu dvakrát, třikrát do roka, sednu si do stínu pod jeho košatou korunou, vzpomínám na dávné druhy svých dětských her a vyvolávám si jejich dávno zašlé tváře před usazenými očima. Ne, ne, už to nebyl náš starý strom. Už se víly nestaraly o studánku, pramen ze dvou třetin vyschl, nebyl už studený jako led a ztratil mnoho ze své svěžesti. Vrátili se zahnaní hadi a bodavý hmyz, množili se a množili a stali se hotovým soužením.

Když se Johanka uzdravila, poznali jsme, co nás stála její nemoc. Měli jsme totiž pravdu, když jsme věřili, že by byla dovedla víly zachránit. Hrozně se rozhněvala, až to bylo kupodivu na tak něžné stvoření, rovnou si to namířila k otci Frontovi, stoupala si před něho, zatímco pan farář seděl, poklonila se a řekla:

"Víly měly jít, jestliže se zjeví lidem, je to tak, pane faráři?"

"Ano, dítě."

"Jestli se někdo modlí a přijde někdo druhý a vytrhne ho z modlitby, má snad hřích ten, kdo se modlí?"

"Zajisté že ne, Johanko."

Pan farář upadl do rozpaků, když tohle říkal, a trochu se začervenal.

"Když se to stalo jen tak náhodou a neúmyslně, má snad hřích ten, kdo druhého vyrušil? Je hřích hříchem, když ho nikdo nechtěl spáchat?"

Otec Fronte si začal mnout ruce a řekl:

"Ach, drahoušku, už vidím, že jsem udělal chybu," a přitáhl ji k sobě a chtěl ji vzít kolem krku a udobřit se s ní, ale Johanka byla ve varu a nechtěla to nechat jen tak, vzepřela se mu hlavou o prsa a rozhořčila se:

"Tak tedy víly nemají žádný hřích, nechtěly žádný hřích spáchat, vůbec nevěděly, že tam někdo je. A protože ubohé víly nemohly samy mluvit a nemohly říci, že zákaz platil úmyslu a nikoli nevědomému skutku, a protože neměly žádného přítele, aby se jich zastal a vysvětlil tuhle jasnou věc, proto musely jít, proto byly navždycky vyhnány z domova - ale to je nespravedlnost, nespravedlnost!"

Pan farář si ji přitáhl k sobě a řekl:

"Skrze hloupé babské řeči se stala krivda a unáhlenost. Kéž bych mohl ta ubohá stvořeníčka přivést zpět, pro spásu jejich duší. A také mé, také mé, protože jsem byl nespravedlivý. Tak už neplač, nikomu to není víc líto než tvému starému příteli, miláčku. Neplač už, neplač!"

"Ale já nemohu přestat jenom proto, že si zámánete. Není to žádná maličkost, to, co jste udělal. Myslíte si, že stačí, že to je dostatečné pokání, když řeknete, že toho litujete?"

Otec Fronte otočil hlavu, aby nebylo vidět, že se usmívá, a řekl:

"Můj nemilosrdný, ale spravedlivý soudce, není to dost. Roztrhnu si roucho a posypu si hlavu popelem. Budeš spokojená?"

Johančin hněv se začal uklidňovat, podívala se na kněze uplakanými očima a řekla svým prostým způsobem:

"Ano, udělejte to, chcete-li se očistit."

Otec Fronte by se byl málem dal znovu do smíchu, včas si však uvědomil, že vlastně spolu právě uzavřeli smlouvu, a ne zrovna příjemnou. Slovo se musí dodržet. Vstal a šel k ohništi, Johanka se za ním dívala s hlubokým zaujetím, nabral si lopatku chladného popela a už si ji chtěl vysypat na své šedé vlasy, když tu ho napadla lepší myšlenka:

"Nemohla bys mi pomoci, děťátko?"

"Jak, otče?"

Kněz klesl na kolena, sklonil hlavu a řekl:

"Vezmi ten popel a nasyp mi ho sama na hlavu."

Tady celá ta příhoda skončila, to se rozumí. Pan farář vyhrál. Můžete si představit, jak takováhle urážka kněžské důstojnosti poděsila Johanku a Jak by byla poděsila každé jiné dítě z vesnice. V tu ránu byla Johanka u něho na kolenou a div se znovu nedala do pláče.

"Ach, to je ošklivé. Já jsem nevěděla, co znamená to roztrhnusiroucho a posypusipopelem. Nedělejte to, otče."

"To nemohu, dokud mi nebude odpuštěno. Odpuštíš mi, dítě?"

"Vy jste mi přece nic neudělal, otče! Vy sám si musíte odpustit, že jste ublížil těm nevinným stvořením. Odpusťte si to, otče!"

"Teď jsem ale na tom hůř, než jsem byl předtím. Myslíl jsem si, že mi odpustíš, ale mám-li si sám odpustit, pak nemohu být tak shovívavý. Nebylo by to spravedlivé. Co jenom mám dělat? Vymysli si něco ve své chytré hlavičce!"

Otec nechťel povolit, přes všechny Johančiny přimlavy a naléhání. Najednou Johanka vykřikla. Napadlo ji, jak se dostat z úzkých. Chytla lopatku, nasypala si sama popel na hlavu a jásala, celá zamazaná od popela a od slz:

"Tak a je to! Teď bylo učiněno spravedlnosti zadost. Teď je vám odpuštěno, otče!"

Stařec, dojatý i obveselený, přitiskl Johanku na prsa a řekl:

"Ach, ty spravedlivé dítě! Jsi opravdová křesťanka, ne tak, jak se to jen slyší v kostele, ale v duchu a v pravdě.

Vždycky ti to dosvědčím."

Potom jí smetl popel s hlavy a s čela, pomohl jí umýt obličej a krk a celou ji okartáčoval. Byl teď v dobré náladě a měl velkou chuť ještě si trochu pohovořit, přitáhl si židli, posadil Johanku vedle sebe a řekl:

"Johanko, že jsi také pletla s ostatními dětmi věnečky u Kouzelného stromu, přiznej se!"

Byl to jeho způsob, že začínal vždycky takhle zdaleka a zpoza rohu, když chtěl někoho přivést do úzkých. Dělal, jako by se nechumelilo, pomaloučku, polehoučku nastražil past, a než si člověk vůbec stačil uvědomit, o čem je řeč, spadla klec. A dobrák pan farář z toho měl náramnou radost. Teď také tak.

Johanka odpovíděla:

"Ano, otče."

"Věšela jsi je na strom?"

"Ne, otče."

"Ty žes je tam nevěšela?"

"Ne otče."

"A kam jsi je tedy věšela?"

"Do kostela, otče."

"A proč jsi je nevěšela na strom?"

"Protože jste nám říkal, že víly jsou z příbuzenstva ďáblova a že by byl hřích, kdybychom je uctívali."

"A ty tedy věříš, že je nemáme uctívat?"

"Věřím, otče."

"A jestliže je nemáme uctívat a jestliže jsou z příbuzenstva ďáblova, nemyslíš, že by to mohla být nebezpečná společnost pro tebe a pro ostatní děti?"

"Myslím, že ano, otče."

Teď tedy sklapla past. Otec Fronte chvíli čekal a přemýšlel a potom řekl:

"Věc se má tedy takhle. Jsou to zavržená stvoření, strašlivého původu. Nebezpečná společnost pro děti. A teď mi tedy rozumně řekni, jakou jsem vlastně udělal chybu, že jsem je odtud vyhnal, a proč jsi je chtěla zachránit. Oč jsi vlastně přišla?"

Sklapla past, ale v pasti byl pan farář. Takhle pošetile se ptát tváří v tvář Johance! Oč ona přišla! Cožpak vůbec neznal Johanku z Arku? Cožpak nevěděl, že ji jaktěživo nezajímalo, co ona ztratí nebo získá? Cožpak si nikdy neuvedomil, že ji rozpláče nebo přivede do varu, jenom když se někomu jinému děje bezpráví, příkoří, krivda? Pan farář nastrojil past, ale teď se sám octl v pasti. Měl to poznat v okamžiku. Johanka se do něho pustila s vervou, která ho až překvapila, ale nepřekvapila by nikoho, kdo ji dobře znal.

"Jak můžete takhle mluvit, otče! Komu patří Francie?"

"Bohu a králi."

"Nepatří ďáblu?"

"Ďáblu, dítě? To je hloupost jako věž - ďáblu nepatří ani píď půdy v téhle zemi!"

"A kdo dal těm ubohým stvořením jejich domov? Bůh! Kdo je chránil po všechny věky? Bůh! Kdo jim dovolil, aby si hrály a tančily po celá staletí a kdo v tom neviděl žádnou vinu? Bůh! A kdo se postavil proti božím rozhodnutím a vyhrožoval jim? Člověk! Kdo jim překážel v nevinných hrách, jež jim Bůh dovolil a člověk zakázal, a kdo splnil svou hrozbu a vyhnal chudinky víly z jejich domova, který jim ve svém milosrdenství a slitování dal Bůh a sesílal jim po pět set let rosu a déšť a sluneční paprsky, aby mohly žít v božím míru? Byl to jejich domov, otče, jejich, a nikdo neměl právo jim ho brát. A byli to nejněžnější, nejvěrnější přátelé, jaké kdy děti měly, a pět set dlouhých let jim prokazovali ušlechtilé a přátelské služby a nikdy mezi nimi a dětmi nevznikla žádná hádka a žádný svár. A děti je měly rády a teď pro ně truchlí a jejich bolest není možné utišit, protože to, co se stalo, se nedá napravit. A co udělaly děti, že je stihla tak krutá rána? Že by chudinky víly mohly být nebezpečná společnost pro děti? Ano, mohly, ale nikdy nebyly. Že by mohly, to ještě není žádný důvod. A že jsou z příbuzenstva ďáblova? Co na tom? I příbuzenstvo ďáblovo má svá práva, a víly byly v právu; také děti mají svá práva a my jsme byly v právu. Kdybych tu byla já, byla bych promluvila - byla bych se postavila za děti a za víly a vzala bych je pod svou ochranu a všechno bych zachránila. Ale teď - teď je po všem a konec a nedá se už nic dělat."

A Johanka se rozhodla nad myšlenkou, že by se víly měly pronásledovat a že by měly být zbaveny lidského přátelství a přízně jen proto, že se jim nemůže dostat věčné spásy. Řekla, že právě z toho důvodu by se nad nimi měli lidé slitovat a dělat pro ně všechno možné a mít je rádi, aby zapoměly na svůj hořký osud, k němuž nepřišly vlastní vinou, ale náhodou, zrozením. "Chudinky víly!" litovala ty ubožáčky. "Říká se nám, abychom milovali své bližní, a teď najednou nesmíme milovat ubohé víly, které to tisíckrát víc potřebují!"

A vytrhla se páteru Frontovi, hněvivě dupla nožkou, otočila se na patách a utíkala z fary, jako by za ní hořelo, zatímco chudák pan farář se za ní díval s otevřenými ústy.

* * *

3. ČERNÝ PRAPOR

Všechny děti mají své přezdívky a tak tomu bylo také u nás. Už od prvních krůčků se nám dostávalo všelijakých jmen, která nám už zůstala, ale Johanka jich měla nejvíc. Bylo jich aspoň půl tuctu. Venkovská děvčata jsou vždycky trochu stydlivá a snadno se červenají, Johanka se však červenala tak hezky a tak často, že jsme jí říkali Červený kvítek. Byli jsme všichni vlastenci, jak ani v těch dobách nebylo jinak možné, ale jenom ji jsme nazývali Vlastenkou. Také jí říkali Andílek, nejenom pro její neobyčejnou krásu, ale i pro andělskou mírnost její duše. Všechna ta jména jí zůstala a k tomu ještě jedno: Hrdinka.

Rostli jsme v samé práci, v klidném ovzduší domova a brzo jsme dospěli natolik, že jsme dobře rozuměli zprávám o válkách, které stále zuřily na severu i na západě. Jednou nás tančil a skotačil celý houf kolem Kouzelného stromu, u něhož jsme se rádi scházivali: honili jsme se, zpívali a věšeli jsme na větve praporky a stuhy. Najednou vykřikla malá Mengetta:

"Podívejte se, co to tam je?"

Všechny oči se obrátily v jednu stranu, na svah pahorku, který se skláněl k vesnici.

"Černý prapor?"

"Opravdu!"

"Opravdu černý prapor! Ale co to znamená?"

"Jistě něco hrozného!"

"Dívejte se, dívejte, někdo sem běží s tím praporem!"

Běžel k nám Štěpán Rose, kterému jsme říkali Slunečnice, protože měl zrzavé vlasy a buclaté tváře podobané od neštovic; jeho předkové pocházeli z Německa. Spěšně se šplhal na pahorek, mávaje smutečním praporem; srdce nám poplašeně bušilo. Konečně doběhl a zarazil žerď praporu do země.

"Konec!" zvolal. "Tenhle prapor je od nynějška znakem Francie! Nemáme už žádný jiný!"

Hovor rázem umkl. Jako by přišla zpráva, že zemřel někdo, kdo nám byl velmi drahý. Nikdo ani nehlesl, jenom chlapec těžce oddychoval. Zdálo se, jako by i ptáci ztratili řeč. Konečně mohl Štěpán promluvit:

"Přišly hrozné zprávy. V Troyes uzavřeli smlouvu mezi Francií a Angličany s Burgundskými. Prodali nás a vydali těm anglickým holomkům! Burgundský vévoda a ta stará čarodějnice - francouzská královna - to je jejich dílo! A anglický Jindřich si má vzít naši Kateřinu!"

"To není pravda! To není možné! Dcera francouzského krále a vrah od Azincourtu! Kdopak ti tohle napovídal?"

"Jestli tomu nechcete věřit, nevěřte si! Ale to není ještě všechno! Dítě, které se narodí z toho manželství, i kdyby to bylo děvče, zdědí oba trůny, anglický i francouzský, a obě říše zůstanou už navždycky v moci toho rodu!"

"To je lež, nic než hloupá lež! Taková věc se protiví našim zákonům a nemůže mít žádnou platnost," namítl Edmund Aubray, kterému jsme pro jeho zálibu ve vojákování říkali Paladin. Chtěl ještě něco říci, ale ostatní ho přerušili. Křičeli všichni najednou, jeden přes druhého. Konečně jsme se trochu utišili a kdosi navrhl:

"Neskákejte mu do řeči a nechte ho mluvit. Tak co dál, Štěpáne?"

"Už toho není mnoho: náš král Karel VI. bude panovat až do své smrti a po něm se stane francouzským pánem Jindřich V. Anglický, dokud jeho dítě nevyroste ..."

"Ten chlap že má vládnout v našem království?"

"Ten lupič? To není pravda! To není pravda!" křičel Paladin. "A co se stane s našim korunnním princem? Je o něm ve smlouvě zmínka?"

"Ani slovo. Zbavuje se mlčky trůnu a stává se z něho psanec."

Znovu náramný křik. Všichni hlučeli, že to je lež, náš král že by nepodepsal smlouvu, která by uškodila jeho vlastnímu synovi.

"A což královna," namítl Rose, "ta by také nepodepsala smlouvu, která zbavuje trůnu jejího vlastního syna?"

"Ta zmije? Ta je všeho schopná! O té nikdo nemluví. Nenávidí vlastního syna. Ale její podpis nemá žádný význam. Podepsat musí král."

"A jaký je to král? Bláznivý, vidíte?!"

"Bláznivý, ale přece je to král. A lidé ho mají docela rádi; aspoň nikomu neubližuje."

"To je pravda, Jakube! Ale co můžeš čekat od bláznivého krále? Ví, co dělá? Ani za mák. Proto také jistě smlouvu podepsal - někdo jiný mu při tom držel ruku!"

"Královna!"

Znovu jsme se dali jeden přes druhého do křiku, zasypávali jsme královnu nadávkami. Konečně řekl Jakub z Arku:

"Ale takovýchhle falešných zpráv běhá všude plno. Není tohle jenom planá pověst? Ve Francii se ještě nestalo nic tak hanebného a potupného. Odkud máš tu zprávu?"

"Přivezl ji kněz z Maxey."

To byla osoba spolehlivá. Všichni jsme to věděli.

"Věří tomu on sám?"

"Ručí za to, že to je pravda."

Děvčata se dala do pláče; chlapi oněměli hanbou a vztekem. Na Johančině tváři se objevil výraz tichého zoufalství jako u smrtelně raněného zvířete. Konečně jsme se všichni trochu vzpamatovali a hovor znovu oživil.

"Och, Pane Bože!" zvolal Noël Rainguesson. "Kdypak konečně dospějeme! Rosteme moc pomalu a král by právě teď potřeboval vojáky, aby smyl tuhle hanbu!"

"Já nebudu čekat moc dlouho," prohlásil Paladin slavnostně, "a až budu na vojně, pak o mně něco uslyšíte!"

I v děvčatech se probudil vojenský duch. Marie Dupontová vykřikovala, že být mužem, hned by šla do boje. Cecilie

Lettelierová se také nechtěla dát: "Já také! já také! A ručím vám za to, že bych nedostala strach, kdyby vytáhla do boje celá Anglie!"

"Holky se dovedou jen holedbat, ale jinak nejsou k ničemu," poškleboval se jim Paladin. "Někdo na ně zadupe a hned začnou pelášit jako králíci. Naposled se i tenhle capart Johanka začne vychloubat, že by chtěla na vojnu!"

Ta myšlenka byla tak zábavná, že vzbudila všeobecnou veselost.

"Jen si představte naši Johanku," šklebil se Paladin, "jak jede do boje - a ne snad jako ledajaký voják, ale jako náčelník v brnění a s vlastním praporem! Jako velitel! Vidíte ji!? Bude velitelem celého pluku a ten se bude skládat ze samých děvčat ... A budou sekat do nepřátel na všechny strany ... jenže jazykem!"

Všichni jsme se váleli smíchy. Ubohá Johanka seděla na bobku, celá zmatená výsměchem. A právě v té chvíli se stalo něco, co rázem změnilo celý pohled na tu věc a ukázalo, že pravdu má ten, kdo se směje naposled.

Za staletým stromem se najednou objevila hrozná tvář, kterou jsme všichni dobře znali. Šílený Benoist utekl z klece! Je po nás veta! Rozedraný, divý muž s naježenými vlasy vyskočil za stromem, máváje sekerou. Rozběhli jsme se na všechny strany s hrozným křikem.

Jediná Johanka se nehnula z místa. Vyskočila a zadívala se šílenci do očí. Když jsme doběhli na pokraj lesa a odvážili se ohlédnout, nežene-li se Benoist za námi, spatřili jsme s hrůzou, že Johanka stojí dosud bez hnutí a šílenec se k ní krade s napřaženou sekerou. Byla to hrozná podívaná! Vtom jsem spatřil, jak Johanka udělala několik kroků proti divousovi. Benoist se zastavil, zamával sekerou, jako by jí hrozil. Johanka šla neohroženě dál, až se konečně octla pod samou sekerou. Tu se zastavila a začala s ním mluvit. Dělal se mi zle, hlava se mi zatočila, v očích se mi zatmělo. Když jsem se trochu vzpamatoval, užel jsem, jak jde Johanka klidně vedle šílence k vesnici a drží ho za ruku. V druhé ruce měla sekeru.

Děti vylézaly ze skrýší jedno za druhým a dívaly se na ně s otevřenými ústy. Od té doby jsme začali říkat Johance Hrdinka.

Rázem jsme zapomněli na černý prapor a běželi horempádem do vsi dát lidem výstrahu. Ale žádného nebezpečí už nebylo. Když jsme doběhli do vsi, byl šílenec už zase za mřížemi. Lidé se sběhli na návsí před kostelem, objímali a líbali Johanku, chválili ji a plakali. Johanka utekla, nemohla snést tolik chvály.

Vrátil jsem se ke Kouzelnému stromu, abych se vyhnul protivnému vypytování. Také jsem se styděl, že jsem utekl. Našel jsem tam Johanku. Za chvíli za námi přiběhli ostatní kamarádi. Obklopili jsme Johanku a začali se jí vypytovat, jak se rozhodla k něčemu tak riskantnímu.

"Děláte z toho kdovíjakou věc," odpovědělo děvče, "a zatím to nic není. Dávno znám našeho divousa, on mě také zná a má mě docela rád. Nejednou jsem mu strkala přes mříže jídlo a loni v prosinci, když mu usekli dva prsty, aby nechytal kolemjdoucí, dávala jsem mu každý den obvaz, dokud se mu ruka nezahojila."

"To je moc hezké," hrozila se malá Mengetta, "ale je to přece blázen, holka, a když to na něho sedne, je v tu ránu po vděčnosti. Říkej si, co chceš, byl to divoký kousek, Johanko!"

"Bodejť ne," potvrdzoval Slunečnice, "copak ti nehrozil sekerou?"

"Ať si hrozil."

"A ty ses nebála?"

"Nebála, vlastně jen docela maličko."

"A čím to, že ses nebála?"

Chvilíčku přemýšlela a pak prostě řekla:

"Sama, děcka, nevím!"

Všichni jsme se dali do smíchu. Cecílie Lettelierová toho však ještě pořád nevěděla dost: "A proč jsi neutekla s námi?"

"Někdo musil přece zase zavřít divousa do klece!"

Byla to pozoruhodná odpověď. Ukazovala, jak velice zapomínala Johanka na sebe a na nebezpečí, které jí hrozilo, a starala se jen o záchranu ostatních. Taková už byla její povaha, a mít už tenkrát víc rozumu, jistě by nás bylo napadlo, co asi v budoucnu vykoná takováhle dívka.

* * *

4. KRÁL JE MRTEV - AŤ ŽIJE KRÁL?

Tiše a šťastně plynuly dny našeho mládí. Náš život byl klidný, jeviště války bylo daleko. Ale loupeživé tlupy se k nám přibližovaly. Za noci jsme vídali záři hořících dvorů a vesnic. Tušili jsme, že brzy přitrhnou blíž a že dojde řada i na nás. Stálý strach nás tížil a vzrůstal, když bylo po smlouvě uzavřené v Troyes.

Jednou jsme my děti pořádaly obvyklou bitvu s nenáviděnými Burgundány z vesnice Maxey; za soumraku jsme se vraceli všichni důkladně potlučení na naši stranu řeky. Najednou jsme zaslechli zvonění na poplach. Dali jsme se do běhu, a když jsme doběhli na náves, byla již přeplněná pobouřenými venkovany a osvětlená hořícími pochodněmi. Na prahu kostela stál cizinec, zřejmě šlechtic, Burgundán, a oznamoval cosi davu, který zuřil a spílal. Burgundán nám zvěstoval, že náš bláznivý král zemřel a že my všichni - Francie i koruna - jsme teď v moci anglického nemluvněte, které leží v Londýně v kolébce. Přemlouval nás, abychom přísahali tomuto dítěti věrnost. Tvrdil, že konečně budeme mít silnou a pevnou vládu a že co nevidět anglické vojsko nastoupí svůj poslední pochod. Ta výprava prý bude velice krátká, protože anglické armádě zbývá pokořit už jen nepatrný kousek naší vlasti, který je dosud pod ochranou francouzských zbraní.

Lidé zuřili a bouřili se; nad spoustou hlav, ozářených pochodněmi, se zvedaly pěsti. Burgundán stál v jasném světle pochodní uprostřed houfu a díval se na rozzuřený dav spokojeně a s klidem. Byl to chladnokrevný muž a zasluhoval si skutečně obdiv. Nejpopudlivější bylo, co řekl naposled. Vypravoval, jak při pohřbu starého krále francouzský kancléř,

nejvyšší úředník v říši, zlámal žezlo nad rakví Karla VI. a nad jeho rodem a hlasitě provolal: "Dej Bůh dlouhého věku Jindřichovi, králi anglickému a francouzskému, našemu vznešenému pánu!" Burgundán nás žádal, abychom dotvrdili tato slova upřímným Amen.

Lidé zbledli hněvem, všem se přilepily jazyky na patro a nikdo nemohl promluvit slovo. Jenom Johanka, která stála vedle mě, se podívala cizinci do tváře a řekla důstojně svým vážným, rozumným hlasem:

"Ráda bych viděla tvou hlavu oddělenou od těla!" Po chvíli se pokřižovala a dodala: "Kdyby to byla vůle Boží."

Zapamatoval jsem si tohle slovo a řeknu vám proč: bylo to jediné kruté slovo, které Johanka za celý život pronesla. Od onoho dne, kdy nás stihla tato chmurná zpráva, žili jsme v ustavičném strachu. Zběhové vnikali skoro až do našich domů, takže jsme žili v ustavičném zděšení. Konečně nastal i pro nás osudný den. Bylo to na jaře roku 1428.

Burgundané k nám vtrhli za temné noci v zástupech a nám nezbyvalo než utéci, abychom zachránili holý život. Jediná Johanka neztratila chladnokrevnost: ujala se velení alespoň nad námi dětmi a brzo v strašném zmatku obnovila pořádek. Udílela rychle a rozhodně rozkazy, starala se, abychom se jeden druhému neztratili, a dodávala vlídnými slovy odvahu zděšeně prchajícímu houfu.

Tou dobou jí minulo už šestnáct let. Byla to statná dívka a zářila neobyčejnou krásou. Byla velice zbožná a to často dodává lidem zdání jakéhosi podivného smutku. Na Johance nebylo však vidět nic takového. Její víra ji naplňovala radostí a štěstím.

Větší část naší vesnice byla zničena, a když jsme se směli vrátit domů, teprve jsme pochopili, co vytrpěli lidé v celém království za tato desetiletí. Poprvé jsme spatřili pobožené, vypálené chatrče, ulice a uličky přeplněné mrtvolami pobitých zvířat. V kleci na návsí jsme našli šíleného Benoista, rozsekaného a ubitého k smrti.

Měli jsme teď o čem mluvit. Přepadení naší vesničky se nám zdálo mnohem významnější nežli všechno, co se dalo v ostatním světě. Příhoda, která nám šla na vlastní kůži, stala se nám rázem důležitější než kterákoliv světodějná událost, o níž jsme věděli pouze z doslechu. Naši staříci byli tenkrát velmi rozezlení.

"Dějí se to teď věci na světě!" horlil Jakub z Arku. "Musíme o tom hned podat zprávu našemu králi. Je čas, aby se probudil z ospalosti a vzchopil se už jednou k nějakému dílu!"

Mluvil o našem mladém králi, šťvaném vydědenci Karlu VII., zbaveném trůnu.

"Mluvíš svatou pravdu," souhlasil starosta. "Musíme mu podat zprávu, a to hned. Je to také hanebnost, že se vůbec mohou dít takové věci. My tady nemůžeme ani klidně spát a on si žije v radovánkách. Musí se to jednou rozhlásit - ať to slyší celá Francie! Sám půjdu a budu to vykřikovat po všech rozích!"

Tak to bývá ve světě: tisíce a tisíce loupeží a zhářství po celé Francii nebylo nic, zato přepadení naší vesničky, to byla událost! Řeč se mluví, když jde o souseda, ale když to člověku začne jít na tělo, hned aby zakročoval sám král.

I my mladí jsme rokovali napořád o té důležité události; když jsme pásli stáda, neumlkal náš hovor ani na okamžik.

Začali jsme se už také považovat za důležité lidi - mně šlo na osmnáctý, ostatní byli o dva, tři až čtyři roky starší.

Jednou začal Paladin ostře napadat postup francouzských vojevůdců.

"Podívejte se na toho Dunoise - a on si chce ještě říkat generál! Kdybych byl jenom na chvíli na jeho místě, nejsem žádný tluchuba, ale všechno by šlo jak na drátkách. Podívejte se na toho Xaintraillesa - fuj! - nebo na toho tlachala La Hira! Jsou to pěkní generálové, jen co je pravda!"

Poslouchali jsme neradi takovou potupnou řeč o vojácích, kteří byli poslední nadějí Francie. Johančina tvář vzplála hněvem.

"Divím se ti," rozněvala se, "jak můžeš takhle lehkomyšlně mluvit o tak velkých lidech! Vždyť jsou to sloupy, na kterých stojí Francie. Byla bych ráda, kdybych se na ně mohla podívat, třeba z dálky a jen jedním okem!"

Paladin byl trochu na rozpacích, zvláště když viděl, že všichni ostatní souhlasí s Johankou. Hned se také ozval Johančin bratr Jakub:

"Jestli se ti nelíbí, co dělají naši generálové, jdi a postav se na jejich místo. Pořád se nadouváš, že půjdeš na vojnu, a nejdeš nikam!"

"Ono se ti to řekne," bránil se Paladin. "Nemohu na vojnu, protože nejsem šlechtic. V tom je ten háček. Co může dokázat obyčejný voják v takovém boji? Docela nic. Kdybych byl šlechtic, nezůstal bych tu ani okamžik. Rád se pustím do boje, ale ne s holýma rukama a kobyly za ocasem. Jestli mě potřebují, ať si pro mě pošlou. Jinak se odtud nehnu, leda s korouhví a na koni!"

"Ubohá Francie!" vzdychl posměšně Petr z Arku. "Nejstatečnější z tvých hrdinů - a takhle ti tady zahálí!"

"Děláš si z druhých legraci, ale pročpak nejdeš na vojnu sám, Petříku?"

"Vždyť si pro mě také ještě neposlali! A přece půjdu, přísahám, že půjdu, ale jen pod tvým velením, Paladine, až si pošlou pro tebe!"

Všichni se dali do smíchu a Kovařík prohodil:

"To by si tedy měli pospíšet! Jestli pro nás pošlou za pět let ..."

"Půjde dříve než Paladin," promluvila najednou Johanka tiše a zádumčivě, ale všichni jsme ji slyšeli."

"Jak to můžeš vědět, Johanko?" zeptal se s údivem Kovařík, ale Jan z Arku mu vpadl do řeči:

"Já chci také na vojnu, ale nemám ještě léta. Musím čekat, až pošlou pro Paladina."

"Ne, ne," šeptla zase Johanka, "ten půjde spolu s Petrem."

Řekla to tak, jako by mluvila sama k sobě, zřejmě nepozorovala, že mluví nahlas, a mimo mě ji tentokrát nikdo nezaslechl.

"Je jen jedna možnost, jak zachránit Francii," prohlásil Noël Rainguesson. "U nás v obci je jen jediný šlechtic, a to Školák. Jen ten může být důstojníkem. Francie ho povolá a on zažene anglická i burgundská vojska do moře jako prasata."

Školák - to jsem byl já. Říkali mi tak proto, že jsem jediný uměl číst a psát. Rozlehl se všeobecný souhlas a Slunečnice

dodal:

"Je to docela přirozené a všechno se tak nejlíp urovná. Pan de Conte musí souhlasit. Dá se na pochod hned za vojevůdcem Paladinem a padne na poli cti a slávy."

"Dá se na pochod s Petrem a Janem a bude žít, až vyhasne i vzpomínka na tyto války," šeptala temně Johanka. "V poslední chvíli se k nim připojí i Noěl a Paladin, ale ne z vlastní vůle ..."

Johančin hlas byl velice tichý a její proroctví znělo děsivě.

"Tak to je všechno rozhodnuto," tleskl Noěl do dlaní. "Teď už jen abychom sestavili sbor pod praporem Paladinovým a šli zachránit Francii. Doufám, že půjdete všichni?"

Všichni vesele souhlasili až na Jakuba z Arku.

"Mě z toho vynechte. Šavle, děla - s tím nechci nic mít! A pak - jsem nejstarší syn, kdopak by se staral o rodinu! Já budu doma a dočkám se dlouhého věku."

"Zůstane doma, ale nedočká se dlouhého věku," zašeptala Johanka.

Hovořilo se dál, vesele a bezstarostně. Paladin vykládal plán svých operací, sváděl bitvy, vítězil, porážel Angličany, dosadil našeho krále znovu na trůn a korunoval ho vlastníma rukama. Pak jsme se ho ovšem ptali, co odpoví, až se ho král zeptá, jakou si přeje odměnu. Paladin řekl bez rozmyšlení:

"Poprosím o titul vévody a hodnost paira a o to, abych se stal dědičným konetablem Francie."

"A pak požádáš o ruku nějaké princezny?"

Paladin se trochu zapálil a rychle odpověděl:

"Nepotřebuji žádnou princeznu. Vezmu si, koho budu chtít!"

Mířil tím na Johanku, ačkoliv o tom neměl nikdo ani tušení. Kdyby to bylo někoho napadlo, byli by se všichni Paladinovi vysmáli. Věděli: pro Johanku není vhodného ženicha v celé vsi.

Žertem jsme se teď ptali navzájem, co by kdo chtěl od krále odměnou za slavné skutky, které hodlá vykonat. Odpovědi byly ovšem žertovné a každý se pokoušel překonat kamarády vtipem. Když však došlo na Johanku a byla probuzena ze svého snění, domnívala se, že na ní čekají vážnou odpověď, i odpověděla:

"Kdyby mi korunní princ ve své milosti a velkomyslnosti řekl: Teď jsem zase bohatý, žádej ode mne, co chceš - vrhla bych se před ním na kolena a poprosila bych ho, aby přikázal, ať naše vesnice už nikdy neplatí žádné daně."

Řekla to tak hezky, od srdce, že se nás to dotklo v hloubi duše. Nikdo se nezasmál a všichni jsme se zamyslili. Nadešel den, že jsme si se smutnou hrdostí připamatovali tato slova a byli jsme rádi, že jsme se nesmáli. Tenkrát jsme poznali, jak šlechetné byly její úmysly a jak čestně dostála v slovu, když si vyprosila na králi právě tuto milost a zřekla se pro sebe veškeré odměny.

* * *

5. POSELSTVÍ

Po celé dětství až do čtrnácti let byla Johanka nejveselejší děvče z celé vesnice. Ale v posledních letech se z ní stala zádušná dívka: ne snad smutná, ale snívá, často bývala zamyšlena. Soužila se patrně pro Francii, a to břímě nebylo lehké. Někteří připisovali také tuto soustředěnost její hluboké zbožnosti. Johanka sama se nesvěřovala nikomu; trochu důvěřovala jenom mně. Nejednou mě napadlo, že snad má nějaké tajemství, které skrývá.

Jednoho dne jsme byli všichni na poli, a jak už ani jinak nebylo možné, začalo se mluvit o neštěstí Francie. Mluvil jsem kvůli Johance o budoucnosti Francie vždycky s nadějí, ale byla to jen přetvářka. Francie už neměla ani stín naděje. Styděl jsem se však a bolelo mě stále lhát; styděl jsem se klamat tu nevinnou a čistou duši. Zahájil jsem proto novou politiku:

"Přemýšlel jsem dnes celou noc, Johanko, a dospěl jsem k závěru, že jsme se celou tu dobu klamali. Francouzská věc byla ztracena už od dob Azincourtu, teď však je zloha beznadějná."

Nedíval jsem se na ni. Cítil jsem, že je nemilosrdné ničit její srdce, srazit hrubě otevřenou řečí její naději. Když jsem však všechno řekl a ulehčil svému svědomí, podíval jsem se jí přece jen do tváře, abych viděl, jaký mají má slova účinek. Tohle jsem nečekal! V jejích vážných očích se zableskl lehký výraz podivu a to bylo vše. Potom se zeptala pevným, klidným hlasem:

"Myslíš?"

Její klid mě upokojil. Mohl jsem teď říci všechno bez rozpaků a zatajování.

"Nechme krásné sny krásnými sny a podívejme se do tváře skutečností. Co říkají skutečnosti? Mluví jasně jako číslice v účetní knize. Třeba jen udělat součet, abychom se přesvědčili, že Francie je na dně. Jedna její polovina je už v rukou Angličanů, druhá v rukou lupičů, kteří nad sebou neuznávají žádnou vládu. Náš král je uzavřen se svými šašky a lichotníky v neslavné zahálce a v chudobě v jednom koutku království a nemá žádnou moc. Nemá ani peníze, ani armádu, nebojuje, nechce bojovat a nepomyslí na žádný odpor. Zabývá se jen jedinou věcí: že se zřekne koruny a práskne do bot. Chce prý do Skotska. To jsou všechno skutečnosti. Jsou správné?"

"Správné," hlesla Johanka.

"Mluvil jsem tedy pravdu. Stačí je jenom takhle probrat, abychom dospěli k závěru."

"Tedy je věc našeho pana krále opravdu ztracená?" zeptala se Johanka.

"Opravdu. Nemá smyslu o tom pochybovat."

"Jak to můžeš říkat? Jak to můžeš takhle říkat?"

"Copak je možno smýšlet a mluvit jinak? Copak ty máš, Johanko, ještě nějakou naději?"

"Naději! Mnohem víc než naději! Francie si zase dobude svobody a uchová si ji!"

Zdálo se mi, že se její duch dnešního dne zakalil.

"Johanko," začal jsem znovu, "z tebe mluví srdce, které slepě miluje Francii a zakaluje ti úsudek. Podívej se: nakreslím to tadyhle na zemi. Tenhle kruh je Francie. Uprostřed Francie, od východu k západu - vidíš, tahleta čára - to je řeka."
"Loira."
"Ano, Loira. Celá tato severní část země je v drápech Angličanů."
"Ano."
"Tato jižní polovice nepatří ve skutečnosti nikomu. Uznává to sám král a ohlíží se, kudy vzít do zaječích. Anglie tu má vojsko. Vážný odpor vlastně už přestal a Anglie se může zmocnit všeho, kdykoli se jí zlíbí. Ve skutečnosti Francie už zahynula. Francie přestala existovat. Jsme dnes něco víc než anglická provincie? Je to pravda nebo ne?"
Johančin hlas byl tichý, lehce se chvěl, ale přece řekla docela jasně:
"Je to pravda."
"Tak vidíš! Kdypak dobyla francouzská vojska naposled nějakého vítězství? Skotští vojáci pod francouzským praporem zvítězili ovšem před několika roky v nějakých třech bitvách, ale to byli Skotové, a ne Francouzi. Od těch dob, co osm tisíc Angličanů pobilo šedesát tisíc Francouzů před dvaceti lety u Azincourtu, pobledla francouzská sláva. Od těch dob se stalo příslovím, že se Francouzi dají na útěk, sotva se proti padesáti francouzským vojákům postaví pět Angličanů."
"Je to trpké, ale je to pravda."
Myslel jsem, že je jí to teď už úplně jasné a že uznává, že se nedá nic dělat. Ale zmýlil jsem se. Namítla pevným hlasem, v němž nebyl ani stín pochybnosti:
"Francie se vzpamatuje. Uvidíš!"
"Vzpamatuje se, když jí leží na prsou celá anglická armáda?"
"Svrhne ji a rozdupá."
"Bez vojáků, kteří by chtěli bojovat?"
"Přiběhnou, jakmile zazní rachot bubnů. Přijdou na zavalání a budou chtít bojovat."
"Co ubohý král?"
"Vstoupí na trůn, vloží si korunu na hlavu ..."
"To je trefa! Kdybych mohl věřit, že za třicet let bude anglické jho svrženo a že se na hlavě francouzského krále znovu octne koruna ..."
"Stane se to dřív, než uplynou dvě léta."
"Vskutku? A kdopak vykoná všechny tyhle nádherné činy?"
"Bůh."
Řekla to tichým, sladkým hlasem, ale jasně a zřetelně.
Kde se v ní vzaly tyhle podivné myšlenky? Tři dny mi nešla tato otázka z hlavy. Myslel jsem si, že nemá rozum v pořádku. Jak jinak vysvětlit takovou tvrdošijnost? Snad příšerné události posledních let zkazily její jasný rozum a naplnily jej bláznivými přízraky.
Pozoroval jsem ji, zkoušel jsem ji, ale všechny mé obavy se ukázaly nicotné. Její pohled byl jasný, chování volné a nenucené, řeč klidná a rozumná. Ne, není šílená, je to jako dřív nejjasnější hlava v celé vsi. Tajemství vězí někde jinde. Brzy se mi dostal do rukou klíč k tajemství. Stalo se to takto:
Patnáctého května 1428 jsem se vracel do vsi z jakési pochůzky. Když jsem došel na kraj dubového lesa, na palouk, na kterém stál čarodějný dub - náš Kouzelný strom - pojednou jsem se zastavil a skryl v houštině. Zablýhl jsem Johanku a chtěl jsem si z ní vystřelit.
Den se chýlil k večeru a celé prostranství, na němž stál dub, bylo pokryto měkkým, hustým stínem. Johanka seděla na vystouplých kořenech. Ruce měla v klíně a hlavu poněkud schýlenou. Vypadala, jako by byla pohroužena v hluboké snění a zapomněla na všechno na světě. Zarazil jsem se, jako by mě přikoval. Spatřil jsem podivnou, neobyčejnou věc: po trávě se ke stromu pomalu plazil bílý stín. Byl veliký jako oblak a jeho bělost nebyla obyčejná, podobala se blesku. To však je málo; na blesk se přece člověk může dívat bez trestu, toto světlo však bylo tak oslňující, že mě oči rozbolely a začaly slzet. Sřhl jsem klobouk, protože jsem tušil, že jsem svědkem něčeho tajemného.
V lese bylo ticho jako v kostele; hluboké ticho, které zavládne, když se blíží bouřlivé mraky a všechna zvířata zděšeně zalezou do děr. Ted' se však všichni ptáci najednou rozezpívali, tak živě a nadšeně, jako by jejich zpěv jásal vstříc něčemu velikému. Jakmile se ozvaly první ptačí hlasy, klesla Johanka na kolena, sklopila hlavu a složila ruce na prsou. Neviděla dosud onen oblak? Nebo byla tak okouzlená ptačím zpěvem? Zdálo se však, že tahle událost není pro ni nová.
Jasný oblak se pomalu blížil k Johance; dosahoval k ní okrajem a obklopoval ji nevýslovnou nádherou. V tom nebeském světě se její tvář, až dosud lidsky velice krásná, stala andělskou. Zahalen podivuhodnou září podobal se její obyčejný selský šat skvoucímu rouchu andělů u stupňů Božího trůnu.
Pojednou Johanka vstala a zůstala stát se skloněnou hlavou a spuštěnými rukama, všechna proniklá zářným světlem, jehož si patrně ani nebyla vědoma. Zdálo se, že naslouchá, já však jsem neslyšel nic. Za chvíli zdvihla hlavu, jako by se někomu dívala do tváře. Potom sepjala ruce a zvedla je vzhůru, jako by se modlila. Zaslechl jsem několik slov:
"Ale já jsem tak mladá, tak mladá! Mám opustit matku i dům a jít do cizího světa vykonat tak těžkou věc! Cožpak dovedu mluvit s vojáky, cožpak mohu být druhem mužů? Vystavit se hrubostem a urážkám! Cožpak mám tolik sil, abych mohla velet vojskům? Jsem nevědomá dívka, která nedovede vládnout zbraní ani jezdit na koni. Ale tak zní rozkaz ..."
Hlas se ztišil a přerval jej vzlykot. Už jsem ničemu nerozuměl. Trvalo chvíli, než jsem se vzpamatoval. Zatanulo mi na mysl, že vnikám do božského tajemství a budu za to pykat. Ulekl jsem se a couvl jsem do lesa. Udělal jsem však zářez do kůry stromu na svědectví, že se mi to všechno jenom nezdálo.

Najednou jsem zaslechl své jméno. Volala mě Johanka. Překvapilo mě, jak může vědět, že jsem zde. "Nebo je to snad také jen sen," pomyslel jsem si, "a víly tu provedly nějaký svůj kousek?" Pokřičoval jsem se a vzýval jsem Jméno Boží, abych zapudil kouzla. Věděl jsem však, že nespím a že nejsem obětí čar, protože kouzla neobstojí před Jménem Božím. Vystoupil jsem z houštiny. Byla to opravdu Johanka, ale už ne taková, jak jsem ji viděl před chvílí. Vypadala zrovna jako před půl druhým rokem, když její srdce nebylo ještě sklíčené a její duch byl veselý. Vrátila se jí dřívější živost a oheň a v očích jí plálo svaté nadšení. Zdalo se, jako by byla celou tu dobu pohroužená v snění a teprve teď se probudila. Tak jsem se zaradoval, že jsem k ní běžel a volal jsem na ni:

"Ach, Johanko, něco ti povím! To si nedovedeš ani představit! Měl jsem zvláštní sen: ty jsi stála tadyhle ..."

Zvedla ruku a odpověděla:

"To nebyl sen."

Byl jsem tak překvapen, že mně mráz přejel po zádech.

"Že to nebyl sen? Jak to víš, Johanko?"

"Cožpak teď spíš?"

"Myslím, že ne."

"Ovšem, že ne. Nebyl to sen ani před chvílí, když jsi udělal zářez ve stromě."

Cítil jsem, že mně srdce buší v hrdle. Ted' jsem věděl určitě, že to nebyl sen, ale něco nadpřirozeného. Potom jsem se upamatoval, že mé hříšné nohy stoupají na posvátnou půdu, kde se zjevil nebeský oblak. Rychle jsem ucouvl, chvěje se strachem. Johanka šla za mnou.

"Neboj se," řekla mi, "není se čeho bát. Pojď se mnou. Posadíme se u studánky a řeknu ti, co smím."

Prerušil jsem ji.

"Nejdřív mně pověz, jak jsi mě mohla vidět v lese. Jak ses dozvěděla, že jsem udělal zářez ve stromě?"

"Počkej chvíli, také na to dojde."

"Pověz mi jednu věc: jaký to byl divný oblak?"

"Povím ti všechno, jen neměj strach, nic se ti nestane. Byl to archanděl Michael, náčelník a vůdce nebeských vojsk."

Pokřičoval jsem se, chvěje se strachem.

"A ty ses nebála, Johanko? Viděla jsi jeho postavu, jeho tvář?"

"Viděla, ale nebojím se. Poprvé jsem se ovšem bála."

"Kdy to bylo, Johanko?"

"Před třemi lety."

"Tak dávno? Proto ses tak změnila, proto jsi byla tak zádumčivá! Ted' už tomu rozumím. Proč jsi nikomu nic neřekla?"

"Nesměla jsem. Ale teď už smím a brzy to řeknu všem. Zatím to ještě nikomu neříkej - ještě několik dní."

"A ten jasný oblak přede mnou nikdo nespátřil?"

"Nikdo. Nikdo jej dříve nespátřil. Dnes tomu bylo jinak a řekly mi proč. Ted' však to vidění už nikdo nespátří."

"A proč tedy? Jaký to má význam?"

"Má to význam pro tebe, ale o tom nesmím mluvit."

"Je to zvláštní, že se tak oslňující světlo mohlo soustředit na něčem, co jsem měl zřejmě před očima, a přece jsem to neviděl."

"Zjevují se mi světci v průvodu andělů a rozmlouvají se mnou. Slyším jejich hlasy, ale druzí lidé je neslyší. Mně jsou drahé ty Hlasy - říkám jim prostě tak."

"O čem s tebou mluví, Johanko?"

"O Francii."

"A o čem hlavně?"

"Mluvily ke mně o neštěstí, pokoření a bédách. Nic jiného nesmějí prorokovat."

"Cožpak ti dříve Hlasy všechno oznamovaly?"

"Oznamovaly - věděla jsem napřed všechno, co se stane. Proto jsem byla tak smutná a nešťastná. Ale mé Hlasy vždycky připojily slovo naděje: Francie bude zbavena jha a znovu se stane velikou a mocnou říší. Ale jak se to stane, to mi neřekly do dnešního dne."

Při těchto posledních slovech jsem spatřil v jejích očích tajemnou zář. Dýchala zhluboka a krev jí stoupala do tváří.

"Dnes jsem se však dozvěděla všechno. Bůh si zvolil nejnepatrnější bytost, aby byly vykonány tyto věci. Na Jeho rozkaz a pod Jeho ochranou povedu vojska do boje, dobudu Francii a vložím korunu na hlavu Jeho sluhy, korunního prince, jenž se stane králem."

Byl jsem tak překvapen, že jsem se zmohl jen na tři slova:

"Ty, Johanko, ty ..."

"Já. Nejdříve jsem byla zmámená a zdrcená tou zvěstí. Jsem přece ještě dítě, nerozumím ničemu z vojenských věcí, nejsem zvyklá na drsný život v táboře a na styk s vojáky. Ale teď mě opustila všechna slabost a nikdy už se nevrátí. Jsem zverbována, neodstoupím a s Boží pomocí vyrvu Francii z drápů Angličanů. Hlasy mi nikdy nelhaly; nelhaly ani dnes. Příkázaly mi, abych šla k Robertovi de Baudricourt, místodržiteli ve Vaucouleursu, ten mi dá ozbrojený průvod a pošle mě ke králi. Za rok bude zasazena první rána - začátek konce, a konec přijde v krátké době."

"Kdy bude nepřítel poražen?"

"To mi Hlasy neřekly. Ani mi neřekly, co se stane letošního roku, dřív než bude zasazena první rána. Mně je určeno, abych ji zasadila - to je všechno, co vím. Pak budou následovat jiné, rychlé a mocné rány a za deset neděl bude zničeno vše, co stálo Anglii tolik let těžké práce. Pak bude vložena koruna na hlavu korunního prince - taková je vůle Boží. Mé Hlasy mi to oznámily - jak o tom mohu pochybovat? Všechno se stane tak, jak mi předpověděly, protože Hlasy mluvily vždycky jen čistou pravdu."

Byly to podivné a hrozná věci. Rozumu se to zdálo nemožné, ale srdce v tom tušilo pravdu. Rozum pochyboval, ale srdce věřilo, silně věřilo a drželo se té víry.

"Johanko," zvolal jsem nadšeně, "věřím všemu, co jsi řekla, a jsem rád, že s tebou půjdu do války."

Podivila se.

"Půjdeš se mnou do války! Ale jak ses o tom dověděl?"

Odpověděl jsem jí, že mi to přece onedhy sama řekla. Ona se však na to nepamatovala. Tu jsem poznal, že v té době byla jako ve snu. Prosila mě, abych zatím všechno zachoval v tajnosti. Slíbil jsem, že tak učiním, a dostal jsem slovo.

* * *

6. VÝSMĚCH

Všichni, kdo se ten den setkali s Johankou, upozorovali změnu, která se s ní stala. Mluvila a chodila rázně a rozhodně a v očích jí plál jakýsi nový oheň. V jejím chování a držení hlavy bylo cosi zvláštního, neobyčejného. To klidné vnitřní vědomí důležitosti uloženého úkolu a klidný vnější výraz zůstal jí po celou dobu, pokud nebylo její velké poslání skončeno.

Jako všichni venkované ctíla ve mně šlechtice, ale teď jako bychom si v tiché úmluvě navzájem vyměnili úlohy: ona dávala rozkazy, já je radostně přijímal a podroboval jsem se jim bez odmluvy. Večer mi řekla:

"Zítřka za svítání odejdu. Neví o tom nikdo jiný než ty. Jdu se představit místodržiteli ve Vaucouleursu, jak mi Hlasy přikázaly. Bude se ke mně chovat hrubě a opovrživě a možná, že mou žádost odmítne. Nejdříve však zajdu do Burey přemluvit strýce Duranta, aby šel se mnou. Ve Vaucouleursu mně můžeš být užitečný. Kdyby mě místodržitel nepřijal, pošlu mu dopis, a proto musím mít u sebe někoho, kdo dovede psát a skládat. Odejdi odtud zítra dopoledne do Vaucouleursu a zůstaň tam tak dlouho, dokud tě nebude třeba."

Nepřikázala mi, abych šel s ní. Věděla, že místodržitel, sám šlechtic, by hladce povolil audienci mně, šlechtici. Ale to nechtěla. Jakkak by vypadala mladá venkovská dívka, která by podávala prosbu prostřednictvím mladého šlechtice? Věděl jsem, co mám dělat, abych se jí zavděčil: jít do Vaucouleursu a držet se tak dlouho stranou, dokud mě nebude třeba.

Odebral jsem se do toho města a ubytoval se v malém hostinci. Druhého dne jsem navštívil zámek a představil se místodržiteli, který mě pozval na zítřek k obědu. Byl to typ tehdejšího vojáka: vysoký, statný, osmahlý, šedovlasý, krášlil svou řeč všelijakými vtipy, které nasbíral na vojně a uchovával zbožně jako relikvie.

Zvykl životu v táboře a byl přesvědčen, že válka je nejlepší dar Boží. Nosil brnění a boty nad kolena a byl vyzbrojen ohromnou šavlí. Když jsem spatřil jeho rozložitou postavu a vyslechl několik jeho vět, poznal jsem ihned, že od tohoto chlapíka nelze očekávat nějakou citlivost a že v něm není ani stopy po poezii. Byl bych býval věru rád, kdyby se mladá venkovanka byla spokojila jen s písemným podáním.

Druhý den jsem přišel znovu do zámku. Uvedli mě do veliké jídelní síně a posadili s místodržitelem k zvláštnímu stolku, který byl o dva stupně výš než společný stůl. Za malým stolkem sedělo jen několik hostů, u velkého stolu starší důstojníci posádky. U vchodu stála stráž halapartníků v přilbách a pancířích.

Rozmluva se točila kolem beznadějněho postavení naší země. Povídalo se, že Salisbury hodlá táhnout na Orleans.

Vývolalo to záplavu prázdných řečí. Jedni mysleli, že vezme město jedním rázem, jiní soudili, že obléhání bude dlouhé a odpor zoufalý. V jednom se však shodli všichni: v tom, že Orleans padne a s ním celá Francie. Tím byl spor skončen a zavládlo mlčení. Všichni se zřejmě pohroužili do vlastních myšlenek, a ty byly truchlivé. Najednou vstoupil sluha a tiše cosi oznámil místodržiteli.

"A to chce mluvit se mnou?" ptal se ho místodržitel.

"Tak jest, Excellence."

"Hm... hm... ať vstoupí!"

Byla to Johanka se strýcem Durantem Laxartem. Ubohý venkovan úplně zmalomyslněl, když spatřil tuhle vznešenou společnost, zůstal stát jak zkoprnělý, otáčel v rukou červenou čepici a ukláněl se uctivě na všechny strany. Avšak Johanka šla kupředu statečně a zpřímá a bez rozpaků se postavila před místodržitele. Poznala mě, ale nedala to nijak najevo. V sále se rozlehl pochvalný šepot a sám místodržitel se ke mně zálibně naklonil:

"U všech ďasů, to je holka!"

Několik okamžiků si ji kriticky prohlížel. Konečně se zeptal:

"Co si přeješ, dítě?"

"Mám s tebou co dělat, Roberte de Baudricourt, místodržiteli Vaucouleursu, a žádám toto: Vzkaž korunnímu princovi, aby posečkal se srážkou s nepřítelem, protože mu Bůh pošle pomoc."

Tato podivná slova překvapila všechny přítomné. Bylo slyšet několik hlasů:

"Chudáček... vždyť je šílená!"

Místodržitel se zamračil a zabručel:

"Nesmysl. Náš pan král - či korunní princ, jak ty mu říkáš - nepotřebuje takovéhle rady. Počká tak jako tak, na to můžeš vzít jed. Nač by také spěchal? Na utíkání je vždycky času dost! Co máš ještě na srdci?"

"Prosím tě, abys mi dal vojenský průvod, který by mě doprovodil k Dauphinovi."

"I hledme! Pročpak?"

"Aby mě ustanovil za vojevůdce, protože mám vyhnat Angličany z Francie a vložit korunu na jeho hlavu."

"Ale jdi, maličká, vždyť jsi ještě dítě!"

"Ale bylo mně poručeno, abych to vykonala."

"Opravdu? A kdy se to stane?"

"Bude korunován příštího roku a pak již zůstane vládcem Francie."

Sálem se rozlehl hlučný a veselý chechtot. Když ztichl, zeptal se místodržitel.

"A kdopak ti světil takovéhle krásné posláni?"

"Můj Velitel."

"Jaký velitel?"

"Král nebes."

Síní zněl polohlasný hovor. Mnozí si šeptali, naklánějíce hlavy k sobě: "Moc hezké děvče ... ale chudák, chudák ... Dočista ji přeskočilo."

Místodržitel se obrátil rozmrzen k Laxartovi:

"Poslyš, strýče, odveď si tu slečnu domů a vytluč jí z hlavy tyhle nesmysly. To je nejlepší, co pro ni můžeš udělat!"

Johanka se k němu na odchodu obrátila a řekla se svou obvyklou prostotou:

"Nechceš mi dát průvod - nevím proč - mně však Bůh přikázal, abych táhla na nepřítele. On sám mi to přikázal. Budu proto nucena obrátit se k tobě ještě několikrát, dokud mi nedáš průvod."

Jakmile odešla, zazněl celou síní veselý hláhol. Stráž a služebnictvo roznesly všechno po městě a z města se dostala ta zpráva na vesnici. Když jsme se vrátili domů, mluvil o tom už v Domremy kdekdo.

Lidé jsou všude stejní: klanějí se před úspěchem a nezdarem pohrdají. Celá vesnice se shodla, že jim Johanka svým směšným kouskem udělala ostudu. Zloajné jazyky pomlouvaly a odsuzovaly ji zlostně a jedovatě. Kdo jí nespílal, ubližoval jí ještě víc: vysmíval se jí. Ani dnem, ani nocí neměla pokoje. Jen Haumetta, Mengetta a já jsme jí zůstávali věrní. Spousta výsměchu a nejnepřátelství zmátla ostatní přátele: stranili se jí a styděli se, že bývali v její společnosti. Johanka potají plakala, ale navenek svůj zármutek neprozrazovala. Měla jasnou, klidnou tvář a nedávala najevo ani hněv, ani strach. Otec byl tak nahněván, že nemohl klidně slyšet o jejím bláznivém kousku, dát se na vojnu jako chlap: kdyby se z ní stala vojanda, utopil by ji prý vlastníma rukama.

Avšak nic nemohlo zvlnit její úmysl. Rodiče ji bedlivě střežili, aby neodešla z vesnice, ona však řekla, že její čas dosud nepřišel, a až přijde, marně ji budou hlídat.

Mínulo léto. Když rodiče viděli, že se její úmysly nezměnily, myslili, že nejlépe zhatí její plány, když se ji pokusí provdat. Paladin se odvážil tvrdit, že mu dala před několika lety slovo, a teď žádal, aby splnila svůj domnělý slib. Odpověděla, že to není pravda, a příkře odmítla každé pomýšlení na vdavky. Pozvali ji před církevní soud v Toulou, aby se odpovídala za svou údajnou věrolomnost. Odmítla obháje. Šla před soud a chtěla se hájit sama. Celý zástup se sešel v Toulou, aby se pokochal jejím zmatkem a zděšením, ale dopadlo to docela jinak. Byla skromná a klidná a nebyl na ní znát žádný zmatek. Sama vyslyšela Paladina. Jeho výmysly se rozpadly vniče, odešel od soudu úplně přemožený, ačkoliv přišel vyzbrojený lží a pomluvou. Jeho obháje spustil řeč, ale soudce ho přerušil a nesmyslnou při ukončil. Pronesl přitom několik lichotivých slov o Johance; nazval ji "podivuhodnou dívkou".

Po takovém vítězství a takové pochvalě vysokého církevního hodnostáře venkované obrátili a nechali Johanku na pokoji. Matka k ní byla znovu něžná, ba i otec se obměkčil. Ale čas utíkal v trapné netrpělivosti, protože obléhání Orleansu už začalo a mraky nad Francií byly stále hustší a těžší. Ale Hlasy jí přikazovaly, aby čekala, a nedávaly jí přímé rozkazy. Zima pomalu ubíhala.

* * *

II. DO BOJE

7. SLANEČKOVÁ BITVA

Pátého ledna 1429 ke mně přišla Johanka se strýcem Durantem.

"Můj čas se přiblížil," řekla. "Hlasy už nejsou temné, ale rozhodné a jasné; za dva měsíce budu u Dauphina."

Byla v dobré náladě a vypadala jako voják. Pocítil jsem neobyčejné nadšení, krev ve mně pěníla, jako bych slyšel rachot bubnů a dupot vojska.

"Ať je to jak chce, já ti věřím, Johanko!"

"Já také," potvrdil Laxart. "Kdyby mi byla řekla dříve, že jí Bůh poručil, aby osvobodila našeho pana krále, nebyl bych tomu věřil. Nechal bych ji, aby si šla sama k místodržitelovi, nemíchal bych se jí do těch věcí a rozhodně bych myslil, že se zbláznila. Ale teď jsem viděl, jak stála beze strachu před těmi mocnými a vznešenými lidmi a jak směle mluvila; to mohla dokázat jen s pomocí Boží. Udělám všechno, co mně přikáže."

"Strýc je ke mně velice laskavý," usmála se Johanka. "Prosila jsem ho, aby přišel a požádal maminku, aby mi dovolila ošetřovat nemocnou tetu. Všechno je připraveno a zítra za svítání se dáme na cestu. Potom půjdu do Vaucouleursu a budu tak dlouho čekat, až dají na mě prosby. Kdo byli ti šlechtici, kteří seděli vedle tebe u místodržitele?"

"Jan de Novellonpont z Met a Bertrand de Poulengy."

"Hodní lidé! Všimla jsem si jich dobře, půjdou oba se mnou ... Zas už pochybuješ?"

Zvykl jsem si říkat jí pravdu bez obalu, proto jsem odpověděl:

"Myslili si, že to nemáš v hlavě v pořádku. Litovali tě, pravda, ale přece jen si mysleli, že ti přeskočilo."

Johanka se neurazila.

"Rozumní lidé vždycky změní názor, když poznají, že neměli pravdu. Tihle si to také rozmyslí. Dají se na pochod se mnou ... Nevěříš?"

"Vzpomněl jsem si jen, že to bylo loni a že nejsou zdejší - zastavili se tu jen tak náhodou."

"Přijdou zas, nestarej se. Ale chci ti dát několik příkazů. Přijdeš za mnou za několik dnů. Dej si všechno do pořádku, nevrátíš se tak hned."

"Jan a Petr půjdou také?"

"Nepůjdou. Ale přijdou později a přinesou mi požehnání rodičů a jejich souhlas. Pak budu silnější. Teď jsem slabá bez toho požehnání."

Zarazila se a do očí jí vstoupily slzy.

"Ráda bych se rozloučila s Mengettou. Přiveď ji za svítání na kraj vesnice. Ať mě kousek vyprovodí."

"A co Haumetta?"

Nedovedla se přemoci a dala se do pláče.

"Tu ne, tu ne! Mám ji příliš ráda, nesnesla bych to. S ní se už nikdy neuvidím!"

Brzo ráno jsem přivedl Mengettou a za chladného jitra jsme se všichni čtyři vydali na cestu. Potom se obě dívky rozloučily. Johanka se naposledy podívala na rodnou ves a na Kouzelný strom i na doubravu za ním, na kvetoucí louku a řeku. Dívala se dlouho, jako by si chtěla vtisknout do paměti celý ten obraz. Jako by tušila, že už nikdy neuvidí ta drahá místa.

Potom se obrátila a pevně vykročila. Byl to den jejich i mých narozenin. Bylo jí právě sedmnáct let.

Za několik dní odvezl Laxart Johanku do Vaucouleursu a ubytoval ji u ženy známého soustružníka, Kateřiny Royerové, dobré a poctivé paní. Johanka chodila ráno na mši, jinak po celý den pomáhala v domácnosti a v hospodářství. Také já jsem se ubytoval a byl jsem svědkem všech událostí. Velmi rychle se rozšířila zpráva, že se objevila dívka, které přikázal Bůh, aby zachránila Francii. Lidé se hrnuli v zástupech, aby spatřili zázračnou pannu. Naklonila si všechny svým mládím a krásou, upřímností a jasností ducha. Jenom lidé vyšších stavů se dosud posmívali a drželi stranou.

Mezi lidem se znovu objevilo proroctví Merlinovo z doby před osmi sty lety. V daleké budoucnosti přivede prý žena Francii na pokraj záhuby - a žena ji zase zachrání. Francii skutečně zahubila žena - Isabela Bavorská. A Johanku jistě vyvolila nebesa, aby naplnila druhou část proroctví.

Z Vaucouleursu se nadšení rozlilo po celém kraji. Z vesnic a vesniček se sbíhali lidé; chtěli se přesvědčit na vlastní oči a na vlastní uši slyšet dobrou zprávu: uviděli, uslyšeli a uvěřili. Zástupy naplňovaly město; hostince a byty byly přeplněny. A lidé stále přibývalo, ačkoli byla zima: když duše touží po stravě duchovní, nestará se člověk o pohodlí a živobytí.

Přišli také Petr a Jan. Přinesli Johance požehnání rodičů a jejich slib, že ji později osobně požehnají. Rozradostněná tou nadějí představila se Johanka znovu místodržiteli. Byl nepřístupný a neúprosný jako dřív. Znovu ji odmítl poslat ke králi. Zlobila se, ale neklesla na duchu. Řekla mu:

"Budu se k vám obracet tak dlouho, až mi dáte ozbrojený průvod. Dostala jsem rozkaz z nebe a musím poslechnout.

Musím se dostat ke korunnímu princí, kdybych se měla plazit po kolenou."

Já i oba Johančini bratři jsme ji navštěvovali den co den a viděli jsme, jaké zástupy lidí se k ní hrnou. Jednou ji navštívil také urozený rytíř Jan z Met. Začal s ní mluvit laskavým, žertovným tónem, jako se mluví s malými dětmi.

"Co tu děláš, děvče? Prý chceš vyhnat krále z Francie a nadělat z nás ze všech Angličany?"

Odpověděla mu klidným, vážným hlasem:

"Přišla jsem poprosit Roberta de Baudricourt, aby mě poslal ke králi, ale on mě nechce vyslyšet."

"To jsi ale opravdu vytrvalé děvče! Viděl jsem tě před rokem - ty si pořád vedeš svou. V životě jsem neviděl takovou svěhlavičku."

"Nejsem žádná svěhlavička. Mám rozkazy z nebes a nebesa nemění svou vůli. Místodržitel povolí. Mohu počkat."

"Nespoléhej na to příliš. Místodržitelé - to jsou paličáci. Kdyby ti nevyhověl -"

"Ale on vyhoví! Musí vyhovět. Nemá jinou volbu."

Rytířova žertovná nálada se začala pomalu ztrácet, Johančina pevnost a upřímnost na něho působily hlubokým dojmem. Vždycky to bylo tak: každý, kdo s Johankou začal žertem, přesvědčil se nakonec o její upřímnosti a nezlomné vytrvalosti a byl získán. Také rytíř Jan z Met. Zamyslel se a řekl již úplně vážně:

"Chceš tedy brzo ke králi?"

"Stůj co stůj - uprostřed postu!"

Pronesla ta slova s takovým zápalem, že bylo vidět, jak je celou duší oddána své myšlence a jak je věrná. Šlechtici zaplály oči a bylo v nich znát vřelou účast.

"Musí ti dát průvod, přísámbůh!" zvolal, "musí ti dát průvod, jako že je Bůh na nebi. Ale řekni mi, kde bereš takovou naději a jaký je tvůj cíl?"

"Chci osvobodit Francii. Bůh mi poroučí vykonat to dílo. Nikdo na světě, ani králové, ani vévodové, ani dcera skotského krále nemohou spasit Francii. Tu mohu zachránit jen já!"

Pronesla ta slova pevným, slavnostním hlasem. Potom lehce snížila hlas a dodala dojemně:

"Raději bych předla s matkou len - válka přece není nic pro mě. Ale musím poslechnout, taková je vůle mého Pána."

"A kdo je tvůj pán?"

"Bůh."

Tu rytíř z Met poklekl a přísahal, že sám doprovodí Johanku ke králi. Druhého dne přišel Bertrand de Poulengy. Také on přísahal a dal jí své rytířské slovo, že zůstane s ní a bude ji následovat.

K večeru toho dne se roznesla zpráva, že Johanku chce navštívit místodržitel. Přijel v plné nádheře s celým průvodem. Myslel si asi: buď je Johanka čarodějnice, nebo svěťice. Rozhodl se, že vyšetří pravdu. Vzal s sebou kněze, kdyby se v ní snad projevila nečistá síla. Kněz zařikával ďábla, ale ďábla tu nebylo. Bylo to docela zbytečné. Johanka přece chodila pravidelně ke zpovědi a každý den na mši, a to obojí ďábel nesnáší.

Místodržitel odešel zmaten, nevěděl, co dělat. Uplynulo znovu několik dní a nastal 14. únor. Johanka šla opět do zámku a řekla:

"Říkám vám jménem Božím, Roberte de Baudricourt: váháte mě poslat k armádě a tím škodíte věci společné nám všem.

Korunní princ dnes prohrál bitvu před Orleansem a utrpí ještě větší ztráty, jestliže mě k němu brzy nepošlete!"
Místodržitel byl překvapen.

"Dnes? Říkáš dnes? Jak to můžeš vědět? Vždyť se to stalo tak daleko! Dřív než za deset dnů k nám zpráva nedojde!"

"Hlasy mi to pověděly a je to tedy pravda. Dnes jsme prohráli bitvu a ty jsi tím vinen, protože mě zdržuješ."

Místodržitel chodil rozčilený sem a tam, tu a tam nesrozumitelně zaklel. Konečně se rozhodl:

"Poslouchej! Odejdi v pokoji a čekej! Jestli se tvá zpráva potvrdí, dám ti dopis a pošlu tě ke králi - ale jinak ne!"

Johanka vroucně odpovíděla:

"Díky Bohu! Teď je to tedy hotovo! Za devět dní mi dáš dopis."

Obyvatelé Vaucouleursu jí už darovali koně a vypravili ji do boje jako vojáka. Neuměla ještě jezdit na koni. Nicméně nebylo na světě věci, které by se vbrzku nenaučila. Její kůň to ucítil, sotva na něho dosedla. Také Johančini bratři se cvičili v jízdě na koni. Učili se zacházet s mečem i jinou zbraní.

Dne 20. února svolala Johanka svou malou družinu, oba rytíře, oba bratry a mě k válečné poradě.

Načrtla plán cesty ke králi tak přesně, jako by cestu znala odjakživa. Byl sestaven tak, aby se vyhnula nebezpečným místům, ohroženým harcováním vojsk. Ukázalo se, že se vyzná v zeměpise právě tak jako ve válečnictví; a přece nikdy nechodila do školy a neměla žádné vzdělání. Myslil jsem si, že ji asi i v tom vedou Hlasy. Ale nebylo tomu tak.

Vyptávala se horlivě všech přichozích a tak se jí dostalo cenných zpráv.

Rozkázala nám, abychom se připravili, že budeme v noci cestovat a odpočívat za dne na skrytých místech, protože celou tu dobu budeme projíždět nepřátelským územím. Den i hodinu odchodu jsme měli držet v tajnosti.

"Teď už zbývá jen jedna věc," končila své pokyny, "abych vám oznámila den a hodinu našeho odchodu. Vypravíme se 23. února hodinu před půlnocí."

Potom nás propustila. Oba rytíři vrtěli hlavou.

"1 kdyby nám dal místodržitel dopis a průvod," namítl Bertrand, "nebude to moci udělat do té doby. Jak mohla Johanka stanovit takovou lhůtu?"

"Ustanovila den 23. února," poznamenal jsem, "a my jí musíme věřit. Nepochybně jí to Hlasy řekly." Také jsme poslechli. Vzkázali jsme Johančiným rodičům, aby přišli před 23. únorem, ale z opatrnosti jsme jim neřekli proč.

Johanka se ohlížela celý ten den, když někdo cizí vstoupil do domu. Její rodiče však nepřicházeli. Když nastala noc, přešla i naděje a ona se dala do pláče; brzy si však utřela oči a usmála se:

"Bylo to tak určeno. Nebesa si přejí, abych všechno snesla, a také to snesu."

Rytíř z Met ji chtěl potěšit:

"Ani místodržitel o sobě nedává vědět. Jistě přijdou tvoji rodiče zítra. Počkej ..."

Přerušila ho:

"Proč? Vyrázíme dnes hodinu před půlnocí."

Dopadlo to tak. V deset hodin přišel místodržitel s celou stráží a s pochodněmi. Dal Johance průvod, koně a zbraně pro mě i pro její bratry a dopis pro krále. Potom odepjal svůj meč, připasal jí ho vlastníma rukama a řekl:

"Měla jsi pravdu, dítě. Ten den jsme opravdu prohráli bitvu. Dodržel jsem slovo. Jdi, ať to dopadne jakkoli!"

Onoho 14. února se vskutku Dauphinovo vojsko postavilo proti Angličanům u místa zvaného Rouvray a bylo opět mnohem silnější. Angličané právě vezli armádě, obléhající Orleans, zásobu postních potravin; i byla ta bitva proto nazvána "bitvou slanečkovou."

Uhasili jsme v domě všechny ohně a za chvíli, když bylo na ulicích tma a ticho, tiše jsme vyjeli ze západní brány.

Pobodli jsme koně a uháněli plným tryskem.

* * *

8. KAPITÁN RAYMOND

Bylo nás pětadvacet silných a dobře vyzbrojených mužů. Jeli jsme ve dvou oddílech: Jan z Met v čele, Bertrand vzadu. Johanka s bratry uprostřed. Rytíři se rozdělili tak, aby alespoň pro první chvíli zabránili útěku zbrojnošů. Za čtyři hodiny jsme se měli octnout na nepřátelském území a pak se už ovšem nikdo neodvážil utíkat. Tu a tam se v oddílech začalo rozléhat sténání, vzdychání a proklínání. Šest našich vojáků bylo ze selského, nikdy předtím neseděli na koni: stěží se drželi v sedle a zakoušeli hrozná muka. Místodržitel je sehnal v posledním okamžiku a násilím je donutil sloužit. Teď však jsme už byli v burgundském území a nebylo jim pomoci. Bylo nutno pokračovat v cestě, ačkoli jim Johanka řekla, že se mohou vrátit, chtějí-li riskovat život. Zůstali raději s námi. Zmírnili jsme krok a postupovali opatrně kupředu. Za svítání jsme vjeli do lesa a brzy jsme všichni usnuli kromě stráží, ačkoli byla země studená i mrzlo.

V poledne jsem se probudil z tak pevného spánku, že jsem v prvním okamžiku nevěděl, kde jsem. Chvilí trvalo, než se mi v hlavě rozbřesklo. Přemýšlel jsem o podivných událostech, které se přihodily v posledních týdnech, a překvapilo mě, že se jedno Johančino proroctví nevyplnilo: kde jsou Noěl a Paladin, kteří se k nám měli přidat v poslední chvíli? Otevřel jsem oči, ustarán a zmaten těmi myšlenkami. Předě mnou stál Paladin. Opíral se o strom a klidně čekal, až se probudím. Hrozně jsem se zaradoval a hned jsem vyskočil jako jelen. Tiskl jsem mu ruku a odváděl jsem ho od tábora - tu jsem teprve zpozoroval, že kulhá jako mrzák.

"Kde se tu bereš, člověče? Tos nám spadl s oblak? Jak ses sem dostal? A takový pěkný voják!"

"Šel jsem za vámi celou noc."

"Není možná!"

"Ale je! Spěchal jsem z Domremy, abych se k vám mohl přidat, ale zdrželo mě cosi na cestě. Prosil jsem však místodržitele tak naléhavě, že byl dojat mou oddaností velké věci - to jsou jeho vlastní slova -, souhlasil a dovolil mi, abych šel s vámi."

Hned jsem věděl, že se mu práší od pusy. Byl nepochybně jeden z těch, které chytili a odvedli násilím v poslední chvíli. Nahlas jsem však řekl, jako bych mu věřil doslova:

"To jsem hrozně rád, že jdeš s námi. Je to posvátná věc a člověk nemůže sedět doma."

"Sedět doma - copak to jde? Nikdo by mě nezadržel, jako nezadržíš blesk v temném oblaku, když se chystá bouře."

"To jsi pěkně řekl. V tom jsi celý ty."

Ta slova zalichotila jeho samolibosti, nafoukl se pochvalou jako měchýř.

"Však já se znám a mé skutky ve válce ti poskytnou příležitost, aby sis mohl připamatovat má slova."

"Byl bych hlupák, kdybych o tom chtěl pochybovat."

"Jako obyčejný voják se ovšem nemohu ukázat z nejlepší stránky. Kdybych byl na místě takového La Hira, Xaintraillesa nebo orléanského levobočka - to by byla jiná mela -! Ale já jsem si umínil, že povznesu slávu prostého vojína nad jejich slávu a že je úplně zastíním."

"To je pozoruhodná myšlenka, kamaráde! Slavný vojevůdce - to není nic divného. Takovými chlapy je historie přecpaná. Je jich tolik, že si je člověk ani nemůže pamatovat. Ale prostý voják, který se proslavil nad generály - to je div mezi všemi divy! To je jasné slunce mezi bludičkami! Jeho jméno přežije potomstvo. Kdo ti vnukl tuhle myšlenku, kamaráde?"

Div nepraskl pýchou, ale všemožně hleděl zakrýt radost. Máchl ledabytě rukou a milostivě prohodil:

"Hlouposti! Takové myšlenky mě napadají ve spaní, dokonce ještě lepší. Takle nestojí za řeč."

"Úplně sám sis to vymyslel?"

"Úplně sám. Tady se nahromadila ještě spousta jiných myšlenek," zapřisahal se, udeřiv se do čela, stáhl si čapku na levé ucho, což mu mimochodem dodalo šviháckého vzezření. "Nevypůjčuji si od nikoho myšlenky jako Noël Rainguesson."

"A, Noël! Kdypak jsi ho viděl naposled?"

"Před půl hodinou. Spí tamhle pod stromem jako zabitý. Taky jel celou noc s námi."

"Člověče, já se zblázním radostí!" zavýskl jsem doopravdy. "Jsem pyšný na naši vesnici. Jak je vidět, naše reky lvího srdce nikdo neudrží doma!"

"Lví srdce? Ta baba? Fňukal celou noc, aby ho pustili domů. Brečel a křičel, že chce k mamince! Pěkné lví srdce! Zmoklá slepice je to!"

"Ale jdi! Já myslel, že šel na vlastní pěst. Není to snad pravda?"

"Kdepak - na vlastní pěst! Když se dozvěděl, že se chystám z Domremy, abych se dal k vojsku, prosil mě, abych ho vzal pod svou ochranu, že se chce podívat na Johanku a její průvod. Když jsme přišli, spatřili jsme, že se od zámku táhne řetěz pochodní. Běželi jsme za nimi. Místodržitel dal Noěla chytit. Nabídl jsem se, že půjdu místo něho. Místodržitel konečně povolil a přijal mě, ale Noěla přece nepustil, tak byl rozhněvaný na tu babu. Pěkně bude sloužit králi! Jíst bude za šest a utíkat za deset. Takový trpaslík se zbabělým srdcem a hladovým břichem!"

"Tohle slyším hrozně nerad. Myslel jsem si, že Noël je správný chlapík."

Paladin na mě vrhl pohled plný uražené důstojnosti.

"Správný chlapík! Měls ho slyšet, jak fňukal, pištěl a naříkal celou noc, že mu sedlo odřelo nohu! Proč neodřelo mě? Já se v sedle cítím jako doma. A to jsem byl na koni poprvé! Staří vojáci byli celí pryč, jak jsem se držel, jaktěživi nic takového neviděli. Kdežto Noël? Toho musili držet z obou stran, aby nesletěl s kobyly."

Z lesa zavanula chutná vůně snídaně. Paladin s rozkoší vdechoval vzduch, potom vstal a odešel, kulhaje a hekaje.

Musí se prý podívat za koněm.

Při první příležitosti jsem se dal do řeči s Noělem.

"Je to od tebe moc hezké, Noële," pochválil jsem ho, "že ses odhodlal vstoupit do vojska."

Usmál se čtverácky.

"Hezké to je, copak o to. Jenomže mně trochu pomohli."

"Kdo ti pomohl?"

"Místodržitel."

"Místodržitel?"

"Bodejť. Přišel jsem z Domremy, abych se podíval na tu slávu. Ani ve snu mě nenapadlo strkat do toho nos. Paladina jsem dohonil po cestě. Vějrali jsme a dívali se, jak pěkně hoří pochodně - najednou nás chytili, s námi ještě čtyři mladíky, a vrazili nás do průvodu. Takhle jsme se dostali k armádě. Ale koneckonců vzal to nešť, stejně by mě mrzelo sedět doma bez Paladina."

"Ale Paladin měl radost?"

"Samosebou. Fňukal, aby ho pustili k mamince ... Říkal, že je se zdravím na huntě, že neumí jezdit na koni a že nesnese ani první pochod. Ale to víš - nevypadá jako mrzák. Stál tam sud s vínem, sotva by ho čtyři chlapi zmohli. Místodržitel se rozvzteklil, vynadal mu z plných plic a poručil mu, aby zdvihl ten sud, jinak že ho dá rozsekat na kusy a pošle domů v koši. Paladin zvedl sud jako košík brambor, nu a pak ho bez dlouhých řečí chytili a přidělili k průvodu."

"A jak mu svědčila dnešní cesta?"

"Zrovna jako mně. Jestli křičel trochu víc než já, to dá rozum - má na sobě víc telecího. Drželi nás oba v sedlech, nohy máme celé rozmlácené. On raději sedí, co na tom; mně je milejší stát."

Zavolali nás do hlavního tábora a Johanka vykonala přehlídku. Potom s námi trochu pohovořila. Prohodila mezi jiným, že i válečné řemeslo se může konat bez hanebností a že nás bude přísně trestat za každou krutost. Nováčci se měli každý den půl hodiny cvičit v jízdě na koni. Byla to náramná podívaná, přece se však něčemu přiučili.

Potom jsme vykonali tři noční pochody, každý po dvanácti až třinácti hodinách. Nikdo nás neznepokojoval. Vesničané nás nepochybně pokládali za tlupu potulných lupičů a byli rádi, že jsme táhli kolem, aniž jsme jim dali dobrou noc.

Pochody však přece jen byly obtížné a úmorné; mostů bylo málo a přepravit se přes brod byl zoufalý výkon, protože jsme pak musili uléhat promočení na vymrzlou zem a zahřívát se vlastním teplem; na rozdělání ohně nebylo ani pomyslení, zdálo se nám to příliš nebezpečné. Takovým strádáním klesla naše odvaha, ale Johanka se držela i nadále statečně. V její chůzi byla všechna dřívější pružnost a oči jí plály ohněm. Divili jsme se a nemohli jsme to pochopit. Příštích pět nocí silně otřásl naši statečností. Přispělo k tomu odhalení, které učinil Noěl. Někteří vojáci si stále lámali hlavu, proč jen Johanka je tak čilá, silná a statečná, zatímco i nejzkušenější a nejotužilejší vojáci malomyslněji a ztrácejí odvalu. Přemítali o tom a hloubali a - to se ví - dospěli k názoru, že Johanka je čarodějnice a že je ve spolku s ďáblem. Rozhodli se proto, že ji při vhodné příležitosti zavraždí. Noěl to vyslechl.

Takové spiknutí byla ovšem vážná věc a rytíři prosili Johanku, aby jim dovolila spiklence pověsit. Ale Johanka je odbyla.

"Ani tihle lidé, ani nikdo jiný mě nemůže připravit o život, dokud nesplním své poslání. Proč bych poskvřenovala ruce krví? Zavolejte mi je, promluví s nimi!"

Když přišli, napomenula je prostým, věcným tónem, jako by si vůbec nemohla srovnat v hlavě, že by někdo mohl pochybovat o jejím poslání. Spiklenci byli překvapeni. Jednomu zbrojnoši řekla smutně: "Není to rozumné strojit někomu úklady, když má člověk sám na kahánku!"

U prvního brodu klopýtł kůň toho muže a přimáčkł ho pod sebe; zbrojnoš se utopil dřív, než jsme mu mohli přijít na pomoc. Tím bylo spiknutí u konce.

Zbývalo nám strávit už jen jednu jedinou noc na burgundském území a očekávali jsme netrpělivě její konec. Po celý den byla plískanice a my jsme se silně strachovali, abychom nevlezli do pastí. Na tři míle před námi byl potok s chatrným mostem. Kdyby rozvodněný potok strhl most, byli jsme v nebezpečí, že padneme do léčky a že nám Burgundští zatarasí ústup.

Sotva se setmělo, vypravili jsme se husím pochodem z lesa. Od té doby, co jsme poprvé padli do zálohy a vybojovali první šarvátku, jezdila Johanka vždy v čele oddílu. Déšť se brzy proměnil v sněhovou bouři; prudký vítr nám hnál sněh do obličeje a šlehal nás jako bičičky. Záviděl jsem Johance i rytířům, že si mohli spustit hledí. Najednou se v hluboké temnotě docela nablízku rozlehl povel: "Stůj!"

Poslechli jsme. Zpozoroval jsem před námi jakousi temnou hmotu; snad oddíl jízdy. Kdosi vyjel kupředu a zavolal na Johanku káravě:

"Pěkně jste se opozdil, kapitáne. Vypátral jste něco? Je vpředu nebo vzadu?"

Johanka odpověděla docela nenuceně:

"Pořád ještě vzadu."

Ta zpráva zmírila tón neznámého.

"Pak jste snad nemarnil čas zbytečně. Jak to víte? Viděl jste ji sám?"

"Sám jsem ji viděl."

"Samu Pannu?"

"Byl jsem u ní v táboře."

"Je-li možná? Kapitáne Raymonde, odpusťte mi, že jsem s vámi mluvil takovým tónem. Vykonal jste znamenitý kousek. Kde je?"

"V lese, asi míli odtud."

"To je znamenité. Už jsem měl strach, že jsme pořád za ní, ale tohle je výborné. Máme ji v rukou. Pověšíme ji na nejbližším stromě. Můžete to udělat vlastníma rukama, kapitáne, máte-li dost něžné ruce!"

"Nevím, jak bych vám poděkoval za tu čest. Chytíme-li ji -"

"Nedělejte si starosti. Kolik má mužů?"

"Napočetl jsem jich osmnáct."

"Tak málo? A je to opravdu ještě dítě?"

"Říkají, že je jí sedmnáct."

Důstojník se na okamžik zamyslel, potom se zeptal:

"Chce opustit ležení?"

"Nezdálo se, když jsem ji viděl."

"Co dělala?"

"Rozmlouvala s nějakým důstojníkem."

"Výborně. Myslí si, že je v bezpečí. Když se nechystá na pochod a klidně se baví, znamená to, že se jí počasí nelíbí. Noční pochod v takovéhle mizérii není pro sedmnáctiletou holku. Měla vůbec sedět doma. Ale my se položíme táborem; tohle místo se mi docela líbí."

"Jak je vám líbo. Má však u sebe dva rytíře a ti ji mohou přimět, aby se dala na pochod, jestli se počasí zlepší."

Trnul jsem celou tu dobu strachem a hrozně mě zlobilo, že se Johanka baví, jako by se nechumelilo, a úmyslně prodlužuje nebezpečí. Byl bych si zavýskl, kdybychom už byli za horami. Důstojník pokračoval:

"Roztáhneme se tady kolem cesty, aby na nás museli narazit."

"To bude dobré, poženou-li se nám rovnou do rukou. Ale co když pošlou hlídky a pokusí se dostat k mostu lesem? Nebylo by lepší strhnout most?"

Když jsem to zaslechl, přejel mi mráz po zádech.

"To nemůže škodit," odpověděl důstojník po krátkém přemýšlení. Johanka klidně pokračovala:

"Půjdu a strhnu most - s vaším dovolením."

Tu jsem teprve uhádl její úmysl.

"Strhněte!" kývl důstojník.

Pozdravili se a my jsme pobodli koně.

Oddychl jsem si svobodněji. Desetkrát se mi zdálo, že slyším dupot koní skutečného kapitána Raymonda a byl jsem jako na trní. Jeli jsme mlčky kolem temné a dlouhé spousty nepřátel. Bylo jich jistě několik set, mně se však zdálo, že jich je několik tisíc. Ulehčilo se mi, když Johanka poručila pustit koně tryskem, a čím víc jsme se hroužili v temnotu, tím mně bylo volněji. Přejeli jsme přes most a strhli jej. Za sebou jsme neslyšeli nic než zuřivý řev vichřice.

Za chvíli vítr ztlchl, sníh přestal padat a zima se stala snesitelnější. Cesta se proměnila v bahnisko, koně šli krokem. Usnuli jsme v sedle vysileni únavou; ani hrozící nebezpečí nám nemohlo zabránit ve spaní. Za svítání jsme spatřili řeku: byla to Loira. Vjeli jsme do města Fien, už na přátelském území. Bylo to radostné jít. Urazili jsme po třinácti mílích za noc a to po krkolomných cestách. Byl to pozoruhodný pochod. Ukazoval, co dovedou lidé, když jejich vůdce má neoblomnou vůli a jde vytrvale za svým cílem.

* * *

9. DAUPHIN

V Gienu jsme odpočívali asi tři hodiny, abychom nabrali nových sil. Hned se rozšířila zpráva o příchodu dívky, kterou vyvolil Bůh, aby zachránila Francii. Shromáždil se takový zástup lidu, že jsme se rozhodli vyhledat vhodnější místo.

Vypravili jsme se proto do vesničky Fierbois.

Byli jsme už jen šest mil od krále, jenž bydlel v zámku Chinonu. Johanka nadiktovala dopis, který měl být králi odevzdán, a já jsem jej napsal - dal jsem si na něm záležet. Oznamovala králi, že přijela zdaleka, že mu přináší dobré zprávy a prosí ho o dovození, aby mu je mohla přednést. Oba rytíři vzali na sebe úkol dopis doručit.

Spali jsme skoro celý den a po večeri jsme se cítili svěží a čilí, zvláště hlouček nováčků z Domremy. Byli jsme ubytováni ve společné světnici venkovského hostince a poprvé po dlouhé době jsme si mohli odpočinout klidně, beze strachu, bez předtuch, bez úmorné bdělosti a námah pochodu. Paladin hned zas přišel do svých kolejí. Bavili jsme se vesele.

Noël Rainguesson prohodil:

"Ale byl to od něho znamenitý kousek, co říkáte? Takhle nás sem přivést Burgundákům zrovna před nosem! Ten chlapík dovede těm lotrům vytříit zrak!"

"Který chlapík?" zeptal se Jan z Arku ne zrovna chápavě.

"To je otázka! Přece Paladin! Jako by člověk mohl mluvit o někom jiném!"

Paladin se tvářil, jako by se ho to netýkalo.

"Cožpak to všechno provedl on?" divil se Petr z Arku.

"A kdo jiný? Snad ne pan král? Jenom soudnosti našeho Paladina může Johanka děkovat, že nezůstala na holičkách.

Mohla se ovšem spolehnout na naši chrabrost i na svou odvahu, ale soudnost - to je na vojně náramná věc. Bez ní to nejde. Soudnost je vzácná a drahocenná vlastnost a Paladin jí má víc než kdokoli v celém království."

"To jsem nevěděl, že má takovou zásobu soudnosti," podotkl Petr, "soudnost přece předpokládá rozum a rozumu on nemá víc než kdokoli z nás. Aspoň si myslím."

"A to jsi na omylu! S rozumem nemá soudnost co dělat. Dokonce tu rozum překáží, protože soudnost nemyslí, ale cítí. Soudnost je vlastnost srdce a řídí se podle citu. Kdyby byla vlastností rozumu, mohli bychom vidět nebezpečí pouze tam, kde skutečně je, kdežto Paladin -"

"Zase si už pustil hubu na špacír, pitomec!" zabručel Paladin.

"Chtěl jsem říct, že soudnost jako vlastnost srdce působí skrze cit a ne skrze rozum, zachází dál a skýtá možnost vidět nebezpečí a vyhýbat se nebezpečím, kterých ani není. Například dnes v noci. Paladin si trochu zdříml v sedle, a když se probudil, zazdalo se mu, že uši jeho koně jsou nepřátelské oštěpy. Sletěl s koně, než bys řekl švec, a už byl na stromě ..."

"To je lež, zatracená lež! Slezl jsem s koně, abych přitáhl popruh. Ať se na místě propadnu, jestli je na tom slovo pravdy!"

"Vidíte, takovýhle je on vždycky. Nikdy nedovede vést klidně spor, zlobí se a je hrubý. A koukejte, jakou má paměť!

Pamatuje se jen na to, že slezl s koně. Na všechno ostatní zapomněl, dokonce i na ten strom. A zatím to tak dělá vždycky, když zaslechne poplach a řinčení zbraní. Sám jsem viděl, jak za jednu noc vylezl devětkrát na strom."

"Nic jsi nemohl vidět. Kdo takhle lže, zasluhuje, aby mu nalili do huby olovo. Věří snad tady někdo tomu, co říká tenhle kašpar?"

Petr odpověděl váhavě:

"To je zpropadená věc. Těžko nevěřit kamarádovi. Ale přece jen musím říct, že tomu nevěřím. Ne, nemohu věřit, že bys vylezl devětkrát na strom."

Paladin se rozhlédl vítězně.

"A kolikrát myslíš, že vylezl?" zeptal se lhostejně Noël.

"Sedmkrát."

Všeobecný chechtot Paladina rozzuřil.

"Jen počkejte, počkejte! Až přijde čas, vyrovnám si to s vámi všemi!"

"Nedrážděte ho," prosil Noël, "nebo se něco stane. Je to pravý lev, když se rozzuří. Tuhle jsem to viděl po třetí šarvátkce. Když bylo po všem, vyskočil z křoví a dočista sám se vrhl na mrtvého!"

"Zase lež! Vrhnu se na živého, jestli nedáš pokoj!"

"To je ovšem narážka na můj účet. A rozhořčuje mě to víc než jakákoli nadávka. Nevěčnost k dobrodinci ..."

"Dobrodinci? Rád bych věděl, čím -"

"Svým životem. Stál jsem mezi stromy a nepřítelem a chránil jsem tě, když nepřítel toužil po tvé krvi. Nedělal jsem to,

abych se proslavil, ale proto, že tě miluji a nemohu bez tebe žít!"

"Tak už toho nech! Nemohu už ty tvé nesmysly poslouchat. Jakž takž ještě snesu tvé povídání, ale ne tvou lásku. Skrývám své vlastní skutky po celou dobu pochodu, aby se vaše nepatrné činy zdály větší a přinesly vám větší čest a slávu. Vždycky jsem byl vpředu, v nejprudší seči. Úmyslně jsem se vás vzdaloval, abyste neviděli mé činy. Chcete-li svědky, leží roztroušení po silnici. Silnice byla pokryta blátem a já jsem ji posázel mrtvolami. Pole byla neúrodná a já je zavalil krví. Časem jsem byl nucen ustoupit do týlu, protože by oddíl nemohl pokračovat v cestě, kdyby mě byli ubili. A ty mě, ničemo, ještě obviňuješ, že jsem ze strachu lezl na stromy!"

Druhý den jsme pokračovali v cestě k Chinonu. Orleans nám zůstal v zádech, ale z Gienu se tam rozšířila zpráva, že vesnická dívka z Vaucouleurs je už na cestě a že jí nebesa poručila, aby osvobodila obležené město. Zpráva vyvolala silné rozčilení a vzbudila velké naděje. Orleánští hned vypravili ke králi posly s prosbou, aby věc vyšetřil a nezamítal pomoc bez příčiny. Poslové už byli v Chinonu.

Ubytovali jsme se v hostinci a brzy spěchalo celé město, aby spatřilo Pannu.

Naši rytíři se vrátili od krále velice zklamaní a připravení o všechnu trpělivost. Oznámili Johance:

"Král dostal dopis, ale lidé z jeho okolí nás k němu nepustili."

"Kdo to zakázal?"

"Výslovně nikdo, ale krále obklopuje houf milců a ti dělají všechno možné, aby nás zadrželi. Hlavní z nich jsou Jiří de la Tremouille a ta prohnaná liška, biskup z Remeše. Dokud budou držet krále na provázku, strojit mu hody a zábavy, potud budou mít moc - to oni vědí dobře - a jejich vliv bude stále vzrůstat. Jakmile se však král vzpomene a bude bojovat o korunu a za vlast, bude po jejich moci veta. A proto nechťj, aby bojoval."

"Mluvili jste ještě s někým jiným?"

"Hlavně s dvořany. Ale to jsou jen loutky. Hovořili jsme však s posly z Orleansu. Ti si stěžovali: je to hrůza, když člověk v tak zoufalém postavení, jako je král, tráví čas v zahálce a prázdném tlachu, aniž hne prstem. Je uzavřen v tomhle pochmurném koutku svého panství jako krysa v pasti. Bydlí ve starém zámku jako v hrobě, koberce jsou tam shnilé a nábytek prolezlý červotočinou - skutečně útočiště zoufalství! V pokladně má čtyřicet franků - Bůh je můj svědek, ani o halíř víc. Od rána do večera se shání, kdo by mu půjčil. Po vojsku ani stopy - ale zato zástup šašků a maškar, oblečený v nejdražší samet a hedvábí. U žádného křesťanského dvora člověk nenajde takovou nádheru - za cizí peníze. Král ví, že zahyne celá Francie, když padne Orleans - a Orleans musí padnout, jestli nepřijde pomoc. Král ví, že z něho tím dnem bude psanec a uprchlík a že anglická vlajka bude poletovat nad každým lánem jeho velkého dědictví. Ví, že bojujeme sami a opuštěni proti nemocem, hladu a meči. Ví to - ale nechce nás slyšet a nechce se na nás ani podívat. Tak mluví Orleánští. A jsou celí zoufalí."

Johanka řekla mírně:

"Je to smutné, ale nesmějí ztrácet hlavu. Korunní princ je brzy přijme. Vyřídíte jim to."

Johanka vždycky nazývala krále korunním princem. Podle jejího mínění nebyl dosud králem, protože nebyl korunován. "Řekneme jim to a jistě je to potěší. Arcibiskupa a jeho spojence podporuje také Raoul de Gaucourt, dvorní hofmistr, slušný chlapík, ale prázdná hlava. Hloupý jako vojenská kobyla. Nemůže pochopit, že by vesnická dívka, neznalá vojenského řemesla mohla vzít do maličké ruky meč a vyhrávat bitvy tam, kde jsou bití už po padesát let nejlepší generálové Francie. Krouť si kníry a prská jako křeček."

"Když Bůh řídí meč, nezáleží na tom, zdali jej drží malá ruka nebo velká. A to nemáme v paláci jediného spojence?"

"Snad Jolandu, sicilskou královnu, královu tehyni. Mluvila se sirem Bertrandem. Drží nad námi ochrannou ruku a královi milci jí nejsou po chuti. Bertrand jí musil dlouho všechno vypravovat. Řekla mu: Ať je tomu jakkoli, je v té vaší Panně něco, co ji staví nad všechny lidi Francie. Musí na ní něco být, co povzbuzuje duši vojáků, přeměňuje zástup zbabělců v reky, kteří zapomínají na strach a s písní na rtech se vrhají do boje. Jen takový duch může zachránit Francii, ať přijde odkudkoli! Král musí spatřit tu dívku a také jí spatří!"

Druhého dne vskutku dobyla královna Jolanda nad královými milci jakéhosi vítězství. Zjedнала našim rytířům slyšení u krále, oni pak toho využili podle svých možností. Řekli králi, jakou má Johanka čistou a nevinnou duši a jak vznešený duch ji ovládá; prosili ho, aby jí důvěřoval a uvěřil, že ji skutečně poslal Bůh, aby zachránila Francii. Konečně ho prosili, aby jí poskytl slyšení. Král slíbil, že na to nezapomene, dříve však prý tu věc prozkoumá se svými rádci. Za dvě hodiny nato nastal v hostinci hrozný poplach. Přiběhl hostinský a oznamoval, že přibýlo poselství od krále, sami duchovní pánové. Od samého krále! Považte, jaká čest! Chudák hostinský div nezfanfrněl. Ukláněje se až k zemi vítal čtyři biskupy s celým průvodem.

Johanka vstala, my jsme následovali jejího příkladu. Jeden z biskupů požádal Pannu, má-li jaké poslání ke králi, ať je vyloží krátce bez zbytečných slov a všelijakých dodatků.

Jen stěží jsem mohl zadržet radost. Konečně se naše poselství dostane ke králi! Také tváře rytířů a Johančiných bratrů se rozveselily. Všichni jsme se v duchu modlili, aby ji strach před vysokými hodnostáři nezmátl tak, jako zmátl nás, a aby vyložila své poselství pěkně, bez zajíkání a aby učinila příznivý dojem, tak důležitý v takové věci.

Johanka stála uctivě se skloněnou hlavou a se sepatýma rukama. Když biskup domluvil, zvedla hlavu, podívala se upřeně poslům do očí a řekla prostě a skromně, jak byla zvyklá:

"Odpusťte, důstojní pánové, ale svou věc mohu vyložit jen samému králi."

Poslové byli zmateni a jejich tváře zčervenaly.

"Ty tedy nechceš vyplnit příkaz našeho pana krále," pravil biskup, který byl v čele poselstva, "nechceš vyložit svou věc jeho poslům?"

"Bůh mi přikázal, aby to slyšel jenom král, a žádný rozkaz tu nic nepomůže. Dovolte mi, abych mohla sama promluvit s korunním princem."

"To není možné! Řekni nám, oč jde! Nemaž zbytečně čas!"

"Chybujete, důstojní pánové, a rmoutíte mě. Nepřišla jsem sem proto, abych mluvila naprázdno, ale abych osvobodila Orleans, uvedla Dauphina do jeho dobrého města Remeše a tam mu vložila korunu na hlavu."

"V tom spočívá tvé poslání ke králi?"

"Odpusťte, že vám musím připomenout, že nemám k nikomu z vás žádného poslání."

Královští zplnomocněnci vstali a odešli, zatímco my jsme poklekli.

Na našich tvářích se zračil zármutek a naše srdce byla přeplněna beznadějí. Zdálo se nám, že tu byla promeškána vzácná příležitost. Ale nebylo tomu tak. Johančina neochvějnost přinesla užitek již druhého dne. Král si patrně uvědomil, jak je ta dívka vytrvalá, jak pevně dovede stát na svém, a rozhodl se, že jí projeví úctu nejenom prázdňnými slovy. Přestěhoval Johanku z chudé hospůdky a ubytoval ji s jejím průvodem v zámku Coudray. Svěřil jí péči paní de Bellier, manželky dvorního hofmistra. Taková pozornost měla hned účinek. Dvořané a dvorní dámy se tam začali sjíždět a poslouchali venkovskou dívku, která odmítla královské posly. Johanka všechny okouzila svou mírností, prostým chováním a vrozenou výmluvností. Nabývala stále nových přátel a stoupenců. Ani šlechtic, ani prostý člověk nemohl zůstat lhostejný, když slyšel zvuk jejího hlasu a spatřil její tvář.

Nastalo však nové zdržení. V přirozené opatrnosti zrazovali rádcové krále před ukvapeným rozhodnutím. Byla poslána komise, většinou kněží, do Lotrinska, aby pátrala po Johančině povaze a jejím způsobu života. K tomu bylo třeba znovu několik neděl.

Nám mladým lidem ubíhaly dny nudně, ale přece jen jsme měli jakousi útěchu, protože se před námi rozkládala velkolepá vyhlídka. V životě jsme nespatřili krále a teď nás očekává tato vzácná podívaná. Zčistajasna přišla důležitá zpráva: orléanským poslům, královně Jolandě a našim rytířům se konečně podařilo přimět krále, aby Johanku přijal. Johanka přijala tuto zprávu vděčně, ale nebyla nijak překvapena. Jinak bylo s námi: nemohli jsme rozčilením ani jíst, ani pít. Po celé dva dny byli oba naši rytíři poděšení a poplašení. Slyšení bylo stanoveno na večer a rytíři měli strach, aby se Johanka nezmýkla světlem pochodní, slavnostními obřady, množstvím vynikajících osob v nádherném šatě a jiným přepychem dvora.

Mohl jsem je ovšem upokojit, neměl jsem však právo vyzrazovat tajemství. Cožpak se dá Johanka zmást tím laciným divadlem, tím pozlátkem, tím ubohým králíkem a jeho dvorem - ona, která mluvila tváří v tvář s nebesťany, stojícími nejbliž Bohu, se svatou Markétou a svatou Kateřinou, ona, která viděla skupení andělů vznášejících se k nebesům v oslňujícím lesku? Nemyslím, že by se dala zmást.

Královna Jolanda si přála, aby Johanka udělala na krále a jeho dvůr nejlepší dojem. Pokoušela se ji přemluvit, aby si vzala šat z drahé látky a ozdobila se šperky. Johanka nepřivolila a prosila o dovolení, aby se mohla představit v prostém, skromném obleku, jak se sluší na služebnici Páně, kterou sám Bůh poslal vykonat posvátný a vznešený úkol. Vskutku se také objevila v onom obleku, v němž přijela. V černém kabátci a čapce, v šedé sukničce a nohavicích. V ustanovenou hodinu přišel v nádherném oděvu vynikající dvořan hrabě Vendôme s celým průvodem, aby odvedl Johanku ke králi. Oběma rytířům a mně bylo dovoleno, abychom ji provázeli, vzhledem k postavení, které jsme u ní zaujímali.

Ve velkém přijímacím sále stály řady stráží v lesklém brnění a s halapartnami. Jedna strana sálu působila pestrotou a bohatstvím oděvů jako skleník. Jasná světla dvou set padesáti pochodní ozařovala celou nádheru. Uprostřed sálu bylo veliké prostranství, na něm stál královský trůn pod baldachýnem a na trůně muž s korunou, s žezlem a v nádherném plášti.

Johance dělali dlouho potíže, než se dostala ke králi. Ale teď, když ji konečně pustili k slyšení, přijali ji s poctami, jaké se prokazují jen lidem nejvznešenějším. U hlavních dveří stáli čtyři hlasatelé v lesklém brnění, s dlouhými stříbrnými troubami a čtverhrannými stříbrnými prapory, na nichž byl vyší znak Francie. Když šla Johanka s hrabětem kolem, trouby zvučně zahlaholily, a jak jsme postupovali v sále pod malovaným a pozlaceným stropem, opakovaly se zvuky trub celkem šestkrát.

Oba naši rytíři zářili radostí. Nečekali, že se naši venkovance dostane takových poct.

Johanka šla dva kroky za hrabětem, my ostatní dva kroky za Johankou. Zastavili jsme se asi deset kroků před trůnem. Hrabě se hluboce uklonil, ohlásil Johančino jméno, znovu se uklonil a postavil se mezi dvořany vedle trůnu. Hltal jsem očima muže s korunou a srdce mi zmíralo posvátnou hrůzou.

Všechny oči byly obráceny na Johanku s údivem, v sále bylo ticho, že bylo slyšet mouchu letět, a leckterá ústa byla pootevřená. Každý chtěl vidět, co bude Johanka dělat.

Hle, co spatřili: nepoklekla, nesklonila hlavu, mlčky a vážně se dívala na trůn.

Podíval jsem se na rytíře z Met. Byl bledý jako stěna. Chytil mě za ruku a křečovitě mi ji stiskl.

"Co je? Co se děje?"

Sotva jsem zaslechl odpověď:

"Co jí to chtějí udělat? Co to je za komedii! To není král!"

Polekán jsem se podíval na Johanku. Hleděla upřeně na trůn. Potom pomalu obrátila hlavu, rychle přeletěla očima řady dvořanů a konečně utkvěla na mladém muži v prostém oděvu. Tvář jí zazářila radostí, rozběhla se k němu, prorazila řady dvořanů, vrhla se mu k nohám, objala mu kolena, zvolala něžným hlasem, plným upřímného citu:

"Kéž tě chrání Bůh, milý, drahý korunní princí!"

Jan z Met se údivem a rozčilením nemohl zdržet výkřiku:

"Zázrak! Přisám Bůh - to je zázrak!"

Stiskl mi ruku, až mě zabořila, a dodal hrdě, potřásaje svou mohutnou hřívou:

"Teď jsem zvědav, co tomu řeknou tyhle nafintěné opice!"

Zatím muž v prostém oděvu řekl Johance:

"Mýlíš se, dítě, já nejsem král. Tamhle je král!" A ukázal na trůn.

Náš rytíř se zamračil a zabručel zlostně:

"Je to ale hanba, takhle ji klamat! Vykřiknu přede všemi -"

"Počkejte, počkejte," šeptali jsme s Bertrandem.

Johanka klečela dál, dívala se pozorně na krále:

"Ne, pane, ty jsi král a nikdo jiný."

Král zvažněl a řekl vlídně:

"Ano, já jsem král. Řekni mi však, kdo jsi a co si přeješ?"

"Jsem Johanka, říkají mi Panna, a byla jsem poslána podle vůle nebeského Krále, abych ti oznámila, že budeš korunován a pomazán ve svém dobrém městě Remeši a pak budeš vládnout Francii z milosti Boží. Bůh také chce, abys mi dovolil vyplnit mé poslání a opatřil mě vojskem."

Odmlčela se na okamžik, pak dodala s planoucím zrakem:

"Potom osvobodím Orleans a zlomím moc Angličanů!"

Kráľův úsměv docela zmizel. Na jeho tváři se objevila soustředěnost a lehká zádumčivost. Po chvíli mírně mávl rukou, dvořané se rozestoupili a nechali ho s Johankou o samotě. Rytíři a já jsme odešli na druhý konec sálu. Viděli jsme, jak král pokynul Johance, aby vstala. Její rozmluva s králem byla dlouhá, vážná a tichá. Nemohli jsme slyšet ani slovo, ale dobře jsme pozorovali tváře rozmlouvajících. Neušlo nám, jak sebou král v jedné chvíli trhl, shodil ze sebe všechnu netečnost a lhostejnost, zatvářil se sice nejvýš překvapeně, zároveň však jako pravý muž.

Dlouho nám bylo skryto tajemství této rozmluvy. Až po letech je svěřil král věrnému komorníkovi. Předěšlého léta, totiž na svátek Všech svatých, byl Dauphin velice sklíčen, když uvažoval o bídném stavu svých věcí a zejména o tom, co o něm prohlašovala paní královna, jeho matka, že totiž není pravým synem královým. I vstoupil zcela sám do své modlitebny a tam učinil v srdci pokornou žádost a modlitbu k našemu Pánu, aby byl milostivě vyslyšen, a je-li opravdu dědicem domu francouzského a náleží-li mu právem království, aby ho Bůh ráčil ochránit nebo mu v nejhorším udělil milost, aby mohl uniknout smrti nebo vězení a zachránit se do Španělska nebo do Skotska. Král prosil Johanku v rozmluvě, aby mu dala znamení. Chtěl uvěřit jí i jejímu poslání, chtěl věřit tomu, že její Hlasy jsou nadpřirozené a vědí, co nevědí smrtelníci, nemohl však uvěřit jinak, leda že se mu Hlasy zřejmě a zjevně projeví. Tu mu řekla Johanka:

"Ve jménu Páně vám pravím, že vy jste pravý dědic Francie a skutečný syn nebožtíka krále."

Král odpověděl:

"Toto znamení mi stačí. Teď už vím, že tvé Hlasy jsou od Boha. Řekly pravdu, a řeknou-li ještě něco, oznam mi to a já tomu uvěřím."

Byli jsme hrdi na přijetí, jehož se Johance dostalo. Na odchodu jí byly prokazovány nové, ještě větší pocty, jaké se prokazují jen osobám královským. Sám král vedl Johanku za ruku přes celý sál až ke dveřím, nádherně oděný zástup vstával a ukláněl se a stříbrné trouby mocně hlaholily. Potom král Johanku propustil milostivými slovy.

Vzáří pochodní nás král vypravil zpět do zámku Coudray v průvodu svých vlastních tělesných gardistů, nádherně oblečených a vyzbrojených, ačkoli snad od svého mládí nedostávali plat.

Zpráva o slyšení u krále se roznesla po celém okolí. Na cestě se shromáždily tak obrovské zástupy lidu, že jsme se jimi stěží prodírali. Nebylo slyšet vlastního hlasu pro nadšený křik, který nás provázel po celé cestě.

* * *

10. ČAS ZKOUŠKY

Naše radost netrvala dlouho. Neměli jsme dosud vyhráno, ba bylo nám přetrpět ještě mnohé průtahy a zkoušky. Nezbyvalo nic jiného, než se podrobit osudu a snášet nepříjemnosti trpělivě, počítat dny a hodiny s nadějí, že nám konečně Bůh sešle zdar.

Šťastnou výjimkou byl Paladin. On jediný byl šťasten a po ničem netoužil. Vysvětlovali jsme si to rozkoší, jakou mu, venkovskému balíkovi, působilo nové prostředí nádhery a vzruchu. Hned po našem příchodu dostal nový oblek. Byl to dokonalý oděv španělského granda. Klobouk se širokým okrajem, s poletujícím peřím, krajkový límec a manžety, kabátec z odřeného sametu, krátký plášť a vysoké boty, nahoře rozšířené - podivuhodný, malebný oblek. Paladinovi padl jako ulitý. Nosil jej ve volných chvílích i mimo službu, a když šel po ulici, opíral se o rukojeť kordu a švihácky si kroutil kníry, všichni se zastavovali a dívali se na něho se zalíbením.

Stal se pověstným švihákem v maličké vesničce, skrývajícím se pod chmurnými vězení a baštami zámku Coudray - a uznávaným rekem v její hospůdce. Jakmile otevřel ústa, hned se kolem něho shromáždil zástup posluchačů. Drobní řemeslníci a venkované ho poslouchali s pokornou zbožností - vždyť přece znal svět, alespoň mezi Chinonem a Domremy. Zúčastnil se také šarvátek a dovedl výborně líčit boj a jeho nástrahy. Byl zkrátka rekem krčmy a hosté se za ním slézali jako čmeláci na med. Byl proto miláčkem krčmáře, jeho ženy i dcery.

Když se od nás Paladin doslechl o slyšení u krále, div si nerval vlasy lítostí, že jsme ho nevzali s sebou. Brzo se však upokojil. Druhého dne už vypravoval, co by byl dělal, kdyby tam byl s námi, a třetí den už řečnil tak, jako by býval u krále skutečně byl. Mlýn mu začal pracovat na plné obrátky a nedal se už zastavit.

Po celé tři večery se nemluvalo o bitvách, protože shromáždění nechtělo poslouchat o ničem jiném než o královské audienci.

Noël Rainguesson se schoval v sousední komůrce a všechno poslouchal. Potom mě zavolal. Stáli jsme u dveří a skulinou jsme mohli vidět a slyšet všechno, co se děje ve světnici.

Velmi příjemně se sedělo v krčmě v teple za chladných březnových večerů, u rozkošných stolků rozptýlených v malebném nepořádku po červené cihlové podlaze kolem jasného ohně praskajícího ve velkém krbu. Ve zvláštním

výklenku na konci světnice byla zřízena tribuna se schůdky a na ní stolec se stolicí, čestné místo vykázané Paladinovi. Mezi hosty byly samé známé tváře: švec, kovář, řezbář, zbrojř, sládek, ranhojič, tkadlec a mlynářský chasník v pomoučené kazajce. Nejnapadnější a nejdůležitější osobou byl místní vlásenkář, bradýř a ranhojič v jedné osobě, známý tlachal a všeuměl. Když se lenivě a nedbale přikolébá Paladin, uvítali ho nadšeným hurá, holič přiběhl až ke dveřím a začal mu vysekávat krásné dvorské poklony, zatímco se Paladin bral důstojně k svému trůnu. Bradýř poručil přinést víno a vyzval shromáždění, aby připilo Paladinovi na zdraví; ťukalo se plechovými pohárky, které cinkaly jako malé zvonky. Potom se obecnost posadila a začalo bušit do stolu, žádalo, aby jim rek vypravoval o královském slyšení.

Paladin si stoupl slavnostně s čapkou na stranu a s pláštěm na ramenou, jednou rukou se opřel o rukojeť kordu, v druhé držel pohár. Poklonil se velice důstojně, přitiskl pohár ke rtům, zvrátil hlavu a vyprázdnil jej do dna. Potom začal chodit po tribuně a vyprávět s tváří obrácenou k shromáždění. Bavili jsme se tak po tři večery. Byl jakýsi půvab v jeho vyprávění, jež vynikalo nad obyčejné lhaní, a ten půvab byl v Paladinově upřímnosti. Lhal nevědomky a věřil svým vlastním výmyslům. Jako básník do veršů vkládal do svých potřeštěných pohádek celou duši a jeho upřímnost odzbrojovala posluchače. Nikdo jeho tlachům nevěřil, ale všichni věděli, že on sám jim věří, a každý dbal, aby ho neurazil.

První večer mluvil o místodržiteli ve Vaucouleursu prostě jako o místodržiteli; druhý večer už z něho byl Paladinův strýc a třetí večer byl Paladin místodržitelův vlastní syn.

Tak tomu bylo i se slyšením u krále. První a druhý večer se omezil jen na to, že popisoval nanejvýš přehnaně hlavní okamžiky audience, třetí večer přidal názorné doklady. Posadil bradýře do křesla, aby představoval domnělého krále; potom líčil, jak celý dvůr se zájmem a s tajeným posměchem sledoval Johančino počínání doufaje, že se to děvče zkoupe. Celý výstup sehrál tak, že obecnost bylo svrchovaně rozjařeno, zvláště když došlo k závěru. Obrátiv se k vlásenkáři, Paladin hlaholil:

"Považte, co ona udělala. Podívala se upřeně do tváře nepravému králi - zrovna tak prostě a důstojně jako teď já - napráhla ruku - takhle - a zvolala pevným, klidným hlasem, jakým velela vojsku v bitvě: Shod' toho podvodníka s trůnu! - Vyskočil jsem - zrovna jako teď - chytil jsem ho a zvedl jako kotě. Potom jsem ho položil na zem - takhle - a chystal jsem se ho ještě pevněji chytit, abych ho vyhodil oknem. Ale ona mě uprosila, abych se nad ním smíloval, a tak ho zachránila před smrtí!"

Všechno obecnost vyskočilo ze židlí, nadšeně tleskalo takovému siláckému kousku a nikdo se nesmál, ačkoli přitloustlý a nafouklý vlásenkář, schlíplý jako štěně chycené za chlupy, nevypadal nijak majestátně.

Nakonec vyličil Paladin výmluvně scénu, jak jsme odcházeli ze zámku. Potom si stáhl s prstu měděný obrouček z bičistě, který mu dal ráno kočí v zámku, a řekl:

"Tu král, rozloučiv se s Johankou neobyčejně milostivě a obrátiv se ke mně, pravil: 'Vezmi tento prsten, synu Paladinův, a přijď s ním ke mně, kdykoliv ti bude něčeho třeba!' Dotknuv se mého spánku, dodal: 'Střež bedlivě tuto hlavu: bude potřebná Francii a jednou bude korunována korunou vévodskou!' Vzal jsem prsten, políbil panovníkovu ruku a odpověděl jsem: 'Veličenstvo, mé místo je tam, kde je nebezpečí a smrt! Kdykoli Francie a trůn budou potřebovat mé pomoci - nejsem žádný tluchuba a mé skutky budou mluvit za mě.' Tak skončilo toto setkání, tak památné a důležité pro budoucnost národa a vlasti. Vzdejme Bohu díky! Naplňte své poháry, přátelé, a vypijme je na zdraví Francie a našeho nejmilostivějšího krále!"

Jakmile Johanka vypověděla králi, jaké tajemství mučí jeho srdce, všechny královny pochybnosti zmizely. Uvěřil, že ji skutečně poslal Bůh, a kdyby nebylo královských rádců, byl by jí ihned dovolil vykonat její velké poslání. Ale rádcové spoléhali více na svůj rozum než na naději v pomoc Boží. Řekli mu:

"Je pravda, Veličenstvo, že vám Hlasy oznámily jejími ústy tajemství, které bylo známo pouze vám a Bohu. Ale jak můžete vědět, že její Hlasy nejsou od ďábla a že není prostřednicí jeho vůle? Cožpak ďábel, znaje tajnosti lidské, neužívá jich k záhubě duší? Je to nebezpečná věc a nelze v ní pokračovat, dokud nebude prozkoumána důkladně." Toho se král velmi polekal. Ihned ustanovil komisi z biskupů a vysokých duchovních, aby den co den navštěvovala Johanku a vyslýchala ji tak dlouho, pokud nevyřeší, odkud pochází její nadpřirozená síla.

V těch dnech přijel do Chinonu králův bratranec, vévoda z Alençonu, jenž byl po tři roky zajatcem u Angličanů a konečně propuštěn za bohaté výkupné. Král poslal pro Johanku a přivedl ji vévodovi. Řekla mu prostě:

"Vítám tě. Čím více šlechticů se ozbrojí pro posvátnou věc, tím to pro nás bude výhodnější."

Vévoda a Johanka si pohovořili a schůzka skončila jako obvykle: vévoda se stal jejím přítelem. Daroval jí krásného vraného koně.

Den co den přicházela k Johance komise biskupů, vyptávala se jí na Hlasy a podávala pak o všem zprávu králi. Ale ty výsledky nevedly k ničemu. Johanka řekla jen to, co pokládala za nutné, ostatní si nechala pro sebe.

Konečně se biskupové shodli, že nemohou určit, zda Johanku poslal Bůh čili nic. Byli to mužové zkušení a opatrní. U dvora byly dvě mocné strany: jedna byla pro Johanku, druhá proti ní. Ať biskupové vyřknou cokoli, jedné z těchto stran se určitě znelíbí. Volili proto zlatou střední cestu a oznámili, že Johančinu věc nemohou pochopit. Radili, aby byla odevzdána do rukou učenců a slovních doktorů university v Poitiers.

Tak jsme se odebrali do Poitiers a snesli ještě tři neděle trápení. Ubohou dívku podrobovali den co den výslechům a zkouškám před shromážděním ne snad vojenských znalců - vždyť chtěla vojsko a dovolení, aby je mohla vést proti nepřítelům Francie - ale kněží a mnichů, velice učených a úskočných chytráků a znamenitých profesorů bohosloví. Johanka byla tak mírná, klidná a plná sebedůvěry před tím přísným soudem, jako by byla pouhým divákem a nikoli vyšetřovanou. Seděla sama v lavici, ani dost málo zmatena, a uváděla kněze ve zmatek svou prostotou.

Ale ta prostota jí byla hradbou, o níž se rozbíjely všechny úskoky a důvody učenců. Nepodařilo se jim zmást

Johančino poctivé, velkomyslné srdce a její duši, svatě si uchováající velké poslání.

Jak jsem již řekl, nedovedla ani číst, ani psát. Jednou ji tak dopálili svými důvody, úskoky a jízlivostmi, že konečně ztratila trpělivost:

"Neznám ani abecedu. Nemám nic ze sebe. Přicházím od Krále nebes, abych překazila obléhání Orleansu a dovedla krále do Remeše, kde bude korunován a posvěcen!"

Jednou kterýsi člen soudu, učený dominikán, jí dal otázku, při níž jsme všichni nastražili uši. Začal nedbalým tónem, jako by jeho slova nebyla nijak zvlášť důležitá:

"Ty tedy tvrdíš, že se Bůh smíloval a že chce osvobodit Francii z rukou Angličanů?"

"Ano, Bůh se smíloval."

"Chceš vojsko, abys mohla osvobodit Orleans?"

"To chci! Čím dříve, tím lépe."

"Věříš, že Bůh je všemohoucí a že může vykonat všechno, co pokládá za nejlepší?"

"Zajisté. O tom nikdo nepochybuje."

Chytrý dominikán rychle zvedl hlavu a vrhl jí otázku:

"Ale pak jsou vojáci zbyteční, protože pouhá Boží vůle může Angličany přemoci a zahnat je zpět do jejich země!"

Ale Johanka se nezmátla. V jejím hlase nebylo znát ani stín znepokojení.

"Kdo se brání sám, toho i Bůh brání. Žádám ozbrojené muže, ale stačí jich malý počet. Francouzi budou bojovat a Bůh dá vítězství."

Podruhé, když už výslech trval dlouho a všichni, až na Johanku, byli unaveni a utýraní, bratr Séguin, profesor bohosloví na universitě v Poitiers, muž jedovatý a velmi chytrý, dopaloval ubohou dívku všelijakými škodolibými otázkami ve svém lámaném nářečí, neboť pocházel z Limuzínska. Mezi jiným se ptal:

"Jak jsi mohla rozumět andělům? Jakým jazykem mluvili?"

"Francouzským."

"Opravdu? To hrozně rád slyším, že naše řeč je v takové vážnosti! Dobrým francouzským jazykem mluvili?"

"Ano, výborným."

"Doufám, že to dovedeš posoudit. Mluvili lepším jazykem, než je tvůj?"

"To nevím, ale rozhodně lepším než váš."

"Věříš v Boha?"

"Ale ano, také asi lépe než vy."

Oči jí zaplály čtveráctvím. Kolem se rozlehl smích. Bratr Séguin ztratil trpělivost, začal ji zasypávat jízlivostmi a konečně se zeptal:

"Dobře! Mohu ti říci, když máš tak silnou víru v Boha: nikdo neuvěří takovým věcem, jaké ty říkáš, bez nějakého zázračného znamení. Kde ti dal Bůh své znamení?"

"Nechci pokoušet Boha. Nepřišla jsem do Poitiers, abych ukazovala znamení a divy. Nebyla jsem poslána, abych kázala, ale abych bojovala. Znamení, jež mi Bůh dal, je to, že bude zrušeno obležení Orleansu a že zavedu krále do Remeše ke korunovaci. Pojďte tam a přesvědčte se!"

Zajímavé divadlo poskytoval soud, když předseda přečetl rozsudek. Shromáždili se tam všichni vynikající lidé z města. Nejdříve byly vykonány slavnostní obřady, potom přečten rozsudek uprostřed hrobového ticha:

"Vzhledem k nouzi, v níž je král i jeho království, a vzhledem k ustavičným prosbám, jež vysílá k Bohu jeho ubohý lid milující spravedlnost, nechť král neodmítá ani nezavrhne Pannu, jež o sobě praví, že je mu poslána od Boha na pomoc, i když by tyto sliby byly dílem jen lidským. Nechť jí však neuvěří rychle ani snadno, nýbrž řídě se Písmem svatým, nechť ji vyzkouší oběma způsoby, lidskou opatrností a zbožnou modlitbou."

Soudcové povstali, rozlehla se bouře potlesku.

Ztratil jsem Johanku s očí. Zachvátily ji vlny zástupu, jenž se k ní hrnul, aby ji pozdravil a blahopřál k posvátnému dílu osvobození Francie, které bylo nyní slavnostně a bezpečně odevzdáno do jejích rukou.

Také v celé zemi vyvolal rozsudek neobyčejné vzrušení. Mrtvá Francie se najednou probudila. Zmalomyslný, zesláblý lid zvedl hlavu a s nadšením se shromažďoval pod praporem Panny z Vaucouleurs. Válečné písně a rachot bubnů naplňovaly vzduch. Upamatoval jsem se, co mi kdysi řekla v naší vesnici, když jsem jí dokazoval, že francouzská věc je zcela ztracena a že už nic nemůže probudit národ z malátného spánku. Řekla mi tenkrát:

"Národ uslyší rachot bubnů, probudí se a dá se na pochod."

Ted' se to stalo.

Říká se, že neštěstí nikdy nechodí samo. Totéž platí o úspěchu. Jakmile Johanka jednou zvítězila, hrnul se jeden úspěch za druhým. Mezi duchovenstvem byly například vážné pochybnosti, zda může Církev dovolit ženě-vojákově, aby nosila mužský šat. Dva učené bohoslovci - jeden z nich byl děkanem pařížské university - rozhodli teď, že "její oblek má odpovídat jejímu postavení, má-li Johanka vykonávat dílo muže a vojáka".

Ještě týž den, kdy byl vyhlášen rozsudek, byli posláni ke králi kurýři a druhý den časně ráno se rozlehly v mrazivém vzduchu ostré zvuky polnic. Nastražili jsme uši a slyšeli jsme: jeden, dva tři - a přestávka; jeden, dva - a zase přestávka; potom znovu - jeden, dva tři. Vyskočili jsme a běželi na ulici. Troubilo se tam na znamení, že královští hlasatelé budou předčítat svolání.

Když jsme vyšli ven, hrnul se lid v zástupech z ulic a uliček, muži, ženy i děti, rozechvělí, zčervenali a oblečení jen napolo. Zvuky polnic se nesly vzduchem; zástup vzrůstal a zatarasil hlavní ulici. Konečně jsme se dostali na přeplněné náměstí. Na podstavci vysokého kříže jsme spatřili hlasatele v nádherném oděvu. Začal právě čist mohutným hlasem:

"Nejjasnější veliký panovník Karel, z Boží milosti král Francie, ráčil darovat své milé poddané Johaně z Arku, zvané Panna, titul, moc a hodnost velitele francouzské armády ..."

Tisíce čapek vyletělo do vzduchu, náměstím se rozlehl bouřlivý jásot. Dlouho neutichl. Jen s obtíží dokončil hlasatel provolání:

"Jejm pomocníkem a náčelníkem jejího štábu jmenuje král prince z královské krve, Jeho Jasnost vévodu Alengonského!"

Znovu se rozlehl jásot a zalehl všechny ulice města.

Johanka vrchním velitelem francouzské armády a jejím podřízeným princ z královské krve! Ještě včera byla méně než nic a dnes dosáhla takové moci! V duchu jsem se přenesl do nedávné minulosti a spatřil obraz tak svěží a jasný, jako by se to stalo teprve včera. Spatřil jsem venkovskou dívku ze zapadlé vesnice, sedmnáctiletou, neznámou už lidem ze sousední vsi. Sebrala kdesi pohozené a hladové kotě, donesla je domů, dala mu přístřeší, nakrmila je. Důvěřivě jí spalo kotě na klíně a ona pletla tlustou vlněnou punčochu a přemýšlela - o čem, kdo ví? Z kotěte ještě není ani kočka a ona dívka se stala vrchním velitelem francouzské armády a má velet starým generálům a princům z královské krve. Z temnot rodné vesničky se zvedla vysoko jako slunce, aby byla viditelná po celé Francii.

Hlava se mi zatočila.

* * *

11. ARMÁDA

Hrabě Dunois, Levoboček orleánský, už několikrát žádal, aby poslali Johanku k němu do Orleansu. Právě zase od něho přišel zvláštní posel, starý voják d'Aulon, poctivý a spolehlivý muž. Král ho zadržel a představil Johance, aby ho učinila svým majordomem; potom jí přikázal, aby si sestavila štáb a poručil, aby nás všechny opatřili zbraní, oblekem a koňmi.

V Toursu objednal král úplnou zbroj pro samotnou Johanku. Brnění bylo z nejčistší ocele, s bohatými stříbrnými ozdobami a s vyrytými hesly; lesklo se jako zrcadlo.

Hlasy Johance zjevily, že ve Fierbois pod oltářem kostela svaté Kateřiny je ukryt starodávny meč. Poslala rytíře z Met, aby meč přinesl. Kněží o tom nevěděli, pátralo se však a meč se skutečně našel, hluboko zakopaný v zemi. Byl bez pochvy a velmi zrezivělý, ale kněží jej dali očistit a poslali ho do Toursu. Na meč byla zhotovena pochva z drahého sametu a Tourští k němu opatřili ještě jinou pochvu ze zlatého brokátu. Ale Johanka chtěla tento meč stále nosit v bitvách, a proto odložila drahé pochvy a objednala si obyčejnou koženou. Chtěl jsem dát meč dobře naostřit, ale Johanka to nedovolila. Řekla, že nebude přece nikoho zabíjet a meč bude nosit jen jako odznak moci.

V Toursu si také vymyslela prapor; namaloval jí ho dobrý umělec, Skot Jakub Power. Byl z bílé látky s hedvábnými ozdobami. Byl na něm vyobrazen Bůh Otec, jak sedí na trůně z oblaků a drží v ruce svět; před ním klečeli dva andělé a podávali mu lilie. Heslo na praporce znělo: "JEŽÍŠ, MARIA". Na druhé straně byla francouzská koruna, drželi ji dva andělé. Také si Johanka dala zhotovit korouhev s obrazem Bohorodičky, které anděl rovněž podává lilii.

V Toursu panoval zvláštní ruch. Chvilí co chvíli se rozléhaly zvuky vojenských trub a odměřený dupot vojska - nováčků, odcházejících do Blois; toto město ustanovila Johanka za skladiště zásob a shromaždiště armády a velení nad ní svěřila La Hirovi. Zpěv a křik neumlkal v Toursu ve dne ani v noci; město bylo přeplněno příchozími, na ulicích a v hostincích nebylo volného místa. Všude se konaly přípravy a všichni měli spokojené tváře. Kolem Johančina sídla postával zástup zvědavců, kteří chtěli spatřit vrchní velitelku, a když se Johanka objevila, rozléhal se nadšený jásot. Stávalo se to však zřídka - byla zaměstnána plány výpravy, udílela rozkazy, posílala kurýry a ve volných chvílích přijímala vynikající hosty. Vidali jsme ji poskrovnu; tak silně byla zaneprázdněna.

Osobně jsme byli všichni v nejisté náladě; hned plní naděje, hned jsme zase klesali na duchu. Johanka si dosud nevybrala družinu - a to nás silně znepokojovalo. Věděli jsme, že je zasypána žádostmi o umístění a že tyto prosby jsou doprovázeny doporučením vynikajících osob, kdežto my jsme se nemohli prokázat ničím přimlouvou. Mohla zadat všechna místa vynikajícím osobám, jejichž příbuzní jí mohli být znamenitě nápomocni. Dovolí jí za těchto okolností politická prozíravost, aby na nás měla ohled? Zvláště Paladina to uvádělo v zoufalství; neměl sám prázdnou naději.

"Upokoj se, Paladine," řekl mu jednou Noël Rainguesson, "měl jsem v noci sen, žeš byl jediný z nás ustanoven službou u Johanky - nebylo to nijak důležité místo - lokaj nebo sluha, ale přece jen to bylo místo!"

Paladin ve sny věřil a velmi se rozveselil.

"Zlíbám tě, Noële, jestli to bude pravda! Být sluhou u vrchního velitele - o tom se doví celý svět, to se dostane až k nám do vesnice a naši otevrou hubu podivem. To bude sláva!"

Chodil po pokoji, maloval si vzdušné zámky a bylo mu nádherně. Najednou mu však všechna radost z tváře vyprchala a nabyl zase dřívějšího mrazivého výrazu.

"Oh, Bože, přece jen to nebude pravda. Dočista jsem zapomněl na tu mizernou historii v Toulou. Snažil jsem se za posledních čtrnáct dnů co možná nechodit jí na oči - doufal jsem, že na všechno zapomene a že mi odpustí. Jak jen jsem mohl být tenkrát s tou svatbou takový hlupák!"

Tlustý Paladin se div nedal do pláče. Vzlykal kajícíně:

"Bylo to poprvé, co jsem v životě zalhal. Od té doby jsem mluvil vždycky čistou pravdu."

Doprovodili jsme jeho slova spoustou nedůvěřivých výkřiků, ale než nám mohl odpovědět, objevil se livrejovaný sluha a oznámil nám, že se máme odebrat do hlavního stanu. Vyskočili jsme a Noël zvolal:

"Vidíš? Co jsem ti říkal? Měl jsem předtuchu. Ona mu dá místo! Pojďme!"

Ale Paladin se bál k Johance jít, a proto jsme ho nechali samotného.

Johanka nás uvítala přívětivým úsměvem a řekla nám, že nás všechny přijala do své družiny, protože chce mít kolem sebe staré druhy. Takové vyznamenání bylo pro nás neslýchanou radostí - vždyť si místo nás mohla povolat mladíky ze vznešených rodin. Předstupovali jsme po řadě a dostávali jsme písemné rozkazy z rukou zástupce náčelníka štábu.

Všichni jsme dostali čestné hodnosti; především oba rytíři a Johančini bratři. Já jsem se stal prvním pážetem a Johančiny sekretářem. Jeden šlechtic, Raymond, byl ustanoven druhým pážetem; Noël se stal Johančinou ordonancí; měl při sobě dva hlasatele. V Johančině družině byl ještě polní kaplan a almužník, mnich augustinián Jan Pasquerel.

Johanka přehlédla svou družinu a zeptala se:

"Kde je Paladin?"

"Myslil, že není volán."

"Není hezké, že nepřišel. Zavolejte ho!"

Paladin vstoupil a zůstal stát u dveří, ustrašený a plný zmatku. Johanka mu řekla laskavě:

"Pozorovala jsem tě cestou, Paladine. Začal jsi špatně, potom ses však napravil. Byl jsi tlachal a lhář, ale vězí v tobě hrdina a já se postarám, aby vyšel na bílý den."

Paladinova tvář se rozzářila.

"Půjdeš za mnou všude, kamkoli tě povedu?"

"Do ohně i do vody!"

Bože, pomyslí jsem si, jak ona dovede udělat z tlachala hrdinu!

"Věřím ti," řekla Johanka. "Vezmi můj prapor. Budeš mě s ním následovat a vrátíš mi ho zas, až bude Francie zachráněna."

Vzal prapor, políbil jej a zvolal hlasem chvějícím se rozčilením:

"Zklamal-li někdy v něčem prokázanou důvěru, ať se mnou moji druzi naloží po zásluze! Slavnostně jim ukládám tuto povinnost!"

Šli jsme zpět pohroužení do vzpomínek. Konečně řekl Noël:

"První budou poslední a poslední prvními. Jak vyrostl náš Paladin!"

"Nemohu se z toho vzpomínat. Velitelů je mnoho a ona může jmenovat ještě nové, ale praporečník je jenom jeden!"

"Je to nejčestnější hodnost po hodnosti samé Johanky. Synové dvou vévodů se ucházeli o tuto čest a najednou ji dostal - náš větrný mlýn! Pořád si to nedovedu vysvětlit!"

"Já si to dovedu vysvětlit a je to docela prosté!"

"Myslíš?"

"Podívej se. Hovořili jsme nedávno s jedním z našich rytířů o Johančině velkém nadání. Největším jejím darem, řekl mi ten rytíř, jsou její vševidoucí oči. Vševidoucí oči? zeptal jsem se. Vysvětlil mi, že obyčejné oči vidí jenom povrch věcí a soudí podle zevnějšku, ale vševidoucí oči vnikají do samé podstaty a čtou v duši a v srdci. Největší vojenský génius není nic, nemá-li vševidoucí oči, to je, nedovede-li číst v myšlenkách lidí a nedovede-li si dokonale vybrat své podřízené. Koho poslala Johanka, aby se ujal velení nad divokými tlupami v Blois, pozůstatky rozpuštěných čet armagnackých? Samého ďábla La Hira, vtělenou bouří války, sopku neznabožství, rouhače, který je stále ve stavu zavržení. Dovede někdo lépe zacházet s těmi houfy zdivočelých ďáblů? Nikdo jiný než on, protože on sám je největší zbůjník mezi těmi zbůjníky. Dává mu nad nimi na čas moc, dokud sama nepřijede do Blois a sama se neujme velení!"

"La Hire!" zvolal Noël. "Rek našeho mládí! Jak rád bych ho spatřil, toho ďábla v lidské podobě!"

"Já taky. Je to jeden z nejpřímějších a zároveň nejnaivnějších lidí v celé Francii. Myslím, že to je nejvhodnější muž v dočasném velitelství v Blois. Johanka ho našla bystrými očima právě tak jako Paladina. Poznala asi lépe než my, že v něm je něco dobrého. Když taková bytost jako Johanka někomu řekne, že je rek, on tomu uvěří - a to stačí. Věřit ve vlastní statečnost znamená být statečný. Věřit v sebe - to je hlavní podmínka udatenství."

Druhého dne nám dali stejnokroje a opatřili nás brněním. Pak byl dán rozkaz, abychom nastoupili pochod do Blois.

Jitro bylo jasné, svěží, překrásné. Jeli jsme po dvou. Vpředu Johanka s vévodou Alengonským, za nimi d'Aulon s praporečníkem a pak všichni ostatní. Zdaleka zalétaly k nám jasné zvuky vojenských trub, dál a dál postupovaly krásné řady vojsk a slunce se odráželo od brnění a zbraní. Bylo to jako jasný oblak a nad ním zářící souhvězdí, naše čestná stráž. Nadšený lid jásal ze všech stran; věděl, že se před ním zvedá opona k prvnímu jednání velkolepého dramatu. Johanka dala povel, řady se sevřely a první válečný pochod se započal.

Byli jsme už tři dny v Blois. Tento tábor zůstane jednou z nejkrásnějších vzpomínek mého života. Byl tam asi takový pořádek jako ve smečce vlků nebo hyen. Byli to spíše lupiči než vojáci; pili a řádili, křičeli a zpívali a bavili se po svém způsobu. Ženských bylo v táboře patrně víc než bojovníků.

Uprostřed té luzy jsme poprvé spatřili La Hira. Byl vysoké postavy, statný, vojáckého vzezření a od hlavy do paty v železe. Na přilbici chochol, po boku mu visel těžký starý meč. Procházel táborem a všude obnovoval pořádek. Dělal to osobitým způsobem, totiž vlastními pěstmi, a koho udeřil, ten se hned svalil na zem.

Zatímco takto konejšil zástup těch lotrasů, následovali jsme starého veterána do hlavního stanu. Tam jsme spatřili vojenského průvod Johančin. Šest statných rytířů v nádherném brnění. Když La Hire předstoupil, zahlédli jsme na jeho tváři výraz údivu nad Johančinou krásou a mládím. Také Johanka měla zřejmou radost; na první pohled se jeden druhému zalíbili. S přilbou v ruce se La Hire hluboko uklonil a přednesl krátkou řeč, tentokrát bez jediné kletby. Tím bylo úřední představení skončeno. Ostatní odešli, ale La Hire zůstal; seděl s Johankou, popíjel víno a přátelsky spolu rozmlouvali.

Johanka mu hned dala několik rozkazů jako veliteli tábora; ty rozkazy ho náramně překvapily. Především musí zmizet z tábora všechny ženské, všechna zhýralost a opilství a místo nepořádku musí být obnovena kázeň. Ale poslední rozkaz překvapil La Hira nejvíce:

"Každý, kdo se chce připojit k mému vojsku," prohlásila Johanka, "musí se vyzpovídat a očistit z hříchů. Všichni vojáci se musí dvakrát denně účastnit bohoslužeb."

La Hire se několik okamžiků nezmohl na slovo, potom zalapal po vzduchu a řekl hlasem, v němž tkvěl hluboký zármutek:

"Ale, Panenko, vždyť to jsou lotři - nejkrásnější sbírka lumpů z celého světa. Chodit na mši! Ne, srdíčko moje, to se dřív oba dostaneme do pekla!"

Pak začal uvádět spoustu důvodů. Johanka se rozveselila a smála se tak, jak se nesmála od té doby, co pásla v Domremy stáda. Trvala však pevně na svém. Konečně drsný voják povolil a prohlásil, že se podrobí jejím rozkazům. Hned si však ulevil záplavou kleteb a dušoval se, že bez milosti srazí hlavu každému, kdo se v táboře nebude chtít zřít hříchu a nepovede řádný život. Johanka se znovu rozesmála. Prohlásila však, že nesouhlasí s takovýmhle obrácením na víru - všechno musí být z vlastní vůle.

Nešťastný voják si povzděchl a oznámil, že dá rozkaz, aby chodili na mši. Pochybuje však silně, že se najde v táboře jediný muž, který by byl ochotnější jít na mši než on sám.

"Ale vy přece půjdete také, generále?"

"Já? Hloupost!"

"Cože? I generál musí dvakrát denně na mši, aby dal vojákům příklad."

"Tak se mi zdá, že mám v hlavě! Abych se dal na stará kolena do kláštera! Dvakrát denně na mši?"

"Zítřka ráno začnete a pak už to půjde jako po másle. A nezlobte se na mě. Zvyknete si brzy."

La Hire se nutil do veselosti.

"Dobrá. Udělám vám to kvůli. Na mou duši, že bych to nikomu jinému neudělal."

"Dušovat se a přísahat také nemusíte. Je to ošklivý zvyk. Necháte-li toho, uděláte dobře."

"Nechat toho! Já! To nemyslíte vážně, Panenko! Vždyť je to má druhá přirozenost!"

Prosil tak horlivě o slitování, že mu Johanka povolila a dovolila přísahat u maršálské hole, odznaku jeho velitelské hodnosti.

Starý lev odešel zkrocený a obměkčený. Jistě ne natrvalo. Jeho nešťastný výraz nesvědčil o ničem dobrém.

Druhý den šel opravdu na mši a to nám jen potvrdilo starou zkušenost: kdo slyšel Johančin hlas a podíval se jí do očí, hned byl okouzlen a změnil se od základu. V tomto případě byl sám ďábel obrácen na pravou cestu. Za ním následovali ostatní. Johanka jezdila po táboře a kdekoli se objevila její mladistvá, rozkošná postava v třpytném brnění a s andělskou tváří, všude se zdálo, jako by vyšlo slunce. Brzo si mohla s vojáky dělat, co chtěla.

Ve třech dnech byl tábor vyčištěn, obnovil se pořádek a nenapravitelní barbaři navštěvovali bohoslužby dvakrát denně jako poslušné děti. Všechny ženské byly vyhnány. La Hire byl překvapen, že šlo všechno tak lehce, a zdálo se, že to nechápe. Kdykoli pocítil potřebu ulevit si kletbami, pokaždé odešel z tábora. Láska a oddanost armády k Johance a bojechtivý duch, který se probudil ve vojsku, překonaly La Hira. Nevážil si dříve mnoho tohoto vojska, teď však byl na ně hrdý a důvěřoval mu.

Johanka a generál se stali nerozlučnými přáteli. On byl vysoké postavy, ona útlá a maličká, on šedivec starších let, ona v prvním rozpuku mládí. Generál měl osmahlý obličej pokrytý jizvami, Johanka něžnou, svěží a růžovou tvář; v jejích očích se zračila soustrast a milosrdenství, oči generálovy metaly blesky. Podivná dvojice objížděla tábor desetkrát denně, prohlížela každý koutek, pozorovala, pátrala, zdokonaľovala, co se dalo. Kdekoli se objevili, vítalo je nadšení a jásot. Jeli vedle sebe: on statný, vysoký, svalnatý, ona vzor něžnosti a dívčí krásy. On byl pevnost z rezavého železa, ona obrněná jemnost. Kdykoli je spatřili napravení zlosyni, říkali s láskou a oddaností:

"Tady jede anděl s ďáblem!"

Johanka se upřímně a vytrvale pokoušela obrátit La Hira na pravou cestu, zbavit ho otroctví hříchu a vdechnout do jeho rozbouřené duše a nepokojné povahy klid a mír víry. Přesvědčovala ho, prosila, aby se modlil. Vzpíral se vši mocí, prohlašoval, že to nesvede. A přece nad ním zvítězila. Přiměla La Hira, že se modlil. A nebyla to nějaká naučená modlitba, ale sám si ji složil:

"Milý Pane Bože, prosím Tě z celého srdce, daruj La Hirovi, co by Tobě La Hire daroval, kdybys Ty byl La Hirem a Bohem La Hire."

Potom vzal přílbici a odešel z Johančina stanu spokojen sám se sebou, jako by rozluštil nevímjakou záhadu. Vstupoval jsem právě do stanu a spatřil jsem ho, jak odchází majestátním krokem. Když jsem vstoupil dovnitř, zastavil jsem se zděšeně. Zaslechl jsem, že Johanka hlasitě pláče, pláče vytrvale, jako by chtěla vyplakat celou duši. Co jí udělal? Ve skutečnosti to bylo jinak: rozplakala se smíchem nad podivnou modlitbou La Hirovou. Vždycky mi slzy vstoupily do očí, kdykoli jsem si později vzpomněl na ten čarovný obraz bezstarostného, mladého veselí - tenkrát, když štědrý dar smíchu byl mně už úplně odňat a nevrátil se mi po celý život.

* * *

12. ORLEANS

S velikou pýchou a se značnými silami jsme nastupovali pochod k Orleansu. Johančin sen se začal vyplňovat. My mladíci jsme poprvé spatřili armádu v poli a bylo to vskutku okouzující a velkolepé divadlo. Nekonečná řada vojsk se ztrácela v dálce a vinula se cestou jako pestrý lesklý had. Johanka jela v čele se svým štábem, za ní jela skupina kněží, zpívajících *Veni creator*; v jejich středu vlála korouhev s křížem; za nimi se třpytil les oštěpů. Jednotlivým sborům veleli La Hire, maršál Debousac, sir de Retz, Florent d'Ulliers a Ponton de Xaintrailles. Byli to vesměs znamenití vojáci a ještě spíš loupežní rytíři; zvykli si na život bez zákona a ztratili úplně schopnost poslouchat, jestliže ji vůbec kdy měli. Král jim dal přísný rozkaz, aby vrchního velitele poslouchali na slovo, aby nic nedělali bez Johančina vědomí a bez jejího dovolení. Ale k čemu byl takový rozkaz? Volní ptáci neuznávají zákona. Zřídka se podrobovali samému králi; nikdy ho neposlechli, když jim jeho rozkaz nebyl pochuti. Budou poslouchat Pannu? Prostá, sedmnáctiletá dívka - kde ta se mohla naučit složitému a nebezpečnému vojenskému řemeslu? Tahle pasačka? Cítili k ní, pravda, nábožnou, pověřenou úctu jako k bytosti obdařené nadpřirozenou silou. Věděli, že dovede nadchnout vojáky a že na ní lid a

armáda lpi jako na svatém obrázku. Ochotně se chystali využít těchto darů z nebes, které jim tak nezištně přinášela. Ale aby sama bojovala? To přece není její věc, nýbrž generálů. Ani jim nenapadlo poslechnout, leč snad v těch případech, kde jim shodně radila jejich vlastní vojenská zkušenost a úvaha.

Začali tím, že ji oklamali. Johanka chtěla, aby celé vojsko i se zásobami táhlo po pravém břehu Loiry, proti proudu, přímo k Orleansu, takže by do něho vešlo západní branou. Ujišťovala velitele, že se Angličané neodvážejí Francouze napadnout. A kdyby přece, chystala se okamžitě zlomit obležení otevřenou bitvou. Byl to rozumný předpoklad, protože francouzské vojsko mělo čtyři tisíce mužů a Angličané byli roztroušení po svých táborech a tvrzích, takže se nemohli shromáždit dost rychle a v dostatečném počtu, aby mohli napadnout tak veliké vojsko. Angličané totiž vytvořili kolem Orleansu věnec silných pevností, které tarasily všechny brány města kromě jediné.

Ale francouzští vůdcové, pamětliví dřívějších porážek a nezapomínající na poslední "slanečkovou bitvu", v níž patnáct set Angličanů rozprášilo čtyři tisíce Francouzů a Skotů, nevěřili, že by jejich vojáci přes své množství odolali v otevřeném poli Angličanům, kteří naháněli už svým válečným pokřikem Francouzům velkou hrůzu. Což netvrdil i sám Levoboček, že dvě stě Angličanů obrátí na útěk tisíc Francouzů? Proto se nechtěli přiblížit k Orleansu ze západu, kde byla největší síla Angličanů. Rozhodli se, že potáhnou po levém břehu řeky, kde bylo Angličanů méně, a až se octnou naproti městu, že se přepraví na severní břeh tak, aby mohli vejít do města z opačné strany, to je od východu. Na té straně byly anglické posádky nejdřív. Prodrat se skrze anglické pevnosti a tak uvést vojsko do Orleansu, zdálo se francouzským generálům čirým šílenstvím; mysleli si, že to je nejjistější způsob, jak vést armádu do přímé záhuby. Tak se stalo, že Johance nebylo dovoleno, aby se probíla skrze nepřátelské tvrze. Zabránili jí, aby zasadila nepříteli první mocnou ránu. Spala té noci v táboře na holé zemi v plné zbroji. Noc byla chladná a ona celá ztuhla ve svém ocelovém brnění.

Druhý den jsme táhli dále po jižním břehu řeky, až jsme dospěli poblíž Orleansu k místu, kde nás očekávaly bárky k přepravě vojska a zásob. Ale když jsme tam přišli, viděli jsme, že výpočet generálů byl špatný. Bylo třeba, aby čluny pluly z tohoto místa kus cesty proti proudu až k vesnici Chécy na druhém, orleánském břehu, kde bylo místo příhodné k vyloďení. Ale proud byl zrovna velice prudký a mimoto vál silný vítr od východu, takže čluny nemohly vyplout a velitelé nevěděli, co si mají počít.

V té chvíli k nám přišel Levoboček, který velel posádce města a který se teď zvlášť přepravil přes řeku, aby uvítal Pannu. Johanka dosud plála hněvem pro kousek, který jí provedli, a nebyla naložena k mírné řeči.

"Vy jste Dunois?" tázala se Jana velitele Orleansu.

"Ve své vlastní podobě. A jsem nesmírně rád, že jste přišla."

"A to vy jste radil, aby mě přivedli na tento břeh, místo aby mě vedli přímo k Talbotovi a k Angličanům?"

Její hrdý tón ho zmátl. Odpověděl jen váhavě a s omluvami. Bylo prý to mínění všech zkušených velitelů vojska a slušelo se tedy poslechnout.

"Říkám vám jménem Božím," rozhorlila se Johanka, "že Bůh je moudřejší než vaši generálové. Chtěli jste mě oklamat, a zatím jste oklamali sebe. Přináším vám nejlepší pomoc, jaké se kdy dostalo rytíři nebo městu, a to je pomoc Nebeského krále. Na přímluvu svatého Ludvíka a svatého Karla slitoval se Bůh nad Orleansem a nedopustí, aby se nepřítel zmocnil vévody Orleánského ani jeho města. Zásoby pro hladové obyvatelstvo jsou poruce, lodi jsou dole na řece, ale vítr vane proti nám. A teď mi řekněte, když jste tak moudrý: čeho chtěli vaši generálové dosáhnout, když způsobili takovouhle nepřijemnou překážku?"

Tu konečně Dunois i ostatní generálové přiznali, že se stala chyba.

"Ano, chyba," dotvrzovala Johanka, "a jestliže sám Bůh nenapraví tu věc a nezmění vítr, pak sama nevím, jak se dostat z téhle situace."

V tu chvíli ji přerušil hlasitý křik všeho vojska: "Vít se obrací! Vít se obrací!"

Bůh skutečně milostivě napravil chybu, vítr se obrátil a vanul prudce od západu proti proudu, takže čluny mohly vyplout a flotila lodiček dorazila rychle a bezpečně až do Chécy s nákladem potravin a dobytka. Tam byly zásoby pro hladovějící město vyloženy na břeh a východní branou dovezeny do města. Vojsko se pak vrátilo do Blois, aby si pro sebe přivezlo nové zásoby.

S hrabětem Dunoisem, s La Hirem a asi tisícem mužů jízdních a pěších odebrala se pak Johanka do Orleansu. Celé město čekalo se zimničnou netrpělivostí, aby ji spatřilo. Bylo osm hodin večer, když vstoupila s vojskem do Burgundské brány. V čele průvodu jel Paladin se svým praporem. Johanka jela na bílém koni a držela v ruce posvátný meč z Fierbois. Jaký to byl obraz! Moře vlnících se hlav, záře nesčíslných pochodní, podobných planoucím hvězdám na obloze, bouřlivý jásot, hlahol zvonů a dunění děl! Johanka si pomalu razila cestu hustým zástupem a její postava v bělostném brnění vystupovala nad moře hlav jako stříbrná socha. Lidé se hnali za ní s radostnými i uplakanými očima; neušel jim jediný její pohyb. Johanka zajela nejprve do chrámu svatého Kříže, aby poděkovala Bohu. Lid se shromáždil na náměstí a připojil se k její modlitbě. Když vyšla z chrámu, protlačila se zvolna se svou družinou k domu Jakuba Bouchera, pokladníka vévody Orleánského, u něhož měla bydlet v jednom pokoji s jeho mladičkou dcerou. Lid jásal dlouho do noci za hlaholu zvonů a palby z děl.

Už o velikonočním týdnu, který byl toho roku v březnu, nadiktovala mi Johanka list, v němž vyzývala Angličany, aby se vzdali Francie a odešli do své země. Když pak bylo rozhodnuto, že potáhne k Orleansu, poslala tento list po poslu vůdcům anglického vojska. A ten list zněl takto:

"JEŽÍŠ, MARIA. Králi Anglický, vydejte počet Králi nebes z jeho královské krve. Vydejte Panně klíče všech dobrých měst, jichž jste se zmocnil násilím. Byla poslána od Boha, aby hájila právo královské krve, a je ochotna uzavřít mír, chcete-li se vyrovnat tak, že vydáte Francii a zaplatíte za to, že jste ji držel.

Králi Anglický, jestliže to neučiníte, povedu boj, a kdekoli zastihnu ve Francii vaše lidi, dám je zahrnat, ať chtějí či nikoli;

a budou-li chtít poslechnout, přijmu je na milost. Vězte, že neposlechnou-li, Panna přijde je pobít. Přichází od Krále nebes, aby vás do jednoho vyhnala z Francie; a Panna vám slibuje a ujišťuje vás, že vzbudí takový válečný křik, jaký nebylo po tisíc let slyšet ve Francii, jestliže jí nesložíte účty. A věřte bezpečně, že Král nebes jí pošle mocnější síly, než můžete vy sehnat ze všech svých bojišť proti ní a jejím dobrým bojovníkům.

Vy - lučištníci a bojovníci, kteří jste před Orleansem, odejděte s Bohem do své vlasti; neučiníte-li to, mějte se na pozoru před Pannou a před neštěstím, které vás očekává. Nebudte zatvrzelí; nebudete vy mít Francii od Krále nebes, Syna svaté Marie, nýbrž bude ji mít Karel, pravý dědic, jemuž ji dal Bůh; a on vejde do Paříže s dobrou družinou. Neuvěříte-li poselství od Boha a Panny, budeme vás bít mocnými ranami, kdekoli vás najdeme, a tak uvidíme, kdo bude mít lepší právo, zdali Bůh nebo vy.

Viléme de la Poule, hrabě Suffolku, Jene, pane z Talbotu, a Tomáši, pane ze Scalles, kapitáni vévody z Bedfordu, domnělého regenta francouzského království, odpovězte, chcete-li učinit mír s městem Orleansem. Neučiníte-li tak, brzy to odpykáte. Vévodo z Bedfordu, který se nazývá regentem Francie v zastoupení krále Anglického, Panna vás prosí a žádá, abyste nepřivodil svou vlastní zkázu. Jestliže jí učiníte po právu, můžete spolu s ní jít tam, kde Francouzi vykonají nejkrásnější čin, jaký kdy byl vykonán v křesťanstvu. Jestliže tak neučiníte, brzy si připomenete své veliké škody.

Psáno v úterý Svatého týdne.

Vévodovi z Bedfordu, který se nazývá regentem Francie v zastoupení Anglického krále."

Když Angličané přečetli tento list, nadmíru se rozzuřili, ačkoli v něm byly jen věci spravedlivé; zezpupněli totiž svými úspěchy a domnívali se, že jim už patří celá země. Jejich vztek byl takový, že chtěli Johančina posla upálit, a jí hrozili stejnou pomstou a spílali jí potupným způsobem.

Z Orleansu poslala Johanka dva své hlasatele s druhým dopisem, v němž žádala Angličany, aby upustili od obléhání a vydali jí rychlého posla, kterého zadrželi a uvrhli do žaláře proti dobrému mravu křesťanské země. Hlasatelé se objevili bez posla; Johance Angličané vzkázali, aby se vrátila pást krávy.

Johančina tvář na okamžik zbledla, když slyšela tento potupný vzkaz. Ale jen na okamžik.

"Budem se tedy bít," vykřikla mocně.

Poslala Dunoise do Blois, aby se tam ujal velitelství nad armádou a pospíšil s ní do Orleansu. Dunois tam zastal Regnaulta de Chartres a jiné královny milce a ničemy, kteří chtěli pobouřit armádu a zabránit Johančiným generálům, aby nedovedli vojsko k Orleansu. Pokusili se dostat Dunoise na svou stranu. Hrabě však už jednou oklamal Johanku k své vlastní škodě a nechtěl už mít účast v žádných pletichách. Brzy poté odvedl vojsko k Orleansu.

* * *

13. TRPASLÍK

Zatímco jsme odpočívali, toulal se Paladin celý den po městě, zastavoval se s kdekým, kdo ho chtěl poslouchat - a takových lidí bylo mnoho - a vypravoval o našich společných dobrodružstvích, v nichž mu ovšem připadla vždy nej přednější úloha. Jazyk mu pracoval jako mlýn a co hodinu nacházel náš junák větší a větší rozkoš ve svém tlachání. Vypravoval historky o svých předcích, docela klidně z nich dělal šlechtice, ba brzo to byl samý vévoda. Ozdobil také naše srážky s nepřitelem, proměnil se v jeho ústech ve velkolepé bitvy. Přidal teď k tomu líčení všechny hrůzy dělostřelby; popravdě jsme spatřili děla poprvé v Blois, celkem jen několik kusů. Tady jich bylo množství a časem jsme se mohli kochat pohledem na velikou anglickou pevnost, skrývající se v oblacích kouře, z něhož tu a tam šlehalý rudé jazyky. Ten velkolepý obraz s hřměním děl rozplamenil Paladinovu fantazii a vnukl mu myšlenku vyličít naše srážky takovými barvami, že by je jejich účastníci nepoznali. Však se také kolem Paladina neustále hromadil zástup lidí a ulicemi zněl obdivný šepot:

"Podívejte se, tamhle kráčí praporečník."

Tentokrát nám však Paladinovo tlachání bylo k užítku. Rozmlouval s různými lidmi a dověděl se od plavců, že v tvrzích na druhé straně řeky panuje neobyčejný ruch. Setkal se s uprchlíkem z tvrze, kterou si Angličané zřídili z augustiniánského kláštera, a ten mu vypravoval, že Angličané hodlají za tmy poslat posily posádkám na naší straně řeky. Těší prý se už na to, že přepadnou Dunoise a jeho armádu, až potáhne kolem tvrzí. Vyhubit ji nebude prý nijak obtížné, protože čarodějnice - tak říkali Angličané Johance - při tom nebude; bez ní prý se bude francouzská armáda chovat zrovna tak, jako se chovala v posledních letech: odhodí zbraň a rozuteče se, jakmile jen spatří Angličany. Paladin přinesl tu zprávu v deset hodin večer. Johanka mi hned poručila, abych zavolal rytíře Jana z Met, a ihned ho poslala do tábora s rozkazem pro La Hira, lorda Villarse a Florenta d'Ulliers, aby k ní přišli o páté hodině ranní s několika sty jezdci, ozbrojených kopími.

Vyrazili jsme přesně v pět hodin a mezi šestou a sedmou jsme se setkali s předvojem postupujícího sboru ve vzdálenosti dvou mil od města. Dunois se už nemohl dočkat, protože se vojsko začínalo plašit a dostávalo strach, když se blížilo k hrozným tvrzím. Všechno to však přešlo jako vlna, když se rozšířila zpráva, že přibyla Panna. Dunois ji prosil, ať se zastaví a přehlédne sbor, aby se mohli vojáci přesvědčit, že ta zpráva není úskok a že je vskutku mezi nimi. Johanka se zastavila se štábem u silnice a prapory defilovaly kolem ní s radostným křikem. Byla v plné zbroji, pouze na hlavě měla sametový baret se svislými pštrošími péry; dostala jej od města Orleansu. Pohled na vojsko vždy vyvolával v jejím srdci chvění, zapaloval jí v očích plameny a rozžehoval jasný ruměncem ve tváři.

Na voze s potravinami ležel jakýsi muž se svázanými rukama i nohama. Johanka pokynula důstojníkovi, který velel zásobovacímu sboru, aby k ní přistoupil.

"Proč je spoután?" zeptala se.

"Je to vězeň, Panno!"

"Co udělal?"

"Zběhl."

"Co se s ním stane?"

"Je odsouzen k smrti provazem, ale při pochodu je obtížné vykonat popravu."

"A čeho se dopustil?"

"Byl to dobrý voják, ale chtěl, aby ho pustili k ženě, která umírá - aspoň to tak vypravuje. Nedostal dovolení a odešel o své vůli. Zatím jsme nastoupili pochod a on nás dohonil teprve včera večer."

"Dohonil vás? Sám, dobrovolně?"

"Dobrovolně."

"A to že je zběh? Přiveďte ho ke mně!"

Důstojník odklusal k vozu, dal odstranit okovy se zajatcových nohou a přivedl ho, ponechal mu spoutané jen ruce. Byl to ale chlap! Byl dobře sedm stop vysoký a neobyčejně urostlý; měl mužné tahy a černé vlasy divoce rozježené, když mu sňal důstojník čapku. Místo sekerky měl velikou sekeru, zastrčenou za široký kožený pás. Když stál vedle Johančina koně, vypadala ještě drobnější, protože jeho hlava byla skoro ve stejné výši jako Johančina. Ve tváři měl výraz hlubokého smutku, zdálo se, že ztratil všechn zájem o život.

"Natáhni ruce," poručila mu Johanka.

Muž stál se skloněnou hlavou. Teď zvedl oči, když zaslechl mírný, přátelský hlas. Natáhl ruce, Johanka přiložila meč k provazům, ale důstojník zvolal starostlivě:

"Velitelko, vždyť to je odsouzenec!"

"Co na tom? Já jsem za něho odpovědná." A přefezala mu provazy.

"Ach, jak je mi ho líto! Krev! Nemohu ji vidět! Dejte mi něco, abych ho mohla ovázat!"

"To může udělat někdo jiný, Panno," naléhal důstojník.

"Někdo jiný? U všech všudy! Nenajdete hned tak někoho, kdo by to uměl líp než já! Kdybych mu byla sama svazovala ruce, nenadělaly by mu provazy takových ran."

Muž na ni civěl tupě. Když mu Johanka ovazovala rány, začal na ni potají vrhat úzkostné pohledy jako zvíře, jemuž se prokazuje neočekávaná laskavost. Celý štáb zapomněl na armádu, postupující kolem v oblacích prachu. Důstojníci se shýbali a dívali se na obvazování jako na zajímavé divadlo.

"Hotovo!" zvolala konečně Johanka, sama spokojena se svou prací. "Teď mi pověz, čím ses provinil, a nic mi nezatajuj!"

Obr začal:

"Stalo se to takto, ochranitelko: nejdřív mi umřela matka, po ní tři maličké děti, jedno za druhým, všechny do dvou let. Měli jsme hlad - někteří říkají, že to je vůle Boží. Umřely mi v náručí a já je pohřbil vlastníma rukama. Když přišla řada na mou ubohou ženu, prosil jsem o dovolení, abych směl za ní, vždyť mám na světě jen ji. Prosil jsem na kolenou, ale marně. Copak jsem ji mohl nechat umřít úplně opuštěnou? Odešel jsem tedy bez dovolení, abych ji naposled viděl ... Umřela, sotva se na mě podívala. Pochoval jsem ji. Armáda se zatím dala na pochod. Těžce jsem ji doháněl, ale mám našťastí dlouhé nohy, a také den byl dlouhý. Tak jsem našince dohonil včera v noci."

Johanka řekla zadumaně, jako sama k sobě:

"Zdá se, že je to dobrák a mluví čistou pravdu. Je-li tomu tak, není žádné neštěstí, že byl porušen rozkaz."

Obrátila se k muži a řekla mu velitelsky:

"Podívej se mi do očí!"

Jejich oči se setkaly a Johanka se obrátila k důstojníkovi:

"Tomu muži je odpuštěno. Jděte!"

Potom se otočila k provinilci:

"Ty jsi věděl, že tě čeká smrt, když se vrátíš k armádě?"

"Věděl."

"Proč jsi to udělal?"

"Právě proto, že mě čeká smrt," odpověděl muž prostě. "Žena pro mě byla všechno na světě. Teď nemám nic, co bych měl rád."

"Nic? A co Francie? Francouzi mají vždycky ženu a matku a mají koho milovat. Budeš žít a sloužit Francii!"

"Budu sloužit tobě!"

"A bojovat pro Francii!"

"Budu bojovat za tebe!"

"Odevzdáš celou svou duši Francii!"

"Dám celou svou duši tobě, celou duši a všechnu sílu. Ty jsi má Francie!"

Johanka se usmála. Dojalo ji drsné a veliké nadšení toho muže.

"Nu dobrá," odpověděla. "Je to vlastně jedno. Buď si, jak si přeješ. Jak se jmenuješ?"

Odpověděl s pochmurnou prostotou:

"Říkají mi Trpaslík - ale myslím, že jen ze žertu!"

Johanka se dala do smíchu.

"Nač máš tu ohromnou sekeru?"

"Abych přiváděl lidi k rozumu a učil je ctít krále!"

"Přivedl jsi jich mnoho k rozumu? Poslechli tě?"

"Poslechli a podrobili se."

"Chtěl bys vstoupit do mé gardy a mezi mou stráž?"

"S radostí, jestli dovolíš."

"Dobrá, dostaneš zbraň a budeš dále přivádět lidi k rozumu. Vezmi si koně."

Tak jsme dostali Trpaslíka. Byl to statečný muž. Johanka si ho vybrala podle prvního dojmu a nezmýlila se: nebylo věrnějšího člověka nad něho a bojoval jako ďábel. Byl tak veliký, že i Paladin vedle něho vypadal jako mrňous. Měl rád lidi, a proto ho i lidé milovali. K nám mladým přilnul brzo, ale Johančin malík měl pro něj větší cenu než my všichni dohromady.

Přehlídka armády skončila a Johanka pokračovala v cestě v čele svého oddílu. Když jsme se přiblížili k hrozným tvrzím a spatřili zbrojnoše, kterak stojí u svých děl připraveni metat smrt a zhoubu do našich řad, byla v nás malá dušička. Johanka však byla v sedmém nebi. Seděla vzpřímená v sedle a bylo na ní vidět, že má docela jiné pocity než my. Kolem vládlo hrobové ticho. Nebylo slyšet jediný hlásek, jen skřípot sedel, odměřený dupot a frkání koní uprostřed oblaků prachu, jež zvedala jejich kopyta.

Neměl jsem takovou hodnost, abych mohl udílet rozkazy. Ale kdyby tomu tak bylo, byl bych přikázal, aby vojsko postupovalo co nejrychleji - tolik jsem toužil, abychom už měli hrozné tvrze za zády. Zdálo se mi, že teď není na procházky kdy. Když jsme za chvíli uprostřed děsivého ticha jeli kolem velikého děla, stojícího na náspu, takže nás odděloval pouze příkop, zahýkal najednou osel a já jsem div nesletěl se sedla. Jen tak tak, že mě sir Bertrand zachytil; jinak bych byl upadl na zem v plné výzbroji a nebyl bych se dostal do sedla bez cizí pomoci. Anglické stráže se daly do smíchu. Nevystřelily však ani jednou a nepodnikly na nás útok. Zřejmě byli překvapeni, že jim táhneme takhle rovnou pod nose, a také přítomnost Panny - čarodějnice je zmatla.

Celý Orleans uvítal armádu u bran a s jásotem ji doprovázel do tábora. Vojáci klesali únavou a usínali vstoje, neboť Dunois při pochodu hrozně pospíchal. V městě se rozhostilo mrtvé ticho.

I Johanka odpočívala. Ale zatímco odpočívala, radili se velitelé bez ní, co by měli podniknout. Měšťané i vojáci byli velmi povzbuzeni její přítomností a hořeli nedočkavostí utkat se s Angličany; vůdcové jim v tom chtěli být po vůli, byli dobré myslí a toužili po odvetě za utrpené porážky. Domnívali se však, že přítomnost Panny v městě je sice velikou oporou pro bojovníky, v boji samém že by jim však nemohla nijak pomoci, ba naopak že by se mohlo stát velké neštěstí, kdyby byla raněna nebo dokonce zabita. Rozhodli se proto, že bez průtahů napadnou nepřítele, aniž jí o tom povědí. Shromáždili velký oddíl vojska a vytáhli proti tvrzi Saint-Loup, která byla na východ od města a teprve nedávno dostavěná.

Johanka odpočívala v křesle v mém pokoji. Najednou procitla a zvolala:

"Teče francouzská krev! Musím jít bojovat s Angličany! Rychle zbraň, zbraň!"

Její obr stál na stráží u dveří, zavolal d'Aulona a nakvap začal oblékat Johanku do brnění. Letěl jsem se schodů, abych svolal štáb. Zatím už k nám z ulice doléhal divoký hluk, dupot lidí a jízdy, chraplavé povely a chvíli co chvíli doléhaly z dálky temné dunivé rány z děl. Sotva jsme vyběhli z domu, ubíhal kolem nás zástup bojovníků jako divá bouře. Byli to napůl vojáci, napůl měšťané. Naši rytíři a štáb vyskočili v plné zbroji, protože však nebyli připraveni koně, běželi jsme ulicí za Johankou, v čele všech Paladin s praporem. Zástup pozdravil Johanku hromovým jásotem. Nedbala na to a volala:

"Koně, koně!"

V okamžiku jí nabízeli tucet koní. Vskočila na prvního, zatímco se rozléhal křik:

"Uvolněte cestu Panně orléanské!"

Zaslechl jsem to slovo poprvé.

Davy lidí se rozestoupily jako vody Rudého moře. Johanka projela volnou cestou, volala mocným hlasem:

"Kupředu, Francouzi! Za mnou!"

Pádili jsme za ní na koních, jak nám přišli pod ruku, a cesta se za námi hned zavírala. Bylo nám teď docela jinak, než když jsme táhli kolem hrozných tvrzí. Byli jsme svěží a hořeli jsme nadšením.

Brzy jsme se octli na bojišti v nejprudší seči. Johanka zažila svou první skutečnou bitvu a my rovněž. Byl to boj v otevřeném poli; posádka ze Saint-Loup vyrazila z pevnosti, aby odrazila útok, protože byla zvyklá vítězit, dokud se boje nezúčastnila čarodějnice. Výpad podporovalo vojsko z pevnosti Paříž. Když jsme přibyli na místo, byli naši právě odraženi a dávali se na ústup. Ale Johanka neztratila náladu. Křikla na mě s úsměvem:

"Kdyby se zajíci dovedli modlit, nemusili by utíkat. A tihle také ne!"

Projela s vlajícím praporem rozptýlenými řadami.

"Ve jménu Boží! Kupředu, vojáci! Ať žije Francie!"

Najednou nastala změna: Francouzi se vrátili, hrnuli se kupředu jako mocná vlna, hnali před sebou Angličany a ubíjeli je tak, že bylo hrozné se na to dívat. Trpaslík neměl v boji žádné zvláštní určení, a proto si sám zvolil úkol: kráčel před Johankou a klestil jí cestu. Železné přilbice se pod jeho hroznou sekerou rozlétaly na kusy. Vypadalo to, jako by louskal ořechy. Obratně čistil cestu, pokrýváje ji mrtvolami v železných brněních. Postupovali jsme za ním s Johankou tak rychle, že jsme se octli daleko od našich řad a Angličani nás obklopili ze všech stran. Rytíři přikázali, abychom se seskupili kolem Johanky, čelem k nepříteli. Nastala pravá řež ... Angličani si dosud nechtěli uvědomit, že jim teď připadl nepříjemný úkol prohrávat. Naučili jsme se v této chvíli vážit si Paladina. Octl se pod přímým velením a před očima Johanky a zapomněl na vrozenou opatrnost, zapomněl úplně, co je strach: nikdy ve svých fantastických báchorkách nesložil kolem sebe takové množství nepřátel jako v této skutečné bitvě: ať vrazil kamkoli, všude se váleli Angličani. Byli jsme obklíčeni hezkou chvíli. Potom se k nám prodrali s děsným řevem naši, a tu teprve začali Angličané ustupovat, i když pořád statečně a vytrvale bojovali. Tlačili jsme je k pevnosti krok za krokem; po celou tu dobu k nám byli obráceni tvářmi a jejich zálohy na nás metaly s hradeb spoustu střel a kamenných koulí.

Hlavní síla nepřátel ustoupila konečně do pevnosti. Zanechala nás uprostřed hromady mrtvol anglických i francouzských. V tu chvíli přispěchal z města Dunois na zpěněném koni, přihnal se k Johance a vzdával jí čest.

Ukazoval mečem na vzdálené hradby města, na nichž vesele vlálo množství praporů:

"Hledte, celé město se na vás dívá! Bude to uvítání, jaké dosud Orleans nezažil!"

"Uvítání? Na to je ještě brzo, Dunois! Vždyť jsme teprve začali pracovat. Ještě není pevnost v našich rukou. Pravý boj teprve začíná!"

"Vy chcete dobývat pevnost? Ale to je přece nemožné! S těmito silami je nedobytná!"

Johančino srdce bylo přeplněno bojovností a odvahou a v takové chvíli poslouchala prázdňé řeči z duše nerada.

"Dunois, Dunois! Jak dlouho se chceš tahat s těmi Angličany? Nehnu se odtud, dokud nebude pevnost v našich rukou!"

Rozlehl se zvuk polnic, vojsko odpovědělo řevem a hnalo se na hroznou pevnost, jejíž obrysy se ztrácely v kouři. Kouř nám zaléval oči, až slzely. Tvrz chrlila oheň. Bili do nás znamenitě, hostili nás kamením i železem, ale Johanka byla všude, povzbuzovala vojáky a udržovala je v pravé náladě.

Po celé tři hodiny následoval příliv za přílivem. Konečně přispěchal z města La Hire. Podnikl poslední útok a pevnost Saint-Loup byla v našich rukou. Zmocnili jsme se zásob a děl a pevnost zapálili.

Mezi zajatci bylo několik kněží, které vzala Johanka pod svou ochranu a zachránila tak před smrtí. Říkalo se, že to jsou převlečení vojáci, ale Johanka rozhodla:

"Kdo to může vědět? Mají na sobě kněžský šat, a jestliže jen jeden z nich ho nosí po právu, pak ať se raději zachrání všichni viníci, než bychom si potřísnili ruce krví jediného nevinného."

Táhli jsme s vlajícími prapory zpátky do města. Zajatce jsme vzali s sebou. Byla to první významná vojenská událost, kterou spatřili obležení za sedm měsíců; první radost nad francouzským vítězstvím. Můžete si představit, jaký to byl jásot. Lid zrovna třeštil a kovová srdce zvonů bila jako srdce lidská. Johanka byla v ústech všech a davy lidu, které se tlačily po ulicích, byly tak mocné, že jsme se jimi stěží mohli prodrat.

"Bůh a Panna! Panna a král!" znělo dlouho do noci městem, ozářeným tisíci světél.

Panna orléanská!

Od toho dne jí nikdo neřekl jinak.

* * *

14. VĚŽE

Druhého dne bylo Nanebevstoupení Páně a proto se nebojovalo. Francouzští vůdci však svolali velikou válečnou radu, aby rozhodla, co mají podniknout, protože se všeho vojska zmocnila velká bojechtivost. I vymysleli důmyslný plán, že totiž nazítří ráno provedou nejdříve předstíraný útok na tvrz Svatého Vavřince, aby tam přilákali co nejvíc Angličanů, a když se to stane, že napadnou s hlavní mocí opevnění na jižním břehu. Ale tento hlavní útok chtěli zase provést bez Johanky a pověřit ji, aby vedla falešný útok na Svatého Vavřince. Byla v tom zajisté také žárlivost.

Francouzští vůdcové měli dost pošramocenou pověst ještě z dob, kdy je stíhala porážka za porážkou; teď, když francouzská armáda vítězila, připadal všecken úspěch Johance a generálská sláva bledla zas.

Johanka je však prohlédla. Začala se vyptávat, na čem se usnesli a co hodlají podniknout. Odpověděli, že se rozhodli učinit útok na nejdůležitější anglickou tvrz na naší straně řeky, a to hned nazítří ráno.

"A co dál?" ptala se Johanka.

"Dál nic."

"Přišli jste o rozum?" obrátila se k Levobočkovi. "Vy jste přece rozumný muž a zkušený voják. Řekněte mi: čeho tím dosáhneme, podaří-li se útok a bude-li pevnost vzata?"

Dunois se zarazil a začal mluvit o něčem, co s tou věcí souviselo jen velmi málo. Johanka ho přerušila:

"Dobrá, milý Dunois, jako byste mi byl odpověděl. Nedovedete mi vysvětlit, co z toho budeme mít, když dobudeme tuhle pevnost, a myslím, že mi to nevysvětlí žádný váš generál. Ztrácíte čas, vymýšlíte-li plány, které nikam nevedou. Neskrýváte mi něco? Má, Jene, rada vůbec nějaký plán? Nemusíte mi říkat podrobnosti, povězte jen prostě, jaký je to plán."

"Právě takový jako před sedmi měsíci: teď, když jsme dost silní, opatříme si zásobu potravin na dlouhou dobu. Pak se zde můžeme uzavřít a vysilovat Angličany podle vlastní vůle."

"Probůh! To vám nestačilo sedm měsíců, chcete tu otálet celý rok? Nechte těch pošetilostí! Angličané odtud odtáhnou ve třech dnech!"

"Budte opatrná, Panno!" zvolalo několik hlasů.

"Máme být opatrní a mořit nepříteli hladu? A tomu vy říkáte válka? Řeknu vám to sama, když to nevíte vy: okolnosti se změnila a těžiště války se přesunulo. Teď je na druhé straně řeky. Musíme se zmocnit pevností, které ovládají přechod přes řeku. Angličané dobře vědí, že to musíme udělat, nejsme-li hlupáci a zbabělí. Zesílí večer opevnění na naší straně řeky, protože vědí, co se musí zítra stát. Ale my se tak jako tak připravíme přes řeku a dobudeme pevnosti, které strážejí mosty. Řekněte mi pravdu, Jene: cožpak rada neví, že nic jiného nemůžeme dělat?"

Dunois hájil radu, tvrdil, že nelze spoléhat na nic jiného než na dlouhé obležení a tím i umorění a vysílení Angličanů.

Rada se prý přirozeně polekala Johančiny přílišné odvahy.

"Jsme přesvědčeni," dodal, "že nejlepší je zvětšit vyčíhat, kdežto ty chceš dobýt všeho jediným útokem!"

"To chci a také dobudu! Za svítání potáhneme na pevnosti!"

"A vezmeme je útokem?"

"Vezmeme je útokem!"

Přepravili jsme se přes řeku ve velikém počtu; byla to dosti obtížná věc, protože lodky byly malé a bylo jich málo.

Vystoupili jsme na ostrově Saint-Aigman, aniž jsme narazili na odpor. Potom jsme zřídili z člunů malý most od ostrova

přes úzké rameno k jižnímu břehu řeky a odtud jsme táhli v plném pořádku, aniž nás kdo zdržoval. Byla tam sice pevnost Svátého Jana, ale Angličané ji pobořili a stáhli se do pevností u mostu, jakmile naše čluny odrazily od orleanského břehu.

Táhli jsme po břehu dolů po proudu a Johanka zatkla svůj prapor před tvrzí augustiniánů, největší to pevností, jež chránila průčelí mostu a byla zřízena z bývalého kláštera. Trouby daly znamení k útoku a dva naše útoky následovaly rychle za sebou. Byli jsme však dosud příliš slabí, protože naše hlavní síly byly ještě vzadu. Dříve, než jsme provedli třetí útok, přitrhla anglická posádka ze Saint-Privé na podporu veliké tvrze. Běžela tryskem a také vojsko z tvrze augustiniánů podniklo výpad. Obě síly se spojily a vrhly se na nás; obrátily naši malou četv v bezhlavý útek. Dlouho nás Angličané pronásledovali, pobíjeli naše vojáky a zasypávali nás posměchem a spíláním.

Johanka se namáhala ze vši síly, aby vojáky povzbudila a přiměla je k návratu, ale naši ztratili všechnu rozvahu a znovu na ně padl strach před Angličany. Konečně Johanka vzplála hněvem, zastavila se, přikázala trubačům, aby zatroubili k útoku, a zvolala:

"Najde-li se mezi těmito babami jen deset statečných, stačí to, abychom Angličany porazili. Ve jménu Božím za mnou!" Odcválala a za ní dva tucty vojáků, kteří slyšeli její volání. Pronásledovatelé byli překvapeni, když spatřili, jak se žene proti nim s hrstkou mužů. Teď bylo na nich, aby dostali strach.

"Čarodějnice! Čarodějnice!"

Obrátili se bez dlouhého otálení a prchali zděšení. Naše škadrony zaslechly zvuk trubek, vrátily se, aby se podívaly, co se stalo, a když spatřily prapor Panny, která vlaje v protivném směru, a nepřítel na zbabělém útěku, nadchly se také a vrhly se za ním. V té chvíli posunul La Hire své síly kupředu a dohnal nás právě v okamžiku, kdy jsme znovu vztyčovali prapor před tvrzí augustiniánů. Teď jsme byli v převaze. Musili jsme ještě překonat silná a mocná opevnění, byli jsme však s nimi hotoví dříve, než nastala noc. Angličané se bránili jako muži. Podnikali jsme útok za útokem v kouři, v plamenech a za ohlušující palby děl. Jeden obrovský Angličan se postavil přímo v úzkém vchodu do tvrze a tam hájil vstup sám jediný s takovou obratností a silou, že tam nemohl proniknout žádný útočník. Když to viděl d'Aulon, zavolal mistra Jana, nejlepšího střelce, který byl ve francouzském vojsku, a kázal mu, aby si vzal toho Angličana na mušku. I zamířil naň mistr Jan svou hákovnicí a hned první ranou ho zabil. Ihned se vrhli Francouzi přes jeho tělo brankou dovnitř a začali pobíjet Angličany. Zároveň se vrhli ostatní na tvrz ze všech stran a ve chvíli ji dobyli. Zajali nebo pobili většinu Angličanů, jen několik se jich zachránilo do reduty před věžemi.

Vztyčili jsme na hradbách náš prapor.

Jeden velký podnik jsme už vykonali a Johanka se rozhodla, že skuteční druhý. Měli jsme složit zbraň tam, kde jsme stáli. Měli jsme pevně držet to, čeho jsme dobyli, a připravit se na útok nazítří ráno. Johanka nechtěla uvést armádu ve zmatek, kdyby byla vojákům dovolila drancovat a pít. Proto dala augustiniánskou tvrz spálit se všemi zásobami kromě střeliva a děl.

Byli jsme všichni unavení po těžkém a úmorném boji. Nicméně Johanka chtěla zůstat s armádou před věžemi, aby byla připravena k útoku na druhý den ráno. Generálové s ní nesouhlasili a přemluvili ji konečně, že se odebrala domů, aby si odpočinula a ovázala ránu, kterou v bitvě utřila. Přepřavili jsme se přes řeku a vrátili se do města.

Aby se vyhnula obvyklému zástupu hostů a trochu si oddechla, odešla Johanka s Kateřinou Boucherovou, dcerou vévodského pokladníka, přímo do světnice, v níž společně bydlely. Za chvíli pro mě Johanka poslala Trpaslíka. Chtěla poslat kurýra do Domremy s dopisem pro starého faráře Fronta, aby jej přečetl její matce. Přišel jsem na zavolání a ona hned začala diktovat.

"Hlavní věc, která mne nyní nutí, abych vám psala, je přání oznámit vám, abyste se neznepokojovali, až uslyšíte, že jsem raněna, a nevěřili nikomu, kdo by vám tvrdil, že má rána je nebezpečná."

Chtěla pokračovat, ale tu se do toho vmísila Kateřina.

"Polekáš matku, až si tohle přečte. Škrtni to a počkej aspoň den. Pak napiš, že byla raněna do nohy, ale že je ti už lépe."

Johanka se zasmála bezstarostným, nenuceným smíchem, zvonivým jako cinkot stříbrných zvonků:

"Ale jdi! Proč bych psala o takové hlouposti?"

"Snad nejsi raněna ještě jinde?" vyskočila Kateřina zděšeně.

"Zatím ne. Píšu o ráně, kterou utřím zítra."

"Zítra? Ale k tomu snad vůbec nedojde!"

"Docela určitě. Víš přece, Ludvíku," obrátila se na mě, "že jsem o tom už králi v Chinonu říkala."

"A bude to opravdu zítra?"

"Můžete mi věřit. Zítra, sedmého května. Hlasy mě nikdy neklamou."

"Ale pak odtud nepůjdeš na krok!" vykřikla Kateřina. "Slib mi, že zůstaneš u nás!"

"To nic nepomůže, má drahá. Určitě utřím ránu, a to zítra. Budu-li se jí vyhybat, sama mě vyhledá. Povinnost mě volá zítra do boje: musím jít, i kdybych tam měla nalézt smrt. Mohu pro Francii vykonat jen jednu věc, a tu vykonám."

Potom se zamyslela a dodala mírně:

"Člověk ovšem nesmí jednat nerozumně a ráda pro tebe udělám všechno - vždyť jsi ke mně tak milá. Miluješ Francii?"

Kateřina odpovíděla výčitkou:

"Copak jsem udělala, že se mě takhle ptáš?"

"Miluješ tedy Francii. Nepochybuji o tom, Kateřino. Nezlob se a řekni mi ještě jedno: nikdy jsi nelhala?"

"Úmyslně nikdy!"

"Dobrá. Miluješ Francii a nikdy nelžeš - a já ti věřím. Nechám to tedy na tobě: půjdu do boje nebo zůstanu doma, rozhodni o tom sama!"

"Jak jsi hodná, Johanko! Určitě musíš zůstat doma."

"Zůstanu tedy doma. Musíme to ihned oznámit do tábora. Piš, prosím tě, Kateřino: Příkazuji náčelníkovi štábu, aby oznámil královskému vojsku v pevnostech i na bojištích, že se vrchní velitel francouzské armády zítra nedostaví do bitvy s Angličany, protože má strach, že bude raněn. Podpis: Jana z Arku rukou Kateřiny Boucherové, která miluje Francii."

Nastala trapná pomlka. Johanka se šelmovsky usmívala, Kateřina se temně zarděla, rty se jí chvěly a do očí jí vstoupily slzy.

"Jaká já jsem husa! Hloupá husa!"

Nedovedla se už přemoci a dala se do pláče. Johančina dobrota ji brzo utěšila. Nakonec jsme se všichni dali do smíchu, když jsme si představili, jaká by to byla ostuda, kdyby se Angličané dověděli, proč se velitel francouzské armády nedostavil do boje.

Johanka mi vesele dodiktovala dopis, až ke konci se maličko zasmušila. Jistě se jí rozvinul před očima obraz naší vesničky, kvetoucích luhů, Kouzelného stromu, celé té tiché a milé krásy naší rodné vsi. Hlas se jí chvěl, když vyslovila jméno Haumetty a maličké Mengetty:

"Posílám jim svou lásku, vřelou, hlubokou lásku celého svého srdce. Už nikdy nespátím rodný dům."

Vstoupil Pasquerel, Johančin zpovědník, a přivedl statečného rytíře Gilla de Rais, který přišel se vzkazem vysoké rady. Poručili mu, aby oznámil, že už bylo vykonáno dost a že bude nejlépe, spokojíme-li se s tím, co nám Bůh dal. Město je teď opatřeno dostatečnými zásobami, takže může vydržet dlouhé obléhání. Proto prý je lepší držet se pouhé obrany.

Johanka vzplála hněvem:

"Byli jste ve své radě a já taky ve své! Vaše úmysly selžou, úmysly mého Pána obstojí a budou naplněny! Vojsko zůstane na místě a ráno podnikne útok. Toto je moje bitva, ne vaše! Zapiš si to za uši, Gille!"

Pak se klidně obrátila ke knězi:

"Vstaňte o něco dřív a zůstaňte se mnou celý den. Budu mít plné ruce práce a budu raněna mezi ramenem a šíjí."

Vstali jsme za svítání a po mši jsme se dali na pochod. Domácí pán se zlobil, že Johanka odchází, aniž posnídala; prosil ji, aby posečkala a něco pojedla. Ale Johanka se chtěla postit a také hořela nedočkavostí.

"Máme k snídani výbornou mořskou pražmu; počkejte trochu," lákal ji domácí pán. "Víte přece, co říká přísloví: že ten, kdo se chce dvakrát denně přepravit přes řeku, má se napřed najíst ryb pro štěstí - aby ho ryby nesežraly."

"To se mě netýká. Přepravím se na loďce jen jednou - po druhé se už vrátím po mostě."

"Žertujete, Panno! Raději mě poslechněte a vezměte si kousek ryby."

"Nechte mi ji k večeři. Přivedu vám ke stolu Godona, nechte mu také jednu porci!" Godon byla přezdívka, kterou jsme dávali Angličanům podle jejich nejčastější kletby Goddam.

V ulicích bylo plno měšťáků a vojska. Vojáci se chápali zbraní a shromažďovali se pod naším praporem. Také mnozí občané se chápali kopí a halaparten. Bojový ryk burácel vzduchem a do něho se mísil jásot z oken, přeplněných davem. Vyšlo najevo, že vojenská rada dala zavřít Burgundskou bránu a postavila k ní silný oddíl vojska pod velením udatného vojáka Raoula de Gaucourt s rozkazem, aby zabránil Johance v průchodu a nedovolil jí podniknout útok na pevnost. Když jsme se dostali k bráně, poručila Johanka Gaucourtovi, aby jí otevřel a propustil ji. Odpověděl, že to nemůže udělat, protože má přísný rozkaz.

"Nemám nad sebou jinou moc než královskou!" rozhněvala se Johanka. "Máte-li rozkaz od krále, ukažte mi ho!"

"Nemám takový rozkaz, Panno!"

"Pak mě propusťte, jinak ponesete následky!"

Gaucourt se pokusil vyjednávat. Ale naši lidé už zatím odstranili břevna a my vyrazili branou s hlukem a řevem. Brzy se naše vojsko přepravilo přes řeku a podniklo útok na Věže.

Zmocnili jsme se nejdříve předního náspu, jenž se nazývá boulevard. V týle byl boulevard spojen s bastilou padacím mostem, pod nímž tekly vody rychlého a hlubokého ramene Loiry. Boulevard byl silně opevněn a Dunois pochyboval, že se ho zmocníme. Johanka nesdílela tyto pochybnosti. Dala na boulevard střilet z děl po celé dopoledne; odpoledne pak dala povel k útoku, sama se postavila v čelo vojska. Hnali jsme se do příkopu zavaleni kouřem a v dešti střel, Johanka nás povzbuzovala křikem a sama začala lézt po žebříku vzhůru.

Tu se stalo neštěstí, před nímž jsme se my, kdo jsme je čekali, chvěli obavami. Ocelový šíp, vypuštěný z kuše, zranil Johanku mezi šíjí a lopatkou, prorazil jí brnění. Pocítila ostrou bolest a také se jistě polekala proudou krve, která jí zbarvila hrud'. Klesla v bezvědomí na zem.

"Victory, Victory! Victoria, victoria! Čert vzal čertovu děvku! Čarodějnice je mrtvá!"

Angličané hulákali na náspech a vyráželi takový řev, že všechen válečný ryk, který jsme v těch dnech slyšeli, byl proti němu rajska hudba. Na několik minut se síly obou protivníků soustředily právě na tomto místě. Angličané i Francouzi bojovali nad Johankou a kolem Johanky s největší zuřivostí. Johanka bojovala za Francii a vskutku pro obě strany byla vtělenou Francií: kdo se jí zmocní, ten se zmocní Francie na staletí. Na tomto maličkém kousku země se po deset minut rozhodoval osud Francie a také se rozhodl.

Kdyby byli tenkrát Angličani Johanku zajali, byl by Karel VII. utekl ze země a Francie by se byla bez dalších sporů stala anglickou provincií. V sázce bylo království a vlast a k rozhodnutí nebylo víc času, než kolik je třeba k uvaření vejce na tvrdo. Bylo to nejdůležitějších deset minut v životě Francie. Její symbol, Jana z Arku, ležela v příkopě zalita krví a dva národy bojovaly nad ní, aby se jí zmocnily.

Trpaslík byl u ní a po celou tu dobu pracoval za deset. Mával sekerou a pokaždé, když sekera dopadla, rozletěla se rozbitá přilbice na kusy jako vaječná skořápka a hlava jejího majitele ztratila na věky možnost škodit Francii. Navalil před sebou celou kupu mrtvol v železných brněních a bojoval za ní; konečně jsme ho vyprostili, když vítězství zůstalo na naší straně, on pak vystoupil po žebříku z příkopu. Nesl Johanku na rukou tak lehce, jako by byla malé dítě, a vynesl

ji šťastně z bitvy. Veliký, znepokojený zástup šel mlčky za ním. Johanka byla od hlavy k patě zbrocena krví. Ocelový šíp vězel dosud v ráně. Vytáhli ho - Johanka vzlykala bolestí. Namazali ránu olejem a obvázáli ji. Johanka přišla k vědomí. Hodinu za hodinou ležela v trávě, zesláblá a trpící, stále však naléhala tklivým hlasem, aby se pokračovalo v boji. Pokračovalo se, ale mdle, protože vojáci byli zmateni jejím zraněním a nevěřili ve vítězství.

K večeru začal Dunois váhat. Johanka zaslechla zvuk polnic.

"Cože?" zvolala. "Troubí k ústupu?"

Rázem zapomněla na svou ránu. Vzchopila se a poručila důstojníkovi, který velel baterii, aby vypálil pět ran - bylo to znamení vojsku, které stálo pod vedením La Hirovým na druhé straně řeky. Posadila se na koně, obklopena štábem, a když ji naši uviděli znovu v sedle, rozjařili se a podnikli nový útok na boulevard. Johanka jela přímo k příkopu, kde byla raněna. V dešti šípů přikázala Paladinovi, aby rozvinul její dlouhý prapor po větru a vyškrábal se s ním až k samé zdi. Slezl s koně a chráně se štítem vrhl se do příkopu. Johanka se obrátila k vojsku:

"Dívejte se dobře, až se korouhev dotkne zdi, a buďte připraveni!"

Uplynulo několik vteřin bezdechého napětí. Potom začali vojáci křičet: Korouhev se dotýká hradeb!

"Kupředu! Věže jsou vaše!" zvolala Johanka mocným hlasem. "Bůh tomu chce! Kdo věří v Boha, za mnou!"

Také jsme se hnali kupředu! Nikdy jsem neviděl takový útok. Hnali jsme se vzhůru po žebřících a přes ozubené hradby jako mořský příval. Bojovali jsme prsa o prsa jako dravci. Angličané neprosili o život a nevzdávali se.

Byli jsme tak zabráněni do boje, že jsme neslyšeli ani střelbu z děl. Zatímco jsme bojovali v malé pevnosti, přitrhla od Orleansu La Hirova záloha a podnikla útok na Věže z druhé strany. Naši pustili pod dřevěný most, který spojoval redutu s Věžemi, člun plný hořící smůly a jiných zápalných látek, takže most začal doutnat. Právě v tu chvíli se na most nahrnuli prchající Angličané, které jsme hnali před sebou. I probořil se pod nimi most a celé to množství se zřítilo do řeky. Byl mezi nimi jeden z anglických vůdců, znamenitý rytíř sir Vilém Glasdale, jemuž jsme říkali Glassidas. Byl celý pokrytý ocelí a ponořil se do vody jako kus železa.

Brzy jsme sami zřídili jakýsi most a vrhli se po něm na poslední opevnění anglické moci, která oddělovala Orleans od přátel a zásob. Angličani byli zdrceni zmrtvýchvstáním čarodějnice. Ještě před západem slunce byl boj skončen, Johančin prapor vlál ve Věžích, její slib byl splněn, a splnilo se také to, co řekla Johanka mistrům v Poitiers: Francouzi budou bojovat a Bůh dá vítězství.

Dobré zprávy se někdy roznášejí právě tak rychle jako špatné.

Když jsme se vraceli do města, tonul už Orleans v záplavě radostných ohňů. Střelba z děl a hlahol zvonů se vznášely nad městem. Stěží jsme se prodírali hustými zástupy lidu. Lidé se objímali, plakali a smáli se, v záři pochodní bylo vidět jen radostné, rozjásané tváře.

"Bůh a Panna! Panna a král!"

Panna orleánská!

Byli jsme unaveni až k smrti. Kam kdo dopadl, tam spal.

Na druhý den nás probudil hlahol polnic. Anglické polnice! Vyskočili jsme, protírali si oči, každý z nás popadl zbraň, která mu přišla pod ruku, a kvapili jsme na hradby. Anglické vojsko stálo sešikováno na druhé straně řeky. Útok na město? Generální útok? Angličané stáli dlouhou chvíli, nabízeli nám bitvu v otevřeném poli. Johanka se však o Angličany nestarala. Dala sloužit dvě mše na oslavu vítězství. Když tedy Angličané marně čekali, seřadili se k pochodu, zanechali na místě celý tábor s děly i raněnými, se zásobami potravin, zbraní a různých potřeb k dlouhému obléhání a odstoupili od města.

Stěží lid uvěřil, že hrozný Talbot - ten, který ještě před několika dny posílal Johanku pást krávy - postrach Francouzů, jehož jméno děsilo francouzskou armádu na dálku, odešel přemožen, zahnán prostou venkovskou dívkou.

* * *

15. LILIE

Město se vyprázdnilo. Ze všech stran se hrnuly zástupy měšťanů. Rojily se kolem pevností jako voj mravenců, odvážely děla a potraviny - potom bylo všech dvanáct pevností obráceno v obrovské hranice a ve chvíli vzplály k obloze. Děti měly jinou zábavu. Za sedm měsíců obléhání úplně odvykly zeleni a trávniku: sametové luhy se zdály rájem šťastným dětem, které tak dlouho nespátily nic než bludiště špinavých uliček. S radostí se vrhly do volných prostor polí a luk; závodily a běhaly po kvetoucích březích řeky a vracely se domů teprve na noc s náručemi květín. Město uspořádalo k počtu Johanky a jejích generálů slavnost. Velcí a malí se oddali veselí a radovánkám. Když se lid za svítání rozešel po domech, byli jsme už na koních a cválali do Toursu, abychom podali králi zprávu.

Král přijel do Toursu, aby Johanku uvítal. Nynější doba mu dala jméno Karla Vítězného za vítězství, jichž pro něho dobyli jiní. My jsme mu tenkrát podle jeho skutečných zásluh říkali Karel Podlý. Seděl na trůně obklopen smečkou milců a dvorských šviháků. Vypadal jako rozdvojená mrkev - tak pevně měl na sobě natažené tričko. Na nohou měl střevíce s úzkými špičkami dlouhými plnou stopu, takže musely být ohnuty vzhůru, aby mu nepřekážely v chůzi. Přes rameno visel králi plášť, který mu dosahoval sotva k loktům. Na hlavě mu seděla vysoká chlupatá čepice jako náprstek, s pérem, trčícím z jeho středu jako pero z kalamáře. Pod čepicí mu splývaly k ramenům rovné hrubé vlasy, na koncích zahnuté vzhůru. Vypadal nemotorně. Na klíně měl malého psíka, který vrčel a cenil bílé zuby, jakmile ho někdo vyrušil. Šviháci královského průvodu byli oblečeni skoro právě tak jako král, a když jsem si vzpomněl, že Johanka nazvala válečnou radu sborem převlečených komorních, nemohl jsem se zdržet úsměvu.

Johanka poklekla před vládcem Francie. Král odevzdal psíka jednomu z dvořanů a sňal způsobně čepici. Potom sestoupil s trůnu, sám Johanku zvedl, uvítal ji, projevil jí vřelou a upřímnou vděčnost a poděkoval jí za její slavné činy. "Neklekej přede mnou, Panno, vyznamenala ses rytířsky a náleží ti královské pocty."

Když zpozoroval, jak je bledá, dodal:

"Nestůj přede mnou, prolila jsi krev za Francii a za mě a tvá rána není dosud zhojena."

Odvedl ji ke křeslu a sám se posadil vedle ní.

"Mluv se mnou upřímně jako s člověkem, který je ti mnoho zavázán. Přemýšlela jsi už o své odměně? Urči si ji sama!"

Jak málo znal duši venkovského děvčete! Johančina tvář zčervenala, když jí přišlo na mysl, že by se snad někdo mohl domnívat, že bojovala za vlast pro odměnu. Král si toho povšiml, vyložil si však úplně špatně Johančin rumělec, zasmál se a uvedl ji tím ještě do větších rozpaků. Zrudla ještě více a do očí jí vstoupily slzy. Tu teprve král pochopil a začal mluvit o dobytí Věží, nejrytějšího Johančině činu v této válce. Nakonec se však - jak už byl zvyklý v dvorském prostředí - jeho řeč opět svezla k odměně.

"Oh, drahý princí, mám jen jedno přání, jen jediné ..."

"Neboj se, Panno, a řekni mi je upřímně!"

"Neodkládej ani jediný den, princí! Má armáda je silná a mocná a touží dokonat své dílo. Vyprav se se mnou do Remeše!"

Mdlý a nerozhodný král v šatech pestrých jako motýl se zachvěl jako osika.

"Do Remeše! To je nemožné, Panno! Projít samým středem anglických sil!"

Byly opravdu kolem krále francouzské tváře? Ani jedna z nich nevzpálala nadšením. Všechny byly spokojeny královou odpovědí. Proč by se měli dvořané připravovat o lenošení a pohodlí, proč by měli snášet obtíže a svízele války?

Častovali se navzájem cukrovinkami ze svých krabiček, souhlasili s praktickou moudrostí svého pána. Jenom Johanka nepřestala naléhat.

"Prosím, nepropaste tuto vzácnou příležitost! Všechno nám přeje. Duch vojska je výborný. Angličané jsou sklíčení porážkou. Odložíme-li tu věc, všechno se změní. Bude-li naše vojsko vidět, že váháme využít svých výhod, ochabne a ztratí důvěru, Angličani se vzpamatují a znovu nabudou odvahy. Teď je nejlepší čas! Prosím vás, pojďme do Remeše!" Král se otázel La Tremouille na jeho mínění.

"Veličenstvo, protivilo by se to veškeré opatrnosti. Mějte na paměti anglické pevnosti podle Loiry. Mějte na paměti tvrze, které nás oddělují od Remeše!"

Johanka ho ostře přerušila:

"Budeme-li váhat, Angličani pevnosti ještě zesílí. Budeme z toho mít nějaký prospěch?"

"To jistě ne."

"Co tedy navrhuje?"

"Čekat."

"A nač?"

Ministr se nechtě dostal do úzkých, vždyť opravdu nemohl podat žádné rozumné vysvětlení. Nebyl také zvyklý, aby byl dotazován před takovým shromážděním. Odsekl zlostně:

"Nemyslím, že by se mělo jednat o státních záležitostech před takovým množstvím lidí."

Johanka odpověděla klidně:

"Odpusťte, nevěděla jsem, že věci, kterými se zabýváte, jsou státní záležitosti."

Ministr zvedl posměšně obočí a usmál se:

"Jsem králův první ministr - s vaším laskavým souhlasem. Pročpak si rače myslet, že věci, kterými se zabývám, nejsou státní záležitosti?"

"Protože nemáme žádný stát," odpověděla Johanka nedbale.

"Cože?"

"Vskutku, pánové, nemáme žádný stát a není třeba žádného ministra. Francie se zúžila na malý kousek země, který by mohl spravovat venkovský starosta. Tomuhle říkáte stát? Není to trochu honosný název?"

Král se dal do smíchu. La Tremouille se dopálil a užuž otvíral ústa k naduté odpovědi, ale král ho přerušil:

"Beru ji pod svou ochranu. Řekla pravdu, pouhou pravdu - rád bych ji slyšel častěji. Opravdu nejsem víc než starosta, venkovský starosta, který spravuje ubohé dva akry. Johanko, můj upřímný a poctivý generále, urči si sama odměnu! Chci ti dát šlechtický titul. Budeš mít v erbu korunu s lilijemi a svůj vítězný meč!"

Shromáždění zašumělo závisť a údivem. Johanka zavrtěla hlavou.

"Toho není potřeba, dobrý a šlechetný princí. Bojovat pro Francii a dát jí celý život - to je má nejlepší odměna. Dej mi jen jedinou odměnu: pojď se mnou do Remeše a nech se tam korunovat!"

Král jí položil ruku na rameno a v očích mu na chvíli zapláhl mužný oheň:

"Překonalas mě, Panno! Učiním, co mi -"

Výstražný pohyb ministrův krále zadržel.

"- káže povinnost a jak mi poradí moji dobří rádci."

Dvůr si oddechl. Johance se naplnily oči slzami.

"Och, prosím tě, princí, nech mě vykonat můj úkol! Času je tak málo!"

"Proč málo?"

"Pouze jediný rok, nebudu živa déle než jeden rok."

"Co to říkáš, Panno?"

"Čistou pravdu - vždycky jsem ti říkala pravdu. Času je tak málo! Dny prchají a tolik ještě zbývá vykonat. Dovol mi, abych mohla dokonat své dílo!"

Král byl hluboce dojat. Nevrátil se sice k předmětu rozmluvy, vstal však, vytrhl meč, zvedl jej a pomalu jej spustil plochou na Johančino rameno:

"Jsi veliká a šlechetná, právě tak jako jsi upřímná a pravdomluvná. Ranou meče ti uděluji důstojnost šlechtickou. Z

úcty k tobě udílím šlechtictví celé tvé rodině, tvým příbuzným a jejich potomkům po meči i po přeslici. Abych vyznamenal tvůj dům a poctil jej ze všech nejvíce, přidám privilej, které se nedostalo dosud nikomu v dějinách naší říše: všechny osoby ženského pohlaví v tvé linii mají právo odevzdávat své šlechtictví i svým mužům, i kdyby pocházeli z nižších tříd. Vstaň, Jano z Arku, od dnešního dne zvaná z Lilií v upomínku a z vděčnosti za mohutné rány, které jsi zasadila na obranu královských lilií Francie. Tyto lilie s královskou korunou a s tvým mečem nechť jsou seskupeny v tvém erbě a zůstanou na věky znamením tvé vysoké a vznešené hodnosti!"

Když Johanka vstala, seskupili se kolem ní dvořané, aby ji blahopřáli a uvítali ji do svých řad. Johanka nebyla zmatena, ale na její tváři nebylo také znát žádnou zvláštní radost. Čím mohlo být jméno, které jí udělil král, proti jménům, která jí dal lid a její činy! Johanka z Lilií! Johanka z Arku!

Panna orleánská!

Podle nás nemohl žádný smrtelník přidat nic k slávě Johanky z Arku. I ona byla k své nové hodnosti docela lhostejná. Ale jejím bratřím dělala šlechtická důstojnost přece jen radost a praporečník podotkl - nikoli bez nádechu závisti - že jsou skrz naskrz prodchnuti vědomím své nové hodnosti a ochotni zřici se dokonce i spánku, protože když spí, necítí svou důstojnost.

"Je ovšem pravda," dodal, "že nemohou zaujmout místo přede mnou při vojenských obřadech, zato však při veřejných slavnostech půjdou docela klidně s ostatními rytíři, kdežto já s Noělem budeme musít zůstat vzadu."

"Skutečnost, Paladine," vložil se do toho rytíř z Met, "převyšuje všechny tvé obavy. Při veřejných slavnostech budou mít Johančini bratři přednost před námi všemi z osobního štábu, ba přede všemi ostatními."

"Jak to?"

"Podívej se na jejich erb! Hlavním obrazem jsou na něm lilie. Královské lilie, kamaráde! Není dnes ani jediného šlechtice v celé říši, jenž by měl přednost před těmito rytíři - až na prince z královské krve, vévodu Alengonského."

"O tomhle jsem neměl ani tušení. Zrovna dnes ráno jsem je potkal a zavola jsem na ně hej! jako na každého jiného ... To jsem byl ale dokonalý osel!"

"To není žádná novinka," vmísil se nedbale Noěl Rainguesson, "u některých lidí to je obvyklý stav. Prodluž si takový stav do nekonečna a výsledkem bude jednotvárnost a nuda. Kdybys dal najevo únavu z toho, že jsi osel, bylo by to docela v pořádku, ty však nad tím projevuješ údiv a rozhořčení - a tak ze sebe děláš druhého osla, protože stav ducha, který nutí člověka, aby se divil a rozčiloval nad hotovou a jednotvárnou skutečností -"

"Nech toho, Noěle! S tebou vůbec nemluví. Je to vskutku pravda, pane Jene, že Petr a Jan teď budou mít přednost přede všemi šlechtici?"

"Nepochybuj o tom, Paladine."

Paladin se hluboce zamyslel.

"Můj Bože, jaký je to skok! Tady je vidět, co zmůže štěstí. Ostatně - mně je to jedno. Ani bych si snad nepřál být za všechno vděčen pouhé náhodě. Nevážil bych si takového úspěchu. Daleko více váží dostat se tam, kam se člověk může dostat vlastními silami a schopnostmi, nežli se octnout na vrcholu blaha s vědomím, že jsem se tam dostal čistou náhodou. Osobní zásluhy jsou všechno, ostatní je nesmysl."

Měl pravdu.

* * *

16. VÍTĚZNÝ POCHOD

Ubíhal den za dnem. Žádné rozhodnutí nepřicházelo, nic se nedělo. Armáda byla plná nadšení, avšak hladověla. Vojákům se nevyplácel žold, pokladna byla prázdná a vojsko nebylo z čeho nasytit. I začalo se rozkládat a rozptylovat a lehkomyšlný dvůr z toho měl radost. Johanka byla bezmocná, zatímco její vítězná armáda jí tála před očima.

Konečně se znovu vypravila do zámku Loches, kde král ubíjel čas. Zastihla ho v poradě s Robertem Magonem, bývalým kancléřem, Křištofem Harcoutem a Gerardem Machetem. Také Dunois byl přítomen. Johanka se vrhla králi k nohám.

"Vznešený korunní princí, Hlasy naléhají. Nemař, prosím tě, čas těmihle hloupými poradami a vyprav se se mnou co nejdřív do Remeše, abys byl korunován."

Pánové byli v dobré náladě. Uznali, že rozpustit armádu byla chyba, ale jak si teď pomoci? Cožpak lze nastoupit pochod bez armády?

"Sebereme novou!" navrhla Johanka.

"To bude trvat nejméně šest neděl."

"Nevadí! Jenom už začněte, probůh!"

"Vévoda z Bedfordu sebral novou armádu a táhne s ní na pomoc pevnostem na Loire."

"On to udělal, kdežto my jsme rozpouštěli vojsko. Teď však už nelze ztrácet čas."

Král namítal, že se nemůže odvážít pochodu do Remeše, protože má v cestě loirské pevnosti. "Zničíme je," odpověděla Johanka, "a ty přijdeš za námi." S tímhle plánem král souhlasil. Mohl klidně a bezpečně sedět doma, dokud cesta nebude čistá.

Hned nastal nebývalý ruch. Královým jménem vydala Johanka svolání, lid byl svolán do zbraně, pro nováčky byl zřízen tábor v Sellesu u Berry a šlechtici i prostý lid se s nadšením hrnuli pod prapory. K šestému červnu sebrala Johanka novou armádu a chystala se na pochod. Měla 8000 mužů. Byli to většinou staří vojáci. Skoro všichni dospělí lidé ve Francii byli vojáky, protože války se táhly po několik pokolení. A nebyli to jízdní ani pěší, ale rychlí běhouni; celé jedno století nedělali nic jiného, než se učili utíkat. Nebyla to jejich vina; už dlouho neměli řádnou vládu. Král a dvůr si zvykli zacházet s vojevůdci proradně. Proto si také vojevůdci osvojili zvyk bojovat každý na svou pěst a o jiné

se nestarat. Takhle ovšem nebylo možné dosáhnout vítězství a nebylo divu, že francouzské vojsko stále jen utíkalo. Ale teď stála v čele Jana z Arku.

Byla neobyčejně šťastná. Trávila v táboře den i noc, poháněla liknavce a kdekoho povzbuzovala. Kdekoli se objevila, kdykoli projížděla podél řad a přehlížela vojsko, všude ji vítali jásotem. Byl to zázrak mládí, kvetoucí krásy a něhy, ztělesnění odvahy a života. Oblékala teď bílé brnění, jen hlavu měla nepokrytou; v ruce mívala malou sekerku; jezdila na vysokém černém koni.

Když jsme se loučili, chtěla na ní vévodkyně Alengonská slib. Čekala zuřivý boj a měla strach o muže.

"Budeš ho chránit, víd? Budeš se o něj starat a vrátíš mi ho zdravého?"

"Slibuji ti to. Vráť se zdrav a nezraněn."

Nastoupili jsme pochod 6. června a položili se táborem u Romorantinu. A 9. června vstoupila Johanka do Orleansu v plném lesku, pod vítězným baldachýnem, uprostřed moře vlajících praporů a provázená palbou z děl. S ní jel celý hlavní štáb: byl tu vévoda Alengonský, Dunois, Levoboček orleánský, sir de Boussac, maršálek Francie, lord de Graville, sir de Culan, admirál Francie, Ambrož de Loré, Štěpán de Vignole, zvaný La Hire, Gautier de Brisac a jiní znamenití generálové. Také tentokrát dal král generálům rozkaz: "Střežte se podniknout cokoli bez souhlasu Panny." Tentokrát však rozkazu uposlechli a řídili se jím po všechny slavné dny výpravy na Loire. Všechny dřívější tradice byly porušeny. Mladická venkovanka překonala lidské pochybnosti a podezření a za deset dní, jež strávila na bojišti, získala si takovou důvěru a přízeň, že by jí nedosáhl úspěšný generál za třicet let. Přesto však generálové stále nabádali k opatrnosti. Jargeau, první pevnost, na niž měli podniknout útok, byla příliš silná; pevné hradby měly spoustu děl; v pevnosti stálo sedm tisíc anglických válečníků a v jejich čele znamenitý Suffolk a jeho dva hrozní bratři de la Pole. De Boussac se domníval, že Johančin návrh, zmocnit se této pevnosti útokem, je příliš smělý a odvážný, a radil k opatrnějšímu postupu a hlavně k obležení pevnosti. Soudil, že je proti všem ustáleným zvykům a zákonům války tento nový prudký způsob, hnát spousty lidí proti nepřístupným kamenným hradbám.

Ale vévoda Alengonský, Dunois a zejména La Hire stáli na straně Johančině. "Pánové," zvolal ohnivý La Hire, "teď se karta ztraceně obrátí! Starý pořádek - to byly porážky, porážky a zase porážky. Proto nemělo vojsko ani odvalu, ani srdce, ani naději. Copak bylo možné podniknout s takovým vojskem útok na pořádné hradby? Ale teď jsou lidé stateční, smělí a plní ohně. Máme jejich plamen dusit? Budeme donekonečna obléhat a mořit nepřítele hladem? Panna to postihla dobře: útok, útok a zase útok! Vylídit nepřítele v doupěti a pustit na něj bouři francouzských sil! Jargeau! Co na tom, že je Jargeau chráněno ozubenými hradbami a věžemi a smrtonosnými děly a sedmi tisíci veterány? Panna na ně udeří a dokládám se jménem Božím, že s ním je konec!"

Když sdělili Johance výsledek vojenské rady, zasmála se zvonivým smíchem:

"Nebojte se, není důvodu k obavám. Podnikneme na Angličany smělý útok - a uvidíte! Kdybych nevěděla, že nás vede Bůh a dopřeje nám vítězství, raději bych pásala ovce!"

Toho večera dávalo město hostinu k Johančině počtě, byla nucena se jí zúčastnit ve slavnostním šatě i s hlavním štábem, za hlaholu zvonů a báječného ohňostroje. Venku bylo slyšet odměřený pochod nastupujících praporů. Když jsem se ubíral na lože, všiml jsem si u Johančiných dveří podivného zjevu: stál tam Trpaslík, obrovitý voják v novém lesklém brnění, stál na stráž u Johančiných dveří jako právě ztělesnění pochmurného boha války - a na jeho rozložitých ramenou stočeno do klubíčka spalo kotě.

Druhého dne jsme slavnostním pochodem a s vlajícími prapory opustili brány Orleansu. V čele dlouhé řady vojsk jela Johanka obklopená svým štábem. Přidružili se k nám ještě hrabata Lavalové - byli to vnuci slavného rytíře Bertranda du Guesclina, někdejšího konetabla Francie, a válka byla jejich pravým živlem -, Ludvík Bourbonský, maršál de Rais a Vidame de Chartres. Měli jsme určitý důvod k obavám; dověděli jsme se, že pevnosti táhne na pomoc pět tisíc mužů pod vedením sira Johna Fastolfa. Ale to vojsko bylo ještě daleko.

Sotva jsme přitrhli k Jargeau, hned jsme se dali s chutí do práce. Johanka pustila napřed značné síly, které podnikly útok na přední hradby, udržely se tam a pevně se postavily na dobytých pozicích. V tu chvíli podnikli z města výpad. Johanka se osobně postavila v čelo vojska a vedla je k novému útoku pod vražednou palbou děl. Paladin klesl vedle ní raněn, Panna mu však vytrhla prapor z ruky a vrhla se kupředu následována oddaným vojskem. Dlouho řádila kolem zuřivá vichřice, řinkot ocele, řinčení zbraní a chraplavý řev děl. Mocným hlasem promlouvalo zejména veliké dělo na boření zdí, které nám darovalo město Orleans a na Johančinu počest je nazvalo Pasačka. Strašlivé divadlo bylo neustále zahaleno v mraky kouře. Pokaždé, když se rozptýlil, spatřili jsme daleko v předních řadách nádhernou postavu v bílém brnění, střed našich nadějí, obrácenou tvář k nepříteli. Kdykoli jsme ji zahlédli, věděli jsme, že se všechno daří. Konečně zaburácel radostný pokřik: předměstí nám padlo do rukou. Nepřítel byl zahnán za městské hradby. Rozložili jsme se táborem na dobyté půdě, neboť právě nastávala noc.

Johanka vyzvala Angličany, aby se vzdali, a zaručila jim svobodný odchod. Angličané však žádali čtrnáctidenní příměří, aby si ten návrh mohli rozmyslet. A zatím jim táhl na pomoc sir John Fastolf s pěti tisíci muži. Johanka žádost zamítla, nabídla jim však jinou milost: dovolila jim, že si mohou vzít koně i zbraň, když okamžitě odtáhnou. Ale tihle oceloví angličtí žoldnéři měli tvrdé palice. Odmítli znovu. Tu přikázala Johanka svému vojsku, aby se připravilo na útok v devět hodin ráno. Armáda měla za sebou dlouhý pochod, a proto se vévoda Alengonský domníval, že ta hodina je příliš časná. Johanka se však hnala kupředu s ohnivým nadšením, jakým vždy plála, když byla bitva nezbytná!

Už za svítání byla na koni, prohlédla si podrobně pozice a vybrala nejvhodnější místo pro dělostřelectvo; rozestavila děla s takovým důvtipem, že na to ostřílení generálové nemohli zapomenout. "Bojujte, bojujte - a Bůh vám pomůže!"

To bylo její válečné heslo. Sama se jím první řídila.

V osm hodin ráno ustal všechen ruch a ztlchl všechen hluk. Čekali jsme napjatě. Bylo v tom tichu něco hrozného.

Vzduch byl klidný, prapory na baštách a náspech visely zplihle jako hadry. Všechny práce a bojové přípravy byly skončeny a vojsko ztichlo plně očekávání. Stáli jsme na pahorku seskupení kolem Johanky. Před našima očima, takřka

na dlani, vinuly se uličky předměstí s chatrnými barabiznami. Jakýsi muž rovnal hřebík, chtěl cosi přibít na svůj krámek. Ale zastavil se. Ruka držící hřebík zkameněla; pravice s kladivem také ztuhla ve vzduchu. Zapomněl na všechno na světě a obrátil k nám hlavu, naslouchal napjatě. I děti nevědomky ustaly ve svých hrách. Viděl jsem malého hochy, jak žene po ulici káču, najednou však jako by chlapec zdřevěněl, jen káča se točila dál. Viděl jsem mladičkou dívku v rámci otevřeného okna s konvicí v ruce, zalévala květiny; voda přestala téci - dívka se zaposlouchala. Všude bylo vidět jen zkamenělé, ztuhlé postavy. Nikdo se nehýbal. Zastavil se všechn život i ruch a nad krajem se rozestřelo zlověstné ticho.

Náhle zařvala děla. Hřměla jedno za druhým, chrílila oheň a svým duněním otrásala vrstvami vzduchu. Ani na baštách nelenili. Ze střilen vyšlehly ohnivé jazyky, provázené rachotem výstřelů. Potom v jednom jediném okamžiku zmizely hradby a bašty a na jejich místě se objevila rouška sněhobílého kouře, stála bez hnutí v mrtvém vzduchu. Muži, který rovnal hřebík, vypadlo kladivo z ruky; v příštím okamžiku mu rozrazila kamenná koule hlavu.

V dělostřeleckém souboji se pokračovalo; obě strany zuřily o závod. Městečko trpělo hrozně. Dělové koule roznášely jeho lehké baráčky jako domky z karet. Minutu co minutu létaly ohromné kamenné koule v oblouku vzduchem nad oblaky kouře a řítily se dolů na střechy. Sloupy ohně a dýmu vystupovaly k nebesům.

Pojednou se obraz změnil. Obloha se potáhla oblaky, zvedl se silný vítr a rozptýlil kouř, do něhož se halila anglická opevnění. Objevila se divukrásná podívaná: ozubené šedé hradby a bašty z kamene, pestrobarevné vlající prapory, kotouče rudého plamene a oblaka bílého kouře - jasně vystupoval ten obraz na pozadí tmavé, olovené oblohy. Vtom začaly bzučící koule rozrývat zemi kolem nás. Anglická děla páčila na pahorek. Johanka se z čista jasna obrátila k vévodovi Alengonskému:

"Pojďte kousek dál, vévodo, ale rychle!"

Vévoda poslechl, vtom si však pan du Lude náhodou stoupl na jeho místo. V tu chvíli mu dělová koule utrhla hlavu. Okolo deváté hodiny dala Johanka rozkaz:

"S Boží pomocí - k útoku!"

Táhlý zpěv polnic proťal vzduch. Oddíl vojska, určený pro první nápor, se posunul k průlomu, který v hradbách rozstřílela naše děla. Spatřili jsme, jak se vojáci spouštějí do příkopu a kladou na hradby žebříky. Rozběhli jsme se za nimi. V příkopech byla tuhá práce. Hradby byly posety vojskem, na hlavy nám pršel déšť kamení. Odpor nepřítele byl vytrvalý a houževnatý. Jednu chvíli bychom byli málem ztratili praporečnicka. Klesl v bezvědomí a naši vlastní koně by ho byli rozdupali, kdyby si ho Trpaslík nenaložil na ramena a nevynesl ho z bitvy. Johanka se sama chopila praporu a začala stoupat po přistaveném žebříku, ale veliký kámen shozený shůry jí dopadl na přilbici a Panna klesla k zemi, raněná a omámená. Trvalo to však pouze okamžik. Trpaslík ji zvedl a Johanka se rázem znovu hnala na žebřík:

"Bůh tomu chce! Pobijeme Angličany! Odbila jejich hodina!"

Kdekdo se hnál kupředu s divokým řevem, vylezli jsme na násypy jako roj mravenců. Posádka přehala. Pronásledovali jsme ji. Jargeau bylo v naší moci!

Hrabě Suffolk byl našimi vojáky obklíčen. Dunois a vévoda Alengonský ho vyzvali, aby se vzdal. Byl to hrdý šlechtic, potomek vynikajícího rodu. Odepřel vydat meč:

"Raději zemřu! Vzdám se jen čarodějnici a nikomu jinému!"

Johanka přijala jeho kapitulaci, ponechala mu meč a přikázala, aby k němu zachovali všechnu úctu a vážnost.

Oba Suffolks bratři ustoupili s oddílem vojska k mostu. Pronásledovali jsme jejich slábnoucí síly, hubili jsme je po tutech. Na mostě trvala řež. Padlo jedenáct set mužů. Alexandra de la Pole srazil do vody a rytíř utonul. Konečně se jeho bratr rozhodl, že udělá konec boji. Jan de la Pole byl však právě tak hrdý a ctižádostivý rytíř jako jeho bratr Suffolk. Francouzský důstojník, který mu byl nejbližší a také ho nejvíce tiskl, byl Vilém Renault. Sir de la Pole na něho křikl:

"Jste šlechtic?"

"Ano!"

"Rytíř?"

"Ne!"

Tu sir Jan de la Pole ho na mostě, uprostřed krvavé řeže, vlastní rukou pasoval na rytíře. Potom se mu poklonil a odevzdal mu svůj meč.

Byl to veliký, památný den. Měli jsme zástup válečných zajatců a Johanka nedovolila, aby jim kdokoli ublížil. Vzali jsme je s sebou a na druhý den jsme se vrátili do Orleansu.

* * *

17. ROZHODNÝ BOJ

Vojsko potřebovalo odpočinek. Byly mu ponechány dva dny. Třetího dne přerušil hlahol trubek a rachot bubnů ranní ticho. Vyskočili jsme a připravili se k boji. Čekala nás krvavá práce.

Beze všeho otálení jsme táhli do Meungu. Vzali jsme most útokem a zanechali oddíl vojska k jeho obraně, zbylá část armády pak odtáhla příštího rána do Beaugency, kde velel strašlivý Talbot, postrach Francouzů. Když jsme tam přitáhli, ustoupili Angličané do hradu, my pak jsme se rozložili v opuštěném městě.

Talbot sám nebyl v té době přítomen, protože odjel naproti Fastolfovi, aby ho uvítal s jeho pěti tisíci muži. Johanka rozestavila děla a bombardovala hrad hluboko do noci.

Tu se stala neobyčejná příhoda: Richemont, konetabl Francie, jenž byl dlouho u krále v nemilosti, hlavně pro pletichy pana de Tremouille a jeho kliky, přitřhl s tisíci vojáky a nabídl Johance služby. Ta teď zvláště potřebovala posil, protože Fastolf už byl nablízku. Richemont se k nám chtěl přidat už dříve, když jsme poprvé vytáhli na Orleans, ale slabý král

mu odepřel dovolení a nechtěl se s ním smířit. Johanka trvala na tom, aby byl Richemont uvítán s radostí a s velkou slávou. Souhlasil s ní La Hire, oba mladí Lavalové a ostatní vůdci, ale vévoda Alengonský se tomu protivil rázně a vzdorovitě. Dostal prý od krále přísný rozkaz, aby zamítl Richemontovy služby; budou-li přijaty, pak on, vévoda, opustí armádu. Ale Johanka přemluvila vévodu, aby neposlechl krále a v zájmu Francie se smířil s hrabětem Richemontem. Mělo to pro nás velkou výhodu.

Záhy zrána 17. června přinesly hlídky zprávy, že se blíží Talbot s Fastolfem. Bubny daly znamení, abychom se shromáždili, a v krátké chvíli jsme vytáhli proti Angličanům. Hraběte Richemonta jsme zanechali s jeho vojáky, aby hlídal Beaugency a zdržel jeho posádku uvnitř hradeb. Tu se v dálce objevil nepřítel. Fastolf se snažil přesvědčit Talbota, že by bylo rozumnější ustoupit a nepouštět se hned do odvážného boje s Johankou, nýbrž rozeslat posily do anglických pevností na Loiře, aby byly zabezpečeny proti nepříteli. Pak se měli ozbrojit trpělivostí a čekat, dokud nepřijdou nové posily z Paříže. Mohou prý vysilovat Johančinu armádu každodenními drobnými srážkami a šarvátkami a teprve ve vhodném okamžiku se na ni vrhnout s veškerou silou.

Fastolf byl rozumný a zkušený generál. Ale vznětlivý Talbot nechtěl o odkladu ani slyšet. Byl rozrušen porážkou, kterou mu Panna připravila u Orleansu. Dokládal se Bohem a svatým Jiřím, že s ní udělá rázný konec, setkají-li se tváří v tvář. Fastolf byl nucen povolit, ačkoli tvrdil, že jim hrozí ztráta všeho, čeho Angličané dobyli dlouholetou prací a nesčíslnými vítěznými bitvami.

Nepřítel zaujal pevnou pozici a čekal v bitevním šiku. Před sebou měl stífelce a náspy opevněné kůly.

Nastal večer. Přijel kurýr od Angličanů s vyzváním, aby se z každé strany utkali tři rytíři ve vojenském souboji. Panna však vzkázala Angličanům:

"Jděte si lehnout, dnes je už pozdě. Zítra dá Bůh a přesvatá Panna, že se na sebe podíváme."

Noc byla tmavá a vlhká. Padal ustavičně drobný déšť. Okolo desáté přišel Dunois, vévoda Alengonský, La Hire, Ponton de Xaintrailles a ještě dva nebo tři generálové do hlavního stanu. Někteří z nich litovali, že Johanka bitvu odložila, kdežto jiní s ní souhlasili. Ponton se tázal, proč vlastně bitvu odkládala.

"Z několika důvodů. Angličané jsou tak jako tak v naší moci a neujdou nám. Proto už není třeba jednat prudce, jako jsme to dělali dříve. A den se už schyloval k večeru. Je výhodnější mít něco času a využít denního světla, zvláště když jsou naše síly zeslabeny. Devět set našich mužů hájí most v Meungu pod velením maršála de Rais a patnáct set mužů pod konetablem Francie hlídá zámek Beaugency."

"Lituji toho rozdělení, Panno," namítl Dunois, "ale to přece na věci nic nemění. Zítra to bude právě tak."

Johanka se dala do přátelského, škádlivého smíchu. Sklonila se nad generálem, položila mu malou ručku na hlavu a dotkla se jednoho pera na jeho přilbici.

"Teď mi řekni, ty mudrlante, kterého pera jsem se dotkla?"

"To nemohu vědět, Panno!"

"Ach, Dunois, Dunois! Ani takovouhle maličkost mi nemůžeš povědět a troufáš si říkat, co bude zítra."

Všichni jsme se rozesmáli. Ponton de Xaintrailles však také ještě nebyl spokojen:

"Mělas ještě nějaký jiný důvod?"

"Ten, že jsme byli příliš slabí, den se nachyloval a bitva by tedy nebyla mohla přinést rozhodnutí. Svedeme-li však bitvu, musí být rozhodná a také rozhodná bude."

"Dejž to Bůh!"

Do stanu vpadla hlídka, přinášela zprávy. V anglickém táboře nastal před hodinou ruch, v takovou dobu neobvyklý, zvláště pro odpočívající armádu. Naši důstojníci vyslali hlídky. Ty se právě vrátily a oznámily, že početné nepřátelské oddíly pochodují směrem k Meungu.

"To je ústup," řekla Johanka.

"Alespoň se to ústupu podobá," souhlasil vévoda z Alengonu.

"Něco takového se nedalo čekat," podotkl Ludvík Bourbonský. "Ale teď, když se to stalo, není těžko uhádnout smysl toho pohybu."

"Talbot si to rozmyslil," doplnila Johanka. "Rozpálená hlava mu ochladla. Chce se zmocnit mostu v Meungu a dostat se na druhou stranu řeky. Ví, že zanechává posádku v Beaugency osudu. Má však naději, že nám vyklouzne z rukou. Nezbyvá mu také jiná cesta, chce-li se vyhnout bitvě - a on to dobře ví. Mostu se však nezmocní. O to se už postaráme."

"Co bude s Beaugency?" zeptal se vévoda z Alengonu.

"Beaugency nechte mně, vévodo. Zmocním se ho za dvě hodiny. A bez krveprolití."

"Máte pravdu, Panno. Tam bude stačit, když jim všechno oznámíme a uvolíme se přijmout kapitulaci."

"Zajisté. Za svítání už budu s vámi v Meungu a spojím se s konetablem a jeho patnácti sty. Až se Talbot doví, že Beaugency padlo, myslím, že se ho to dotkne."

"Bodej' by nedotklo!" zvolal La Hire. "S největší pravděpodobností připojí svou posádku v Meungu k hlavnímu voji a zamíří na Paříž. Ale k nám se zas připojí naše prapory, které chrání most, a také sbor, který stráží Beaugency. Tak budeme k denní práci silnější o půl třetího tisíce mužů, a to už je něco. Tenhle Angličan nám vskutku prokázal znamenitou službu a zbavil nás velké práce a krveprolití."

"Ať si vojáci ještě tři hodiny odpočinou," ukončila Johanka radu. "V jednu hodinu vytrhne předvoj pod velením La Hira a Pontona de Xaintrailles. Druhý voj potáhne za ním pod velením vévody Alengonského. Držte se opatrně v týle nepřítelů a hleďte se vyhnout srážce. Já pojedu mezitím do Beaugency a provedu tam svou věc. Připojím se k vám s konetablem ještě před svítáním."

Dostala v slovu. Johančini gardisté vsedli na koně a v dešti jsme se pustili na cestu. Vzali jsme s sebou zajatého důstojníka, aby potvrdil zprávu, kterou Panna oznámí. Brzy jsme byli u hradu a poslali kurýra, aby oznámil vyzvání.

Talbotův poručík Richard Guetin, přesvědčen, že on a jeho pět set mužů jsou úplně opuštěni, uznal, že další odpor je marný. Johanka byla milostivá. Přijala kapitulaci a dovolila posádce, aby si každý muž vzal s sebou koně a majetek v ceně jedné stříbrné marky na muže. Mohli jít kam jim libo, nesměli však zvednout zbraň proti Francii po dobu desíti dnů. Před svítáním jsme se už připojili k naší armádě a s námi i konetabl s celým vojskem, u hradu Beaugency jsme zanechali jen nepatrnou posádku. Už zdáli jsme slyšeli temný rachot děl. Talbot podnikl útok na most. Ještě před svítáním však palba ustala. Guetin poslal kurýra skrze naše linie s Johančiným průvodním listem, aby Talbotovi oznámil, že se vzdal. Kurýr byl samozřejmě na místě dřív než my. Vyslechnuv jeho zprávu, považoval Talbot za rozumné obrátit se a táhnout k Paříži. Za svítání zmizel z dohledu a s ním i lord Scales a posádka z Meungu.

Když konečně nastalo jitro památného dne osmnáctého června, nebylo po nepříteli ani stopy. Ustoupil do rozsáhlých rovin Beauce, ohromných prostor porostlých křovinami, beze všech silnic. Jen tu a tam vystupovaly z té pláně skupiny vysokých stromů. Zamířili jsme po jeho stopách na měkké, vlhké půdě. Bylo možno pozorovat, že vojsko ustupovalo v pořádku, bez paniky a zmatku.

My však jsme byli nuceni jednat opatrně. V takovémhle místě jsme mohli snadno upadnout do léčky. Proto poslala Johanka na zvědy oddíl jízdy pod velením La Hira a Pontona de Xaintrilles. Někteří důstojníci byli znepokojeni. Tahle hra na slepou bábu je ne bavila a podrážkala jejich důvěru. Johanka hned uhádla, co si myslí, a zvolala vesele:

"Umučená hodino, co si ještě přejete? Musíme zničit Angličany, a také je zničíme. Však nám neutěchou. Dostaneme je, i kdyby viseli v oblacích."

Pomalu jsme se blížili k Patay. Před námi postupovali Angličani v pravidelném pořádku. V čele jel jezdec s bílou korouhví, aby ukazoval cestu, za ním táhl předvoj, s ním oboz a děla. Potom se valil hlavní voj, v němž bylo pěší vojsko a Fastolf se svou jízdou. V zadním voji táhli pěši i jízda, nejvíce však tam bylo anglických lučištníků s dlouhými luky. V tomto pořádku dospěli až do krajiny mezi Lignerolles a Patay.

Když tam dorazili, přinesli zvědové Talbotovi zprávu, že se blíží francouzské vojsko; i shromáždil v zadním voji lučištníky a rozestavil je v křovinách, aby zdrželi nepřitele, dokud se všechny tři voje nespojí a nesešikují k boji. Zatímco se toto dalo, blížili se už k tomu místu naši jezdci pod velením La Hira. Nevěděli nic o té záloze; ale ani angličtí lučištníci je nezpazorovali, protože se dobře kryli v křovinách a mezi stromy. I stalo se, když tak jeli v té lesnaté krajině, že La Hirovi jezdci vyplašili jelena, který začal prchat směrem k Angličanům. Nešťastné zvíře! Přineslo škodu celému anglickému národu. Když je lučištníci uviděli, zapomněli na opatrnost a spustili lovecký pokřik, jak byli zvyklí doma na lovech ve svých lesích. Francouzi teď věděli, kde jsou Angličané, kdežto Angličani neměli ani tušení, kde jsou Francouzi.

Johanka zářila. Vévoda z Alençonu skákal radostí.

"Výborně, už je máme. Budeme s nimi bojovat?"

"Utáhněte si dobře ostruhy, princí."

"To snad mám před nimi utíkat?"

"To jistě ne. Tihle Angličané jsou naši. Bude však třeba, abyste je mohl rychle pronásledovat. Kupředu! Sevřete řady!"

Angličané konečně opustili křoviny a octli se na volném prostranství. Talbot rychle rozestavil dělostřelectvo, předvoj a pět set kopíků podél okraje křoví, a doufal, že se udrží na této pozici, dokud nepříjde hlavní voj. Johanka využila tohoto vhodného okamžiku a poručila La Hirovi, aby se vrhl kupředu. Starý rytíř vedl své udatné jezdce s prudkostí vichru.

Dunois a vévoda z Alençonu ho chtěli následovat, ale Johanka je zadržela:

"Počkejte, ještě ne!"

Poslechli, ale neskrývali svou netrpělivost. Zatím vpředu s vlajícími pery na přilbách hnali se jako bouře La Hirovi jezdci. Mohutná postava vůdcova vystupovala jasně v čele oddílu a jeho meč trčel vzhůru jako žerď praporu.

Dříve než se jim mohli angličtí lučištníci postavit na odpor, vrhli se se založenými kopími doprostřed Fastolfova sboru a uvedli jej ve zmatek. Vévoda z Alençonu a Dunois se vztyčili v třmenech a volali plní nedočkavostí:

"Už je čas?"

"Ještě ne."

Fastolfův hlavní sbor se už hnál jako lavina pod velením udatného Talbota na pomoc čekajícímu předvoji. Ale dílo zkázy bylo dokonáno. Lučištníci byli vesměs pobiti a nepatrný zbytek prchal zděšeně před Johančinou armádou. Jezdec s bílým praporem, který jel v čele hlavního voje, upozoroval prchající lučištníky. Domníváje se, že už je všechno ztraceno a že se to ženou nepřátelé, obrátil se na útěk k Paříži a celý sbor se pustil v šíleném strachu za ním. Marně mu Talbot klně a snaží se ho zadržet.

Teď nastal čas. Johanka bodla ostruhami koně a mávla mečem:

"Ve jménu Božím, za mnou!"

Sklonila se k šíji svého oře a uháněla s vichrem o závod. Vrazili jsme do té zmatené, prchající spousty a po celé tři hodiny jsme ničili, sekali a hubili. Konečně byl dán trubkou povel:

"Zastavit boj!"

Bitva u Patay byla vyhrána.

Johanka se svezla s koně a procházela bojiště v hlubokém zamyšlení. Konečně pronesla:

"Chvála Bohu! Pravici svou zničil nepřítel!"

Zvedla hlavu, upřela zrak do dálky a pokračovala, jako by myslela nahlas:

"Ani za tisíc let se anglická moc ve Francii nevzpamatuje z téhle pohromy."

Obrátila se ke skupině generálů a zvolala se zářící tvář:

"Přátelé, víte, že Francie je na cestě k osvobození?"

"Nikdy by tomu nebylo tak, kdyby nebylo Johany z Arku!" vykřikl La Hire nadšeně a uklonil se jí hluboce. Ostatní následovali jeho příkladu.

Prapor za praporem naší vítězné armády pochodoval kolem Johanky, obklopené veliteli, s hlasitým pokřikem:

"Bůh a Panna! Panna a král! Ať žije Panna orleánská!"

Johanka se usmívala a zdravila je mečem.

K večeru jsem spatřil ještě jednou Pannu orleánskou na krvi prosáklém bojišti u Patay. Zastihl jsem ji na místě, kde ležely hromady raněných a zabitých. Naši vojáci smrtelně ranili zajatého Angličana, který byl příliš chudý, aby mohl zaplatit výkupné. Johanka spatřila z dálky tu ukrutnou příhodu. Rozjela se hned na to místo, poslala pro kněze a držela teď hlavu umírajícího na klíně, těšila ho mírnými a něžnými slovy a konejšila ho jako sestru.

* * *

18. KORUNOVACE

Johanka měla pravdu: Francie vstoupila na cestu osvobození.

Válka, kterou dnes nazýváme stoletou, byla blízko svému konci; do jejího začátku uplynulo jedenadevadesát let. Když vypukla, ležela Francie povalená v prach a umírající; její osud se zdál beznadějný. Když skončila bitva u Patay, byla Francie na cestě k uzdravení. Uzdravovala se a nepotřebovala než čas a citlivé ošetření, aby se úplně vzpamatovala. I nejomezenější lékaři to mohli pozorovat.

Mnohé národy, umdlené k smrti, vyléčily se jen zoufalou řadou bitev, řetězem ničivých srážek, které se táhly celá léta.

Pouze jediný národ dosáhl uzdravení v jediném dni a jedinou bitvou. Tím národem jsou Francouzi a tou bitvou byla bitva u Patay.

Stoletá válka začala roku 1337. Zuřila rok za rokem, až konečně Anglie zdrtila Francii strašnou ranou u Kresčaku - v té bitvě padl český král Jan Lucemburský. Nicméně se Francie znovu vzchopila a bojovala dál, dokud ji nestihla druhá pohroma u Poitiers. Sebrala se však znovu, jako těžce raněný zápasník sbírá poslední trosky chabých sil, a válka zuřila rok za rokem, desetiletí za desetiletím. Děti se rodily, vyrůstaly, ženily se, umíraly, ale válka trvala. Jejich děti zase dospívaly, ženily se, umíraly. Konečně třetí pokolení spatřilo Francii povalenou v prach, tentokrát u Azincourtu - a přece se ještě vlekla válka rok za rokem. Za tu dobu zase děti dospěly a oženily se.

Francie se proměnila v poušť. Nepřetržitý řetěz válek ji přivedl dočista na mizinu. Polovina slavného království patřila Anglii a nikdo nepopíral její moc. Druhá polovina nepatřila nikomu a za nějaké tři měsíce měl i tam zavlát anglický prapor. A francouzský král se chystal zřici se koruny a uprchnout za moře.

Vtom přišla venkovská dívka ze zapadlé vsi a směle se postavila tváří v tvář této vleklé válce, tomuto morovému doutnání, které otravovalo a pustošilo zemi po tři pokolení. Začala nejvyšší podivná a neobyčejně rychlá válečná výprava, jedna z nejkratších, jakou kdy poznala historie. Skončila za sedm neděl. V sedmi nedělích bezpečně skončila Panna orleánská tuto obrovskou válku, která trvala jedenadevadesát let. U Orleansu jí zasadila první ránu a u Patay ji dorazila.

Sedm neděl zápasu a přitom čas od času jen nepatrné bitvy. Nejvíce krve bylo snad prolito u Patay, kde měli Angličané šest tisíc mužů a kde zanechali dva tisíce mrtvých. Smutný seznam obětí této nekonečné války je dlouhý, nesmírně dlouhý. Slyšel jsem, že prý jen ve třech bitvách - u Kresčaku, Poitiers a Azincourtu - padlo na sto tisíc Francouzů. Ale nevinných žen a dětí, které za ta léta zahynuly vyvražděním, hladem a nouzí, bylo jistě několikrát tolik. Jako obludný lidožrout se tato válka toulala po zemi celých sto let a pohlcovala lidi neúprosně. A tu nevinné dítě, sedmnáctiletá panna, srazila hlavu té hrozné obludě.

Zpráva o vítězství u Patay se prý roznesla po Francii za jediný den. Nevím, zda je to pravda, jedno však je jisté: jakmile se někdo dověděl o vítězství, hned to běžel oznámit sousedovi. Soused běžel k druhému, a tak letěla zpráva bez zastávky dál a dále. Radost, kterou ta zpráva přinášela, se podobala světlu, jež se rozleje, když zmizí zatmění slunce. Celou tu dlouhou dobu bylo vskutku nad Francií zatmění. Po dlouhá léta bylo království zahaleno hustou mlhou. Teď roztrhávaly radostné zprávy tuto smuteční roušku a rozšiřovaly všude světlo a zář.

Zpráva o vítězství dorazila do Jevuillu dříve než prchající nepřítel. Město se vzbouřilo proti Angličanům, zavřelo brány a nepustilo anglické vojáky dovnitř. Tu prchali Angličané do Mont-Pipeau, do Saint-Simonu a jiných anglických tvrzí a posádky zapalovaly pevnosti a prchaly do polí a lesů. Oddíl naší armády se zmocnil Meungu a obsadil ho. Když jsme vstoupili do Orleansu, rozlehl se nám vstříc šílený jásot, jaký jsme dosud nezažili. Sotva nastala noc, zazářila tak velkolepá iluminace, že jsme po celou noc takřka pluli v moři světla. Jásot lidu, dunění děl a hláhol zvonů - vskutku to nelze ani popsat.

"Za Kresčák, za Poitiers, za Azincourt!"

"Panna a král. Bůh a Panna!"

Panna orleánská!

Zajatce jsme vedli uprostřed sboru. Když lid spatřil mocného nepřítele, strašlivého Talbota, jenž nás tak dlouho nutil tančit podle anglické noty, můžete si představit, jaký nastal ryk! Lidé se tak radovali nad jeho zajetím, že se ho chtěli zmocnit a oběsit ho. Johanka ho musela vzít pod ochranu.

Král a jeho kancléř odpočívali v Tremouillově hradu Sully nad Loirou. Johanka tam dovedla konetabla a smířila ho s králem. Rozumem a státnickou moudrostí byl konetabl Richemont nejschopnější muž ve Francii. Byl upřímně oddán králi a jeho poctivost byla mimo všechno podezření. Byla to ojedinelá postava u bezstarostného dvora. Nezbyvalo sice vykonat už mnoho, přesto však nebylo lze ponechat zbylou práci lehkomyšlným dvořanům, obklopujícím krále. Po dalších dvacet pět let bylo ještě čas od času třeba bojovat s nepřítelem, ale schopný muž mohl vést tuto válku, aniž

nějak znepokojoval ostatní části země. Krok za krokem bylo nutno vytlačovat anglickou moc z Francie. To se také stalo. Pod Richemontovým vlivem se stal později z krále dokonalý muž, rázný, statečný a dobrý voják. Za šest let po Patay vedl sám vojsko k útoku. Bojoval v příkopech pevností, stál po pás ve vodě a statečně lezl po žebřících na náspy uprostřed vražedné palby. Král a Richemont úplně vyčistili zemi od Angličanů. Vyhnali je dokonce i z těch míst, kde pod jejich vládou lid žil po tři sta let. Zvláště v takových krajích bylo třeba jednat rozumně, opatrně a s prozíravou moudrostí, protože anglická správa byla mírná a spravedlivá, a lid, spravovaný takovou vládou, zřídka touží po změně. Loirská výprava vyčistila cestu do Remeše. Nebylo již důvodů, proč by král nemohl být korunován. Korunovace měla dokončit poslání, které prostřednictvím Hlasů uložila Johance sama nebesa. Pak nechá vůbec války, vrátí se k matce, bude jako dřív pást ovce a už nikdy se nerozloučí se svým stádem a skromným domácím štěstím. Takový byl její úmysl a netrpělivě čekala, až se uskuteční.

Král se bál jet do Remeše, protože cesta byla doslova poseta anglickými pevnostmi. Johanka jim nepřikládala zvláštní důležitost. Byla to, pravda, dlouhá cesta nepřátelským územím od Gienu do Remeše, ale změnila se v triumfální, vítězný pochod. Z vojenského hlediska byla výprava do Remeše pouhý výlet. Johanka s sebou nevzala ani dělostřelectvo. Přesto se po cestě zmocnila všech pevností a měst, která byla dosud v rukou Angličanů a překážela v cestě. Vykonala ten pochod jen kouzlem a mocí svého jména, neprolila ani jedinou kapku krve. Byla to snad nejpodivnější válečná výprava v dějinách.

Vytrhli jsme z Gienu 29. června s vojskem dvanácti tisíc mužů. Panna orleánská jela vedle krále, po jeho boku klusal vévoda Alengonský. Za nimi jeli tři princové z královské krve, pak Dunois, maršál de Boussac a admirál Francie. Konečně La Hire, Xaintrailles, Tremouille a nekonečná řada šlechticů a rytířů.

Tři dny jsme zůstali před Auxerre. Město zásobilo armádu, poslalo ke králi poselstvo s projevem poslušnosti a oddanosti, my však jsme do města nevstoupili.

Saint-Floretin otevřel králi brány.

Dne 4. července jsme přitáhli do Saint-Fallu a tu před námi vystoupilo v dálce opevněné město Troyes. Vzpomněli jsme si, jak před sedmi roky za námi přiběhl na pastviště v Domremách Slunečnice s černým praporem a přinesl potupnou zprávu o smlouvě v Troyes, kterou byla Francie vydána do anglické moci a dcera královského domu slíbena za manželku vrahovi od Azincourtu. Teď se tato smlouva rozpadla v prach.

Město mělo silnou anglickou a burgundskou posádku a očekávalo posily z Paříže. Dříve než nastala noc, položili jsme se před jeho branami táborem a měli jsme šarvátku s částí posádky, která na nás podnikla výpad. Johanka vyzvala město, aby se vzdalo. Velitel však zpozoroval, že s sebou nemá děla, a odpověděl na její žádost krutým a urážlivým posměchem. Po pět dní jsme se radili a vyjednávali, ale bez výsledku. Král se už chtěl obrátit zpět a všeho nechat. Bál se postupovat kupředu, když má za zády takovou pevnost. Také jeho rádci se znovu vrátili k své staré nedůvěře a malomyslnosti a přešlapovali na místě. Tehdy promluvil La Hire.

"Panna podnikla tuto výpravu z vlastního rozhodnutí. Třeba se proto řídit v této věci míněním jejím a nikoho jiného, ať mají rádcové jakýkoli titul a hodnost."

Byla to rozumná a spravedlivá slova.

Král poslal pro Pannu a tázal se jí, co má dělat. Odpověděla bez rozpaků:

"Za tři dny je Troyes v naší moci."

Kancléř se usmál:

"Kdybychom to věděli najisto, počkali bychom třeba týden."

"Proč týden? Bůh dá, že vstoupíme do města nejdéle pozítří!"

Vsedla na koně a objela řady:

"Za svítání podnikneme útok!"

Po celou noc pracovala vlastníma rukama jako prostý voják. Dala připravit prkna a chrastí, které bychom naházeli do příkopů, abychom se přes ně mohli dostat; konala nejtěžší práce jako statný muž.

Za svítání se postavila v čelo prvního útočného oddílu. Trubky zahlaholily k útoku. V tom okamžiku zavál na hradbách bílý prapor - město se vzdalo bez jediného výstřelu. Druhého dne vtáhl král slavnostně do města, po boku Johanky a Paladina, který nesl její prapor.

Tu se stala podivná věc. Podle úmluvy, kterou jsme uzavřeli s městem, bylo dovoleno anglické a burgundské posádce, aby s sebou vzala majetek. Všichni měli vyjít jednou branou, a proto jsme se v tu dobu šli my mladí s Trpaslíkem podívat, jak bude posádka odcházet. Šli v nekonečné řadě, pěchota napřed. Když se přiblížili, bylo vidět, že každý voják nese břemeno, podle objemu a váhy velmi těžké. Na prosté vojáky si toho nakradli dost - mysleli jsme si. Ale co vyšlo najevo? Každý z těch ničemů si nesl na zádech francouzského zajatce. Odnášeli si vskutku s sebou svůj majetek, své vlastnictví podle podmínky, která jim byla v smlouvě zaručena.

Co se dalo proti tomu dělat? Rozumí se, že ti lidé měli podle svého pravdu. Zajatci byli jejich majetek - o tom nebylo pochybnosti a nemohlo být proti tomu námitek. Kdyby to byli angličtí zajatci, byla by to znamenitá kořist, protože angličtí zajatci byli za těch sto let vzácní, ale francouzští - kdepak. Bylo jich až příliš. Majitel takového francouzského zajatce ho obvykle ani dlouho nedržel k výkupu, ale hned ho usmrtil, aby ho nemusil živit. Z toho je vidět, jak nepatrnou cenu měl v té době takový majetek. Když jsme se zmocnili města Troyes, stálo tam tele třicet franků. Byla válka a ta působila dvojím způsobem: zdražovala maso a zlevňovala zajatce.

Co jsme měli dělat? Poslali jsme nakvap posla k Johance a zatím jsme se pokoušeli zadržet řetěz vojáků rozmlouváním, abychom získali čas. Přikvačila nanejevš rozechvělá. Uznala nárok posádky a prohlásila:

"Právo je na vaší straně. To je jasné jako bílý den. Máte právo vzít si ty nešťastníky, jsou to však Francouzi a já to nedovolím. Král vám zaplatí za každého výkupné. Neodvažujte se zkrvavit jim vlasek na hlavě. Věřte mému slovu, že by vám to přišlo draho."

Tak byla věc urovnána. Zajatci byli v bezpečí aspoň na nějakou chvíli. Johanka se rychle vrátila, požádala krále o výkupné a nechtěla ani slyšet nějaké výmluvy a vytáčky. Král jí byl nucen dovolit jednat tak, jak sama rozhodla. Pak se ihned vrátila, vykoupila zajatce ve jménu krále a propustila je domů.

Uviděli jsme se opět s vrchním hofmistrem královského domu, v jehož zámku Johanka bydlela, když dlela v Chinonu v prvních dnech svého poslání. Teď ho s královým dovolením jmenovala velitelem v Troyes.

Potom jsme nastoupili další pochod. Chalons se nám vzdal. Táhlí jsme nikde se nezdržující. Konečně se před námi 16. července objevily v dálce věže remešské katedrály. Vítězný pokřik se rozlehl v celé armádě. Johanka seděla na koni v bílém brnění, zamyšlená, zádumčivá, spanilá, s hlubokou, utajovanou radostí v tváři, s radostí skoro nadzemskou.

Vypadala jako bytost z jiného světa. Její velké poslání se blížilo ke konci.

Rozložili jsme se táborem. Nastaly velkolepé přípravy. Přibyl arcibiskup a velmi početná deputace města. Za nimi se hrnuly zástupy lidu, měšťané a venkované, s pozdravy, prapory a hudbou. Tábor byl doslova zaplaven lidem.

Radovánkám nebylo konce. Po celou noc se v Remeši pracovalo, bušila kladiva, zdobily se budovy, stavěly vítězné oblouky a krášlil se starý chrám.

Časně ráno jsme vytrhli, protože korunovační obřady byly stanoveny na devátou hodinu a měly trvat alespoň pět hodin. Bylo rozkošné jít s průzračnou oblohou a jasným sluncem, jít chladné a osvěžující. Vojáci si oblékli parádní uniformy a byla rozkoš se dívat, jak se řady vinou v dlouhé čáře od tábora k městu, jehož brány se tentokrát před námi otevrou pohostinsky a celé město nás uvítá s jásotem.

Johanka jela na černém koni, obklopena štábem. Zastavila se k rozloučení a poslední přehlídce. Její poslání dnešním dnem končí. Nebude už vojevůdcem a nebude sloužit s tímto vojskem. Armáda to věděla a cítila, že vidí naposled panenskou tvář svého statečného vůdce, velitelku, kterou všichni zbožňovali. Kdykoli dříve táhla armáda kolem Johanky, táhla vždy s bouřlivým křikem, s planoucími zrakem, s rachotem bubnů. Dnes nic takového. Jediným zvukem, který rušil ticho dnešního dne, byl temný dupot postupujícího vojska. Jak pochodovaly řady kolem, každý mlčky vzdával čest; naposled pohlédl na Johančinu tvář s tichým sbohem. Kdykoli si zvedla Johanka šátek k očím, proběhlo řadami lehké rozechvění. Slavnostní pochod po vítězství naplňuje obyčejně srdce šílenou radostí, tady však naplňovala naopak všechna srdce vážná zádumčivost.

Zamířili jsme k sídlu krále, jenž se ubytoval v letním paláci arcibiskupově. Král už byl úplně připraven a zaujal místo v čele armády. Obyvatelstvo z Remeše i z okolních vesnic a vesniček se hnulo ze všech stran a hromadilo se v zástupech po obou stranách cesty, aby spatřilo Pannu a krále. Naše cesta vedla přes louky a lidé ve špalíru utvořili dva živé okraje z lilí a polního máku - všechny ženy a dívky měly totiž na sobě bílé živůtky a červené sukně. Ale ty živé květy se skláněly před Johankou, natahovaly k ní ruce a obracely k ní radostné tváře. Leckdo měl v očích slzy - slzy vděčnosti. Ani jednou v těch dnech jsem nespátřil, že by před ní lidé nepadali na kolena a neobnažovali hlavy.

Když jsme se přiblížili k městu, ozdobily se dlouhé křivolaké čáry hradeb a bašt pestrými prapory a černaly se na nich zástupy lidu. Vzduchem se rozlehly salvy z děl a rozvinula se oblaka kouře. Vstoupili jsme do brány a v procesi jsme postupovali městem. Za vojskem šli kupci a cechy řemeslníků s vlajícími prapory a ve svátečních šatech. Po celé cestě propukaly zástupy v jásot. Všechna okna a střechy byly obsazeny zvědavci. S balkonů visely bohaté pestré látky a koberce. Diváci mávali bílými šátky, jež se z dálky podobaly sněhovým vločkám.

Z arcibiskupského paláce, před nímž se průvod zastavil, poslal král do opatství Saint Remy nedaleko brány, kterou jsme vstoupili do města, pro nádobu se svatým olejem. Sám svatý Remy dostal zázračně tuto nádobu, když měl pokřtít Chlodvíka na křesťanskou víru. Olejem z této nádoby byl Chlodvík pomazán na krále a od těch dob všichni francouzští králové po devět set let. Byl předepsán složitý starodávný obřad, kdykoliv měla posvátná nádoba opustit opatství. Proto podle zvyku poslal král do opatského chrámu arcibiskupa remešského, doprovázeného kanovníky a čestnou stráží pěti vynikajících dvořanů, nádherně oděných a na vyzdobených koních. Ti měli vyřídit královu prosbu a přivést svatý olej. Když se dvořané vypravovali na cestu, poklekli se sepnatými rukama a zapřísáhli se svými životy, že budou chránit posvátnou nádobu a přinesou ji po pomazání králově zase zpět do kostela Saint Remy. Arcibiskup a jeho kanovníci se odebrali do opatství. Arcibiskup byl v lesku a nádhře liturgických rouch, s mitrou a berlou. U dveří opatství se procesí zastavilo. Brzy se rozlehly slavnostní zvuky varhan a zpěv, potom se objevil opat v bohoslužebném rouše, sám nesl nádobku. Následovali jej kněží s rozžatými svícemi a zástup lidu. Opat slavnostně odevzdal nádobu arcibiskupovi. Nastoupili jsme zpáteční cestu hustým zástupem klečících mužů a žen.

Velkolepé procesí se přiblížilo k západním dveřím chrámu. Chrám byl přeplněn lidem. Když arcibiskup vstoupil do chrámu, následován pěti statnými rytíři v slavnostních oblecích a s vítěznými prapory, rozlehl se chrámem majestátní chorál.

Když chorál dozněl, trvalo několik minut slavnostní ticho. Mlčení bylo tak hluboké, že se zdálo, jako by ohromný zástup zkameněl. Vtom se rozlehly zvuky čtyř set stříbrných trub a v bráně chrámu se objevil král s Pannou. Pomalu kráčeli kostelem za velebných zvuků varhan a slavnostního zpěvu na kůrech. Za Johankou a králem Paladín s rozvinutým praporem, statná postava hrdého vzezření. Vedle něho se ubíral sir d'Albert, náměstek konetabla Francie; nesl korunovační meč. Za nimi šli podle hodností párové Francie, tři princové královské krve, la Tremouille a mladší bratři Lavalové. Pak následoval hlavní štáb, všichni naši generálové a vynikající válečníci. Celá rytířská Francie jako by se shromáždila v této velkolepé katedrále, ozářené dlouhými světelnými paprsky, jež do ní vnikaly z obou stran pestrobarevnými skly oken.

Když korunovační průvod dospěl k hlavnímu oltáři, začal vlastní obřad. Byl to dlouhý a dojemný obřad s modlitbami, kázáními a zpěvem. Po celou tu dobu neopouštěla Johanka krále, stála vedle něho s praporem v ruce. Konečně nastal nejslavnostnější okamžik: král vykonal přísahu na Evangelium a byl pomazán svatým olejem. Potom k němu přistoupil arcibiskup a vložil mu korunu na hlavu.

Strhl se nevýslovný jásot. Nadšený pokřik, zpěv na kůrech, velebné zvuky varhan, hlahol zvonů - to vše se slilo v

ohlušující hukot, z něhož jako bouře pronikalo slavné volání, které od nepaměti zaznívalo po celém království, kdekoliv lid vítal svého krále:

"Noël, Noël!"

Zvenčí bylo slyšet palbu z děl.

Fantastický sen, nepravděpodobný, nemožný sen venkovské dívky, byl konečně uskutečněn. Anglické jho bylo svrženo a francouzský korunní princ byl pomazán na krále.

Zdála se celá proměněná - takovou nebeskou radostí zářila její tvář, když poklekla před králem a podívala se na něho uplakanýma očima, její hlas zněl však jasně a pevně.

"Šlechtný králi, nyní se naplnila vůle našeho Pána, jenž chtěl, abych překazila obležení Orleansu a přivedla vás do tohoto města Remeše, abyste byl důstojně korunován a aby se ukázalo, že jste pravý král, jemuž náleží francouzské království. Bůh tomu chtěl, abyste se stal králem z milosti Boží a vládl z milosti Boží, aby ukázal, že všechna moc pochází od Boha a že není na světě jiné moci než vůle našeho Pána."

Král ji pozvedl a před celým shromážděním začal nadšenými slovy velebit její skutky. Potvrdil zároveň svůj rozkaz, kterým jí daroval šlechtickou hodnost stejného stupně s hodností hraběcí a zároveň jí ustanovil průvod, jež vyžadovala její hodnost.

"Tys zachránila korunu. Žádej, co chceš, ať požádáš o cokoli, všeho se ti dostane, třeba to stálo celé království!"

Bylo to velkomyslné, královské. Johanka znovu poklekla a odpověděla:

"V tom případě, šlechtný králi, chceš-li mi opravdu prokázat nějakou milost, přikaz, aby mé vesnici byly odpuštěny všechny daně."

"Stane se tak. Co dále?"

"To je vše."

"Nic jiného si nežádáš?"

"Nemám žádné přání."

Král se zdál překvapen. Setrval chvíli v tichém mlčení. Potom zvedl hlavu a pravil:

"Zachránila království a korunovala krále. A za to všechno nechce přijmout nic než nepatrnou milost, a to ne pro sebe, ale pro jiné. Jednání této Panny odpovídá její důstojnosti, protože nosí v srdci a v duši poklady, které jsou drahocennější než ty, jež může darovat král. Staň se podle její vůle. Domremy, rodná ves Jany z Arku, zachránkyně Francie, zvané Panna orléanská, osvobozují se od dnešního dne ode všech daní po všechny věky."

Stříbrné rohy zatroubily slavnostní fanfáry.

Tak zprostil Karel VII. Domremy na věčné časy daní. Velmi často slábne vděčnost králů a národů a jejich sliby se buď zapomínají, nebo se úmyslně neplní. Ale všichni Francouzi mohou mít hrdě na paměti, že královská Francie svatě zachovává tento odkaz. Třiašedesát let uplynulo od těch dob, třiašedesátkrát byly vybírány daně v tomto okrese - jen v Domremách nikoli. Výběrčí daní do této vesnice nevkráčí. Domremy dávno zapoměly na postavu, která všude rozšiřuje jen zármutek a starost. Třiašedesát berních knih bylo naplněno od těch dob. Jsou podnes uschovány s jinými obecními listinami a každý je může spatřit. V záhlaví každé stránky v těch knihách je krasopisně nadepsán název vesnice a pod ním dole rozdělení berně na jednotlivé obyvatele. V každé z těch šedesáti tří knih je také stránka s titulem Domremy, ale pod tím jménem nejsou žádné číslice a na prázdném listě čteme pouze čtyři slova, která se přepisují a opakují rok za rokem jako dojemná známka vděčné paměti:

DOMREMY

NIC

Panna orléanská

* * *

III. PLAMENY

19. OSUDNÝ OBRAT

Korunovace skončila.

Vsedli jsme na koně a ujížděli prostředkem pestrého skupení nádherných krojů, brnění a vlajících chocholů. Lidé se před námi skláněli jako klasy před žencem a na kolenou vítali pomazaného krále a osvoboditelku Francie. Když jsme se dostali k arcibiskupskému paláci, spatřili jsme napravo zrovna vedle hostince "U pruhovaného osla" podivné divadlo. Uprostřed klečícího davu stáli dva venkované v prostém hrubém šatě, zmatení, překvapení a očarovani - stáli jako dva kůly v plotě. Tu se na ně vrhli dva halapartníci, aby je naučili slušnému chování. Vtom však Johanka vykřikla, svezla se s koně a vrhla se jednomu z nich kolem krku. Byl to její otec a s ním strýc Durant.

Zpráva o tom setkání se v okamžiku rozléta zástupem. Rozlehl se jásot a dva skromní, neznámí venkované se rázem stali miláčky davu a předmětem zájvosti. Každý se chtěl na ně podívat, aby se mohl chlubit, že viděl na vlastní oči otce Panny orléanské a bratra její matky.

Král milostivě přikázal, aby k němu starce přivedli. Dovedla je sama Johanka, zářící štěstím a láskou, a oba muži stanuli před králem vyjevení a polekaní; točili čapkami v třesoucích se rukou. Král si od nich nechal před shromážděným lidem políbit ruku. Starému Arkovi řekl:

"Děkuj Bohu, že ti dal takovou dceru. Nosiš jméno, které bude žít v ústech lidí i tenkrát, až bude zapomenut rod králů."

Pak dal král zavolat velitele Remeše a uložil mu, aby přijal oba starce jako hosty Francie a hostil je, jak dlouho si budou přát.

Oba starci si přáli zůstat ve své hospodě. Velitel jim vyhověl, poručil, aby jim dali celé jedno patro a vydržovali a živili

je na účet města. Oběma dal velitel nový oblek a koně. Měli z toho takovou radost, že se zpočátku nezmohli na slovo. Za celý život se jim nezdálo o takovém bohatství a dlouho si nemohli zvyknout na myšlenku, že to jsou skutečná, živá zvířata a že se nerozplynou jako mlha. Šťastné, prostomyslné velké děti!

Město uspořádalo velkou hostinu králi, Panně, dvoru a hlavnímu štábu. Uprostřed hostiny poslali pro oba venkovany, ale ti nechťeli přijít, dokud jim neslibili, že budou moci sedět stranou o samotě a že si jich nikdo nevšimne. Seděli tam pak jako dvě sýkorky, opájeli se nádherným divadlem a byli tak dojatí, že jim slzy tekly po tváři.

Johanka klidně vyslechla milostivou řeč královu, pochvaly vévody Alengonského a Dunoise i různé vojenské oslovení La Hirovo. Konečně však přece podlehla. Ke konci hostiny mávl král rukou a počkal, až nastalo úplné ticho. Tu se z dalekého kouta prostorného sálu rozlehl hlas, zpočátku slabý a tichý, pak mohutnější a mohutnější: starodávná milá píseň "Kouzelný strom bourlemontský". Johanka si zastřela tvář rukama a dala se do pláče. Všechna její nádhra a velikost se v okamžiku rozplynula jakoby kouzlem. Stala se z ní znovu prostá venkovská dívka, pasačka stád, spatřila před sebou tiché domácí pastviny a válka, krveprolití, smrt a válečná vřava, všechno, co prožila v posledních měsících, se rozplynulo jako divoký sen.

Když nastal večer, odešli jsme my rodáci z Domremy s Johančiným otcem a strýcem k "Pruhovanému oslu", abychom si přátelsky pohovořili o Domremy a o sousedech u sklenky vína. Brzy za námi přišla také Johanka. Poslala pryč svou tělesnou stráž a prohlásila, že se chce ubytovat v jednom z otcových pokojů a přenocovat s ním pod jednou střechou jako doma. Posadila se mezi oba venkovany, vzala je za ruku a zasmála se vesele:

"To jsem ráda, že už to máme všechno z krku. Teď už žádné obřadnosti: hrozně jsem se těšila promluvit si zase jednou po domácku. Jsem hotova s válkou a už se nemohu dočkat, až mě vezmete domů!"

Starý otec otevřel překvapením ústa:

"Ztratila jsi rozum, holka? Nadělala jsi takové divy, všichni tě oslavují a velebí a ty chceš opustit tuhle skvělou společnost princů a generálů a stát se obyčejnou selkou? Jak tě může něco takového napadnout!"

"To je má řeč," souhlasil strýc Durant. "Hlava se nám tenkrát zatočila, když tě z čista jasna posedlo, že půjdeš do války, ale z tohohle by se nám zatočila ještě víc. Co tě to zase chytlo, holka?"

"Nic zvláštního, strýče," zasmála se Johanka, "Nikdy jsem nemohla snést pohled na rány a utrpení a teprve už nemám v povaze něco takového sama dělat. Hluk a nesváry mně nikdy nebyly po chuti, vždycky jsem toužila po míru a pokoji, vždycky jsem milovala klid. Ale Bůh mně uložil, abych vykonala velký úkol. Cožpak jsem se mohla protivit? Vykonala jsem, co mi bylo uloženo, Bůh mi přikázal provést dvě věci: osvobodit Orleans a korunovat krále v Remeši. Teď je můj úkol splněn a já jsem svobodná. Proč bych se nevrátila do rodné vsi? Tam je pro mě pozemský ráj. A vy se divíte, že po něm toužím? Ach, lidi, lidi! Maminka by mi rozuměla ..."

"Maminka? ... To je pravda. Stýská se jí po tobě a starost jí nedá spát. Leckdy propláče celou noc a pořád jen myslí na tebe. Když se strhne bouřka, připadá jí, jako by se octla v bitvě, a stále jen šeptá: 'Bože, slituj se nad ní ...' Když přijde zpráva o vítězství a sejde se celá vesnice, běhá sem a tam jako poplašená, dokud se nedoví, na čem jí nejvíc záleží: že jsi naživu a že se ti nic nestalo. A když se to doví, mluví jen o tobě a o bitvě se nezmíní ani slovem."

Tak jsme se rozpovídali o tom i o onom, o všem, co se dalo u nás ve vsi. Když starce přešla první nesmělost a trochu se podnapili, stala se pro ně znovu prostou vesnickou dívkou a chovali se v její společnosti tak nenuceně jako kdysi doma na vsi. Prostomyslný starý Durant - měl obličej i ruce poseté píchanci a prosil Johanku, aby mu je namazala nějakou masťou - začal vykládat, jak jel před čtrnácti dny na pohřeb do Domremy. "Pamatuješ se na to černé tele, cos měla tak ráda? Je z něho statný býček a ten hrál na tom pohřbu hlavní úlohu!"

"Býček?" divila se Johanka. "Na pohřbu?"

"Tak jest, měl jsem to sice být já, ale nakonec to byl býček. Vypravil jsem se ráno z domu, a když jsem se dostal ke Kouzelnému stromu, lehl jsem si do trávy a schrupl si trochu, tak jak jsem byl, v černých šatech a s dlouhým fáborem na klobouku. Když jsem se probudil, řekl jsem si 'I safra, safra'. Slunce bylo až u samé země, zpozdl jsem se hezkou trochu. Vyskočil jsem jako jelen a koukám: býček! Hned mě napadlo, sedneš si na něj a trochu si nadeženeš. Uvázal jsem býčkovi provaz kolem těla, abych se mohl držet, ukonejšil jsem ho jakž takž, skočil jsem mu na hřbet a jedeme. Býk na to nebyl zvyklý a tahle úloha se mu zřejmě nezamlouvala; začal řvát a bzikat. Byl bych rád slezl, ale nevěděl jsem jak. Bylo mně horko jako v pekle a taky se mně taková jízda zdála v neděli neslušná. Jenže býček úplně zdivočel a hnal se dolů s hrozným řevem a vztyčeným ocasem. Na kraji vesnice vrazil do včelínů a převrhl je. Včely vyletěly a nesly se nad námi jako hustý černý mrak a štípaly nás tak nemilosrdně, že jsme oba bučeli o závod. Ale vesníci jsme proletěli jako bouřka a vrazili jsme přímo do pohřebního průvodu. Pozůstalí se rozběhli na všechny strany, ale včely jim také nedaly pokoj. Každý dostal svůj díl až na nebožtíka. Konečně býk skočil do řeky. Když mě vytáhli z vody, povídám, jářku, to mám nějaký opuchlý obličej. Když jsem se vrátil domů -"

Strýc se zarazil a dlouho hleděl s údivem na Johanku, která si zabořila hlavu do polštářů a umírala smíchem.

"Čemu se směješ, děvče?"

Oba starci nemohli pochopit, co je na strýcově příběhu k smíchu. Podle mého názoru to byl opravdu směšný příběh, skoro však lituji, že jsem jej vpletl do tohoto vypravování, protože vás nemůže zajímat a nikterak nepatří do historie. Vždyť historie je učitelkou života a jejím úkolem je sdělovat vážné a důležité události, z nichž si člověk může vzít poučení. Ale tahle událost rozhodně ničemu neučí, leda snad tomu, že se na pohřeb nemá jezdit na býku. A takového poučení žádný rozumný člověk nepotřebuje.

Považte, a tihle zábavní strýci byli královským dekretem povýšeni na šlechtice! Popravdě řečeno, nevázili si toho příliš. Šlechtictví je nijak nevábilo a všechna jejich pozornost byla soustředěna na darované koně. Koně byli skutečnost, šlechtictví jen mlhavý pojem. Oba strýci se nemohli dočkat, jak se jimi budou doma chlubit, jak budou vypravovat o korunovaci.

"Vy jste byli na korunovaci a nedali jste o sobě vědět!" zvolala překvapená Johanka. "Vždyť jste mohli jít s ostatními,

vidět celý obřad zblízka, a to byste teprve mohli doma vypravovat. Proč jste se ke mně nepřihlásili?"

Jakub z Arku byl zmaten a nevěděl hned, co má povědět. Těžce dýchal rozčilením, konečně řekl rozpačitě:

"Nu dobrá, dceruško, přiznám se ti ke všemu. Viš, bál jsem se, že ti všechny ty pocty a nádhera popletly hlavu. Nebylo by to nic divného. Mohl bych tě přivést do rozpaků před těmi váženými osobami ..."

"Tatínku!"

"Potom jsem si vzpomněl, jak jsem ti kdysi hrozil, že tě utopím vlastníma rukama, jestli uděláš ostudu mému jménu a hanbu celé rodině ... Ostýchal jsem se a cítil jsem se před tebou vinen. Což kdyby ses ke mně ani nehlásila?"

Tenhle chudý stařec měl svou hrdost. A nejen hrdost - měl také svědomí. Měl ponětí, co je pravé a nepravé, a dovedl cítit výčitky svědomí. Myslím, že lidé přijdou jednou k přesvědčení, že sedláci jsou právě takoví lidé jako my. Když najdeš v knihách nebo v královských manifestech slovo národ, myslí se tím vždy na vyšší třídy, na pány, šlechtu, duchovenstvo. Pro nás a pro krále jiného národa není. Ale od toho dne, co jsem viděl starého Jakuba z Arku, jak cítí, mluví a jedná právě tak, jako bych cítil, mluvil a jednal já, šlechtic, došel jsem k poznání, že naši sedláci nejsou žádná němá tvář, tažný dobytek, stvořený jen k tomu, aby vyráběl potravu pro potřebu celého národa. Myslím si, že sedláci se jednou přidruží k ostatním stavům jako skvělý, znamenitý selský stav. Nevěříte? Co na tom! Je tím vinno vaše vychování. Pokud mě se týče, jsem vděčný, že jsem poznal pravdu, a nikdy na ni nezapomenu.

Potom se otec začal Johanky vyptávat, co sama cítila v bitevní vřavě, když se rytíři kolem ní ubíjeli lesklými meči, když se rány jako krupobití sypaly na štíty, krev se lila potokem, když skvělé řady pěchoty náhle ustupovaly pod náporem prvních řad jízdy jako vlnící se obilí, když lidé padali se sedel a koňské podkovy se bořily do měkkého ... Stařec byl velmi rozčilen. Chodil sem a tam, sypal otázky a nečekal na ně odpověď. Konečně se zastavil před Johankou, obdivně si ji změřil od hlavy k patě a zvolal:

"Nemohu to pořád nějak pochopit - vždyť jsi tak útlá a maličká. Když jsi měla na sobě zbroj, chápal jsem, jak vypadáš v boji. Ale v tomhle hedvábném obleku vypadáš spíš jako páže než jako voják a k tomu generál, který velí celé armádě! Nechtěla bys mě trochu naučit, jak se to bere do ruky, abych věděl, že to doopravdy dovedeš?"

Johanka mu ráda vyhověla. Vstrčila mu do ruky kopy a prováděla s ním jako s medvědem všelijaké vojenské obraty. Byl hrozně neohrabaný, neuvědomoval si to však a byl sám se sebou velmi spokojený. Kdyby bylo válečné umění v hrdém a spokojeném vzezření, myslím, že by z něho byl bezvadný voják.

Chtěl se také cvičit v šermu kordem, ale k tomu byl pro své stáří úplně nezpůsobilý. Bál se kordu, poskakoval a vrtěl sebou jako žena, která se bojí netopýra, když v noci vletí do světnice. Zato na Johanku byla rozkoš se dívat, jak vládne kordem, ale stařec byl špatný protivník. To bylo něco jiného, když se na jeho místo postavil La Hire!

Častovali jsme starce vínem a ti se statně činili, i když se příliš neopili. Ukazovali nám dary, které vezli domů, laciné, drobné věci, ale doma jistě vzbudí hluboký dojem. Také odevzdali Johance dar od pátera Fronta a od maminky: od faráře obrázek Panny Marie a od matky dva lokte hedvábné modré stužky. Zaradovala se jako dítě, zlíbala obě ty nepatrné věci, připevnila si obrázek na kabátec a stužku si uvázala kolem přilbice.

"Budou to moje talismany!"

Jakub z Arku se už sám začal těšit, co to bude slávy, až si přiveze Johanku domů.

"Jsou na tebe náramně pyšní, děvečko. Kdekdo dává dětem při křtu tvé jméno. Je tomu teprv půl roku, co jsi od nás odešla, a už jsi tak slavná! Nejdříve dávali dětem jméno Johana, potom Johana Orleánská, potom Johana Orleánská Beaugency - Patay. A páter Fronte -"

V tom byl přerušen. Přispěchal kurýr od krále. Král oznamoval, že přemýšlel o Johančině úmyslu, poradil se s ostatními generály a prosí Pannu, aby zůstala i nadále v čele armády. Současně ji žádal, aby ihned přišla do válečné rady. V té chvíli se v nočním tichu v neveliké vzdálenosti rozlehl rachot bubnů a vojenské povely. Znělo to jako zlověstné znamení ...

Na Johančině tváři se objevilo trpké zklamání. Ale jen na okamžik. Brzy zmizelo a zároveň s ním zmizela i venkovská dívka toužící po rodné vsi. 'Král je můj pán a já jsem jeho sluha.' Na jeviště vystoupila Jana z Arku, vrchní velitel armády, připravená konat svou povinnost.

* * *

20. NA PAŘÍŽ!

Jako páže a tajemník jsem doprovázel Johanku do rady. Zadumaná a vážná vstoupila do síně. Už to nebylo prostomyslné děvče, které se bavilo modrou stužkou a smálo se k popukání hloupým kouskům starého sedláka, jenž přijel na pohřeb na býčku. Přistoupila přímo ke královi křeslu. Těkala očima po tvářích, ozařujíc některé jako pochodeň, jiné pak jako by páčila žhavým železem. Věděla, jak má vést ránu, a proto promluvila nejprve ke generálům:

"Vám nemám co vyčítat, vy jste byli vždycky věrní a vždycky jste si zachovali zdravý rozum. Ale s vámi bych si ráda pohovořila," obrátila se k důvěrným rádcům královým: "Válečná rada! K smíchu! Máte před sebou jen jednu cestu a ještě svoláváte válečnou radu! Milostivý Bože, válečná rada! O čempak se chcete radit?"

Upřela žhoucí zraky na Tremouille a pronesla vážně a rozhodně:

"Každý rozumný člověk, upřímně oddaný králi, řekne, že nám zbývá jediná cesta - na Paříž!"

La Hire udeřil pěstí do stolu. Tremouille-Modrovous zbledl zlostí, ale přemohl se a neřekl ani slovo. Johanka čekala, bude-li chtít první ministr hájit své názory. Ten však byl zkušený a nechtěl v této chvíli mařit síly zbytečnou slovní půtkou. Umínil si, že počká - vždyť věděl, že ho král kdykoli vyslechne v soukromí. Slova se však chopila pobožná liška - kancléř Francie:

"Cožpak je slušné, Panno, abychom vytrhli do pole, aniž počkáme na odpověď vévody Burgundského? Víte přece, že právě vyjednáváme s Jeho Jasností, že nepochybně uzavřeme čtrnáctidenní příměří a že nám Jeho Jasnost vydá Paříž

bez krveprolití, ba bez jediné rány?"

"Tady není zpovědnice, Milosti. Nebylo potřeba, abyste se vyznával ze své hanby!"

"Z hanby? Co tu je hanebného?"

"To lze říci docela prostě. Věděla jsem o komedii, kterou hrajete s vévodou Burgundským, ačkoli jste ji chtěl přede mnou zatajit. Milosti! Taková tajnost nedělá čest těm, kdo ji vynalezli - vždyť ji lze celou vyslovit dvěma slovy!"

"Směl bych vědět kterými?"

"Zbabělost a zrada!"

Kancleř vyskočil a obrátil se ke králi:

"Veličenstvo, dovolávám se vaší ochrany!"

Král jen mávl rukou a řekl konejšivě:

"Mlčte, mlčte. Je to vaše chyba. Měla právo být tázána o radu, protože tahle věc se týká války právě tak jako politiky. Možná že uzavřeme smlouvu, ale možná že povedeme válku. Měli jste jí o tom říci."

"Pokaždé, když se něco chystá proti Francii a proti jejím zájmům a proti její důstojnosti a proti králi," vpadla mu do řeči Johanka, "jenom mrtví neznají jména dvou hlavních viníků!"

Dusné ticho naplnilo místnost. Všechny tváře zbledly. Také Johanka pokračovala smrtelně bledá:

"Někdo to jednou musí říci: je to králův první ministr a jeho kancleř!"

Tentokrát vyskočili oba, žádali vášnivě, aby se jich král ujal proti zloajnému jazyku Panny. Ale králi zřejmě působila rozkoš tahle prudká rána, při níž oba ministři div nepukli. La Hire se smál nahlas, ostatní generálové potají.

"Sedněte si, sedněte," konejšil je král. "Co se dává jednomu, patří spravedlivě i druhému. Vy jste ji snad šetřili? Říká vám nepřijemné věci do očí a vy ji pomlouváte za zády."

"Už od samého začátku," pokračovala Johanka, "překážela nám tahle kolísavá politika, tyhle nekonečné porady, když nebylo vhodné se radit, ale bojovat. Dobyli jsme Orleans 8. května a mohli jsme vyčistit okolí za nějaké tři dny a nebylo vůbec třeba svádět bitvu u Patay. Mohli jsme být v Remeši v šesti nedělích. Už teď bychom byli v Paříži a za půl roku bychom vyhnali Angličany do posledního muže. Ale po Orleansu jsme nezasadili rozhodnou ránu, odtáhli jsme a ochabli. Proč? Abychom mohli konat porady! Ve skutečnosti proto, abychom poskytli Bedfordovi příležitost poslat Talbotovi pomoc. Také to učinil. Byli jsme nuceni svěst bitvu u Patay. A potom zase porady a porady a porady a porady! ... A teď se nám znovu naskýtá příležitost. Zasadíme-li teď ránu, dopadne všechno dobře. Rozkažte, Výsosti, ať se táhne na Paříž! Za tři neděle bude vaše a za půl roku bude vaše celá Francie. Propaseme-li teď vhodný okamžik, nenaskytne se nám snad za dvacet let. Řekněte jen slovo, Výsosti, jen slovo -"

"Táhnout na Paříž!" vpadl jí kancleř do řeči. "Zapomínáte, Panno, že cesta je dlážděna anglickými pevnostmi."

"Tohle pro mě znamenají anglické pevnosti! Tohle!" luskl Johanka prsty. "Odkud jsme přišli do Remeše? Z Gienu! A čím byla dlážděna cesta? Anglickými pevnostmi! A co je z těch anglických pevností? Francouzské pevnosti! Staly se z nich francouzské pevnosti a nestálo nás to ani kapku krve."

Z generálské skupiny se rozlehly souhlasné výkřiky.

"Les anglických pevností byl před námi, teď je za námi les pevností francouzských. Co z toho? Dítě to pochopí!"

Pevnosti mezi Remeši a Paříží nejsou obsazeny nějakým zvláštním druhem Angličanů, ale právě takovými Angličany, jací byli v ostatních pevnostech. Mají stejný strach, stejné pochybnosti, stejné slabosti. Vidí nad námi ochrannou ruku Boží. Nam nezbyvá nic jiného než jít kupředu, aniž ztratíme jediný okamžik! Řekněte jen slovo, Výsosti, jen slovo -"

"Ale co smlouva, Výsosti, co smlouva? Byla by velká smělost takhle urazit vévodu Burgundského!"

"Smlouva! Vaše smlouva! Vévoda se vám smál celá léta a šálil vás jako malé děti! Uzavřeme s ním smlouvu a on nám vydá Paříž! Vydá nám Paříž! Pěkně by ho Bedford prohnal! Slepý vidí, že tohle čtrnáctidenní smlouvání nemá jiný účel než poskytnout Bedfordovi čas, aby přihnal posily. A my svoláváme radu, ačkoli se nemáme o čem radit. Bedford se neradí, Bedford jedná. Ten ví dobře, jak by jednal na našem místě! Vyhnal by zrádce a táhl by na Paříž. Výsosti! Paříž vás volá, Paříž vás prosí! Řekněte jen slovo. Výsosti, jen slovo -"

"To je šílenství, Výsosti, hotové šílenství! Panno, my nemůžeme ustoupit od svého slova. Nabídli jsme, že uzavřeme smlouvu, a jsme teď nuceni jednat s vévodou Burgundským!"

"To také uděláme!" prohlásil král.

Ministr si oddechl. Král pokračoval:

"Uzavřeme smlouvu a přitiskneme na ni pečeť."

V síni zavládlo hrobové ticho.

"Jílce měče!"

Shromáždění povstalo jako jeden muž. Vyskočili všichni, v nichž bilo francouzské srdce. Rozlehl se hlučný potlesk.

"Jílce měče! Jílce měče!"

Také král povstal, vytasil meč a zvolal, vkládaje jílce do Johančiny ruky:

"Přitiskni tuto pečeť! Dones tento meč do Paříže!"

Válečná rada byla skončena.

Bylo již po půlnoci. Den, který právě skončil, byl úmorný a plný rozčilení, ale toho si Johanka nevšimla, když ji čekala práce. Ani ji nenapadlo, aby se oddala odpočinku. Generálové ji následovali do hlavního stanu, tam se konala kratičká vojenská porada. Za chvíli nato vyvolal v tichých ulicích poplach dupot kurýrských koní, uhánějících na všechny strany. Vzápětí přehlušily dupot zvuky vzdálených polnic a rachot bubnů. Vojsko se připravovalo. Za svítání měl vyrazit přední voj.

Johanka mě poslala k "Pruhovanému oslu", abych starému Jakubovi odevzdal balíček, který pro něho připravila. Byly v něm dary příbuzným a známým v Domremy a selský oblek, který si koupila pro sebe. Už ho nebude potřebovat ... Oba strýci chtěli druhý den vyrazit, neměli už stání, protože nechtěli přijít o čest rozhlásit v Domremy první velikou zprávu,

že vesnice je zproštěna daní na věky věků, slyšet hlahol zvonů a neméně nadšený hlahol sousedů. Za nic na světě by se nebyli připravili o tuhle rozkoš! Orleans, Patay, korunovace v Remeši - to byly obrovské události, ale venkovánů se, pravda, nijak bezprostředně nedotýkaly. Zato odpuštění daní! To byla událost, která zastíní všechny události - Samozřejmě že nespali. Rozmlouvali živě a byli mírně rozveselení. Paladin vypravoval o bitvách a starci mu tleskali tak horlivě, až se stěny třásly. Nikdy neměl vděčnější posluchače. Ličil bitvu u Patay. Seděl skloněn, vysvětloval pozice a pohyby vojsk, chvílemi tloukl do podlahy mohutným mečem. Oba venkované seděli s rukama na kolenou, nespouštěli z něho oči a chvílemi křičeli vytržením a radostí.

"Tak stojíme a čekáme na povel. Naše koně řetají, dupají podkovami, chystají se k trysku a my jim stahujeme uzdy, až se naše těla sklánějí dozadu. Konečně zazní povel kupředu. To vám byla jízda! Kdykoli jsme projeli kolem Angličanů, klesali k zemi jako pápěry pod nápořem větru, který jsme zvedali. Vrazili jsme jako bouře do samotného středu Fastolfova oddílu a rozbili jej úplně, za sebou jsme nechali cestu pokrytou mrtvolami. Hnali jsme se kupředu, protože vpředu byl náš hlavní cíl - Talbot a jeho sbor, temný jako bouřlivý mrak nad mořem. Hnali jsme se proti němu, zdvihali celá oblaka prachu. Ještě okamžik a vrazili jsme doprostřed Angličanů jako vichr. Na neštěstí mě Angličani poznali z vůle Boží Prozřetelnosti a Talbot zvolal bledý jako stěna: 'Praporečník Jany z Arku! Zachraň se, kdo můžeš!' Nato vrazil koni ostruhy do slabin, skoro až k vnitřnostem, a dal se s celým sborem na útěk. Já osel! Měl jsem hroznou zlost, že jsem se nepřevlékl, aby mě nepoznali. Četl jsem výčitku v Johančiných očích a byl bych se nejraději do země propadl. Kdyby byl na mém místě někdo jiný, byl by se samozřejmě v tu ránu ztratil, zalezl by do kouta a naříkal, až Bůh brání. Ale chvála Bohu, já nejsem takový. Takovýhle případ probudí jako hlas trouby všechny síly v mé duši. Hned jsem poznal, co mám dělat. V jediném okamžiku jsem vrazil do lesa a zmizel jako střela. Jako na křídlech jsem letěl temným lesem. Nikdo nevěděl, kam jsem se poděl, nikdo neměl tušení, jaké jsou mé záměry. Minuty ubíhaly za minutami, já jsem se však hnál stále kupředu. Konečně s divokým hurá a mávaje praporem jsem se octl před Talbotem, jako bych ze země vyrostl. Byla to vskutku velkolepá myšlenka! Chvějící se řady poděšených nepřátel se odrazily zpátky jako mořská vlna při odlivu. Vítězství bylo naše! Angličani se octli v pasti. Byli obklíčeni, nemohli se vrátit, protože vzadu byla celá naše armáda, nemohli však také dopředu, protože vpředu jsem byl já! Třásl se strachy a ruce jim klesaly bez vlády. Zůstali jako zkamenělí, a my jsme je pobili na místě všechny do jednoho až na Fastolfa a Talbota. Ty jsem vzal za ruku jako malé děti -"

Měli jste vidět naše prostomyslné posluchače! U vytržení křičeli až do ochraptění a bouřili jako šílení. Když se konečně trochu utišili, řekl starý Durant s obdivem:

"Namoutěduchu, kdo by to byl řekl, jaký se z tebe vyklubal chlapík! Sám jediný na celou armádu!"

"To neznáte našeho Paladina!" doplnil Noél Rainguesson. "On je jako ten, co sto much jednou ranou zabil. Je jako bouře a postrach, a ne snad jenom tady nablízku. Jeho jméno vzbuzuje hrůzu i ve vzdálených zemích - a to už jenom jméno! Když se zamračí, lekne se i svatý Otec v Římě a někteří dokonce vypravují -"

"Už je z tebe zase protiva, Noэле! Řeknu jen jedno slovo -"

Ted' jsem viděl, že znovu začíná stará písnička a kdoví, kdy jí bude konec. Vyřídil jsem kvapně Johančin vzkaz a šel jsem spát.

Johanka se rozloučila se starci k ránu, plakala a objímala je před celým zástupem zvědavců, a oba venkované odjeli pak hrdě na svých drahocenných koních, aby doma oznámili důležitou novinu. Nebyli dobří jezdci, kdežpak v těch dobách kůň na vesnici! Jak by si sedlák mohl dovolit na něm jezdit! Dívali jsme se dlouho za oběma rozčepýřenými vrabčáky a bylo nám teskno v duši.

* * *

21. ZAJETÍ

Předvoj nastoupil pochod za svítání s vlajícími prapory a hudbou. Hlavní voj vyrazil v osm hodin, potom však přišli burgundští poslové a ti nás zdrželi celý den. Naštěstí tu byla Johanka, a tak se vrátili s nepořízenou. Zbytek naší armády nastoupil pochod ráno 20. července. Urazili jsme však za den pouze šest mil. Tremouille měl jako dřív zhoubný vliv na krále. Král se zastavil v Saint-Marcoulu a mařil tam čas tři dni.

Jinak se Johančina předpověď plnila. Nebyl to válečný pochod, nýbrž veselá procházka. Cestu vroubily anglické pevnosti, ale ty se vzdávaly bez boje; zanechávali jsme všude francouzské posádky. Mezitím na nás táhl Bedford s novou armádou. Již 25. července se srazily oba předvoje a obě vojska se začala chystat k boji. Ale Bedfordova rozvaha nabyla vrchu: obrátil se a táhl k Paříži.

Pak přišla katastrofa.

Náš nerozhodný král se dal znovu přemluvit licoměrnými rádci, aby se vrátil do Gienu, tam, odkud jsme nastoupili vítězný korunovační pochod. Zplihle a smutně jsme táhli zpět. Bylo právě uzavřeno čtrnáctidenní příměří s vévodou Burgundským a my jsme měli čekat v Gienu, až nám vydá Paříž bez boje.

Dospěli jsme do Bray. Tam král znovu změnil úmysl a obrátil se podruhé k Paříži, a 12. srpna jsme se položili tábořem nedaleko Dampmartinu. O něco později jsme se srazili s Bedfordovým předvojem a čekali jsme druhého dne velkou bitvu. Ale v noci odtáhl Bedford s vojskem k Paříži.

Král poslal menší oddíl do města Beauvais, aby je donutil ke kapitulaci. Město se skutečně vzdalo, ale tamější biskup Petr Cauchon se snažil ze všech sil, aby zmařil kapitulaci, a nakonec utekl z města, hrozně spílal králi a Panně a sliboval, že se pomstí.

Vzdalo se také Compiègne a strhlo anglickou vlajku. My jsme se 14. srpna rozložili tábořem dvě míle od Senlis. Bedford se obrátil, přiblížil se k nám a zaujal pevné pozice. Vrhli jsme se na něho, ale všechno naše úsilí, abychom ho vylákali z okopů, zůstalo marné. Tentokrát Francouzi nabízelí otevřenou bitvu Angličanům - to bylo něco nebyvalého. Ale

Bedford se nedal zlákat. Nazítří ráno jsme spatřili jen jeho opuštěný tábor. Do Compiègne jsme vtrhli 18. srpna, vyhnali jsme anglickou posádku a vztyčili francouzskou vlajku.

Dne 23. srpna vydala Panna rozkaz, abychom vytrhli proti Paříži. Krále a jeho radu jala však znovu nedůvěra a proti vůli generálů ustoupili s částí armády do Senlis, který se nám právě vzdal. V těch dnech se také vzdalo ještě několik opevněných míst, jako Creuil, Pont-Saint-Maxence, Choisy, Gournay-sur-Aronde, Remy, La Neuville-en-Hez, Moguay, Chantilly a Saintines. Anglická moc se hroutila, dostávala ránu za ranou. Ale král stále bručel, dával najevo nespokojenost a bál se pochodu na Paříž.

Dne 26. srpna 1429 rozbila Johanka tábor v Saint-Denis, v předměstí přímo pod hradbami Paříže. Ale král dosud odporoval a měl strach. Kdyby nás byl aspoň podpořil svou mocí! Bedford tentokrát ztratil všechnu odvahu. Rozhodl se, že se zřekne všeho odporu a soustředí síly ve své nejlepší a nejspolehlivější provincii, v Normandii. Kéž by se nám bylo podařilo přemluvit krále, aby přišel k vojsku a podporoval nás svou přítomností v tomto rozhodném okamžiku! Kurýr za kurýrem uháněl ke králi. Ten sliboval, že přijde, ale neplnil slib. Konečně se k němu odebral vévoda z Alençonu, vymohl nový slib, ale ani ten nebyl splněn. Tak uplynulo zbytečně devět dní. Teprve 7. září přibyl král do Saint-Denis.

Mezitím však nepřítel začínal nabývat odvahy: královo kolísavé chování nemohlo mít jiný účinek. Usilovně začal konat přípravy k obraně města. Johančiny vyhlídky slábly, ale ani ona, ani její generálové neztráceli duchapřítomnost. Panna ustanovila útok nazítří na osm hodin ráno. V tu hodinu útok také začal.

Johanka rozestavila děla a dala střílet do opevnění, chránících bránu Saint-Honoré. Když byla obrana dostatečně oslabena, dala Panna povel k útoku - o polednách jsme vzali baštu ztečí. Vyrázili jsme, abychom se zmocnili samé brány, a opakovali jsme útok několikrát. Johanka byla v čele všech, oblaka dýmu nás obklopovala a jako krupobití na nás dopadaly koule ze všech stran. Tu přiletěl šíp a ranil ji do nohy. Nedbala však toho a setrvala na místě, pobízejíc vojáky, aby se nedali zastrašit. Ale francouzští vojáci pozbyli rozvahy, když viděli, že Johanka je raněna, a vůdcové nařídili ústup, ačkoli Johanka nechtěla odejít a Gaucourt s vévodou Alengonským ji museli odvést násilím.

Na druhý den král zakázal útok. Přišlo nové poselství od vévody Burgundského a znovu začalo šaškovské vyjednávání.

Ještě jednou svítla naděje. Vévoda z Alençonu zřídil most přes Seinu vedle Saint-Denis. Nebylo by možné přejít po tomto mostě a podniknout z druhé strany náhlý útok na Paříž? Ale král dal most zničit. Oznámil všem dobytým městům v kraji, že uzavřel příměří s vévodou Burgundským a že už nechce obtěžovat ten kraj přítomností tak velikého vojska. Zavázal se, že nechá Paříž netknutou a ustoupí na Loiru, která byla hranicí jeho moci.

Panna orleánská, která nikdy nepoznala porážku od nepřítele, byla přemožena svým králem.

Zavěsila své stříbrné brnění v kostele v Saint-Denis a prosila krále, by ji zprostil služby a propustil domů. Ale král nechtěl. Příměří se nevztahovalo na celou Francii. Zbývaly francouzské pevnosti, které bylo třeba hájit, a mimoto se armáda začala rozkládat a kázeň se povážlivě uvolňovala, kdykoli se začalo proslýchat, že Johanka chce opustit armádu.

Roztrpčená a mrzutá armáda nastoupila 13. září pochod k řece Loiré. Byl to pravý pohřební průvod. Vstoupili jsme do Gienu, do toho města, z něhož jsme před třemi měsíci vyrazili s vlajícími prapory k vítěznému korunovačnímu pochodu remešskému. Tenkrát nás provázely jásavé zástupy lidu. Dnes vládlo všude ponuré ticho.

Potom král rozpustil armádu. Prapory byly svinuty a zbraně uloženy do skladišť. Potupa Francie byla dokonána.

Tremouille konečně zvítězil a nepřemožitelná Panna orleánská byla přemožena.

Nastala osmiměsíční doba potulného života s králem a jeho radou. Královský dvůr, veselý, vyšňořený, bavící se tancem a hudbou, serenádami a hostinami, stěhoval se z města do města, ze zámku na zámek. Nemohu říci, že by se byl takový život nelíbil nám, mladým důstojníkům. Ale pro Johanku to byla muka. Chovala se jako trpný divák a nežila tento život. Král se upřímně staral, aby ji rozveselil, prokazoval jí stálou a horlivou pozornost. Celý dvůr se musel řídit dvorskou etiketou, pouze Johanka měla úplnou svobodu. Den co den přicházela ke králi, aby se mu poklonila, zbylý čas pak trávila ve svých pokojích zaměstnána svými chmurnými myšlenkami. Chystala nové plány a válečné operace. V myšlenkách přesunovala sbory, studovala krajiny a prováděla výpočty. Bavilo ji to stejně, jako jiné bavi hra.

Nikdy si nestěžovala. Neměla to v povaze. Byla z těch lidí, kteří trpí mlčky. Nicméně se podobala orlu zavřenému v kleci, toužila po čistém vzduchu, po volných horských výšinách, snila o divokém půvabu bouře.

Francie byla přeplněna tuláky, propuštěnými vojáky, kteří byli ochotni vyplnit každý rozkaz. Několikrát, když ji příliš týrala nečinnost, dovolili jí, aby ulevila válečnému srdci. Sebrala oddíl jízdy a podnikla útok na nepřítele. Tak jsme měli jednou co dělat u Lagny. V ten čas byla ta krajina znepokojována loupeživým šlechticem Franquetem z Arrasu.

Johanka vytáhla proti jeho tlupě a potřela ji.

Čas od času se strhly takové srážky. Konečně jsme se na začátku května 1430 znovu octli u Compiègne. To město totiž ovládalo cestu do Nizozemí, odkud vévoda Burgundský posílal zásoby a posily do Paříže. A stalo se, že král pošetile svolil, aby do města vstoupila burgundská posádka, ale občané byli moudřejší a odepřeli otevřít brány. I vytáhl vévoda Burgundský s Angličany dobývat toho města. A Johanka zase spěchala, aby pomáhala obleženým.

Byl jsem krátce předtím raněn a nemohl jsem jezdit na koni bez opory. Dobromyslný Trpaslík mě posadil za sebe. Držel jsem se ho a bylo mi docela dobře. Nastoupili jsme pochod o půlnoci v teplém dešti a šli jsme tiše, opatrně, v mrtvém mlčení, protože jsme chtěli nepozorováni proklouznout kolem nepřátelských linií. Jen jednou na nás zavolali, my jsme však neodpověděli. Zadrželi jsme dech a postupovali tiše a bez překážky. O půl čtvrté jsme byli v Compiègne. Na východě se objevila mdlá záře.

Johanka se pustila horlivě do díla. S Vilémem de Flavy, velitelem města, sestavila plán výpadu na nepřítele, který se rozložil s třemi sbory na volné rovině na druhé straně Oisy. Na druhou stranu řeky vedl z naší strany jediný most, který ústl do městské brány. Konce mostu byly chráněny opevněními, zvanými boulevardy. Jeden boulevard ovládal

dokonce silnici, která se vinula kolem něho přes rovinu k vesnici Marguy. Marguy bylo obsazeno oddílem Burgundských. Jiný burgundský oddíl tábořil v Clairoux, asi dvě míle pod touto cestou. Rozložení vojska mělo podobu luku. Silnice byla střelou, boulevard pernatým koncem šípu. Marguy bylo na špičce, Venette na jedné straně luku, Clairoux na druhé.

Johančin plán byl takový: půjdeme po silnici přímo na Marguy, zmocníme se ho útokem, potom se obrátíme náhle vpravo na Clairoux, zmocníme se tohoto tábora, pak se vrátíme zpět a připravíme se k těžké práci, protože vévoda Burgundský stojí za Clairoux se zálohou. Flavyho kapitán se střelci a dělostřelci měl zdržovat anglické vojsko a překážet mu, aby se nepřihnalo zdola, nezmocnilo se silnice a neodfízlo Johance ústup v tom případě, když by musila ustupovat. Celé loďstvo krytých loděk mělo být připraveno nedaleko boulevardu, aby ho bylo možno použít pro případ ústupu. Bylo 24. května. Ve čtyři hodiny odpoledne nastoupila Johanka pochod v čele šesti set mužů jízdy.

Neúčastnil jsem se toho pochodu. Nebyl jsem stále ještě zdrav, a tak mi pomohli vylézt na hradbu. Odtud jsem viděl mnoho, co se dělo; ostatek mi pověděli rytíři, kteří všechno spatřili na vlastní oči. Johanka přešla most, brzy za sebou zanechala boulevard a sjížděla po točité silnici. Za ní jeli její jezdcí. Přes brnění měla přehozený brokátový plášť a já jsem se díval, jak poletuje ve větru a leskne se jako snopek stříbrného plamene.

Den byl jasný, po rovině bylo daleko vidět. Brzy se objevilo anglické vojsko, postupující ve vzorném pořádku. Zbraně se třpytily ve slunci.

Johanka udeřila na oddíl Burgundů u Marguy, ale byla odražena. Tu jsme spatřili druhý burgundský oddíl postupující od Clairoux. Johanka sebrala svou jízdu a znovu podnikla útok, ale znovu byla odražena. Dva útoky zabraly mnoho času a čas byl drahý. Angličani se blížili k silnici vedoucí z Venette, ale z boulevardu začali po nich pálit, a tak musili ustoupit. Konečně se Johanka zmocnila Marguy. Potom se náhle obrátila vpravo do roviny a udeřila na oddíl z Clairoux, který v té chvíli přitřhl. Nastala divoká řež. Obě vojska se srazila, bušila do sebe a vítězství se klonilo hned na tu, hned na onu stranu. Náhle vznikla uprostřed našeho oddílu panika. Naši se snad domnívali, že mají odříznutý ústup; také prý se rozšířila falešná zpráva, že Johanka je zabita. Ať už tomu bylo jakkoli, naši se dali na divoký útěk po silnici. Johanka se je pokoušela zadržet. Nebylo to nic platno. Vojsko bylo v nepořádku a hnalo se po silnici jako mořská vlna. Starý d'Aulon prosil Johanku, aby ustoupila, dokud se ještě může zachránit, ale ona ho nechtěla poslechnout. Tu chytil jejího koně za uzdu a vedl ho proti její vůli za zbytky roztráveného vojska, které prchalo po silnici jako nepořádné stádo. Konečně bylo také dělostřelectvo nuceno zastavit palbu. Tak se stalo, že se Angličani a Burgundů štěstí spojili a obklíčili zbytky našeho oddílu. Zatlačili Francouze k samému boulevardu. Vtlačení do kouta, jež tvořilo opevnění a svah silnice, bojovali statečně do posledního okamžiku a padli do jednoho.

Flavy, jenž to všechno pozoroval z hradeb, dal zavřít bránu a zvednout most. Obával se, aby se s našimi uprchlíky nevedrali Angličané do města. Tím odřízl Johanku a malý oddíl její tělesné stráže. Oba naši rytíři klesli raněni, také oba Johančini bratři a po nich Noël Rainguesson. Zbývali už jen Trpaslík a Paladin. Ti se nechtěli vzdát a stáli v boji jako dvě železné věže potřísněné krví. Kam dopadl Paladinův meč nebo Trpaslíkova sekera, padali nepřátelé jako mouchy. Obě ta dobrá, poctivá srdce zahynula čestnou smrtí ve statečném boji.

Pak přišla katastrofa.

K Johance se přiblížil zezadu nějaký lučištník levobočka Vendóma, zachytil ji za plášť a strhl s koně. Odvedli ji jako zajatce do tábora vévody Burgundského a s jásotem - ale s jakým jásotem! - ji i tenkrát provázela celá vítězná armáda. Nepřátelská armáda!

Bylo to 24. května léta Páně 1430.

Panna orleánská už nikdy nenastoupí válečný pochod.

* * *

22. OKOVY

Nemám dost sil, abych podrobně vyličil potupnou historii léta a zimy po Johančině zajetí. Zpočátku jsem se příliš nermoutil, protože jsem očekával den co den, že za Johanku bude nabídnuto výkupné, které ochotně zaplatí nejen král, ale celá Francie. Podle válečných zákonů tehdejší doby výkup prince z královské krve stál 10 000 liber ve zlatě, to jest 61 125 franků. Byla-li tato částka nabídnuta, musila být přijata. Odmítnutí se podle válečného práva nepřipouštělo.

Den ubíhal za dnem, ale nikdo výkup nenabízel. Je to k nevíře, a přece je to pravda. Snad Tremouille ovlivňoval krále ... Co víme určitě, je, že král mlčel, že nehnul ani prstem ve prospěch ubohé dívky, která pro něho vykonala tak mnoho. Zato na druhé straně bylo plno čilosti. Zvěst o Johančině zajetí se dostala do Paříže už druhý den. Burgundů i Angličani hodovali po celý den a noc, zněly zvony, střílelo se z děl. Panna orleánská byla ve Francii jedinou autoritou, kterou Angličani nepohrdali, jedinou silou, kterou považovali za hroznou. Ted' měli příležitost zlomit její vliv, zlomit kouzlo, kterým působil na armádu, potupit krále, který byl korunován její zásluhou.

Vévoda Burgundský poslouchal, co mu naštěptávali, ale čekal. Snad měl naději, že mu francouzský král nabídne větší výkupné než Angličani. Držel Johanku na zámku Beaulieu u Noyonu a čekal den za dnem. Byl to přece jen francouzský princ a v hloubi duše se jistě styděl prodat Pannu Angličanům. Ale ať čekal jak chtěl, Francouzi neučinili zhola nic. Jednou Johanka obratně oklamala žalávníka. Nejen že vyklouzla z vězení, ale zavřela ho místo sebe. Na útěku ji však stráž zpozorovala a byla znovu vsazena do vězení. Převezli ji na zámek Beaurevoir a uvěznil ji ve věži vysoké šedesát stop.

Tam se mučila půl čtvrtého měsíce. Po celých těch trapných pět měsíců zajetí věděla, že Angličani vyjednávají o její koupi, jako by šlo o koupi otrokyně anebo koně, kdežto Francie a král mlčeli a její staří přátelé též. Jednoho dne zaslechla, že Compiègne je obklíčeno a bezpochyby bude brzy dobyto. Angličani pak oznámili, že ani jediný člověk neujde smrti. Zaplála touhou město osvobodit. Roztrhala prostěradla na pruhy a v noci se spustila po tom slabém

provaze. Ale provaz se přetrhl a Johanka spadla a těžce se zranila. Po tři dny byla v bezvědomí, nic nejedla a nepila. Compiègne však přišla pomoc - vévoda Vendómský. Město bylo osvobozeno a obléhání zrušeno. To byla rána pro vévodu Burgundského! Teď potřeboval peníze a tu nastal vhodný okamžik, aby mu učinili nabídku. Angličani poslali francouzského biskupa Petra Cauchona, uprchlíka z Beauvais. Slíbili mu arcibiskupství v Rouenu, bude-li mít úspěch. Biskup se domáhal práva soudit Johanku, protože místo, kde byla zajata, bylo v hranicích jeho diecéze. Dostal Johanku za deset tisíc liber. Za tuto částku byla osvoboditelka Francie prodána Angličanům, těm Angličanům, kteří utiskovali, dusili a ničili Francii po celé století, Angličanům, kteří už dávno nespátřili Francouze tváří v tvář, byli zvyklí vidat jen jejich záda. Prodali ji Angličanům, které drtila, dělala, které konečně naučila vážit si francouzské chabrosti a cti. Byla prodána francouzskému biskupovi francouzským princem a francouzský král a francouzští princové se mlčky dívali na tuto potupu.

Rouen byl zvolen za místo, kde se měl konat soud. Tady bylo ohnisko anglické moci. Obyvatelstvo Rouenu bylo tak dlouho pod anglickou vládou, že skoro přestalo cítit francouzsky a uchovávalo si jen svůj jazyk. Rouen měl silnou posádku. Johanku tam dopravili koncem prosince 1430 a uvrhli ji do žaláře. Spoutali jí nohy okovy a ty opět připevnili železným řetězem k dřevěnému sloupu v její kobce, takže se mohla pohybovat jen s velkými obtížemi.

Francie nedělala nic.

Má rána mě silně bolela až do polovice října. Pak nastalo studené počasí, které obnovilo mé zdraví a síly. Po celou tu dobu kolovala pověst, že král chce Johanku vykoupit. Věřil jsem tomu, protože jsem byl mladý a nezkušený.

V říjnu už jsem byl tak silný, že jsem se mohl zúčastnit dvou výpadů. Při druhém, 23. října, jsem byl znovu raněn. Štěstí se ode mě odvrátilo natrvalo.

V noci na 25. října ustali nepřátelé v obléhání. V nepořádku a zmatku ústupu uprchl jeden z jejich zajatců, dostal se do Compiègne a bledý a rozrušený vrazil do mého pokoje.

"Ludvíku!"

"Noěle!"

Padli jsme si do náručí. Bylo to radostné shledání, přece však na něm ležel nádech smutku. Ani jeden z nás nemohl vyslovit Johančino jméno. Začali jsme mluvit o jejím štábu. Starý d'Aulon, raněný a zajatý, byl stále u Johanky a sloužil jí s dovolením vévody Burgundského. Paladin! Z celého srdce chválil a litoval Noěl našeho starého druha, dobromyslného mluvku a tlachala, tlustého praporečnicka, který už umrl navždy a nikdy už nebude ličit skutečné i domnělé bitvy. Jak se mu všechno dařilo! Štěstí mu stálo v patách a neopustilo ho od prvního kroku do posledka. Kde se objevil, v hospodě i na bojišti, vynikala jeho statná postava, všichni si ho předcházeli, všichni mu záviděli, vždycky měl příležitost konat rekovné skutky - a mnoho jich vykonal. Říkali jsme mu Paladin ze žertu, později si však vskutku zasloužil to čestné jméno. Konečně se mu dostalo nejvyššího štěstí: padl na bojišti, padl, jak mu kázala povinnost, padl s praporem v ruce, před očima té, kterou miloval. Vyprázdnil do poslední kapky pohár slávy a radostně usnul na věky, nevěda o neštěstí, které se potom na nás nahnulo. Šťastný Paladin!

A co my? Noěl pokračoval:

"Vyrvali mi prapor z ruky a odnesli jej jako drahocennou kořist, když nám odváděli Pannu. Ale nezůstal v jejich rukou," dodal potměšile a oči se mu zaleskly. "Ukradl jsem jim ho, já a oba naši rytíři, i když jsme při tom nasadili život, a je teď na bezpečném místě."

Velmi jsem se nad tou zprávou zaradoval. Prapor byl vskutku v Orleansu a vídal jsem ho tam každý rok, když jsem jako vážený host navštívil 8. května Johančino město.

Za tři neděle po této rozmluvě přišla hrozná zpráva, že Johanka byla prodána Angličanům. Nikdy jsme se nenadáli takové rány. Byli jsme ještě mladí a neznali jsme lidi. Byli jsme tak hrdí na svou vlast, tolik jsme věřili v její šlechtetnost, v její majestát, v její vděčnost! Čekali jsme velmi málo od krále, zato jsme však velmi mnoho čekali od Francie. Kněží na vsích pořádali procesy a vyzývali lid, aby obětoval peníze, majetek a všechno jmění na vykoupení své spasitelky. Teď bylo všechno ztraceno. Nastaly nám těžké časy. Nebesa jako by se potáhla černou rouškou. Všechna veselost nás opustila.

Noěl mě trpělivě ošetřoval po několik dlouhých, trapných neděl. Konečně v lednu jsem se zotavil natolik, že jsem mohl vycházet. Tu se mě zeptal:

"Půjďme?"

"Půjďme!"

Nebylo třeba říkat kam. Naše srdce byla v Rouenu. Všechno, co nám bylo v životě drahé, bylo uvězněno ve zdech té pevnosti. Nemohli jsme Johance pomoci, bylo však pro nás útechou být jí nablízku, dýchat s ní stejný vzduch a vidat každodenně kamenné zdi, za nimiž byla vězněna.

Tak jsme se vypravili na cestu. Byli jsme překvapeni změnou, která se stala v tom kraji. Mohli jsme jít, kam jsme chtěli, aniž jsme narazili na nějaké překážky, aniž nás kdo obtěžoval.

Soudili jsme, že je lépe jet po řece, po Seině, místo abychom se mořili chůzí pěšky. Vsedli jsme do loďky asi míli od Rouenu. Potom jsme vystoupili na břeh, ne však na jeho pahorkovité straně, ale tam, kde je úplně plochý. Nikdo neměl právo vstoupit do města nebo odejít z něho, aniž podal dostatečný důvod. Báli se pokusů o osvobození Panny.

Nějaké zvláštní nepříjemnosti jsme však neměli. Ubytovali jsme se u selské rodiny a strávili tam týden, pomáhali jsme při práci náhradou za stravu a byt. Opatřili jsme si selský oblek a chovali se vůbec jako sedláci, a když se nám podařilo překonat jejich nedůvěru a spřátelit se s nimi, vyšlo najevo, že v prsou našich sedláků bijí vlastenecká srdce. Když jsme jim upřímně všechno vyprávěli, nabídli, že nám pomohou. Náš plán byl brzo hotov a byl úplně prostý. Měli jsme jednoho dne pomoci venkovanům hnát stádo ovcí na městské tržiště. Učinili jsme ten pokus jednoho pochmurného deštivého jitra, a tak jsme se dostali bez překážky do brány. Naši přátelé měli známé, kteří bydleli nad malou vinárnou v starožitném domě v jedné uličce, která vedla od chrámu k řece. Tam nás ubytovali. Druhý den nám tajně přinesli náš

pravý oděv a majetek. Rodina, která nás přijala - Pierronové - byla tělem i duchem francouzská a nebylo třeba, abychom se před ní skrývali.

Bylo nutno, abych si našel nějaký způsob obživy pro sebe a pro Noěla. Pierronové, když se dověděli, že dovedu psát, poprosili svého kněze, aby mi našel nějaké zaměstnání. Umístil mě u jiného dobrého kněze, jménem Manchon, který byl ustanoven hlavním protokolistou v Johančině při. Bylo to pro mě hrozné - být písařem u takového protokolisty, a bylo to i nebezpečné, kdyby se byli dověděli, čím jsem byl dřív. Ostatně Manchon byl v hloubi srdce nakloněn Johance a nebyl by vyrazil mě jméno, zvláště když jsem zatajil, že jsem šlechtic, a vydával jsem se za prostého písaře.

Byl jsem u Manchona celý leden a únor a často jsem s ním navštěvoval citadelu, byl jsem i ve vězení, kde byla držena Johanka, ne však v její kasematě. Johanku jsem nespátřil.

Zbožný ten muž mně vypravoval o všem, co se stalo před naším příchodem. Od chvíle, co byla Johanka prodána, vybíral Cauchon horlivě soudce. Pařížská universita mu poslala několik učenců oddaných Angličanům. On sám si vybral řadu jiných duchovních osob téhož smýšlení, a tak konečně sestavil hrozný soud z padesáti učených bohoslovců. Bylo mezi nimi sedm doktorů theologie, dva doktoři práv a třináct licenciátů. Z Paříže byl poslán inkvizitor, protože Johanka měla být souzena podle řádu inkvizice. Byl to však muž smělý a spravedlivý - přímo prohlásil, že ten soud nemá žádné právo probírat tu věc, a odmítl účast na soudu. Měl pravdu. Takový proces, jaký chtěli konat s Johankou, podstoupila přece Panna již dříve v Poitiers a spor byl rozhodnut v její prospěch za předsednictví remešského arcibiskupa, přímého představeného biskupa Cauchona. Nebylo přece podle práva znovu probírat věc, která již dříve byla rozhodnuta soudem vyšším! Cauchon neměl právo být předsedou soudu: Rouen nebyl v jeho diecézi, Johanka nebyla zatčena ve svém rodišti, v Domremy, a konečně soudce byl zjevný nepřítel obžalované, kterou měl soudit.

Ale nikdo nedbal na všechny tyto překážky. Biskup mohl vykonávat svou soudcovskou moc jen v místě, kde měl v držení nějakou část země jako kus diecéze. Obešli tuto překážku a zařídili to tak, že kapitula města Rouenu přikla Cauchonovi v tom městě část svého pozemku, a tak se učinilo zadost liteře zákona. Cauchon ustanovil nejprve promotora čili soudce, který měl vést při proti Johance, a jmenoval jím Jana d'Estivet, kanovníka beauvaiského a svého oddaného služebníka. I inkvizitor se musil nakonec sklonit na rozkaz z Paříže. A nedospělý anglický král vydal skrze svého zástupce Johanku formálně v moc soudu, ale s výhradou: nebude-li odsouzena, musí být vydána zpět králi. Nastala doba soudního vyšetřování. Po dva měsíce sbíral Cauchon odevšad obžaloby a důkazy, kterých by bylo možno použít proti Panně, a naopak se snažil pečlivě odstranit všechno, co by přispělo k její slávě. Měl neomezenou plnou moc k sestavení žaloby a té moci také neomezeně využil.

Ale Johanka neměla nikoho, kdo by jí chystal obranu. Byla zavřena v žalární kobce a neměla jediného přítele, k němuž by se mohla obrátit o pomoc. Nemohla zavolat jediného svědka, aby svědčil v její prospěch. Všichni její přátelé byli daleko pod francouzskými prapory, kdežto soud se konal na území anglickém. Byli by pochyťáni, kdyby se objevili u bran Rouenu. Obžalovaná sama byla svým jediným svědkem.

Když se dověděla, že soud je složen z duchovních osob oddaných Angličanům, prosila, aby kvůli spravedlnosti byl k nim přibrán stejný počet duchovních francouzské strany. Cauchon se vysmál tomuto požadavku. Podle církevních zákonů - nebyla totiž plnoletá, nedosáhla dosud jedenadvaceti let - měla právo vzít si obhájce, který by vedl její při, dával jí rady a chránil před nástrahami. Nevěděla jistě, že na to má zákonné právo a že se ho může domáhat. Nikdo jí to neřekl, ona však sama prosila, aby jí byla poskytnuta pomoc. Cauchon jí znovu odřekl.

Sestavil žalobu. Byl to důkladný seznam obvinění, který měl tvořit podklad procesu. Obvinění? ... Spíše podezření a všelijakých pověstí! Také jí podezřívali z kacířství, čarodějnictví a jiných podobných zločinů.

Podle církevních zákonů mohl být takový proces zahájen jen po formálním vyšetřování, kterým by byla zjištěna povaha a minulost obviněné osoby. Bylo třeba, aby výsledek takového šetření byl připojen k žalobě. Poslali zvláštního komisaře jménem Mikuláš Bailly, aby v Domremy a v celém okolí pátral co nejdůkladněji po Johančině minulosti a její povaze. Byl to muž poctivý a spravedlivý a přinesl o Johance samé dobré zprávy. Oznámil, když se vrátil, že podle zpráv, které získal, je Johanka taková, jakou by si přál mít vlastní sestru. I rozhněval se na něho Cauchon a nazval ho zakukleným Armagnacem. A protože byl malicherný, nechtěl mu za trest zaplatit ani výlohy té cesty. Zpráva sama se ztratila v aktech procesu a nikdo neměl odvalu, aby pátral, kam se poděla.

V úterý 20. února přišel za mnou do mé podkrovní světničky můj zaměstnavatel a oznámil mi, že bylo rozhodnuto začít proces nazítří v osm hodin ráno. Dávno jsem čekal na tu zprávu, ale přece se ve mně zatajil dech a začal jsem se třást jako list. Snad jsem v hloubi duše čekal, že se v poslední chvíli stane něco neobyčejného, co zabrání tomu zlověstnému procesu. Snad vtrhne do města La Hire se svým statečným plukem, snad se sám Bůh slituje nad nevinnou ... Všechna naděje teď zmizela.

Soud se měl konat v žalární věži při otevřených dveřích. Smutně jsem šel oznámit zlou novinu Noělovi, aby mohl časněji vstát a zaujmout včas příhodné místo. Znovu - ale za jakých okolností spatříme tvář, která nám byla tak drahá! Ráno jsme vstali Manchon i já velmi záhy. Když jsme se blížili k masivní budově pevnosti, stály tam už celé zástupy lidu. Věž byla přeplněná a vchod byl neúředním osobám uzavřen. Zaujali jsme vykázaná místa. Na vyvýšeném místě jako na trůnu se usadil předseda soudu Cauchon, biskup z Beauvais. Před ním seděli v řadách členové soudu, padesát znamenitých duchovních osob, mužů hluboké učenosti, veteráni kasuistiky a lsti. Když jsem se zahleděl na tu armádu úskočných bojovníků práva, kteří se shromáždili jen proto, aby vynesli rozsudek, jenž byl už napřed určen, nemohl jsem než zoufat nad Johančíným osudem. Musí hájit své dobré jméno a svůj život úplně sama, bez jakékoli pomoci. Čeho se může nadít neučená devatenáctiletá venkovská dívka v tak nerovném boji? Srdce se mi sevřelo.

V soudní síni zůstávalo jen jedno neobsazené místo u stěny, kam mohli všichni dobře vidět. Byla to malá dřevěná lavice bez opěradel, stála o samotě pod jakousi stříškou. Dva statní vojáci v přilbicích a ocelových rukavicích stáli tam bez hnutí. Ta lavička na mě působila drtivě. Dostal jsem znovu o Johanku hrozný strach. Vzpomínky mě vrátily do

Poitiers - tam Johanka seděla na stejné lavici, klidně se potýkala se lstivými doktory bohosloví a práv, a vstala z té lavice vítězoslavně, doprovázená hlučným potleskem ... Byly to památné dny. Není tomu tak dávno, bylo jí tenkrát jenom sedmnáct a dnes je jí devatenáct let. Za chvíli se před námi octne tatáž rozkošná tvář, tichá a nevinná, půvabná a okouzující ... Jak se všechno změnilo! Tři čtvrti roku se mučila v žaláři, bez vzduchu a světla, bez jediné přátelské tváře - ona, dítě světla, přítelkyně ptáků a všech svobodných lidí. Jak se to všechno změnilo!

Přiveďte obžalovanou!

Zatajil se ve mně dech. Srdce mi začalo bušit jako kladivo. V sále zavládlo mrtvé ticho. Všechen šepot, šelest šatů a přešlapování najednou utichlo. Všechny tváře se obrátily ke dveřím.

V chodbě dlážděné kamennými deskami se rozlehly kroky doprovázené řinčením železa ... Jana z Arku, Panna orleánská, spasitelka Francie, se objevila v okovech. Hlava se mi zatočila ...

* * *

23. SOUD

Prohlašuji na svou čest francouzského šlechtice, že záznamy a skutečnosti, které podávám o tomto zlopopěstném přelíčení, nejsou nijak znetvořeny nebo pokrouceny. Je tu zaznamenáno všechno poctivě, podrobnost za podrobností, jak jsme to s Manchonem den za dnem zapisovali do úředního protokolu. Bude tu pouze jeden rozdíl: když teď s vámi po letech hovořím, mohu použít svého práva a mluvit otevřeně, mohu vyložit celou tu ohavnou proceduru tak, abyste všechno dobře pochopili. Mnohé věci se ovšem donekonečna a únavně opakovaly, soudci se vraceli k jedné a téže věci znovu a znovu. Nebudu tu opakovat, co už jednou bylo řečeno; zato mohu vložit sem tam, nějakou podrobnost, jak mi přišla pod ruku, zajímala tenkrát mě a může zajímat i vás, i když nebyla tak důležitá, aby se dostala do soudního protokolu. Hle, co jsem si poznamenal prvního dne:

Středa 21. února 1431

Zaslechli jsme v chodbě řinčení Johančiných řetězů. Blížila se. Pak se objevila. Shromáždění se zachvělo. V nepatrné vzdálenosti za ní kráčely strážce. Měla hlavu lehce nachýlenou a šla pomalu, protože byla slabá a její okovy těžké. Měla na sobě mužský oblek, celý černý, z nějaké měkké, vlněné látky, bez jediné barevné ozdoby. Široký límec z téže látky jí splýval v záhybech na ramena a na prsa. Rukávy kazajky byly po loket široké, od lokte však pevně přiléhaly k ruce. Úzké černé kalhoty dosahovaly až k řetězům, které poutaly její nohy u kotníků.

Na půl cesty k lavici se zastavila právě na tom místě, kde jí široký, kosý paprsek světla dopadl na tvář. Zvedla ji v tom okamžiku tiše vzhůru. Celým shromážděním projelo znovu zachvění. Ta tvář byla úplně bez krve, bělejší než sníh, a jasně vystupovala na štíhlé, pěkné postavě, oblečené v smuteční šat. Její tvář byla něžná, panenská a čistá, nekonečně smutná a mírná. Byla v ní nadzemská krása. Když se však pohled těch nezkrocených očí setkal s očima soudce, ztratila ponuré vzezření a vzpřímila se svěže a důstojně. Chvála Bohu, nezlomili ji, nezotročili, je to naše Johanka! Panna orleánská! Teď jsem viděl jasně, že v ní žije duch, jež nedovede zlomit a zničit ani nejhroznější soudce.

Přiblížila se k svému místu, vstoupila na vyvýšený stupeň, posadila se na lavici, vzala řetězy svých okovů na klín a složila na ně maličké bílé ruce. Čekala s klidnou důstojností. Zdálo se, že to je jediná osoba, která není rozčilená.

Začal památný soud. Promotor vyložil krátce všechny podrobnosti - všeobecné pověsti a podezření, na nichž se zakládala žaloba. Pak žádal, aby Johanka poklekla a přísahala, že bude odpovídat bez všech vytáček na všechny otázky, které jí budou dávat.

Potom zazněl poprvé v síni Johančin hlas:

"Nevím, o čem mě chcete vyslýchat. Možná že se mě budete ptát na takové věci, na něž vám nebudu chtít odpovídat. Neřeknu vám to."

V sále nastal hluk a v tom hluku bylo nepřátelství. Cauchon zvedl hlas a jal se mluvit, rozzuřen, že stěží pronášel slova: "Jménem všemohoucího Boha tě žádáme, aby ses podrobila tomuto požadavku, abys očistila své svědomí. Polož ruku na Evangelium a přísahej, že řekneš čistou pravdu!"

A znovu ten tichý, mírný hlas:

"Odpovím vám ochotně na otázky o svém otci, matce a o všem, co jsem dělala po svém příchodu do Francie. Ale o svých zjeveních od Boha jsem nikdy neřekla nic nikomu, leč samému králi Karlovi, a ani teď neřeknu, i kdybyste mi utáli hlavu."

Znovu výkřiky, znovu výhrůžky, zlostné rozechvění a roztrpčenost. Tohle dovedou jen Francouzi. V okamžiku vyskočil soudce a všichni členové soudu a hrozili obžalované pěstmi. Všichni řvali a křičeli najednou, takže bylo těžko rozumět slovům. Trvalo to několik minut. Johanka seděla klidně a lhostejně a její klid dráždil soudce víc než otevřená vzpoura.

Když se hluk trochu utišil, zavolala na ně s jiskrou někdejšího čtveráctví:

"Prosím vás, šlechtíni pánové, mluvejte každý zvlášť - pak vám budu moci odpovídat!"

Tři dlouhé hodiny zuřivých sporů a hrozivého nátlaku. Nic se však nezměnilo. Biskup vytrvale požadoval přísahu, Johanka vytrvale odmítala. Soudci ochraptěli, znavili se a zmořili dlouhým zuřením. Johanka seděla klidná, nezlomena a napohled nijak unavená. Konečně biskup ustoupil a zlostně souhlasil s obžalovanou, aby přísahala, jak sama chce. Bylo to její první vítězství nad tímto dvorem. Johanka klesla na kolena.

Po přísaze se biskup tázal, jak se jmenuje, kde se narodila, vyptával se jí na rodinu a konečně se ptal, kolik je jí let.

Odpovídala na všechno. Jaké měla vychování?

"Matka mě naučila modlitbám. Všem, co znám, mě naučila maminka."

Dlouhou dobu spotřebovali na všelijaké nedůležité formálnosti. Soud zíval únavou. Už se chystali rozejít, když vtom

Cauchon oznámil Johance, že bude souzena z kacířství i za každý pokus uprchnout ze žaláře.

"To mně nevadí. Kdyby se mi podařilo uprchnout, nepokládala bych to za vinu. Neučinila jsem přece žádný slib a také vám ho nedám."

Stěžovala si na tíhu okovů a prosila, aby jí je sňali, vždyť je tak jako tak v kobce pilně střežena. Biskup odmítl, podotknuv, že se už dvakrát pokoušela o útěk. Byla příliš hrdá, aby naléhala. Řekla jim na rozchodu:

"Chtěla jsem uprchnout a ani teď se nevzdávám myšlenky na útěk. To právo má každý zajatec."

Jasně se rozléhalo řinčení řetězů, když odcházela za ponuré ticha.

Duchapřítomnost té slabé dívky byla tak velká, že ji nebylo možno ničím zmást. Zpozorovala mě a Noěla hned, jak se posadila na lavici. Zapálili jsme se až k uším rozčilením. Najednou mi bleskla hlavou myšlenka: což jestli mě bude Johanka pokládat za zrádce? Mohla by si opravdu myslet, že jsem se dal na stranu jejích nepřátel? Bylo to nesnesitelné. Nedala na sobě znát nic. Za chvíli na mě pohlédla znovu, mírně, a v jejích očích byl úsměv. Pochopil jsem a poznal, že i ona pochopila.

Tiše jsme šli domů s Noělem. Byli jsme oba pohrouženi do svého zármutku a nikdo z nás nepromluvil ani slova.

Čtvrtek 22. února

Když jsme dnes přišli do citadely, našli jsme tam některé změny. Věž byla příliš těsná pro přelíčení, a proto byl soud přeložen do velikého sálu na konci dlouhé chodby zámku. Počet soudců se zvětšil na šedesát dva. Proti nim stála prostá venkovská dívka, nemajíc nikoho, kdy by jí přispěl na pomoc.

Přivedli Johanku. Byla bleďá jako dřív, ale nezdála se ani o vlas unavenější než včera. Proseděla včerejšího dne plných pět hodin na tvrdé lavici v okovech, stále obtěžována úskočnými otázkami. Potom strávila noc ve studené kobce v řetězech a přece byla zase klidná; vypadala naopak připravená k dalšímu boji.

A její oči! Zahlédli jste někdy zamlžený, hluboký blesk, onen výraz uražené důstojnosti neukroceného ducha, který plane v pohledu orla uvězněného v kleci? Necítíte jste se přistiženi a ubozí pod tíhou jeho mlčenlivé výčitky? Takové to byly oči. Byly výmluvné, byly čarokrásné. Tajily se v nich proudy slunečního světla, měkký, klidný soumrak letního dne i hrozná bouře. Na celém světě nespátříte takové oči.

Začalo přelíčení. Touž nudnou procedurou jako včera:

"Soud žádá, abys složila přísahu, že budeš odpovídat upřímně a pravdivě na všechny otázky."

"Přisahala jsem včera; cožpak vám to nestačí?"

Biskup naléhal s rostoucím hněvem. Johanka mlčela. Konečně opakovala s trpělivostí:

"Přisahala jsem včera a to stačí."

Potom si smutně povzddechla:

"Děláte na mě opravdu příliš velký nátlak."

Když viděl, že s ní nic nepořídí, odevzdal ji biskup k výsledku otci Beaupěrovi, doktoru bohosloví. Ten chytrý stratég šel na to od lesa:

"Poslyš, Johanko, věc je docela prostá: odpovídej pravdivě na všechny otázky, které ti položím - a to bude zrovna tak, jako bys přisahala."

Ale úskok se nepodařil. Johanka se nedala chytit. Povšimla si té lsti a odpověděla:

"To vám nemohu slíbit. Mohl byste se mě ptát na takové věci, které vám říci nemohu a nechci."

Potom dodala výstražným hlasem:

"Kdybyste měl o mně pravdivé zprávy, nechal byste mě na pokoji. Děkala jsem vždy všechno otevřeně a s dobrým úmyslem."

Beaupère začal zdaleka:

"Učila ses doma nějakému řemeslu?"

"Učila jsem se šít a příst."

Nepřemožitelný vojevůdce, vítěz od Patay, který zdrtil v prach lva Talbota, osvoboditelka orleánská, která vrátila králi korunu, vrchní velitelka francouzské armády se přitom hrdě vzpřímila, lehce sklonila hlavu a dodala s naivní spokojeností:

"Co se toho týče, jsem ochotna podstoupit souboj s kteroukoli ženou v Rouenu!"

Tu a tam se objevily přátelské a laskavé úsměvy.

"Čím ses doma zabývala?"

"Pomáhala jsem matce v hospodářství a pásala jsem ovce a krávy."

Konečně přišly na přetřes Hlasy. Beaupère se zřejmě snažil vylákat z Johanky lehkomyšlné přiznání, jako by jí Hlasy někdy dávaly špatné rady - a tím dokázat, že jejich původ je od ďábla.

"Kdy jsi zaslechla Hlasy poprvé?"

"Bylo mi třináct let, když jsem je zaslechla poprvé. Slíbily mně, že mi pomohou vést bohabojný život. Polekala jsem se. Rozlehly se uprostřed dne, v sadě mého otce, v létě."

"Z které strany se ozvaly?"

"Z pravé strany, od kostela."

"Provázela je záře?"

"Och, ano! Viděla jsem jasnou záři. Když jsem potom přišla do Francie, slýchala jsem Hlasy docela jasně."

"Čemu se podobal zvuk těch Hlasů?"

"Zněly sladce a velebně. Hned jsem si pomyslela, že jsou od Boha. Když jsem je zaslechla potřetí, poznala jsem, že to jsou hlasy andělské."

"Rozuměla jsi jim?"

"Docela lehce. Byly vždy zřetelné."

"Jaké rady ti dávaly pro spásu tvé duše?"

"Řekly mi, že mám žít poctivě a pravidelně navštěvovat bohoslužby. Také mi řekly, že mám jít do Francie."

"Navštěvovaly tě často?"

"Dvakrát i třikrát za týden a říkaly mi: Odejdi z vesnice a jdi do Francie."

"Věděl otec o tvém odchodu?"

"Nevěděl. To nebylo nic pro něho."

"Co ti Hlasy ještě kázaly?"

"Abych zbavila Orleans obléhání."

"To je vše?"

"Ne. Přikázaly mi, abych šla do Vaucouleurs, že mi tam dá Robert de Baudricourt vojáky, kteří mě doprovodí do Francie."

Odpověděla jsem, že jsem ubohá dívka, která nedovede jezdit na koni ani bojovat."

Potom vypravovala, jak ji zdržovali ve Vaucouleursu, ale konečně jí přece dali vojáky, a tak nastoupila cestu.

"Jak jsi byla oblečena?"

"Nosila jsem mužský šat. A také meč, jež mi dal Robert de Baudricourt. Ale jiné zbraně jsem neměla."

"Co ti řekl Baudricourt před odjezdem?"

"Moji průvodci mu musili slíbit, že mi nedají ublížit, a mně řekl: Jdi, ať to dopadne jakkoli."

Znovu se jí začali vyptávat na oblek. Odpověděla, že bylo nezbytně třeba, aby nosila mužský oblek, když měla vykonávat mužskou práci.

"Radily ti k tomu Hlasy?"

"Myslím, že mi daly dobrou radu."

To je vše, co z ní dostali. Potom byli nuceni zavést výsledky na jiné pole. Konečně se promotor zmínil o její první schůzce s králem v Chinonu.

Vypravovala, jak poznala krále, kterého předtím nikdy nespátřila - jak jí v tom Hlasy pomohly. Když vyličila všechno, co se s ní stalo v té době, zeptal se promotor:

"Slýcháš dosud ty Hlasy?"

"Ano, ale ne tak často jako dřív. Od té doby, kdy jsem vykonala všechno, co mi Bůh uložil, už mi Hlasy nic nepřikazovaly, ale také mi nic nezakazují, nechávají mě dělat, co se mi líbí."

"Zač je prosíš?"

"Nikdy za nic jiného než za spásu své duše."

"Přikazovaly ti Hlasy, abys stále zůstala při armádě?"

"Už jsem vám to řekla."

"Kdy jsi byla raněna?"

"V příkopě před Paříží, když jsem vedla útok."

Soudcové povstali. Seděli několik hodin a hrozně byli unaveni. Velkou část dne zabraly prázdné a zbytečné otázky o Chinonu, o vévodovi Orleánském, o Johančině prvním svolání a podobně. V každé té zbytečné otázce byla skryta nástraha. Ale Johanka se všem těm úskokům šťastně vyhnula jasnou prozíravostí a bystrozrakem svého rozumu.

Sobota 24. února

Třetí zasedání soudu. Zase ta stará historie: přísaha. Když se dvaadesát duchovních soudců posadilo na svá místa, povstal Cauchon a znovu poroučel Johance, aby vložila ruku na Evangelium a přísahala, že řekne pravdu o všem, nač se jí budou ptát.

Johančiny oči se zaleskly. Hněvivě se obrátila přímo k biskupovi:

"Mějte se na pozoru, Důstojnosti. Prohlašujete se za mého soudce, ale berete na sebe příliš velkou odpovědnost a dovolujete si příliš mnoho!"

"Uvaluješ na sebe podezření, jestliže odpíráš přísahu!" zvolal biskup.

"Možná. Ale já jsem už přísahala, a to stačí."

Biskup znovu naléhal. Johanka odpověděla, že řekne, co ví, ale ne všechno, co ví.

Biskup ji mučil dlouho, až se konečně ozvala znaveným hlasem:

"Přišla jsem na rozkaz Boží. Tady nemám co dělat. Pošlete mě k Bohu, který mě poslal."

Bylo úzko ji poslouchat. Bylo to zrovna, jako by říkala: Chcete můj život. Vezměte si jej a dejte mi pokoj.

Cauchon jí nabídl ústupek. Měla přísahat, že bude mluvit pravdu ve všem, co se bezprostředně týká procesu. Svolila.

Teď už ji nemohli dostat z hranic, které jí uložily Hlasy, plula teď po moři, zaznamenaném na mapě. Biskup ustoupil více, než chtěl, a nebylo mu to milé.

Beaupère začal znovu s Hlasy.

"Kdy jsi je slyšela naposled?"

"Včera a dnes."

"V které době?"

"Ráno."

"Co ti řekly?"

"Poručily mi, abych odpovídala směle, že mi Bůh pomůže."

Potom se obrátila znovu ke Cauchonovi:

"Prohlašujete se za mého soudce, a já vám opakuji: Mějte se na pozoru, neboť mě skutečně poslal Bůh, a vy se vydáváte ve velké nebezpečí."

"Odporují si Hlasy někdy?"

"Nikdy si neodporují. Také dnes mi velely, abych odpovídala směle."

"Zakázaly ti odpovídat na některé otázky?"

"O tom vám nic neřeknu. Mám některá sdělení, která se týkají mého krále, a ta vám nepovím."

Slzy jí vstoupily do očí a vykřikla s pevným přesvědčením:

"Nezdolně věřím, tak nezdolně, jako věřím v Boha a v to, že nás Bůh vykoupil z muk pekelných - že také tyto Hlasy jsou hlasem Božím!"

Znovu dotírali a znovu stála na svém, že neřekne všechno, co ví.

"Myslíš, že by se Bůh hněval, kdybys řekla plnou pravdu?"

"Hlasy mi poručily, abych některé věci oznámila králi, a ne vám."

"Proč se Hlasy neobrátily přímo na krále? Poslechly by tě, kdybys je k tomu vybídla?"

"Nevím, zda to je vůle Boží."

"Jsi ve stavu milosti?"

"To je hrozná otázka! Obžalovaná není povinná na ni odpovídat!" vyskočil a zvolal jeden ze soudců, Jan Lefèvre.

Byla to vskutku choullostivá otázka. Církev učí, že nikdo nemůže sám od sebe s jistotou vědět, zda je hoden spásy či zavržení. Kdyby tedy byla odpověděla, že je ve stavu milosti, byli by ji mohli obvinít z pýchy a z kacířství. Kdyby však odpověděla, že není, pak by ji mohli namítnout, že se tedy nemůže pokládat za Božího posla. A protože Johanka byla neučená, domnívali se, že ji takhle snadno polapí.

"Mlčte! Sedněte si!" vzkřikl biskup na Lefèvre. "Obžalovaná odpoví na tuto otázku."

V síni zavládlo napjaté ticho. Na všech bylo znát rozčilení. Hrozné ticho proťal jasný hlas Johančin:

"Nejsem-li ve stavu milosti, kéž mě Bůh do něho uvede. Jestliže jsem, nechť mě v něm uchová."

Soudci se na sebe podívali s údivem. Lefèvre zvolal:

"Rozhodnout tuto otázku bylo nad prostý rozum. Kde se bere v tom dítěti tento neobyčejný dar?"

Beaupère se dal znovu do práce. Vyptával se Johanky na její dětství, na dubový háj, na víly, na dětské hry a tance pod naším milým stromem Bourlemontovým. Probudil tím v Johance vzpomínky na minulost a její hlas se začal chvět.

Několikrát se jí v očích objevily slzy, vcelku však vydržela tuto zkoušku a odpovídala na všechno docela dobře.

Beaupère končil výslech, vraceje se znovu k jejímu oděvu:

"Vzala by sis zase ráda na sebe ženské oblek?"

"Propustíte-li mě odtud, obléknu si ženské šaty. Jinak nikoli. Jsem spokojena s tímto šatem, protože se líbí Bohu, abych jej nosila."

Úterý 27. února

Znovu výslech o Hlasech.

"Poznala jsi v těch Hlasech hlasy andělů a svatých? Kterí svatí to byli?"

"Svatá Markéta a svatá Kateřina."

"Kdo ti řekl, že to byly právě tyto světice? Jak jsi je mohla rozeznat?"

"Vím, že to byly ony a dovedu je rozeznat."

"Podle čeho?"

"Podle toho, jak se mnou mluví. Celých sedm let jsem byla pod jejich ochranou a vím, kdo jsou, protože mi to samy řekly."

"Či byl první hlas, který s tebou mluvil, když ti bylo třináct let?"

"Hlas svatého archanděla Michaela. Viděla jsem ho na vlastní oči. Nebyl sám. Byl s ním zástup andělů."

"Viděla jsi archanděla a jeho průvodce tělesně nebo duchovně?"

"Viděla jsem je tělesnými očima zrovna tak, jako teď vidím vás. Když zmizeli, plakala jsem, že mě nevzali s sebou."

Znovu mi oživil v paměti onen skvělý oblak, jež jsem spatřil v oslepující bílé záři onoho dne pod Kouzelným stromem Bourlemontovým, a znovu jsem se začal třást, ačkoli se to stalo tak dávno.

"V jaké podobě se ti zjevil archanděl Michael?"

"Nemám právo to říci."

"Co ti řekl archanděl poprvé?"

"Nemohu to říci."

Znovu se jí vyptávali na sdělení králi.

"Řekla jsem vám to již jednou. Na všechny tyto otázky jsem odpověděla při soudě v Poitiers. Dejte sem přinést protokoly tehdejšího soudu a přečtete moje odpovědi. Bude to má nejlepší obhajoba."

Na to soud neodpověděl.

Nechtělo se jim do těch protokolů, protože obsahovaly věci, které jasně svědčily ve prospěch Johančin. Konečně tehdejšímu soudu předsedal sám arcibiskup remešský a byl to tedy vyšší soud nežli rouenský. V Poitiers také dovolili Johance nosit mužský oblek, kdežto nynější soud chtěl využít práve tohoto obleku k její škodě. A ostatně soud v Poitiers jasně vyřkl, že Johanka byla poslána Bohem, kdežto tento soud se snažil dokázat, že její poslání je od ďábla.

"Proč ses odhodlala jít do Francie? Bylo to tvé vlastní přání?"

"Také, ale především rozkaz Boží. Kdyby nebylo Boží vůle, nebyla bych šla. Kdyby nebylo Božího rozkazu, raději bych byla pásla krávy."

Znovu se vrátili ke králi.

"Byl anděl nad královou hlavou, když jsi ho užířela poprvé?"

"Možná že tam byl anděl, ale já jsem ho nespatriřla. Možná že je také nad vašimi hlavami, ale já ho tam nevidím."

"Byla tam nějaká zář?"

"Hořelo tam padesát pochodní."

"Co přimělo krále, že uvěřil tvému poselství?"

"Měl znamení, a také se radil s duchovními osobami."

"Jaká odhalení jsi učinila králi?"

"To ze mě nedostanete. Celé tři neděle se mě na to vyptávali kněží v Chinonu a v Poitiers. Král měl znamení ještě předtím, nežli uvěřil mému poslání, a kněží byli toho mínění, že mé skutky jsou dobré a nikoli špatné."

Potom začal Beaupère hovořit o zázračném meči z Fierbois. Chtěl zřejmě usvědčit Johanku z čarodějnictví.

"Jak ses dozvěděla, že ten starožitný meč je zakopaný v zemi pod oltářem v kostele svaté Kateřiny ve Fierbois?"

"Hlasy mně to pověděly. Poslala jsem pro ten meč, abych jej nosila v bitvách. Farář ho dal vykopat. Pak ho nabrousili a zbavili rzi."

"Měla jsi ho při sobě, když jsi byla raněna v bitvě u Compiègne?"

"Ne. Nosila jsem ho tak dlouho, dokud jsem neopustila Saint-Denis po útoku, který jsme podnikli na Paříž."

Podezírali ji, že ten meč tak zázračně objevený a doprovázený stálým vítězstvím je ve spojení s kouzly.

"Byl ten meč posvěcený? Jaké požehnání nad ním bylo proneseno?"

"Žádné. Byl mi drahý proto, že byl nalezen v kostele svaté Kateřiny, kterou mám velice ráda."

"Nepoložila jsi nikdy ten meč na oltář s úmyslem, aby ti přinesl štěstí? Nepožehnala jsi jej sama?"

"Ne. Neudělala jsem to a ani bych nevěděla, jak se to dělá."

"Modlila ses, aby ti přinesl štěstí?"

"Nevidím žádnou vinu v přání, aby mi má zbraň přinášela štěstí."

"Jaký meč jsi měla v bitvě u Compiègne?"

"Meč Burgundána Franqueta z Arrasu, kterého jsem zajala u Lagny. Nechala jsem si ten dobrý válečný meč, protože s ním bylo možno dobře zasazovat rány ... Ale nechtěla jsem nikoho zabít a také jsem nikdy nezabila člověka."

Řekla to docela prostě a kontrast, který byl mezi její křehkou postavou a těžkým válečným mečem a slovy o zasazování ran, vyvolal na mnohých tvářích úsměv.

"Co máš raději: svůj prapor nebo svůj meč?"

Oči jí radostně zaplály.

"Ach, prapor miluji víc, stokrát víc než svůj meč. Někdy jsem ho nosila sama, když jsem vedla útok, abych nemusela nikoho zabít."

Nové úsměvy. Zdálo se, že je docela nezpůsobila, aby přihlížela válečné vřavě a hromadné smrti lidí.

"Při posledním útoku na Orleans jsi řekla vojákům, že nepřátelské střely a kameny netrefí nikoho, jen tebe."

"To jsem neřekla. Vždyť přece bylo raněno přes sto mých vojáků. Řekla jsem jim jenom, aby neměli žádné obavy a pochybnosti, že určitě město osvobodíme. Byla jsem raněna do krku při útoku na tvrz, která ovládala most, ale svatá Kateřina mi pomohla. Uzdravila jsem se za čtrnáct dní, aniž jsem musela slézt s koně a opustit svou věc."

"Věděla jsi, že budeš raněna?"

"Věděla a řekla jsem to králi. Hlasy mi to oznámily."

"Proč jsi nežádala výkupné od velitele, když ses zmocnila Jargeau?"

"Navrhla jsem, aby odešel z pevnosti i s posádkou, jinak že dobudu pevnost, jestliže se nevzdá."

"A učinilas to?"

"Ovšem."

"Radily ti Hlasy, abys vzala tu pevnost útokem?"

"Nepamatuji se."

Tak skončilo bez výsledku dlouhé a úmorné přeličení. Udělali všechno, co bylo možno vymyslet, aby usvědčili Johanku z nepřekných myšlenek, špatných skutků, nevážnosti k Církvi; ale všechny ty pokusy se setkaly s nezdarem. Soudcové však neklesali na duchu. Mají mocné spojence v hladu, zimě, únavě, trýznění, zklamání a zradě, a proti tomu celému arzenálu stojí bezmocná dívka, která se jistě časem poddá tělesné nebo mravní únavě nebo upadne do jedné z pastí, které jí chytře nalíčí.

Čtvrtek 1. března

Zase stará historie s přísahou. Znovu chtěli, aby přísahala bez jakýchkoli výhrad. Odmítla to bez podráždění.

"Pokud jde o věci, které se bezprostředně týkají tohoto soudu, řeknu vám tak jako tak čistou pravdu, jako bych mluvila před samým papežem."

Měli jsme v té truchlivé době papeže dva, dokonce i tři, a to se rozumí, že jenom jeden z nich mohl být pravým papežem. Kdekdo se opatrně vyhýbal otázce, kterého z nich pokládá za pravého. Už jenom uvažovat o tom bylo nebezpečné. Tady je tedy vhodný okamžik, aby nezkušená dívka byla uvedena v nebezpečí, a nepoctiví soudci toho využili bez otálení.

"Kterého papeže pokládáš za pravého?"

Johanka odpověděla bez rozmýšlení:

"Cožpak mohou být dva?"

Byl to obratný zásah. Leckterá ústa se pousmála.

"Je to pravda, že jsi dostala dopis od hraběte Armagnaca, v němž se tě ptal, kterého ze tří papežů má poslouchat?"

"Dostala jsem od něho takový dopis. Vzkázala jsem mu, že mu odpovím podrobně z Paříže nebo z jiného místa, kde budu odpočívat. Už jsem se k tomu nedostala. Ale nechápala jsem, proč bych to já měla rozhodovat."

Potom dodala s přímou otevřeností, která se tak příjemně lišila od lišáckých způsobů tohoto soudu:

"Co se mě týče, stojím na tom, že máme poslouchat našeho Otce papeže, který je v Římě."

Už se k tomu nevrátili. Přečtli kopii Johančina prvního manifestu. Byla to proklamace, kterou vyzývala Angličany, aby nechali Orleans na pokoji a vyklidili Francii.

"Přiznáváš se, žeš diktovala tuto proklamaci?"

"Není na ní nic zlého."

"Nelituješ toho tedy? Nezříkáš se této listiny? Neodvoláš ji?"

Rozhorlila se a odpověděla s ohněm v očích, pozvedajíc spoutané ruce:

"Ani tyhle okovy nemohou ochladit horoucí naději, kterou jsem vyslovila v onom svolání."

Zarazila se na okamžik, pak znovu pokračovala jasným hlasem a s tváří zářící podivným světlem:

"Neuplyne ani sedm let a Angličané ztratí větší zástavu než u Orleansu. Ztratí ve Francii všechno pro veliké vítězství, které dá Bůh Francouzům. Přijdou o všechny své výboje ve Francii!"

Je třeba si uvědomit, že francouzské armády tentokrát nebylo, věc osvobození byla otřesena, král nic nedělal a nezdálo se, že bude pokračovat ve velkém díle Panny orleánské a že přivede tažení vítězně ke konci. Johanka pronesla toto proroctví v plném přesvědčení, že se tak stane, a proroctví se vskutku vyplnilo.

Za pět let padla Paříž a francouzská armáda vnesla do hlavního města své vítězné prapory. Po dobytí Paříže jsme měli zabezpečeno i všechno ostatní. A po dvaceti letech už byla celá Francie naše, až na jediné město - Calais. Bylo to jedno z těch proroctví, které nebylo učiněno - jak tomu obvykle bývá - až po hotové události. Bylo proneseno při soudním líčení a zapsáno do úředního protokolu v touz hodinu, ba v téže chvíli, kdy bylo proneseno. Můžete si je přečíst, protože za pětadvacet let po Johančině smrti byl tento protokol čten při velikém procesu k obnovení Johančina dobrého jména a přesežně potvrzen Manchonem a mnou. Také ostatní členové soudu, pokud zůstali naživu, potvrdili správnost tohoto svědectví.

Toho památného prvního března vyvolalo ovšem toto proroctví neobyčejný rozruch, vztek a skřípění zubů. Dlouho trvalo, nežli se utišili. Dotírali na ni:

"Odkud víš, že se to stane?"

"Vím to ze zjevení, kterého se mi dostalo. Vím to tak jistě, jako že vy tu sedíte přede mnou."

"Jakou řečí mluvily Hlasy?"

"Francouzskou."

"Svatá Markéta také?"

"Proč ne? Stojí na naší straně a nikoli na straně Angličanů."

Ani andělé a světci nechťejí mluvit anglicky! Byla to velká urážka pro Angličany. Nebylo ovšem možno pohnat k soudu anděly a potrestat je za takovou nešetrnost, ale na Johance si zchladí žáhu.

"Měli tvoji svědci nějaké drahocenné ozdoby, koruny, prsteny a náušnice?"

Taková otázka byla nesmyslná. Johance však připomněla jinou věc. Obrátila se ke Cauchonovi:

"Měla jsem dva prsteny, ty jste mi vzali, když jsem byla zajata. Máš jeden z nich. Je to dar mého bratra, vrať mi ho, a nechceš-li tak učinit, dej ho, prosím, kostelu."

Soudci totiž měli na mysli, že snad těch prstenů mohla užívat ke kouzelnictví.

"Kde je druhý prsten?"

"Vzali mi ho Burgundáné."

"Kdo ti ho dal?"

"Otec a matka."

"Jak vypadal?"

"Byl docela jednoduchý a hladký a byl na něm vyryt nápis: Ježíš, Maria."

Každému bylo hned jasno, že tohle by byl velice špatný nástroj pro styky s nečistou silou. Obrátili se proto k vílám, které prý tancovaly kolem Kouzelného stromu.

"Tvá kmotra zastihla ty víly v jedné letní noci, když tančily pod stromem, kterému říkáte Kouzelný strom bourlemontský. Cožpak není možné, že tvoji domnělí svatí a andělé nebyli nic jiného než právě tyto víly?"

"Svatá Markéta ani svatá Kateřina nikdy přede mnou netancovaly."

"Rozmlouvala jsi se svatou Markétou a se svatou Kateřinou pod tím stromem?"

"Ano, někdy."

"Co ti slibovaly?"

"Jen to, k čemu měly svolení od Boha."

"Co zejména?"

"Že se král zmocní svého království navzdory svým nepřítelům."

"A co ještě?"

Po krátké přestávce:

"Slíbily mi, že mě odvedou do ráje."

"Slíbily ti ještě něco jiného?"

"Ano, ale tato otázka se vás netýká. Neřeknu to teď, ale až za tři měsíce."

"Oznámily ti snad Hlasy, že za tři měsíce budeš vysvobozena?"

Tato náhlá otázka Johanku zřejmě překvapila, bylo to na ní vidět. Odpověděla váhavě:

"To se vás netýká. Nevím, kdy budu vysvobozena, ale někteří z těch, kteří si přejí, abych opustila tento svět, sami z něho odejdou přede mnou."

Několik se jich zachvělo.

"Řekly ti Hlasy, že budeš vysvobozena z tohoto žaláře?"

"Zeptejte se mě za tři měsíce a pak vám to povím."

Řekla to s tak šťastnou tváří, že já i Noěl jsme byli bez sebe radostí. Bude vysvobozena za tři měsíce - to je smysl jejich slov. Tak jsme tomu rozuměli. Tak ji to pověděly Hlasy a měly také pravdu, vždyť ustanovily i den - 30. května. Dnes už víme, jak milosrdně ji zatajily, jakým způsobem bude vysvobozena. Ale já s Noělem jsme tomu tenkrát rozuměli tak, že se zase vrátí domů. Rychle uplynou ty tři měsíce, a nežli se nadějeme, vyprší lhůta. Odvezeme si ji domů, daleko od nádhery a marnosti světa, začneme znovu šťastně žít s klidem v duši, v paprscích slunce, znovu budeme mít za společníky tiché ovce a mírné lidi, půvab luhů, lesů a řek. Takový byl náš sen. Obírali jsme se jím po celé tři měsíce až do hrozného rozuzlení. Díky Bohu, že jsme nevěděli napřed, jaké bude rozuzlení, že jsme nemuseli nést břímě toho tajemství.

Sobota 3. března

Dnes bylo jedno z nejbouřlivějších přelíčení. Zdá se, že už ztrácí trpělivost. Šedesát vynikajících mužů, proslulých znalostí zákona, sjelo se sem ze všech končin země, aby vykonali jednoduchý a podle jejich mínění docela lehký čin: aby odsoudili a poslali na popraviště devatenáctiletou venkovskou dívku, která neumí číst ani psát, která neví nic o soudních procedurách a nemůže přivést ani jediného svědka na svou obranu. Bez obhájce i rádce ji soudí soudci, kteří jsou proti ní zaujati. Za dvě hodiny ji spletou, zničí, usvědčí a odsoudí. Tak si to představovali. Ale šeredně se zmýlili. Dvě hodiny se protáhly na mnoho dní. To, co mělo být obyčejnou šarvátkou, proměnilo se v obléhání. Věc, která se zdála lehká a prostá, ukázala se spletitou. Proto ta vystupňovaná bouřlivost přelíčení. Bylo lze vytyčit, že si tito lidé umínili vynutit z Johanky taková přiznání, aby mohli zkrátit soudní proceduru a přivést proces k rychlému konci. Zасыpávali ji otázkami ze všech stran a někdy jich mluvilo tolik najednou, že je znovu musela prosit, aby vypouštěli své střely jednotlivě a ne v celých rojích. Začalo to ovšem jako obvykle: přísaha. Opět bez úspěchu jako předtím. Znovu se vyptávali na Johančinu vidění, jaké vlasy a šaty měla její zjevení, jak vypadala v tváři a tak podobně. Pak začali znovu o mužském obleku.

"Prosili tě někdy král a královna, abys svlékla mužský oblek?"

"To se netýká procesu."

"Myslíš, že bys zhřešila, kdybys znovu oblékla šat, který sluší tvému pohlaví?"

"Dělala jsem všechno, co jsem mohla, abych mohla sloužit svému Bohu a Pánu."

Znovu začali mluvit o Johančině praporu, stále doufali, že ji přistihnou při kouzelnictví a spojení s nečistou silou.

"Nosili tvoji vojáci obraz tvého praporu na svých odznacích?"

"Nosili ho kopiníci mé stráže. To proto, aby se lišili od ostatního vojska, bylo to jejich přání."

"Neřekla jsi svým vojákům, že jim ty odznaky přinesou štěstí?"

"Řekla jsem jim jenom: řežte Angličany! A sama jsem to dělala také!"

Snažili se obrátit proti Johance nescíslné pocty, které jí lidé prokazovali, když zvedla Francii z bláta a z potupy celého století otroctví a útisku.

"Dala ses malovat na obrazech a podobiznách?"

"Nikoli. V Arrasu jsem viděla obraz, jak klečím před králem a podávám mu listinu, sama jsem si však nikdy nic takového nepřála."

"Nekonaly se modlitby k tvé poctě?"

"Nic takového se nedělo, alespoň nikdy na můj rozkaz. Nevím o tom. Ale jestli se někdo modlil za mě, nemůže v tom být nic škodlivého."

"Věřil francouzský národ, že tě posílá Bůh?"

"Nevím. Ale ať tomu lidé věřili nebo ne - mě opravdu Bůh poslal."

"Tvrdíš, že tě posílá Bůh. Není to domýšlivá myšlenka?"

"Jestliže tomu národ věřil, pak jeho víra nebyla zklamána."

"Co podle tvého mínění přimělo lidi, že ti líbali ruce, nohy a šat?"

"Lidé mě rádi viděli a také to dávali najevo. Nemohla jsem tomu zbraňovat. Ti ubozí lidé se ke mně utíkali s láskou, protože jsem nikdy nikomu neublížila a činila jsem pro vlast všechno, co bylo v mých silách."

Tak skromně mluvila o svém dojemném pochodu Francií. Že ji rádi viděli? Ano, lidé byli u vytržení, kdykoli ji spatřili. Když ji nemohli políbit ruce nebo nohy, padali na zem a líbali stopy podkov jejího koně. Lidé ji zbožňovali. To právě chtěli vědět soudci. Neznamenalo pro ně nic, že nebyla vinna tím, co dělali jiní. Zbožňovali ji, a to stačí. Dopustila se smrtelného hříchu pýchy ...

"Byla jsi kmotrou několika dětem, které křtili v Remeši?"

"V Troyes jsem byla kmotrou několika dětem a v Saint-Denis také. Hochům jsem dávala jméno Karel, k poctě králově, dívkám pak jméno Jana."

"Byl tvůj prapor vnesen do kostela v Remeši? Stála jsi při korunovaci u oltáře s praporem v ruce?"

"Stála."

"Zpovídala ses v době francouzského tažení a přijímala jsi svátosti?"

"Zpovídala a přijímala."

"V mužském obleku?"

"Ano."

"Proč ses spustila v noci s věže zámku v Beaurevoir a proč jsi chtěla uprchnout?"

"Chtěla jsem jít na pomoc Compiègne."

Vykládalo se to jako pokus sebevraždy, aby se nedostala do anglických rukou.

"Neřekla jsi, že bys raději zemřela, než by ses dostala do rukou Angličanů?"

Odpověděla otevřeně, nepozorujíc naličenou past. Nepovšimla si, že si budou její slova vykládat zcela jinak, než jak je myslela.

"Ano, taková byla má slova: ať se má duše raději vrátí k Bohu, než bych se dostala do rukou Angličanů."

Pomlouvali ji, že byla podrážděná po skoku s věže a po návratu do žaláře a že prý se rouhala. Také prý se rouhala, když slyšela o zradě velitele Soissons. Byla rozrušená a uražená tou pomluvou a odpověděla prudce:

"To není pravda! Nikdy jsem neklela! Proklínat nemám ve zvyku."

Sobota 10. března

Měli jsme týden pokoj. Soud žádal přestávku. Však už také bylo načase. Cauchon ztrácel půdu pod nohama, Johanka naopak získávala. Mnozí soudci začali o ní smýšlet příznivě a někteří se jí pokoušeli dávat při výslechu znamení, jak má odpovídat, takže anglický velitel města se na ně rozzuřil a hrozil, že je dá hodit do Seiny. Bylo třeba něco udělat a také se hned udělalo. Cauchon nikdy nevynikal soucitem, teď však chtěl dát najevo, že ho není úplně prost. Shledal, že je zbytečné mořit tolik soudců úpornými výsledky, když na to docela dobře stačí několik málo lidí. Propustil všechny soudce až na několik spolehlivých a oddaných přátel, které si sám zvolil. Zaznamenává jejich jména: Jean Beaupère, Mikuláš Midi, Petr Maurice, všichni tři kanovníci rouenští, Mikuláš Loisleur, kanovník chartreský, Tomáš de Courselle, doktor na Sorbonně, a Jakub de Touraine, minorita. Svolal tuto nevelkou radu a za pět dnů probrali celou tu spoustu odpovědí, které až dosud z Johanky dostali. Odhodili všechno zbytečné, co by mohlo Johance prospět, zato však shromáždili obsáhlý materiál, jehož se dalo použít k její škodě. Ten materiál měl být podkladem k novému soudu. Udělali však ještě jednu změnu. Bylo zřejmé, že veřejné přelíčení je nevhodné. Mluvilo se o něm po celém městě a leckdo litoval ubohou zajatkyni. Tomu bylo nutno učinit konec. Přelíčení se tedy mělo konat tajně a obecnost k němu neměla mít přístup. Tak se, bohužel, už ani Noěl nemohl účastnit.

Dnes, v sobotu 10. března, začalo první sezení při zavřených dveřích. Neviděl jsem Johanku týden. Její vzezření mě překvapilo. Vypadala slabá a unavená. Byla roztržitá a její myšlenky bloudily kdesi daleko. Zdálo se, že nemůže dobře sledovat, co se mluví a děje. Znátlí ji tak, že se začala plést ve výpovědích, zejména, když znovu mluvili o znamení, které bylo dáno králi. Ale kupodivu právě výslech ji po chvíli probudil, setřásla pozvolna únavu a znenáhla se jí vracela svěžest. Ptali se jí:

"Nevíš, proč svatá Markéta a svatá Kateřina nenávidí Angličany?"

"Milují to, co miluje Bůh, a nemají rády to, co Bůh nemá rád."

"Ty tedy myslíš, že Bůh nenávidí Angličany?"

"Bůh miluje stejně všechny lidi a nevím, proč by měl Angličany nenávidět. Ale," zvolala hlasitě, "vím tolik, že Bůh sešle vítězství Francouzům, kdežto Angličani budou všichni vyhnáni z Francie, kromě těch, kteří tu zahynou."

"Byl Bůh na straně Angličanů, když se ve Francii setkávali se zdarem?"

"Nemusil být na jejich straně, když dopouštěl, že Francouzi byli trestáni za své hříchy."

Soud se chytl okolnosti, že Johanka skrývala svá tajemná vidění před rodiči. Příkladali tomu vskutku zvláštní váhu, když diktovali do protokolu: "Tajila se se svými viděními před rodiči i přede všemi."

"Myslela jsi, že máš právo odejít do války, aniž požádáš rodiče o dovození? V Písmě je psáno, že máme ctít otce a matku."

"Byla jsem poslušná ve všem až právě na tuto věc. Ale prosila jsem v dopise za odpuštění a také jsem je dostala."

"Tys tedy prosila za odpuštění? Ale tos věděla, že ses dopustila hříchu, když ses odebrala do války bez jejich dovození?"

Johanka se vzrušila. Oči se jí zaleskly a zvolala přísně:

"Dostala jsem rozkaz od samého Boha, a proto jsem měla právo jít. Kdybych měla sto otců a sto matek a kdybych byla dcerou královskou, přece bych byla šla!"

"Nenázývaly tě Hlasy dcerou Boží?"

Odpověděla prostě, nevšímajíc si úskoku:

"Před osvobozením Orleansu i potom mě nejednou nazvaly dcerou Boží."

Viděli v tom důkaz pýchy a ješitnosti.

"Kdo ti dal koně, na kterém jsi jela, když jsi byla zajata?"

"Král."

"Dostávala jsi jiné dary od krále?"

"Měla jsem koně a zbraň a také peníze na výplatu členů svého průvodu."

"Kolik jsi měla peněz?"

"Ne mnoho. Nestálo to za to, abych je s sebou vozila do boje."

"Jakou zbraň jsi obětovala v kostele v Saint-Denis?"

"Stříbrný pancíř a meč."

"Zanechala jsi je tam proto, aby je lidé uctívali?"

"To jistě ne. Vždyť je přece zvykem, že vojáci, kteří byli raněni, zanechávají na oltáři takovou oběť. Také já jsem byla u Paříže raněna."

"Co komu pomáhalo? Prapor tobě nebo ty praporu?"
"To je přece úplně jedno - vždyť vítězství bylo stejně od Boha."
"Ale závisela naděje na vítězství na tobě nebo na korouhvi?"
"Ani na prvním, ani na druhém. Spoléhala jsem jenom na našeho Pána a na nikoho jiného."
"Kdyby byl nesl korouhev někdo jiný, byl by měl stejný úspěch?"
"To nevím. To ponechávám Bohu."
"Nebyl tvůj prapor při korunovaci otočen kolem královny hlavy?"
"Nebyl."
"Proč byla při korunovaci nesena právě tvá korouhev, a nikoli korouhev jiného vůdce?"
Tu se tiše a skromně rozlehla siní nezapomenutelná slova, která zůstanou tak dlouho živá, dokud budou bít lidská srdce:
"Můj prapor nesl břímě, a to byl dobrý důvod, aby byl účasten i slávy."
"Máš od svých Hlasů dovolení prchnout ze žaláře, kdyby se ti naskytla příležitost?"
"Prosila jsem je o dovolení, ale nedostala jsem je."
"Utekla bys, kdyby se dveře žaláře před tebou samy otevřely?"
"Ano, protože bych v tom viděla pokyn Boží. Mé Hlasy mi však stále opakují: Podrob se všemu, ať se s tebou stane cokoli. Netrap se pro své trápení, vždyť skrze ně vstoupíš do království nebeského."
Odmělala se na chvíli, potom jasně pronesla památná slova, jejichž význam tehdy sama snad nechápala a jejichž tajemný smysl se vysvětlil teprve mnohem později:
"Zcela jasně mi Hlasy řekly, že budu vysvobozena skrze veliké vítězství."
Ticho zavládlo v siní. Teprve po dlouhé chvíli se Jean de Lafontaine znovu ujal slova:
"Když ti tedy Hlasy řekly, že přijdeš do ráje, jsi pevně přesvědčena, že se tak opravdu stane a že se neoctneš v pekelných plamenech?"
"Věřím tomu, co mi Hlasy řekly. Věřím, vím, že budu spasena."
"A když ti to tedy Hlasy řekly, myslíš, že se ještě můžeš dopustit smrtelného hříchu?"
"Má naděje ve spásu je v tom, že se budu pevně držet své přísahy a budu uchovávat v čistotě těla i duši."
"Ty tedy jistě víš, že budeš spasena. Myslíš, že se ještě potřebuješ zpovídat?"
Past byla dobře naličena.
"Člověk nikdy nemůže udělat dost, aby očistil své svědomí."
Zase ji nedostali.

Sobota 17. března

Hned na začátku naličili Johance hrubou past. Tázali se jí:
"Chceš podrobit Církvi všechna svá slova a skutky dobré i špatné?"
Tady hrozilo bezprostřední nebezpečí. Kdyby odpověděla kladně, byl by Cauchon řekl, že se musí podrobit i jemu, poněvadž on je na soudě svrchovaným představitelem Církve. Jestliže odpoví záporně, mohou ji obvinít z neposlušnosti a kacířství. Překonala i tuto překážku.
"Podrobují se Bohu, který mě poslal, blahoslavené Panně Marii a všem svatým a světicím ráje. Myslím, že Bůh a Církev je totéž. Miluji Církev a Boha ze všech sil. Co se týče mého poslání, to náleží jen před soud Boží, protože to bylo vykonáno na rozkaz našeho Pána."
Potom dodala smutně:
"Proč děláte těžkosti tam, kde k tomu není žádného důvodu?"
Vyložili jí, že svatí v ráji jsou nazýváni Církví vítěznou a že Církví bojující nazýváme viditelnou Církví na zemi, jejíž hlavou je papež jako náměstek Kristův a údy všichni křesťané. Tato Církev je řízena Duchem svatým a nemůže zbloudit.
"Cožpak nechceš podřídit svou věc soudu bojující Církve?"
"Přišla jsem ke králi Francie na rozkaz Církve vítězné, která je na nebesích. Této Církvi podřídím také všechno, co jsem vykonala. Ostatně nechápu, jaký by byl rozdíl mezi Církví vítěznou a Církví bojující vzhledem k mému poslání."
Odpoledne se sám biskup posadil na křeslo předsedy soudu a vedl výslech do konce. Krátce před skončením položil jeden z přísedících Panně ještě tuto otázku:
"Oznámila jsi důstojnému biskupovi, že mu chceš odpovídat, jako bys odpovídala před naším svatým Otcem, papežem. Dostala jsi však otázky, na něž jsi vytrvale nechtěla odpovídat. Odpovídala bys papeži upřímněji, než jsi odpovídala biskupovi? Nepovažovala bys za svou povinnost odpovídat bez výhrady Kristovu náměstku na zemi?"
Tu náhle zarachotil hrom na jasné obloze:
"Odved'te mě k papeži!"
Po chvíli dopověděla v hrobovém tichu:
"Odpovím mu na všechno, na co mi přísluší dát odpověď."
Tváře některých prelátů bledly strachem. Johance se bezděčně podařilo udělat podkop pod biskupovy zlomyslné pletichy, podkop, který mohl celou jeho umělou stavbu vyhodit do povětří a rozmetat ji na všechny strany. A ona o tom neměla nejmenšího tušení. Pronesla ta slova bezděčně, nevěděla, jak hrozná síla se v nich taji. Nebylo nikoho, kdo by ji na to mohl upozornit. Věděl jsem to, Manchon také, a kdyby byla uměla číst, mohli jsme doufat, že se nám podaří podstrčit jí písemné sdělení. Takto však bylo jedinou cestou sdělení ústní, a přistoupit k Panně nedovolili nikomu. Měla totiž nesporné právo odvolat se do Říma. Kdyby na něm byla trvala, byl by se Cauchonův plán sesul jako domek

z karet. Biskup by byl odešel s hanbou a potupou. Byl drzý, ale ne natolik, aby se protivil nespornému právu, kdyby se ho byla Johanka držela. Francie ani Anglie nebyly Církví. Římu nezáleželo na záhubě této poselkyně Boží. Řím, který dovedl vzdorovat tolika králům, byl by nad ní ustanovil spravedlivý soud - jako se to stalo později - a více jí nebylo třeba. Takový soud by ji byl osvobodil.

Bylo souzeno jinak. Cauchon kvapně přešel k jiné otázce a spěšně dovedl přelíčení ke konci.

Úterý 27. března

I druhý proces v žaláři byl tedy skončen bez výsledku. Johance se tentokrát neoznamovala provinění napřed, byla nucena bojovat v temnotách. Nedopřáli jí času, aby si mohla všechno promyslet, nemohla tušit, jaká osidla jí připravili. Nedávno se u nás zastavil jakýsi mistr Lohier, vynikající advokát z Normandie. Cauchon mu ukázal protokol a zeptal se ho na jeho mínění. Znameníť právník odpověděl bez rozpaků:

Celá ta procedura je bezpodstatná a ničemná z těchto důvodů: 1. Přelíčení se konala tajně a nebyla dovolena svoboda slova. 2. Ačkoli se proces týkal cti francouzského krále, král nebyl předvolán, aby se hájil, a nikdo nepřišel jako jeho zástupce. 3. Obviněná nebyla napřed poučena o obviněních, která jsou proti ní vznesena. 4. Obžalovaná, tak mladá a nevědomá, musila sama vést svou při bez jakékoli právní pomoci, ačkoli jde o její život a smrt.

Líbilo se tohle biskupovi Cauchonovi? Patrně nikoli. Začal hrozně klít a pohrozil Lohierovi, že ho dá hodit do Seiny. I druhý proces tedy zůstal bez výsledku. Ale Cauchon nesložil zbraň. Slíbili mu arcibiskupství v Rouenu, když se mu podaří upálit na hranici tu nevinnou dívku, která mu nikdy ničím neublížila. A taková odměna stála za to člověku, jako byl biskup z Beauvais, aby upálil třeba dvacet dívek. Biskup a jeho pomocníci potřebovali devět dnů, aby z Johančiných výpovědí a z vlastních výmyslů sebrali materiál k novému procesu. Skutečně také vložili celou obžalobu do šestašedesáti bodů. Ten objemný elaborát přinesli do zámku 27. března. Nové soudní přelíčení započalo před dvanácti pečlivě vybranými soudci.

Soud rozhodl, že Johanka má vyslechnout čtení jednotlivých bodů obžaloby. Snad přihlíželi tentokrát k mínění Lohierovu. Také se rozhodli, že budou od Johanky žádat okamžitou a konečnou odpověď na každý bod, a bude-li odporovat - bude odsouzena.

Přivedli Johanku, biskup z Beauvais zahájil přelíčení řečí plnou pokrytectví a lži. Řekl, že se soud skládá z čestných duchovních osob, jejichž srdce jsou přeplněna přízní a soucitem k obžalované. Že nemají v úmyslu tělesně jí ublížit. Planou jen touhou, aby ji osvětili a přivedli na cestu pravdy a spásy. Maje zřejmě na paměti příkrý soud Lohierův, udělal biskup Johance nabídku, která všechny překvapila. Prohlásil, že soud vzal na vědomí její nezkušenost a neschopnost ve věcech obhajoby a rozhodl se ze soucitu a milosrdenství, aby si vybrala ze soudců jednu nebo dvě osoby, které by jí pomáhaly radou a vedením.

Bylo to zrovna tolik jako dovolit ovci, aby požádala o pomoc vlka. Podívala se na něho upřeně, jako by chtěla vypátrat, zda mluví vážně. Potom zavrtěla hlavou. Biskup zřejmě neočekával jinou odpověď. Dal najevo spravedlnost, bylo to zapsáno do protokolu, a mohl být tedy úplně klidný.

Tomáš de Courselle začal číst z tlustého svazku listin podle jednotlivých odstavců. Panna odpovídala na každý odstavec zvlášť. Někdy prostě popřela jeho tvrzení, někdy se spokojila s poznámkou, že její odpověď lze nalézt v protokole předešlého procesu.

Bylo hrůza poslouchat tu snůšku obvinění, zvláště pro člověka, který Johanku znal od prvních krůčků a nespustil ji z očí po celé dlouhé měsíce jejího velkého poslání. Nazývali ji čarodějnici, lžiprorokyní, vyvolavatelkou a společníci zlých duchů, odpůrkyní katolické Církve, kacírkou. Je pohankou, odpadlicí, rouhačkou, buřičkou a rušitelkou pokoje. Povzbuzuje lidi k válce, ke krveprolití. Porušuje slušnost náležitou jejímu pohlaví, neskromně se obléká do mužského šatu a osvojuje si řemeslo válečné. Klame krále i národ, osvojuje si božské poslání, nechává se zbožňovat a dává si líbat ruce i oblek.

Každý fakt jejího života je tu překroucen a převrácen. Byla veselé dítě, když pásala stáda, tančila pod stromem, kterému se říkalo strom víl, a kolem pramene, který pod ním vyvěral. Udělali z toho, že je společníci zlých duchů. Pozvedla Francii z bláta, povzbudila ji, aby chránila svou svobodu a přivedla ji na cestu vítězství. Proto je asi rušitelkou pokoje a podněcovatelkou války. Byla jí opravdu a Francie na to bude hrdá a bude jí vděčná až do konce. Zbožňovali ji - jako by za to mohla, ubohá, a jako by za to zasluhovala odsouzení! Čerpali vojenského ducha z jejích očí, dotýkali se jejího meče svými meči a táhli vítězně proti nepříteli - a proto byla čarodějnici!

V takovém duchu byl sestaven celý ten dokument. Životodárný pramen tu byl proměněn v jed, zlato v rez a všechny vlastnosti šlechtěného a dokonalého života v příznaky života nepočetného.

Johanka se málo pouštěla do podrobností, odpovídala obyčejně: Není to pravda, nechte to, nebo: Na to jsem odpověděla už dříve, ať vám to přečte písař z protokolu. Sem tam udělala kratičkou poznámku. Popřela, že by se oddávala modloslužebnictví a že by vyhledávala božskou počtu u lidí. "Jestliže někdo líbal mé ruce a šat, nestalo se to na mé přání. Dědala jsem všechno možné, abych tomu zabránila." Tázali se jí, svleče-li mužský oblek, když jí dovolí přistoupit k svátostem. Odpověděla:

"Přijímáme-li svaté svátosti, je oblek v očích našeho Pána věcí vedlejší."

Vytýkali jí, že bojovala v poli jako muž a takto dávala najevo opovržení k zaměstnání, které je určeno pro její pohlaví.

"Myslím, že je na světě dosti žen, které mohou vykonávat takové práce."

"Ale tvé poslání, které považuješ opovážlivě za rozkaz Boží, mířilo jen k vedení válek a ke krveprolití."

Odpověděla docela prostě, že válka nebyla její první starostí, ale teprve druhou, když jiného nezbylo.

"Žádala jsem nejdříve, aby byl uzavřen slušný mír, a teprve, když mě odmítli, prohlásila jsem, že budu bojovat."

Když mluvil soudce o nepříteli, s nímž Johanka válčila, směšoval Angličany a Burgundány. Johanka mu namítla, že ona

sama mezi nimi dělá rozdíl, protože Burgundané jsou přece jen Francouzi a mají právo, aby se s nimi zacházelo jinak než s Angličany.

"Co se týče vévody Burgundského, žádala jsem ho písemně a vzkazovala mu po poslech, aby se smířil s králem. A pokud jde o Angličany - jedinou podmínkou míru bylo, aby dočista opustili naši zem a vrátili se domů. Také k Angličanům jsem byla vždycky smířlivá, vždy jsem jim napřed oznámila, že na ně podniknu útok. Byli by jednali rozumně, kdyby mě byli poslechli."

A znovu opakovala s nadšením:

"Než uplyne sedm let, sami se o tom přesvědčíte."

Stále a stále se vraceli k jejímu mužskému obleku. Nikdy jsem nebyl příliš důvtipný, a proto jsem byl překvapen, proč jsou tak umínění, proč se nedají odtrhnout od tak bezvýznamné věci. Nemohl jsem pochopit, co tím sledují. Teď už to vím. Byl to jeden z jejich úskoků. Kdyby se jim bylo podařilo přimět ji, aby se ve vši formě zřekla mužského obleku, byla by tím dala najevo, že se zřiká svého poslání, a to oni potřebovali. Pak už by šlo všechno hladce.

"Neodložím mužský šat, ani kdybyste mi usekli hlavu," odpověděla na to.

Jednou zas opravila protokol:

"Říkáte tam, jako bych byla prohlásila, že všechno, co jsem kdy konala, dělala jsem na rozkaz Boží. Řekla jsem to jinak: všechno, co jsem kdy dělala dobrého ..."

Pochybovali o pravosti jejího poslání. Že by si Bůh vyvolil právě ji, prosté venkovské děvče? Mohla těm lidem připomenout, že Bůh není vybíravý a že si pro své cíle volí raději lidi nízkého stavu nežli knížata a kardinály.

Odpověděla daleko prostěji:

"Bůh si může zvolit jakýkoli nástroj, aby provedl svou vůli."

Ptali se jí, jakým způsobem si vyprošuje pomoc a radu od Boha. Zvedla bledou tvář k nebi a prostě a pokorně sepjala spoutané ruce:

"Milostivý Bože, prosím Tě ve jménu Tvého svatého utrpení, jestliže mě miluješ, řekni mi, co mám odpovědět těmto sluhům Církve."

Obviňovali ji, že se odváží vzít na sebe velení nad vojskem a stala se vrchním velitelem armády. To v ní probudilo vojáka. Měla hlubokou úctu ke kněžím, ale jako voják si málo vážila jejich úsudku ve vojenských věcech. Nijak se neomlouvala a odpověděla úsečně:

"Vrchním velitelem jsem se stala proto, abych porazila Angličany. Také jsem to dokázala."

Vytýkali jí, že konala válečné přípravy ve společnosti mužů:

"Kdykoli jsem mohla, měla jsem při sobě nějakou ženu, v městech i v táboře. V poli jsem vždycky spala v brnění."

Také jí přičítali za vinu, že ona i její rodina byly povýšeny do šlechtického stavu. Odpověděla, že nežádala krále za takovou milost a že to udělal z vlastní vůle.

Tak tedy skončil i tento třetí proces - opět bez rozhodnutí. Biskup ustanovil komisi, která měla učinit výtah ze šestašedesáti odstavců a vyložit celou při ve dvanácti jadrných bodech. Ta práce jistě zabere několik dní.

Cauchon nedávno navštívil Johanku v žaláři s Manchonem a dvěma soudci, Isambardem de la Pierre a Martinem Ladvenuem. Chtěl se přesvědčit, zda by ji o samotě nebylo možno přimět, aby podrobila své poslání soudu bojující Církve, to jest oně části bojující Církve, které byl sám představeným. Odbyla ho krátce. Isambard de la Pierre byl člověk citlivý. Bylo mu líto pronásledované dívky, a proto se odvážil velice smělé věci. Zeptal se jí, chtěla-li by předložit svou věc rozhodnutí koncilu, který byl právě svolán do Basileje, a vyložil jí, jaké je to shromáždění a že tam jsou zástupci celé Církve, takže se tam věci mohou posuzovat nestranně. Johanka zvolala, že by se s radostí dostavila před takový soud, ale dříve než Isambard mohl říci ještě slovo, vrhl se na něho Cauchon vztekle:

"Mlčte, u ďábla!"

A zakázal zapsat tuto odpověď.

"Ach, já vás znám," podotkla Johanka nešťastně, "děláte všechno, co je mi ke škodě, a nechcete vědět o ničem, co mluvím v můj prospěch."

Tak tomu až doposud na tomto soudě také bylo.

Jsou první dny měsíce dubna. Johanka je nemocná. Roznemohla se 29. března, nazítří po tom, co skončilo třetí řízení, a její stav je stále horší. Komise zatím pracuje na konečném znění obžaloby. Manchon mi dnes přinesl opis. Obviňují ji: Za prvé, že tvrdí o svých zjeveních, jako by pocházela od Boha, kdežto podle úsudku soudců jsou vymyšlená nebo pocházejí od ďábla.

Za druhé, že Johančino vyprávění o andělu, který ji doprovázel do Chinonu, je vyhlané.

Za třetí, že podle svých výpovědí poznává anděly a světce, což je opovážlivost.

Za čtvrté prý tvrdí, že předvidá budoucnost, což je pověra a vychloubačnost.

Za páté tvrdí, že jí Bůh nařídil nosit mužský oblek, což je rouhání.

Za šesté prý psala výhružné listy nepřátelům, což je krvelačnost.

Za sedmé opustila domov bez svolení rodičů, a to je neposlušnost.

Za osmé, že skočila s věže v Beaurevoiru, což je projev zoufalství a pokus o sebevraždu.

Za deváté věří, že přijde do ráje, což je opovážlivá domýšlivost.

Za desáté, že rozhoduje o tom, koho Bůh miluje a koho nenávidí, což je táž neřest jako v předešlém.

Za jedenácté, že věří ve své Hlasy, což je modloslužba.

Za dvanácté, že se nechce podrobit Církvi, což je rozkolnictví.

Těchto dvanáct bodů má být předloženo k posouzení učeným bohoslovcům pařížské university. Byly sepsány a připraveny k večeru 4. dubna. Pátého dubna bylo těch dvanáct odstavců posláno do Paříže.

Toho dne zavládlo v Rouenu velké rozčilení. Pobouřené zástupy procházely ulicemi. Rozšířila se zpráva, že Johanka je na smrt nemocná. Skutečně ji také zmožilo dlouhé přelíčení tak, že se vážně rozstonala.

Předáci anglické strany byli silně vzrušeni. Kdyby Johanka zemřela, neodsouzena Církví, selhaly by všechny jejich výpočty. Soucit a láska lidu by obrátily všechno její utrpení a smrt v mučednictví a po smrti by byla ve Francii ještě mohutnější silou, než byla za života.

Hrabě Warwick a anglický kardinál Winchester pospíšili do zámku a nakvap poslali pro doktory. Warwick byl krutý, hrubý a surový člověk, který neznal soucitu. Ležela před ním nemocná dívka, spoutaná okovy, v železné kleci. Byl to obraz, který nemohl nikoho navnadit k ukrutným řečem. Nicméně Warwick mluvil k doktorům tak hlasitě, že ho nemocná musila dobře slyšet:

"Ošetřujte ji co nejpečlivěji! Anglický král nechce, aby sešla přirozenou smrtí. Záleží mu na ní. Zaplatil ji drazé a nechce, aby zemřela jinde než na hranici. Hleďte tedy, abyste ji vyléčili."

Lékaři ji pustili žilou, a tak se jí ulevilo. Přesto zůstala ležet déle než 14 dní. Pak byla velice slabá, mohla však už snést nové trýznění bez nebezpečí života. Cauchonovi se zdálo, že přišel čas, aby ji začal znovu mučit. Svolal několik doktorů bohosloví a odebral se s nimi do žaláře. Manchon a já jsme šli s nimi, abychom sepsali protokol.

Zbyl z ní pouze stín. Stěží jsem si dovedl představit, že tento křehký tvor se smutnou tváří a sehnutou postavou je táž Jana z Arku, kterou jsem tak často vídal, jak se plná ohně a nadšení žene v čele svých pluků za rachotu smrtonosných děl. Když jsem se na ni podíval, sevřelo se mi srdce.

Cauchon nebyl dojat. Podle svého zvyku pronesl necitelnou řeč, plnou pokrytectví a klamu. Oznámil Johance, že mezi jejími odpověďmi byly takové, které se přičily všemu náboženství, a protože je neznala ve svatém Písmě, že ji přivedl několik rozumných a dobrých kněží, aby ji poučili, jestliže si toho přeje.

"Jsme sluhy Církve," dodal, "a rádi bychom se dobrovolně i mocí svého úřadu postarali o spásu tvé duše i tvého těla, jako bychom to učinili pro své blízké příbuzné i pro sebe samé. Řídíme se v tom jen příkladem svaté Církve, která vždycky přijímá do svého lůna ty, kteří se k ní chtějí vrátit."

Poděkovala mu za ta slova:

"Má nemoc mi patrně hrozí smrtí. Je-li Bohu libo, abych tu zemřela, prosím o dovolení, abych se mohla vyzpovídat a přijmout svátosti a abych byla pohřbena v posvěcené půdě."

Biskup se domníval, že teď přišel vhodný okamžik. Toto zeslabené tělo se bojí smrti bez pokání, bojí se muk pekelných. Hle, jak zeslábl nepoddajný duch!

"Chceš-li přijmout svátosti, musíš jednat tak, jak jednají všichni dobří křesťané, a podrobit se Církvi."

Čekal trpělivě na odpověď. Když však odpověď přišla, nebylo v ní nic, co by ho uspokojilo.

"Zemřu-li v žaláři, prosím, abyste mě pohřbili v posvěcené zemi, a nechte-li vyplnit mou prosbu, oddávám se úplně do vůle svého Spasitele."

Žádal znovu velitelským hlasem, aby podrobila sebe i své skutky Církvi. Byl v tom známý úskok, neboť kdykoli mluvil Cauchon o Církvi, myslel tím sebe, a jemu se ovšem Johanka nechtěla podrobit, protože ji soudil proti všemu právu.

Dívčino tělo smrtelně zesláblo, ale duch zůstával duchem Jany z Arku.

Tu zasáhli všichni učené bohoslovci, její soudci, a mučili ji doklady, důvody a texty z Pisma svatého. Mluvili o svátostech jako o pokrmu pro žízňící duši a snažili se ji za tuto cenu přimět k tomu, aby podrobila své poslání soudu Církve, to jest jejich soudu, zrovna jako by oni představovali Církev. Nemělo to však žádný výsledek. Návštěva v žaláři skončila vyhrůžkou, hroznou vyhrůžkou, která měla učinit na dobrou křesťanku takový dojem, jako by ji měla všechna naděje na spásu duše minout.

"Církev ti poručí, aby ses podrobila. Neuposlechněš-li, Církev se tě zřekne jako kacířky."

Být opuštěna Církví, nejvyšší mocí, v jejíž rukou je osud lidského pokolení, Církví, jejíž žezlo sahá za dalekou hvězdu, třpytící se na obloze, Církví jejíž moc vládne nad milióny žijících a nad miliardami bytostí, čekajících buď na vykoupení nebo na záhubu, Církví, jejíž úsměv otvírá bránu ráje a jejíž hněv nás vydává věčnému ohni! Každá pozemská moc je malá a nepatrná před touto mocí. Být opuštěna králem - to je smrt a smrt je velká věc, ale být opuštěna Církví - to je smrt věčná.

Viděl jsem v duchu celé moře plamenů, z nichž vystrkují zatracené duše černé hlavy, snaží se zbavit svých muk, ale vždy znovu padají do plamenů. Tušil jsem, že také Johanka vidí v tom okamžiku týž obraz. Seděla uprostřed svých mučitelů mlčky a zamyšlená. Ale nepoddala se.

"Narodila jsem se jako dobrá křesťanka a jako dobrá křesťanka také zemřu."

Měl jsem srdce jako olovo, když jsem vycházel ze žaláře, ona však zůstávala jasná a klidná. Jednala tak, jak musila jednat. Stačilo jí to a nestarala se o následky. Její poslední slova byla plná duševní síly a jasu.

První dny května. Vzduch se oteplil, pomalu taje sníh a v údolích se objevují první květy. Lesy se ozývají ptačím zpěvem, celá příroda září pod slunečními paprsky, všichni cítí radost v srdci a celý svět ožívá nadějí a veselím. Duch se obnovuje. Rovina za Seinou je oděna zelení a kvítím, řeka je rozkošná a průzračná. Zelené ostrůvky se obřezávají ještě krásnějším obrazem v modravé hladině, zvláště u vysokých útesů nad mostem. Rouen je znovu milý oku. Byl by to nejroztomilejší obraz, jaký lze spatřit pod sluncem. Kdyby ...!

Cauchon se chystá pokračovat ve svém černém díle. Vymýšlí nový plán. Chce zkusit, nebylo-li by možno dosáhnout něčeho domluvami a výmluvností zkušeného kněze.

Druhého května se shromáždili soudci v prostorách dlouhé zámecké chodby. Biskup z Beauvais předsedal na trůně a dvaasedesát soudců se v půlkruhu rozsadilo kolem něho. Strážé a písaři jsou na svých místech, prokurátor stojí u pultu.

Potom se rozlehne řinčení okovů. Vstoupí Johanka se žalávníky. Sedá si na své místo na lavici obžalovaných. Po

čtrnáctidenním odpočinku se zdá zdravá, půvabnější a krásnější než dříve.

Prokurátor měl řeč napsanou a držel ji v ruce za zády. Řeč byla obsáhlá jako tlustá kniha. Začal hladce, ale uprostřed květnaté periody mu selhala paměť a musil se úkradkem podívat do rukopisu. Velice to zkazilo dojem. Za chvíli se to opakovalo podruhé a brzo potřetí. Nešťastníková tvář zčervenala rozpaky. Tváře přisedících svítily škodolibostí. Tu se ozvala Johanka:

"Důstojný pane, promiňte, že vás vyrušuji. Ale dočtete klidně tu svou knížku, abych vám mohla odpovídat."

V síni se ozval smích. Nešťastný prokurátor vypadal tak smutně a zmateně, že ho bylo každému líto. Zařídil se podle Johančiny rady. Nedělal zbytečně okolky a dočetl řeč podle knížky. Potom začal znovu klást obžalované otázky.

"Myslíš, že se Církev může mýlit?"

"Myslím, že se nemůže mýlit, ale za slova a skutky, které jsem pronesla a vykonala z vůle Boží, budu odpovídat jen před Bohem samým. Věřím v Církev bojující, ale co se týče mých činů a slov, odvolávám se k Bohu, jenž mi je nařídil."

"Dej pozor," napomenuli ji, "to je kacířství. A prohlásíme-li tě za kacířku, odsoudí tě jiní soudci k upálení."

"Ani na hranici neřeknu nic jiného, než co říkám teď!"

"Kdyby tu byl papež a obecný koncil, podrobila by ses jim?"

"To jsem už jednou řekla."

"Podrobuješ se papeži?"

"Zaved'te mě k němu, pak vám odpovím."

I řekli jí naposledy:

"Podrob se Církvi, nebo tě Církev opustí. A opustí-li tě Církev, bude ohroženo tvé tělo i tvá duše. Tvá duše by mohla být odsouzena k věčnému ohni a tvé tělo vydáno ohni časnému."

Nezlomili ji. Držela se znamenitě. Byla při jasném vědomí, a tak ji nebylo možno v ničem přistihnout. Bylo to dlouhé přelíčení, přezvykovaly se znovu všechny otázky a výpady soudců jen přšely. Ale výsledek byl stejný. Když skončil boj, všech dvaadesát soudců ustoupilo na dřívější pozice, kdežto samojediná obžalovaná zůstala pevná a nepoddajná.

Cauchon bydlí ve velkém arcibiskupském paláci a je střežen anglickou gardou. Ale přesto jsou každé ráno, zejména předcházela-li tmavá noc, zdi paláce plné hrubých nápisů a kreseb, které dávají biskupovi co proto. Vtipkaři si slovem štětcem libují především v obrázcích prasete ve všech podobách a pozicích, hlavně však prasete v biskupském hávu a v biskupské mitře, posazené švihácky na stranu. Má to Jeho Milost pan biskup opravdu případné jméno! Cauchon! Prase!

"Prase" zuřilo a spílalo sedm dní drážděno nezmary a vlastní bezmocností. Teď si zosnovalo nový plán. Zavolali nás devátého května. Sebrali jsme své papíry, Manchon a já, a šli jsme. Tentokrát jsme šli do jiné věže než do té, v níž byla vězněna Johanka. Měla okrouhlý tvar, byla velice pochmurná a postavená z nejhrubšího materiálu. Stěny byly neobyčejně silné.

Vstoupili jsme do přízemní světnice a první, co jsme spatřili, byla mučidla a katovi pacholci připravení k svému dílu. Zachvěl jsem se hrůzou. Cauchon byl přítomen. S ním vrchní inkvizitor, opat kláštera Saint-Corneille, a šest jiných osob. Strážce stály na svých místech. Bylo tu vyvýšené místo k mučení, vedle stál kat v obleku barvy krve.

Za nějakou chvíli přivedli Johanku. Uzfela mučidla a katany, v první chvíli se lehce zachvěla. Ale brzy ustoupilo rozechvění pevné vůli. Vzpřímila se a její rty se usmály s lehkým opovržením.

Bylo to památné sezení, ačkoli bylo ze všech nejkratší. Když se Johanka posadila, přečtli jí krátký seznam jejích zločinů. Potom měl Cauchon plamennou řeč. Johanka prý v několika řízeních nechtěla odpovídat na některé otázky, na jiné odpovídala lživě. Teď však z ní dostane celou pravdu. Choval se sebevědomě, byl přesvědčen, že se mu tentokrát podaří zlomit pevnou duši a donutit ji k pláči a prosbám. Zvýšil hlas, tvář mu zářila zlomyslností a slávou. Hrál všemi duhovými barvami, fialovou, žlutou, červenou, zelenou a někdy dostávala i sinalý odstín utopenice. Skončil pohrůzkou, v níž vztek prošlehlý líčeným klidem.

"Tu jsou mučidla, tu jsou katani! Příznej se dobrovolně, jinak tě přinutím!"

Odpověď byla klidná a prostá:

"Neřeknu vám nic víc než to, co jsem vám už řekla. Neřeknu, ani kdybyste mě roztrhali na kusy. A kdybych v mukách řekla něco jiného, stejně budu křičet, až se vzpamatuji, že jsem to nemluvila já, že to jen mučidla mě donutila k přiznání!" Nikoli, nebylo možno zlomit tohoto ducha, zatemnit ten jasný rozum. Mnoho lidí si myslí, že mučením lze vynutit pravdu, aby se vyjevila, ale pravda je zaštitěna mocnější silou, než jsou tělesná muka. A když Johanka pronesla tato prostá slova, bylo rázem každému jasné, že tahle cesta nevede k ničemu. Manchon se na mě podíval úkosem. Na všech tvářích bylo znát údiv. Prosté venkovské děvče - a dává jim takovou lekci!

Soudci naklonili hlavy k sobě a radili se chvíli tiše. Konečně dal Cauchon odvést Johanku zpátky do žaláře. Měl jsem hroznou radost. Nečekal jsem, že biskup povolí. Manchon večer vyčenichal, jak dopadla biskupská rada. Ze čtrnácti členů soudu se jedenáct vyslovilo proti mučení.

Zase deset dní čekání. Vynikající bohoslovci, pokladnice všech vědomostí a všemožných moudrostí zvaná pařížská universita, dosud uvažují o dvanácti ničemných odstavcích. Po deseti dnech oznámila universita své rozhodnutí.

Johanka byla uznána vinnou ve všech bodech. Má se zřeknout svých bludů a prosit za odpuštění, jinak má být vydána světské moci k potrestání.

Dne 19. května se soud v počtu padesáti členů sešel v arcibiskupském paláci. Někteří žádali, aby byla Johanka ihned vydána světské moci k potrestání, ostatní navrhovali, aby jí byla učiněna krátká domluva.

Tentýž soud se shromáždil v zámku 23. května a Johanka byla obeslána. Petr Maurice, kanovník z Rouenu, obrátil se k Johance řečí, v níž ji žádal, aby zachránila svůj život a duši, odřekla se svých bludů a vydala se v ruce Církve.

"Budeš-li dále odporovat, záhuba tvé duše je jistá, záhuba tvého těla pravděpodobná!"

Ale Johanka byla neúprosná.

"I kdybych byla odsouzena k smrti a viděla před sebou hranici a kata, i kdybych už byla uprostřed plamenů, i pak bych neřekla nic jiného, než co jsem řekla u soudu, a zůstala bych svému slovu věrná až do posledního dechu."

Hluboké mlčení trvalo několik minut. Slavnostně a vážně se obrátil Cauchon k Petru Mauricovi:

"Chcete ještě něco říci?"

Kanovník se hluboce uklonil:

"Nemám, co bych řekl, Vaše Milosti."

"Obžalovaná, nemáš, co bys dodala?"

"Nikoli."

Biskup se zvedl.

"Prohlašuji přelíčení za skončené. Rozsudek bude vynesena zítra. Odved'te obžalovanou."

Odešla hrdě vzpřímená.

Slzy mi vytryskly z očí.

Tedy zítra!

Johanka byla uznána vinnou z kacířství, čarodějnictví a ze všech ostatních hrozných zločinů, shrnutých v dvanácti bodech. Její život je konečně v Cauchonových rukou a ten ji může okamžitě poslat na hranici. Zdá se však, že není zcela spokojen. Zač by stálo jeho arcibiskupství, kdyby se lidé měli domnívat, že zaujatí soudci - pod nátlakem Anglie - nespravedlivě odsoudili a upálili Pannu orleánskou, spasitelku Francie? Stane se tím jen svatou mučednicí. Její památka vyvstane z plamenů stokrát větší a svrhne anglickou moc v zemi a s ní i biskupa Cauchona. Jeho vítězství není dosud úplné. Johančina vina musí být prokázána tak okatě, aby lid byl úplně přesvědčen, aby to bylo každému jasné. Ale kde k tomu vzít příležitost? To mu může poskytnout jen jediná bytost na celém světě - Johanka z Arku. Ale jak to udělat? Musí se sama veřejně odsoudit anebo se musí alespoň zdát, jako by se sama odsoudila. Bojím se, co ji ještě čeká...

Po několik neděl činili všemožné pokusy, aby ji donutili vzdát se, ale bez výsledku. Hrozili jí mučením, hrozili jí hranicí - co ještě zbývá? Nemoc, smrtelná únava, pohled na hořící hranici -

To je vhodná myšlenka!

Vždyť je to přece jen pouhé děvče a vlivem nemoci a vysílení musí být přístupná všem dívčím slabostem. Přiznala se, že ukrutným mučením ji mohou donutit k falešné výpovědi. Povšiml si toho. Řekla ovšem také, že odvolá a zřekne se své výpovědi, jakmile přestane bolest účinkovat. Ale už se dá nějak zařadit, aby k tomu neměla příležitost.

Sama je poučila, co mají dělat.

Je zvykem nechat odsouzené na pokoji poslední noc před popravou, ale tato milost - mohu-li věřit tomu, co jsem slyšel - byla Johance odeprána. Pustili k ní tajně kněze Loyseleura, který se vydával za nepřítele Angličanů. Přemlouval ji po několik hodin, aby vykonala to, čemu říkal spravedlivá věc, aby se totiž podrobila Církvi jako dobrá křesťanka. Tím prý se dostane z anglických drápů, odvedou ji do církevního vězení, budou tam s ní slušně zacházet a dají jí ženy jako žalárnice. Věděl, čím ji může dojmout. Věděl, jak je jí protivná blízkost anglických strážců, sama se kdysi vyslovila, že jí Hlasy cosi příslibily, co si soudci vykládali a co si patrně vykládá sama jako osvobození, vykoupení, únik a možnost vrátit se ještě jednou do Francie a slavně dokonat velké dílo.

A ostatně je tu ještě jiná věc. Bude-li její zmožené tělo ještě více zeslabeno útrapami a bděním, otupí se její mysl tak, že nebude moci bojovat proti domluvám, vyhrůžkám a hranici a nepostřehne všechny nástrahy, které jí přichystá lest a zloba.

To se rozumí, že jsem té noci neulehl. Ani Noěl nemohl spát. Bloudili jsme městem zabrání do svých úvah. Všude se rychle roznesla zpráva, že nazítří bude vyhlášen rozsudek a pravděpodobně hned také vykonán a Panna orleánská na hranici upálena. Zástupy lidí se sbíhaly ze všech stran. Vojáci a strážníci je ani všechny nepouštěli do města. Lidé se valili po ulicích, tak přečpaných, že jen stěží se jimi člověk prodrál. Bloudíce bez cíle dostali jsme se k půlnoci konečně k překrásnému kostelu Saint-Ouen. Horlivě se tam pracovalo. Náměstí bylo plné lidí s hořícími pochodněmi. Všude stály stráže a dělníci snášeli prkna a klády za vrata hřbitova. Ptali jsme se, co se tu děje.

"To jste spadli s měsíce? Stavíme lešení na hranici. To můžete vidět. Ráno tu bude upálena orleánská čarodějnice."

Vrátili jsme se. Neměli jsme dost sil zůstat na tom místě.

* * *

ZACHRÁNĚNA!

Ale za jakou cenu!

Brzo ráno jsem spěchal na své úřední místo. Na hřbitově Saint-Ouen bylo postaveno lešení ve výši člověka. Na té tribuně se shromáždilo duchovenstvo, přední měšťané a několik právníků. Před tribunou postavili jinou, mnohem prostornější, chráněnou střechou před sluncem a deštěm, pokrytou drahými koberci. Byla tu také pohodlná sedadla a mezi nimi dvě křesla zvláště nádherná. Na jednom z nich usedl anglický princ, kardinál Winchester, na druhém Cauchon, biskup z Beauvais. Na ostatních sedadlech zasedli jiní tři biskupové, náměstek inkvizitorův, osm opatů a dvaasedesát mnichů a právníků, kteří byli soudci v posledním Johančině procesu.

Před tribunami byla osekáná kamenná pyramida. Na ní pránýř a pod ním hromada chrastí a dříví. U paty pyramidy stojí tři osoby v černém šatě: kat a jeho holomci. U nohou mají žhavé uhlí, dva sáhy od pyramidy pak je hromada palivového dříví, jež bylo přivezeno na šesti vozech.

Prostora zabraná tribunami a hranicí byla obstoupena silnou řadou anglických vojáků, rovných a statných, jakoby ulitých z ocele. Všechna okna a všechny střechy domů jsou plny diváků. Všude vládne mrtvé ticho. Jen z dálky sem

doléhají nejasné, přerývané a drsné zvuky. Jsou to vojenské povely. Tu se moře hlav rozestoupilo a objevil se táhlý průvod. Panna orleánská pod stráží. Přes všechnu slabost ji donutili, aby šla, a ona také šla. Vzdálenost nebyla veliká, pouze několik set kroků, ale ačkoli byla tak krátká, přece to byla přetěžká cesta pro tu, která strávila několik měsíců v žaláři a v okovech a která už takřka odvykla chodit. Po celý rok byla Johanka vězněna ve vlhké a studené kobce. Teď byla nucena kráčet v rozpáleném vzduchu, po žhavém výsluní. Vstupovala do brány, vysílením se stěží držíc na nohou, vedle ní šel kněz. Loyseleur strávil s ní celou noc v žaláři, týral ji svým poučováním a klamal ji úskočnými sliby. Ještě teď pokračoval ve své práci, ještě teď toho neměl dost. Mluvil k ní tiše a naléhavě.

Když zaujala místo na ležení, zavřela na okamžik oči a sklonila hlavu na prsa. Potom se malátně posadila, složila ruce na klín a patrně pomýšlela jen na odpočinek. Byla smrtelně bledá.

Zdá se, že vykonali všechno, aby umučili tělo i duši Panny, ale zřejmě toho všeho bylo ještě málo. Vymysleli ještě nová muka. V úporném vedru byla nucena vyslechnout řeč.

Když kazatel začal svou řeč, dotkla se ho smutnými očima a pak zase sklonila hlavu. Byl to Vilém Erard, znamenitý řečník. Kázal mocně a dlouho na text: Ratolest od vinného kmene oddělená nemůže nést ovoce. Vychrlil na Johanku celý proud pomluv. Splašky a pomyje. Přednášel podle všech pravidel dramatického umění. Dostával se do varu, šermoval rukama:

"Och, Francie, jak krutě jsi byla oklamána! Vždycky jsi byla semeništěm křesťanství a nyní Karel, který sám sebe nazývá králem a vládcem, jako kacír a bludař spoléhá na slova a skutky nedůstojné ničemné ženy! Říkám to tobě, Johano, a opakuji, že tvůj král je kacír a bludař!"

Mohl ji urážet, jak mu bylo libo, snesla všechno. Nemohla však lhostejně snést ani jediného urážlivého slova proti nevďěčnému a zrádnému králi. Vzplanula:

"Na mou věru, pane, při vši účtě k vám se odvažuji říci a odpřisáhnout při svém životě, že král Karel je nejušlechtilejší ze všech křesťanů a že nejvíce miluje víru a Církev!"

V zástupu se rozlehl smích.

Konečně se obrátil kazatel k Johance s formální žádostí, aby se podřídila Církvi. Vyslovil tu žádost s plným přesvědčením, protože na základě Loyseleurových a Beaupérových slov zřejmě doufal, že Johanka, vysílená a umučená do krajnosti, nebude už moci odporovat. Kdo se na ni podíval, každému se vnucovalo zdání, že není už kouska síly v té uštvané bytosti a že řečnickovo naléhání jistě má naději na úspěch. Nicméně učinila ještě jeden pokus být pevnou:

"Co se týče podrobení Církvi, na to jsem už odpověděla. Ať je všechno, co jsem řekla, posláno do Říma a předloženo papeži. K němu a k Bohu především se odvolávám. Ale to, co jsem učinila a řekla, stalo se skrze Boha."

I bylo zřejmo všem, že neodpírá poslušnost Církvi a papeži a brání se toliko proti nespravedlivým soudcům. Ale Cauchon věděl, co chce.

Znovu tedy učinil pokus, aby do té věci zapletl krále a velmože francouzské strany. Znovu přerušila soudce a pronesla rozhodně:

"Odpovědnost za má slova a mé skutky nepadá na krále, aniž na koho jiného. Jsou-li v těch slovech a skutcích nějaké nedostatky, pak jsem za ně odpovědná jen já!"

Tu jí položili otázku:

"Zavrhujete všechny výroky i skutky, jež zavrhují církevní osoby?"

Byl to týž úskok, jakým ji chtěli dostat už dříve. I odpověděla na to prostě:

"Odvolávám se k Bohu a k papeži."

Zase papež!

Zvláštní podívaná! Před vysokým církevním soudem stojí tu kacířka, na níž žádají, aby se podrobila Církvi, a ona sama ochotně souhlasí a dokonce žádá, aby její věc byla předložena Kristovu náměstku na zemi. Co bylo možno více žádat?

Začali se šeptem radit, což trvalo dosti dlouho. Konečně jí namítli:

"To nestačí: nemůžeme jít hledat papeže do takové dálky. Biskupové jsou také soudci ve věcech víry, každý ve své diecézi."

A to byla pravda, neřekli však, že nejde o věc víry, a dále, že Cauchon ji soudí proti všemu právu a lživě ji obviňuje.

Tu začala luza projevovala netrpělivost. Lid se unavil čekáním ve velikém vedru. Blížila se bouře a blesky se nám křižovaly nad hlavami. Bylo třeba si pospíšet. Erard ukázal Panně připravenou listinu a znovu ji žádal, aby odvolala.

"Odvolat? Co je to?"

Nerozuměla tomu slovu.

Vysvětlili jí všechno. Pokoušela se to pochopit, ale nemohla porozumět tomu, co na ní žádají. Bylo vidět, že sotva vnímá motanici nepochopitelných slov. Také Erarda už začala přecházet trpělivost. S prudkým posunkem skončil tiše a výstražně:

"Máš jen dvojí volbu, dcero! Odvoláš - anebo viz! Hranice je připravena."

Zvedla oči, když zaslechla ta hrozná slova, a poprvé spatřila hranici a hromadu žhavého uhlí. Byl to příšerný pohled na černém pozadí blížící se bouře. Stěží nabrala dech a vyskočila z místa, mumlala cosi nesouvislého a roztržitě bloudila očima podél zástupu, jako by byla oslepena nebo se právě probudila z těžkého spánku.

Seskupili se kolem ní, domlouvali jí, aby podepsala listinu. Také v zástupu se rozlehly prosebné hlasy.

"Podepiš - a budeš zachráněna," tvrdili kněží.

Obrátila se k lidu a zvolala teskně.

"Neděláte dobře, že na mě činíte takový nátlak!"

"Je to jen pro tvé dobro, dcero," přemlouvali ji kněží. "Litujeme tě upřímně. Odvolej, co jsi řekla a činila, jinak nám nezbude, než poslat tě na popraviště!"

"To není možné!"

Byla zřejmě na konci svých sil. Okamžik se divoce rozhlížela kolem, potom pomalu klesla na kolena.

"Podrobím se."

Nenechali jí čas, aby se mohla vzpamatovat. Sotva pronesla tato slova, začal již soudce předčítat formulí odvolání a Panna za ním opakovala slova, bez vědomí, jako stroj, usmívajíc se. Její myšlenky poletovaly kdesi daleko, v šťastnějším světě.

Bylo to krátké prohlášení, ne delší, než co by odřikal jeden Otčenáš. Byla v něm v podstatě řeč jen o tom, že se Panna podrobuje soudu Církve.

Potom jí předložili listinu, aby podepsala. Zarazil jsem se, když jsem spatřil, že je to nějaká jiná listina, dlouhá a obšrná. Vždyť jí předkládají k podpisu něco docela jiného, než co odpřísáhla!

Omlouvala se, prostě a dojemně:

"Ale já neumím psát."

Připojila pak nic nevšímajíc a ničeho si nevšímajíc k listině svůj znak, ale tajemník anglického krále jí pomohl: vedl jí ruku a ona napsala své jméno: Johana.

Všechno bylo skončeno. Biskup se zvedl, aby vyhlásil ortel.

"Abys mohla litovat svých činů a neupadla znovu v pokušení, budiž odloučena od společenství lidí, abys, živíc se chlebem zármutku a vodou utrpení, mohla o samotě rozjímat, co jest dobré."

Žalář až do konce života!

Nikdy se jí nezdalo o něčem takovém, nezmínil se jí o tom ani Loyseleur, ani kdo jiný. Loyseleur jí slíbil, že jí bude dobře. A už předtím jí často slibovali, že bude vyvedena z anglického žaláře a odevzdána do péče Církve, odvolá-li a bude-li poslušná.

Stála tu mlčky jakoby omráčená bleskem.

Potom se patrně rozpomněla na staré sliby a hlesla ve smutné pokoře:

"Nuže, sluhové Církve, vezměte mě co nejdřív do svého vězení a nenechte mě už v rukou Angličanů."

Zvedla okovy a chystala se odejít.

Tvář biskupova byla tvrdá.

"Odved'te ji zpátky do žaláře!"

Teď si to uvědomila. Podvedli ji, oklamali a pomluvili. V té chvíli viděla všechno jasně.

Vření bubnů přerušilo ticho.

Byla to stráž.

Odcházela, trpce vzlykajíc a zakrývajíc si tvář rukama.

* * *

24. HRANICE

Po několik okamžiků se nikdo ani nehnul a o sluch nezavadilo jediné slovo. Zástupy jako by přimrazila k zemi ta neočekávaná událost, ten nečekaný obrat - tak nepravděpodobnou se zdála skutečnost, že Panna orleánská odchází živá a zdravá, že v poslední vteřině vyklouzla z drápů soudu po všem tom trapném čekání a odkladech, že hranice se stala zbytečnou a oběť byla ušetřena.

Potom vybuchl vztek.

Ze všech stran se ozvalo proklínání a obviňování ze zrady. Angličané řádili jako pominutí. Pršely nejenom nadávky, ale i kameny, jeden by byl málem zasáhl kardinála Winchestera. Kardinálův kaplan zapomněl tak dalece na povinnou uctivost, že přiskočil ke Cauchonovi a křičel, strkáje mu pěst pod nos:

"Přisámbůh, ty jsi zrádce!"

Biskup se na něho podíval chladně.

Byl najisto poslední z Francouzů, na něž by se byl Angličan mohl obrátit s takovým obviněním.

Ale kdo ví -

Hrabě Warwick se také rozzuřil. Vztekle vykřikoval, že jednali zrádně s anglickým králem a že úmyslně zachránili Pannu před hranicí.

Dovedli ji do žaláře. Biskup a někteří jeho pomocníci přišli po chvíli za ní a našli ji v hrozném stavu ducha i těla. Nedali jí pokoje. Opakovali jí, že se zřekla svých bludů, že dala některé sliby, především že znovu oblékne ženský šat. Potom jí začali hrozit. Jestliže znovu upadne do svých bludů, zřekne se jí Církev na věky.

Poslouchala slova, jež pro ni neměla žádného smyslu. Podobala se člověku, který požil durman a touží jen po spánku, po odpočinku, touží jen po tom, aby ho nechali na pokoji. Oblékla šat, který jí přinesli Cauchonovi pomocníci, trpně a bez odporu. O tom, že by ji převedli do jiného žaláře a dali jí ženy místo anglických strážců, nebylo ani řeči.

Uplynuly dva dny. Přece jen jsme se trochu vzpamatovali. Koneckonců, zůstala naživu. Hlavy se nám začaly plnit velkolepými sny. Což jestli se Francie vzhopí, což jestli nastoupí válečnou výpravu, obrátí Rouen v hromadu trosek a popela a osvobodí Pannu! Byli jsme mladí a mládí je plno naděje a víry.

Nadešlo nedělní jitro.

Byl svátek Nejsvatější Trojice, 27. května.

Lenivě jsem se kochal příjemným a teplým počasím, stejně jako myšlenkou, že Johanka bude jednoho dne přece jen svobodná. Neměl jsem teď jiné myšlenky. Byl jsem jí úplně zaujat.

Pojednou jsem zaslechl směsici hlasů, pokřikujících vzrušeně, kdesi daleko na ulicích. Brzy se hlasy přiblížily a mohl jsem rozeznat slova.

"Johana z Arku se vrátila k starým bludům! Smrt čarodějnic!"

Krev mi stýdla v žilách.

Je tomu víc než šedesát let, ale ozvěna toho řevu mi zní až dosud v uších tak hrozně, jako za onoho dávného letního jitra. Jsme podivně zařízení, my lidé: vzpomínka na šťastné dny v nás mizí beze stopy, do smrti si však pamatujeme, co zkrušilo naše srdce. Hluk rostl a rostl. Bylo už slyšet sta hlasů. Vzduch se zdál přeplněn tím hrozným křikem, dupotem tisíců bot, chraplavým smíchem a vzdáleným vířením bubnů.

Okolo poledne povolal biskup Manchona a mě, abychom se dostavili do Johančina žaláře. Město bylo v podrážděném a rozechvělém stavu. Angličané a angličtí vojáci zuřili. Kolem našich oken se hrnuly hlučící zástupy lidu, bylo vidět jen zamračené tváře a zaťaté pěsti. Co chvíli se čekalo, že propukne bouře.

Dověděli jsme se po cestě, že také v zámku stojí věci špatně. Shromáždil se tam rozhořčený dav, podrážděný Johančiny vyvážnutím. Bylo v něm mnoho opilých vojáků. Chytili několik kněží, kteří se pokoušeli vstoupit do zámku, a jen s námahou jim je vyrvali z rukou. Potkali jsme několik Warwickových gardistů s důstojníkem. Přihlásili jsme se k nim a požádali je, aby nás doprovodili do zámku. Ochránili nás před zástupem zdivočelého lidu, když jsme se však prodírali luzou, nakupenou u zámku, byli jsme zasypáni spíláním a urážkami. Nevšímal jsem si toho. Moje myšlenky byly jinde.

Pověsti se ukázaly správné. Johanka porušila dané slovo. Seděla v okovech, ale měla už zase na sobě mužský oblek. Neobviňovala nikoho. Neměla v povaze obviňovat a svalovat na sluhu odpovědnost za to, co učinil pán. Její rozum už byl zase jasný. Uvědomila si, že vítězství, kterého na ní dobyli, nebylo dílem sluhů, ale samého pána, Cauchona.

Hle, co se stalo:

Zatímco Johanka spala, ukradl jí v neděli časné ráno jeden ze strážců ženský oblek a podstrčil na jeho místo mužský. Probudila se, chtěla ženský šat.

Ale stráž ji odmítla. Řekla, že má zakázáno nosit mužský oblek, ale stráž nepovolila. Nakonec jí nezbylo než obléci znovu mužský šat. Pochopila však, že nezachráně svůj život, když bude nucena bojovat s takovou ničemností. Když oblékala zakázaný šat, jistě už věděla, co ji čeká.

Šli jsme hned za Cauchonem, náměstkem inkvizitorovým a jinými šesti hodnostáři. Měli ledové vzezření, ale nezdáli se nespokojeni. Cauchonovo vítězství bylo úplné a Angličané se už nemuseli znepokojovat. Krácel důstojně, vleka za sebou dlouhý šat a zcela ponořen do svých ničemností.

Začali Johanku vyslýchat. Jeden ze soudců, jakýsi Marguerie, člověk důvtipný, ale neopatrný, nemohl se zdržet údivu:

"Co se to tu stalo? Kde vzala mužský šat?"

"To není vaše starost, důstojnosti!" podotkl Cauchon s úsměvem.

"Proč jsi znovu oblékla mužský šat?"

Nezaslechl jsem odpověď, protože v té chvíli vypadla kterémusi vojákovi z ruky halapartna a udeřila o kamennou podlahu s hlučným třeskotem.

"Tys však slíbila a přísahala, že dostojíš v daném slovu."

Teskně jsem čekal na odpověď, a když ji vyslovila, bylo moje očekávání ospravedlněno: teď jsem věděl určitě, že ve čtvrtku na hřbitově nevěděla, co mluví a dělá. Řekla docela klidně:

"Nepamatuji se, že bych kdy chtěla slíbit nebo že bych byla přísahala, že nebudu nosit tento šat."

Po malé zámlece:

"Měla jsem však právo zase obléci mužský oblek, protože vy jste nesplnili své sliby. Slíbili jste mi, že budu moci chodit na mši a přijímat svátosti a že mě osvobodíte z těchto okovů, které, jak vidíte, dosud nosím."

"Nicméně jsi přísahala a slíbila, že už nebudeš nosit mužský šat."

Vztáhla k nim ruce s okovy a smutně odpověděla:

"Raději zemřu, než bych takto dále žila. Když mi však sejmu okovy, dovolí mi jít na mši, odvedou mě do jiného žaláře a dají ke mně ženu místo žalářníka, udělám všechno podle vaší vůle."

Biskup hleděl do prázdna. Zdálo se, že nevnímá. Konečně se vytrhl ze zamyšlení.

"Mluvily s tebou Hlasy od čtvrtka?"

"Mluvily. A řekly mně, že jsem špatně udělala, když jsem se jich zřekla!"

Povzddechla a dodala s dojemnou prostotou:

"Udělala jsem to ze strachu před hranicí."

Mluvila tiše, ale klidně a pevně. Bylo jisto, že si uvědomuje, že se těmito slovy vydává plamenům, kterých se tolik bála. Byl to rozsudek smrti.

Také všichni přítomní si uvědomili, že tato odpověď je osudná. Nastalo ticho jako v pokoji umírajícího. Protrhl je biskup:

"Věříš tedy i nadále, že tvé Hlasy jsou hlasy svaté Kateřiny a svaté Markéty?"

"Ano, a byly mi poslány od Boha."

"Ty však ses jich ve čtvrtku zřekla."

Odvětila tiše a pokorně, že neměla nikdy v úmyslu se jich odřeknout, a jestliže učinila na popravním lešení nějaké odvolání a nějaký slib, udělala to jen ze strachu před plameny.

To byl konec.

Soudci se obrátili k odchodu.

Na nádvoří zámku jsme potkali hraběte Warwicka s houfem Angličanů. Čekali na nové zprávy. Cauchon podotkl suše:

"Máte, co jste chtěli."

Hrabě Warwick byl věčný i v této chvíli:

"Nebudete toho litovat, Excellence."

Druhého dne, 29. května, svolal Cauchon své přisedící a dvačtyřicet soudců se dostavilo na toto zavlání. Zbylých dvacet mužů se stydělo přijít. Těch dvačtyřicet přisedících potvrdilo, že Johanka je bludařka a křivopřisežnice, a vyneslo rozsudek, aby byla odevzdána světské moci.

Biskup jim poděkoval. Potom učinil opatření, aby byla Johanka nazití vyvedena na prostranství, kterému se říkalo Staré náměstí. Tam měla být odevzdána moci světského soudce, který ji měl zase vydat katovi. Znamenalo to, že bude upálena.

Veliká zpráva se ihned roznesla do širokého okolí a lid zblízka i zdáli se sbíhal, aby se podíval na zvláštní divadlo. Na ulicích byla tlačence a vzrušení stále stoupalo. Ale mínění lidu se pozvolna měnilo. Vrchu nabývali Francouzi, zejména když stále přicházelo tolik lidí z vesnic, a zášť a vztek, které si žádaly Johančina života, ustupovaly tichému slitování.

Nálada byla pochmurná.

Na druhý den ráno - bylo to ve středu - byli poslání k Johance Martin Ladvenu a ještě jeden mnich, aby ji připravili na smrt. Manchon a já jsme šli s ním. Kráčeli jsme dlouhými, tmavými, klikatými chodbami, až jsme se konečně dostali do velké kamenné síně a octli se před Johankou. Nevšimla jsi našeho příchodu, seděla s rukama složenými na klíně a se svěšenou hlavou v hlubokém zadumání. Její tvář byla velmi smutná. Bylo těžko říci, o čem přemýšlí. Snad o domovu, o tichých pastvinách, o přátelích, které už neuvidí, o nespravedlnosti tohoto světa, o své opuštěnosti a o ukrutnostech, jež na ní byly spáchány ... Snad myslila na Francii, na krále, na svou skvělou armádu ... Nebo snad myslila na smrt, která je tak blízká?

Stáli jsme chvíli mlčky. Nezpozorovala nás, pohroužená do svých myšlenek. Konečně ji Martin Ladvenu tiše oslovil jménem.

Ohlédla se s mírným úsměvem.

"Co máš pro mě?"

"Smutnou zprávu, dcero. Ale vím, že sneseš statečně tu těžkou ránu ... Vydržíš ji, vid'?"

"Myslím, že ano," šeptla tiše.

"Přišel jsem, abych tě připravil na smrt."

V tichu bylo slyšet náš dech.

"Kdy?"

V dále zazněly zvony.

"Teď. Čas již nastal."

"Tak brzo, brzo -" hlesla, jako by nevnímala, oč jde.

Vzdálený hláhol zvonů bylo jasně slyšet uprostřed ticha. Stáli jsme bez hnutí a naslouchali zlověstným zvukům umíráčku.

"Jak -"

Mnicha Martina bylo sotva slyšet:

"Hranice."

Neodpověděla už.

Odvrátili jsme se s usazenými očima. V té chvíli jsem se jí vrhl k nohám. Vzhlédl jsem k ní s očima plnými slz. Zašeptala:

"Vstaň, nevydávej se v nebezpečí. Kéž tě Bůh chrání na věky věků."

Cítil jsem, jak mi měkce tiskne ruku.

Dveře se otevřely. Spatřila, jak vstupuje Cauchon. Obrátila se zvolna k němu:

"Biskupe, umírám z vaší vůle."

Nebyl ani rozechvěný, ani zmatený. Řekl tiše:

"Buď trpělivá, Jano, umíráš proto, že nedostála svým slibům a vrátila ses k svým bludům."

"Ach, kdybyste mě byli dali do církevního vězení a dali mi takové žalárníky, jaké jste mi slíbili, nikdy by se to bylo nestalo. Ale za všechno budeš odpověden ty před Bohem."

Obrátil se a odešel mlčky.

Stála tu zamyšlená. Uklidnila se. Jen chvílemi si utířela slzu. Konečně zvedla oči a spatřila Petra Maurice, který přišel s biskupem. Obrátila se k němu:

"Kde budu dnes v noci?"

"Cožpak nespoleháš na Boha?"

"Ano, vím, z milosti Boží budu v ráji."

Martin Ladvenu ji vyzpovídal. Prosila potom, aby směla přijímat. Netroufal si. Byla vlastně už vyobcována z Církve.

Poslali ke Cauchonovi s dotazem, co mají dělat. Za chvíli přišel posel. Biskup svoluje.

Tělo Páně bylo přineseno do žaláře. Toužila po Spasiteli tolik měsíců, kdy nesměla přijímat. Ani jsme nedýchali.

Zámecké dvory se zatím naplnily zástupy lidu. Lidé se dověděli, co se děje v Johančině žaláři, stáli docela tiše a úplně změkklí. Nové zástupy se hromadily za branami zámku, a když se objevilo procesí s Nejsvětějším a se zapálenými svícemi, všichni lidé klesli na kolena a hlasitá modlitba stoupala k nebi. Mnozí plakali. Lidé odříkávali modlitby za umírající. Johanka přijímala.

Hruza před smrtí zcela pominula. Strach zmizel, klid a jas se v ní rozhostily a už ji neopustily.

V devět hodin se Panna orleánská, spasitelka Francie, ubírala na popraviště. Vezli ji na voze určeném pro odsouzence.

Na hlavu jí vsadili vysokou čepici podobnou mitře, na níž byla napsána tato slova: kacírka, rouhačka, křivopřisežnice. Jel s ní mnich Martin Ladvenu, v rukou kříž. V dlouhém bílém obleku se podobala skvělému vidění, když vyšla ze žalární temnoty a sluneční paprsky ozářily její tvář. Lidé klesali na kolena, modlili se hlasitě, ženy plakaly. Náhle se ozval zpěv. To zástup kněží začal zpívat žalmy za umírající.

"Spas ji, Kriste! Slituj se nad ní, svatá Markéto! Všichni svatí, archandělé a mučedníci, prostě za ni Boha! Zbav ji svého

hněvu, ó Pane! Spas její duši, Tebe prosíme!"

Tak bylo po celé cestě. Všude klečely tisíce lidí se svícemi v rukou. Z dálky se ta smutná cesta podobala poli posetému žlutým kvítím.

Na Starém náměstí stála dvě lešení. Kardinál Winchester, Cauchon, duchovní hodnostáři, všecko jako ve čtvrtek. Na druhém lešení, obklopeném sto dvaceti ozbrojenci, připevnili tabulku s nápisem:

"Johana, která si dávala říkat Panna, lhářka, škůdkyně, podvodnice, čarodějka, jež se oddávala pověře, rouhala se Bohu, zneužívala víry Ježíše Krista, smýšlela a jednala opovážlivě, pěstovala modloslužbu, provinila se krvelačností a prostopášností, vyzývala ďábla, dopustila se odpadlictví, rozkolnictví a bludařství."

Na toto lešení přivedli Johanku.

Hluk se pomalu tišil.

Povstal kněz, Mikuláš Midi, ten, který sestavoval dvanáct článků obžaloby, aby kázal na text z epistolky ke Korintským:

"Trpí-li jeden, trpí spolu s ním všichni ostatní." Ke konci kázání se obrátil k Johance:

"Johano, Církev tě už nemůže chránit. Kéž odejde tvá duše v pokoji."

Stála docela o samotě na znamení, že se jí Církev zřekla. Stála trpělivě a tiše očekávala konec. Lehce pohybovala rty. Modlila se.

Bloudil jsem nepřítomně očima po obličejích. Pojednou utkvěl můj zrak na kardinálu Winchesterovi. Slzy mu tekly po tváři.

Johanka byla odevzdána světskému soudci. Ten měl přechíst rozsudek, ale v rozechvění jej kdesi ztratil, a tak byla

Johanka upálena bez rozsudku.

Dílo, které začalo proti všemu právu, bylo proti všemu právu skončeno. Když nemohl učinit zadost formalitám, obrátil se městský sudí ke katovi:

"Dej se do práce!"

Žádala, aby směla políbit kříž, ale žádný nebyl po ruce. Tu kterýsi anglický voják zlomil hůl ve dvě, z těch dvou kusů udělal kříž a podal jí ho. Políbila kříž a přitiskla ho k prsům. Isambard de la Pierre spěchal do blízkého kostela a přinesl jí posvěcený kříž. Políbila také tento kříž a radostně jej přitiskla k srdci. Ještě několikrát jej políbila, prolévala slzy vděčnosti a velebila Boha a jeho svaté.

Plačky a s křížem u úst kráčela po stupních hranice, po boku dva kněze. Pomohli jí vystoupit na hromadu dříví, navaleného k popravnímu lešení. Postavila se mlčky zády k sloupu. Všechn lid zíral se zatajeným dechem. Kat k ní přistoupil a začal řetězy přivazovat její tělo k sloupu. Potom sestoupil dolů, aby dokončil hroznou povinnost. Zůstala sama.

Sotva jsem ji viděl pohledem zamlženým slzami. Sloup dýmu vystoupil vzhůru a zahalil ji na okamžik tvář. V té chvíli si všimla, že mnich Isambard stojí příliš blízko a že by ho plameny každou chvíli mohly ožehnout. Odevzdala mu kříž s prosbou, aby trochu poodstoupil, aby mu oheň nemohl ublížit.

"Drž jenom kříž tak, abych jej mohla vidět do posledního okamžiku."

V tu chvíli se prodrál zástupem položený muž v kněžském rouše a s bédováním klesl před hranicí na kolena.

"Odpusť! Odpusť!"

Byl to Loyseleur.

Pokývla hlavou a maličko se usmála. Husté kotouče dýmu a ohnivé jazyky rudých plamenů ji přikryly, ale i z této temné výhně se rozléhal její silný a zvučný hlas. Zřetelně a pevně prohlašovala v této poslední chvíli, že její Hlasy byly od Boha a že ji neoklamaly a že všecko, co vykonala, bylo z Božího rozkazu. Potom se začala modlit.

Kdykoli vítr rozehnal kotouče dýmu, zahlédl jsem její tvář, obrácenou k nebi, a lehce se pohybující rty. Konečně plameny zlostně vyšlehly vzhůru. Naposled zvolala silným hlasem:

"Ježíš, Maria!"

Potom hlas umkl.

Jan Tressard, tajemník anglického krále, klesl na kolena.

"Jsme ztraceni! Upálili jsme svěťci!"

Celý svět pro nás zpustl a osířel.

* * *

25. VÍTĚZSTVÍ

Po Johančině smrti jsem se vrátil s Noělem do Domremy. Když však konetabl Richemont zaujal Tremouillovo místo jako králův první ministr a jal se dokončovat Johančino velké poslání, znovu jsme oblékli brnění, vrátili se na bojiště a bojovali jsme za krále tak dlouho, pokud trvala válka a Angličané nebyli vyhnáni z Francie. Takové bylo přání Panny a její vůle nám byla svatá. Všichni členové jejího osobního štábu, kteří zbyli na živu, zůstali věni její památce a bojovali za krále až do konce. Válka nás zanesla do různých končin Francie. Když však padla Paříž, octli jsme se znovu všichni pohromadě.

Byl to veliký a krásný den, nebyl však bez žalu: nebyla tu Johanka, aby v čele nás všech vtrhla do hlavního města. Zůstali jsme s Noělem věrnými přáteli po celý život a byl jsem u něho i v okamžiku jeho hrdinné smrti. Padl v poslední veliké bitvě této války. V té bitvě padl také Johančin statečný odpůrce, strašlivý Talbot. Bylo mu tenkrát pětadesát let a celý život neprestal bojovat. Také ve své poslední bitvě bojoval statečně a skvěle. La Hire přežil Pannu o třicet let. I on zůstal věrný svému jménu a pověsti a nevzdal se válečného řemesla ani na okamžik. Válka byla jedinou rozkoší jeho života.

Dunois, vévoda z Alençonu a d'Aulon se dočkali úplného osvobození Francie a mohli ještě - zároveň s Janem a Petrem

z Arku, otcem Pasquerellem a mnou - vydat svědectví v procesu, který byl zahájen k obnově dobrého jména Panny. Ted' jsou už všichni několik let mrtví. Ze všech spolubojovníků Johany z Arku jsem jen já sám.

Johančin bratr Jakub zemřel v Domremy za rouenského procesu. Stalo se tak podle proroctví, které - jak si vzpomínáte - pronesla Johanka na pastvisku, v šťastných chvílích našeho dětství.

Ubohý starý Jakub, Johančin otec, zemřel zdrcen, když se dověděl o smrti své dcery.

Johančině matce ustanovilo město Orleans roční plat a poctivě jej vyplácelo po celý stařenčin život. Čtyřicet let po smrti své dcery vykonala dlouhou cestu do Paříže a byla v katedrále Notre Dámy, když tam byl zahájen druhý Johančin proces. Paříž byla tenkrát přeplněná nejpřednějšími osobnostmi ze všech konců Francie. Johančina památka se stala svatou věcí každého francouzského vlastence. Byl to dojemný pohled, když se staříčka matka osvoboditelky Francie ubírala středem rozechvělého zástupu k poctám, jež ji čekaly v chrámu. Po matčině boku kráčeli Petr a Jan, ted' už vážní muži. Jak došlo k takovému obrátu?

Pět let po smrti Panny orleánské vtáhlo francouzské vojsko do Paříže. Léta Páně 1449 vtrhl Karel do Rouenu. A o několik let později nezbyvalo Angličanům ve Francii nic než přistav Calais. Tak se splnilo, co Panna předpověděla. Po celou tu dobu nepodnikl král Karel nic na obranu jejího dobrého jména. Korunovala krále v Remeši, za odměnu ji nechal Karel ukrutně popravit, neudělal ani nejmenší pokus o její záchranu. Po celých třicet let zůstal lhotejný k její památce, lhotejný i k tomu, že také jeho jméno bylo v podezření kvůli činům, jež provedla jen proto, aby zachránila králi korunu. Najednou však změnil své smýšlení a dychtil po tom, aby věc ubohé Johanky byla znovu postavena před soud. Proč se tak stalo? Pocítil snad najednou vděčnost? Nebo dokonce výčitky svědomí? Nikoli. Měl k tomu docela jiný důvod. Ted', když Angličané byli dočista vyhnáni z Francie, začali vykřikovat do světa, že král dostal svou korunu z rukou ženy, kterou řádný církevní soud usvědčil ze styku s ďáblem a nechal ji upálit jako čarodějnici. Jakou cenu může mít takové kralování? Žádnou, a svět nesmí dopustit, aby takový král seděl na trůně ...

Proto se Karel obrátil k papeži a papež ustanovil početnou komisi právníků a duchovních osob, aby prozkoumala celý Johančin život a vynesla spravedlivý rozsudek. Komise zasedala střídavě v Paříži, v Domremy, v Rouenu, v Orleansu i v jiných městech a pracovala po několik měsíců. Prohlédla všechny protokoly Johančiných procesů, vyslechla Dunoise, vévodu z Alençonu, d'Aulona, otce Pasquerella, Courcelessa, Isambarda de la Pierre, Manehona, mne a mnohé jiné. Vyslechla asi sto svědků, zejména Johančiny druhy v Domremy, ve Vaucouleurs, v Orleansu, soudce z prvního Johančina procesu, pokud zůstali naživu, a jiné osoby, které byly přítomny soudnímu líčení v Rouenu a viděly Johančinu smrt.

A při tomto podrobném vyšetřování se jasně prokázalo, že celá její historie i její povaha jsou bez poskvrny a bez úhony a ten rozsudek byl slavnostně vyhlášen a sepsán o něm protokol, aby byl uchován na věčné časy.

Zúčastnil jsem se několika zasedání a setkal jsem se tak s mnoha tvářemi, které jsem nespasil přes čtvrt století. Byli tam velcí vojevůdci, které jsem tolik miloval, Kateřina Boucherová [bohužel vdaná!] - ale také Beaupère, Courcelles a jejich druzi - nemusím říkat, jaké ve mně vyvolali hořké pocity. Viděl jsem také Haumettu a Mengettku - oběma je už přes padesát a mají pozeňnanou rodinu. Byl tu také Noělvův otec a rodiče Paladina a Slunečnice.

Byla rozkoš poslouchat, když vévoda Alengonský vyprávěl, jak skvělá byla Johanka vojevůdce; Dunois pronesl květnatou řeč, v níž vylíčil, jak byla srdnatá, veselá, vtipná, něžná, soucitná, šlechetná, velkomyslná, čistá a ryzí - jedním slovem úchvatná. Když jsem ho poslouchal, vyvstala přede mnou Johanka jako živá a srdce se mi sevřelo hořem.

Žila v hrubé a zkažené době, jedné z nejhorších, jakou zná historie. Musíme se jen divit, jak mohlo z takové půdy vyrůst tak podivuhodné ovoce. Mezi Johankou a její dobou byla propast jako mezi dnem a nocí. Byla pravdomluvná, když kdekdo lhal, byla poctivá, když poctivost jako by byla zmizela ze světa. Svatě držela slovo, když věrnost byla neznámý pojem. Zatímco velikáni tohoto světa hověli jen svým libůstkám a ctižádostem, věnovala všechno své nadání velikým záměrům a cílům. Byla skromná, jemná a něžná, když se kdekdo chlubil hrubostí a neotesaností. Byla plná soustrastí, když si kdekdo liboval v ukrutnostech. Byla pevná, když všichni kolísali; v každém okamžiku si zachovala osobní důstojnost, zatímco se kolem ní hemžilo pochlebníky a patolízaly. Byla udatná, když se kdekdo chvěl bázní. A všechny ty vlastnosti měla v době, kdy zločin byl mezi vladaři a knížaty tou nejvšednější věcí, a kdy i papežové, zástupci Krista na zemi, přiváděli dokonce i své zkažené současníky v úžas nezřízeným životem, plným zrad a ničemností.

Byla nesobecká. Když vykonala svůj velký úkol, nabízeli jí odměny a pocty. Zřekla se všeho, nepřijala nic. Od krále si přála jen jedinou věc: aby se směla vrátit domů do své vesnice, pást tam jako dřív ovce a pomáhat matce v domácnosti. Postavou úplně dítě, nevědomá, nevzdělaná, beze všeho vlivu, našla francouzský lid v okovech pod vládou cizozemců. V královské pokladně nebyl ani haléř, vojsko se rozuteklo, lidé byli otupělí a statečnost vymřela v srdcích v dlouhých letech otroctví a útisku. Král klesl na mysl, smířil se se svým osudem a chystal se utéci do ciziny. Probudila lid, který tu ležel jako mrtvola, lid vstal a následoval ji. Rozdrtla okovy, vysvobodila národ z otroctví, vedla ho k vítězství. Lid se vzpřimil a zvedl hlavu.

Láska, milosrdenství, soucit, statečnost, pokoj, hudba, poezie - to vše můžete vyjádřit nějakým symbolem. Ztepilá postava dívky v prvním rozpuku mládí, v rukou meč, jenž rozsekl pouta, která vázala vlast, s mučednickou korunou na hlavě - není to nejvýmluvnější symbol lásky k vlasti?

* * *

Konec knihy Marka Twaina, Panna ve zbroji.

Vydalo nakladatelství Svoboda v roce 1972.

Naskenoval a opravil JUDr. Bohuslav Dohelský - červenec 2004.